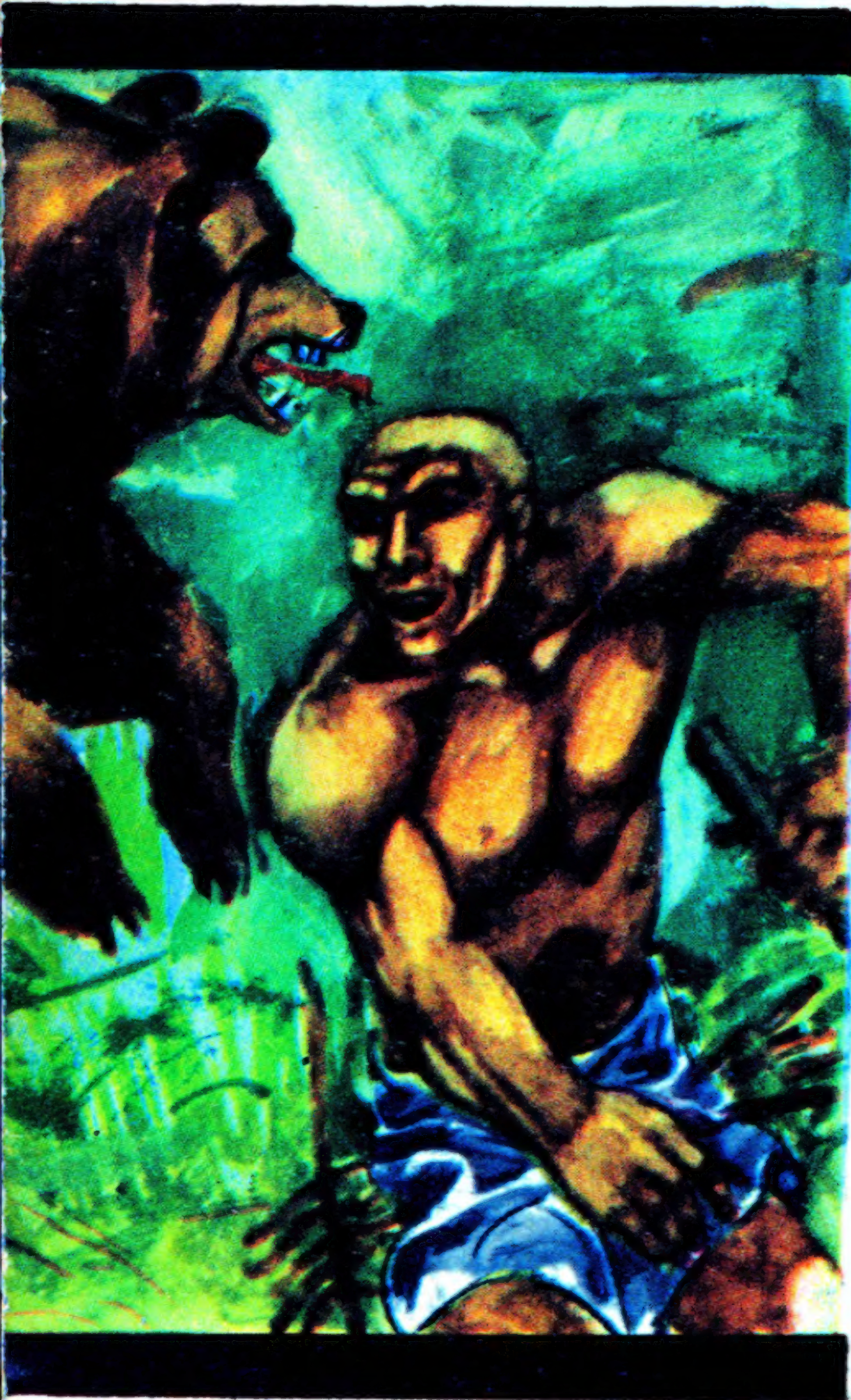
PAUL TĂMAȘ

UMBRA LUI ZAMOLXE

Lei 7,75

EDITURA TINERETULUI

Desenul copertei :
POMPILIU DUMITRESCU

PAUL TĂMAŞ

UMBRA LUI ZAMOLXE

EDITURA
TINERETULUI

. . . .

...Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii şi mulţime de norod;
Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pămînt şi apă —
Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt,
Cum veniră, se făcură toţi o apă ş-un pămînt.

MIHAIL EMINESCU

(Scrisoarea III-a)

Escorta lui Tiberiu făcu ultimul popas la poalele văii deschise de unde apele tulburii ale Danubiului se vedeau din plin sîngerii în ultimele raze de soare ale apusului. Cîteva mici insule punctau ici-colea, albia largă, şi verdele solitar contrasta cu ruginiul arinilor. Scăpată dintre stîncile cele ascuţite şi strîmtoarea munţilor, valurile mai liniştite cărau acum pe crestele lor spuma murdară, semn că în susul apei, lupta între bătrînul Danubiu şi munţi e în plină desfăşurare.

Silvanus, comandantul gărzii însoţitoare, după ce supraveghease orînduirea taberei pentru înnoptat, urcă micul tăpşan la cortul tribunului Tiberiu pentru a primi ordine, pentru a doua zi cînd pe o mică galeră care trebuia să fie adusă în zori de la şantierul în plin lucru al podului peste Danubiu, urma să-i transporte cu întreg centurionul de legionari spre Drubeta, cetatea romană de pe malul stîng. Silvanus cunoştea bine cetatea şi chiar drumul prin munţi spre reşedinţa de scaun a dacilor, căci condusese multe solii trimise de Traian.

— Mîine, cînd soarele se va urca peste crestele munţilor vom fi dincolo Silvanus, peste această apă blestemată. Aş vrea să ştiu ceva mai mult despre puterea cetăţii noastre Drubeta şi mai cu seamă despre triburile dace ! Căci după cum am aflat ai bătut de multe ori cu piciorul ţinuturile acestei ţări sălbatice.

Silvanus crispă un rictus amar în colţul buzelor şi-i vorbi tribunului ca unui prieten. De altfel, pe tot parcursul din portul Ancona şi de-a lungul „Viei Ergantina", peste munţii sudici pînă la acest ultim popas din faţa cetăţii, între comandant şi tribun se statornicise o înţelegere care putea lesne fi numită chiar prietenie.

— E drept tribune că am străbătut în bună parte ținutul acesta străin nouă. Am însoțit chiar centuria de gardă a slăvitului nostru împărat Nerva Traian. Am trecut Danubiul pe la Vininacium, pe un pod de dobase și cu oaste puternică ne-am îndreptat peste Lederata, Arcidava, Centum-Putea, Berzobis, Azizis și credeam că în curînd și fără lupte vom fi sub zidurile Sarmizegetusei, căci aceste triburi de daci nu se arătau nicăieri.

— Ați urmat același drum pe care odinioară l-au străbătut și cohortele de legionari de sub comanda generalului Iulian al regretatului împărat Domițian.

De data aceasta Silvanus zîmbi de-a binelea și îndrăzni chiar să-și scoată coiful și să-l așeze pe trunchiul bradului căzut de alături, și continuă :

— Numai că lucrurile se întîmplară cam tot așa, dar cu mai puțini sorți de izbîndă pentru cohortele noastre.

Tiberiu încruntă sprîncenele și ascultă mai atent, știind și cunoscînd în parte soarta acestei campanii, dar nu-l întrerupse pe Silvanus, gîndind că tot mai bine este să asculte din gura unui soldat relatările acestei lupte.

— Așteptam hărțuieli răzlețe și izolate de la aceste triburi, dar deodată și pe neașteptate la Tapae, oștile noastre s-au găsit în fața unei oștiri dace puternice și bine organizate, încît...

— Încît cu greu împăratul nostru a repurtat victoria.

— După lupte grele, tribune ! Cohortele noastre se răriseră ca frunza unui plop în bătaia vîntului tăios și rece al toamnelor tîrzii de aici. După bătălia care dură trei zile în șir, de la răsăritul și pînă la scăpătatul soarelui, rămăseseră atîția morți peste tot, răspîndiți pe toată întinderea între deal și mlaștini, încît chiar în ochii preaslăvitului nostru împărat am văzut lacrimi.

— Pare-se că și azi se aduc sacrificii și libații pe altarul de pe „Campo-Deus“, pentru cei căzuți ? întrebă tribunul.

— A fost ordinul împăratului să se ridice altare pentru cei căzuți la Tapae. Și totuși pînă la Sarmizegetusa nu am putut răzbate. După cum văd însă, acum ducem mesaj lui Decebal de bună pace, sau vom mai aprinde focul pe altarele de pe cîmpul zeilor... ?

Tăcu, căci i se păru a fi vorbit prea mult, dar Tiberiu pricepînd stîngăcia, nemulțumirea și teama lui Silvanus, schimbă această discuție și întrebă :

— Spune-mi ceva și despre Drubeta, insistă Tiberiu, după ce ascultă cele povestite de Silvanus despre incursiunea armată slab reușită a împăratului contra dacilor de acum cîțiva ani. Avem acum o cetate romană pe malul stîng, pe pămîntul acestui popor sălbatic și fără cultură după cît se spune ?!

Silvanus rîse de-a binelea.

— Nu una stăpîne. După cum știți am construit peste tot castre și cetăți romane să-i putem supraveghea pe acești oameni vicleni și războinici. Deh ! făcu comandantul gărzii nemulțumit ; așa a fost pacea stabilită încă de pe timpul lui August, cînd cîmpia de apus fu smulsă poporului dac, care pînă departe își întindea hotarele.

— Da, știu, am avut multe neajunsuri cu acest popor războinic și chiar Catus pe rîpa dreaptă a fluviului aduse peste cincizeci de mii de oameni pentru a întări așezările populației Transdanubiene și să le ferească de aceste triburi sălbatice.

— Vom avea prilejul tribune să constatăm, continuă Silvanus, care pare a cunoaște bine toate frămîntările Romei cu aceste triburi din nordul Danubiului — că nu vom întîlni nicăieri triburi izolate, de sine stătătoare care să nu asculte hotărîrile lui Decebal. Iar cînd văzu în privirile întrebătoare ale lui Tiberiu încurajarea, continuă : Da, este adevărat că adesea istoricii noștri vorbesc că Tiberiu fiul vitreg al lui August a biruit un trib dac, numit Apuli, dar atunci aceștia din neamul dacic se izolară fiind mărginași în șesurile apusene și mult prea departe de conducătorii lor din creierul munților spre care mergem noi acum.

— Multe legiuni ne-au costat și atunci comandante !

— Poate ar fi fost mai mari sacrificiile dacă nu s-ar fi stabilit garnizoane puternice de supraveghere, de-a lungul valului de pămînt ridicat drept hotar între puterea Romei și triburile dace mărginașe. Și am mai hotărît ceva : această așa-zisă bună vecinătate și acesta fu negoțul.

— Văd că ești bun cunoscător al biruințelor și înfrîngerilor aquilor romane comandante, îl măguli Tiberiu pentru această trecere în revistă a zbuciumatei istorii cu acest popor al munților.

— Prin tradiție neamul Tuscus Marcus Silvanus au fost militari și nici unul din strămoșii mei și chiar tatăl meu, generalul Fuscus Aurelius căzut în luptă cu dacii, nu-și are oasele îngropate în sarcofagele de marmură de lîngă zidurile Romei.

Şi cu el au pierit opt mii de legionari la poalele munţilor de pe lîngă Tapae.

— Atunci trebuie să urăşti aceste triburi sălbatice, Silvanus!

— Aşa ... fi trebuit, dar pacea statornicită, învinsului îi era de folos, şi peste casele cohortelor române curg acum carele cu sare, ceară şi miere de albine spre Roma, încheie Silvanus oftînd.

— Şi noi în schimb le trimitem meşteri în construcţii de cetăţi şi arme ca mîine sau poate chiar azi...!

— Nu, Silvanus! înţeleptul nostru împărat nu mai vrea război, ci doar o bună înţelegere din partea lor şi bunăvoinţa şi civilizaţia Romei le va fi de mare folos.

— Cu paloşul, scăpă cuvintele Silvanus, nemulţumit poate de amintirea pierderii tatălui său în luptă cu aceste popoare sau poate revoltat el însuşi de anumite stări de lucruri care se petrec azi la Roma, căci continuă fără teamă, cunoscînd bine familia lui Tiberius Octavus Satos şi mai cu seamă pe Flavius îl cunoştea de copil, cînd îi aşeza coiful pe cap, declarîndu-l comandantul oştii.

— La nevoie şi paloşul creştează şi sădeşte în trunchi altoiul ce va da rodul civilizaţiei noastre.

— Da, cu o singură condiţie, ca pomul ales să nu tînjească după libertate şi să se usuce de dorul ei. De altfel cum au primit şi pînă acum bunul nostru altoi, se vede şi în lupte căci dacii tribune, nu iau prizonieri. Ucid sau sînt ucişi. La strîmtoare îşi curmă ei înşişi firul vieţii, fără să treacă prin umilinţele prinşilor.

— Ceea ce afirmi, cunoşti sau crezi? Înseamnă că edictele noastre imperiale de bună înţelegere sînt de prisos şi că ar trebui să aplicăm cu totul altă linie politică; ori a retezărilor radicale de paloş, sau supunerea prin încrucişări familiare ?!

— Dar obiceiurile rămîn tribune, şi poate că vulturul roman deşi zboară în înălţimi, nu poate zări turmele de bouri sălbatici ascunşi în codrii seculari din munţii Daciei.

— Şi totuşi cohortele romane vor stăpîni într-o zi aceste ţinuturi.

— Dar nu şi oamenii tribune. Noi am purces aici pentru că puterea noastră a crescut prea mult şi am crezut că aceste triburi le vom supune uşor şi vor primi cu braţele deschise binefacerile Romei. Am crezut că aceşti nomazi rătăcitori ai munţilor vînează şi asta e îndeletnicirea lor şi trăiesc în mod

sălbatic dezorganizat, săraciţi, rozînd şi ultimul zgîrci de pe oasele vînatului doborît. Am crezut greşit tribune, şi asta pînă acum ne-a costat peste două sute de mii de soldaţi romani. Şi acum vom merge înainte, căci în loc de carne de vînat am întîlnit cirezi nenumărate de vite, grîul, mierea şi ceara de albine curg aici din belşug ca şi rîurile lor de munte.

— Şi atunci comandante?

— Atunci vom sacrifica alte zeci de mii de legionari romani, căci toate bogăţiile peste care stăpîneşte aquila romană din tot largul imperiu au fost cucerite cu sînge şi toate se scurg pe drumurile care duc la Roma, pentru bunăstarea celor care stăpînesc. Pe aceşti oameni ai munţilor fie că-i vom îmblînzi, prin asprimea administraţiei noastre, fie că-i vom tîrî în lanţuri spre Roma, buni unii pentru gladiatori, în circ pentru desfătări, sau sclavi pe ogoarele noastre sărace.

— Interesantă judecată comandante, şi crede-mă, mărturisi sincer Tiberiu, toţi cei din jurul împăratului şi chiar el însuşi cred la fel.

— Ştiam asta şi o ştiu toţi de altfel, încuviinţă Silvanus, pînă la ultimul libert al Romei, căci nu degeaba au fost înrolaţi în legiunea a cincea Macedonica pînă şi sclavii din Tracia şi maurii din deşerturi.

— După cîte ştiu, această legiune se îndreaptă spre malul Danubiului, unde Apolodoros din Damasc durează de zor pod durabil din piatră peste aceste ape învolburate ?!

— Aceasta nu înseamnă pod de bună amiciţie şi legătura trainică pe care a hotărît-o Roma prin pacea încheiată, ci îngenuncherea definitivă a acestui popor liber.

— Şi în curînd vor porni şi legiunea a treisprezecea şi a I-a „Romanica". După cîte ştiu galerele de pe acum îşi leagănă catargele în rada portului Ancona. Am auzit că în cetatea Drubeta au fost lăsaţi liberi prizonierii daci şi unii se simt chiar bine sub administraţia romană? întrebă Tiberiu.

— Dezertorii! Şi ce e drept, după centuriile noastre, ca de altfel după fiecare invazie, roiesc ca muştele după hoit, toate neamurile pămîntului, mai cu seamă eleni, evrei şi armeni. Comerţul cu Roma într-o ţară înfrîntă umflă bine pungile cu aur, preciză Silvanus.

— Într-o zi vor trebui curăţate castrele romane de pe malurile Danubiului şi de pretutindeni de astfel de oameni cu obiceiuri împrumutate şi aduse aici. Unde se amestecă limbile,

obiceiurile şi interesele, trădarea şi revolta celor învinşi merge ca tîrîşul şarpelui şi nici nu bagi de seamă cînd eşti muşcat.

— Astăzi e bună pace între noi şi daci Tribune. Dar mîine fi-va la fel ? Şi dacă un nou război va izbucni, atunci chiar dacă toate legiunile noastre le vom trece peste acest fluviu măcelărind totul şi aruncînd o pată de ruşine pe demnitatea Romei, din fiecare trunchi şi stîncă, din ascunzişul peşterilor vor ieşi supravieţuitorii daci, care vor dăinui peste veacuri.

— Pe Polux comandante, ai dat în darul profeţiei, rîse sec Tiberiu, fără mînie. Dar asta înseamnă, că garnizoanele noastre pe care le-am lăsat în castre şi cetăţi (de la Aquilus, Trebona Diocleţian, Berzobis, Danubius, Gemina, Dierna şi însuşi Drubeta) să fie în continuă harţă şi veghe cu războinicii daci ai dumitale ?

— Aşa se întîmplă adesea. Pe drumul imperial Canonia Patula-Zurobara, acum trei ani trei cohorte plecate spre castrul Berzobis, nu au mai ajuns niciodată între murii lui şi cu toate acestea dacii îşi munceau şi mai departe liniştiţi ogoarele, sub privirile de veghe ale santinelelor din turnuri sub fîlfîirile ameninţătoare ale drapelelor cu aquile.

— Dacă aşa stau lucrurile, asta înseamnă că şi pe noi cu mica noastră ceată de un centurion ne va paşte aceeaşi soartă, numaidecît ce vom părăsi zidurile Drubetei ?!

— Ar putea fi aşa, cum presupui tribune, căci dacii sînt vicleni ca vulpile şi iuţi ca tigrii. Lovesc puternic şi dispar. Dar cred că temutul rege Decebal a trimis ordine pe tot drumul pe care-l vor străbate, iar iscoade nevăzute de noi ne vor înlesni nouă şi oştenilor noştri, linişte în orice popas pînă la porţile Sarmizegetusei, căci sîngele ocrotit al trimisului împăratului Romei, va cruţa multe vieţi dace şi romane, căci doar eşti sol al Romei şi trimis al împăratului.

— Ar fi timpul să ne retragem în corturi comandante, căci şi focul soldaţilor abia mai pîlpîie, iar norii negri care ascund luna din spatele acelui pisc semeţ anunţă curînd ploaia.

Privi spre munţii înalţi, cu vîrfuri ascuţite proiectaţi ca umbre ameninţătoare pe cerul înnorat şi obosit în cortul păzit de doi legionari cu suliţele în repaos. Era schimbul doi al gărzii, după cel de al doilea cîntat al cocoşilor.

La intrarea în cort cînd Flavius ridică plasa de ţesătură rară, pusă anume drept pavăză ca să fie apărat de ţînţarii care

roiau în zbîrnîit subţire peste tot în jur, lîngă aceste ţărmuri, Mauro sclavul însoţitor, dormea adînc. Acest fapt îl constată Flavius după sforăiturile rare, cadenţate şi adînci. Dormea lungit de-a latul intrării, obicei de a fi mereu la ordinul stăpînului. Flavius ar fi vrut să nu-l trezească. Deşi somnul nu venea şi simţea nevoia să mai schimbe o vorbă cu cineva, păşi totuşi peste trupul lungit al sclavului şi se îndreptă spre aşternutul său, dar Mauro se trezi brusc şi sări în picioare, murmurînd o scuză somnoroasă, clipind des la lumina opaiţului care ardea molcom în colţul opus al cortului.

— Nu am vrut să te trezesc Mauro, rosti fără să ştie cum Flavius, deşi acest lucru i se păru în afara regulilor stabilite între stăpîn şi sclav. Acest lucru putea fi practicat la Roma şi nu aici în faţa înspumatului Danubiu pe care-l vor trece în răsăritul soarelui.

— Stăpîne, cel mai neînţelegător zeu Hypnos îşi bate joc de slugi cînd stăpînii încă nu şi-au plecat pleoapele sub mîngîierile lui, încercă din nou Mauro să dreagă prin cuvinte alese greşeala de a se fi lăsat pradă somnului înaintea aceluia pe care-l slujea.

— Hypnos e un zeu viclean Mauro şi prin viclenia lui adoarme uneori şi vigilenţa din trupul omului, ca şi la popoare. Vorbind se gîndi la dacii despre care avea încă de la Roma informaţii şi chiar circula un proverb : „În timp ce Roma doarme, Decebal se pregăteşte". Aceste cuvinte adesea le exprima şi tatăl său nemulţumit cînd se întorcea din Senat, după discuţii furtunoase asupra trebilor imperiului.

Din aşternutul lui, Mauro asculta depănarea povestirii lui Flavius care-l puse la curent cu toate eventualele pericole şi nenorociri care i-ar putea pîndi dincolo de apă pînă la tronul lui Decebal. Flavius făcu acest lucru mai mult pentru a împărtăşi neliniştea lui cuiva şi cel mai apropiat şi credincios în acest drum se dovedi a fi Mauro, sclavul casei şi copilăriei lui.

După ce Flavius încheie înşiruirea tuturor presupuselor sale nenorociri care-i vor putea aştepta, răspunse cu glasul liniştit, parcă ar da un sfat cuiva şi acel cineva din semiîntunericul cortului nu ar fi Tiberius Flavius, curier şi diplomat imperial şi un libert care nu de mult purta semnele sclaviei, ca şi el.

— Cînd preaslăvitul nostru împărat a spus : „Tribune Flavius, pleci cale lungă cu mesaj de taină pe care numai ţie ţi-l pot încredinţa, la sălbaticul rege dac..."

Amuzat, Flavius îl întrerupse:
— Ce-ai fi răspuns atunci împăratului?
Mauro tăcu un timp, chibzuind probabil să nu rostească vreun cuvînt necugetat, deşi ştia că orice ar spune, chiar vreo necuviinţă, bunul său stăpîn nu-l va certa, ci mai degrabă va căuta să-l cerceteze arătîndu-i în fel şi chip cum gîndesc cei mari care sînt aproape de zei şi conduc treburile imperiului, apoi rosti liniştit:
— De bună seamă că ordinul primit trebuie îndeplinit cum se cuvine. Şi şoimul dresat vînează pentru stăpînul său. Ce altceva ar putea să facă? Dar vînat pe măsura puterii lui. Şi nu uita stăpîne că în spatele lui veghează acela care-l trimite la treabă. Dacă vînatul e prea mare şi ar putea să-i pricinuiască vreun rău, atunci intervine acela în slujba căruia este.
În pîlpîirea tot mai slabă a opaiţului, figura lui Mauro părea mai întunecată şi cuvintele rostite de el veneau parcă de undeva din adîncuri, din întunecata împărăţie a lui Pluto, stăpînul întinselor domenii subpămîntene, Hades, dar îndulcite de drăgălaşa Persephona.
— Şi ce trebuia să fac sau să răspund împăratului? continuă declamatoriu Flavius. Prea mare-i vînatul, înălţimea ta şi prea slabe puterile mele, îl tachină bine dispus Flavius, de cuvintele rostite cu tîlc ale sclavului său, dar mulţumit în acelaşi timp că în această noapte mai poate schimba cuvinte cu cineva, căci ploaia prinse a răpăi obsedant în pînza cortului.
— Să cereţi escortă puternică din cetatea în care vom fi mîine. Cu un centurion de gardă ca al nostru şi Hermes cel iute ca vîntul ar fi ajuns mai degrabă în împărăţia lui Charon la apele Stixului decît noi la tronul lui Decebal. Apoi Mauro reflectă cu voce înceată: Poate Danubiul e Stixul nostru stăpîne.
— Şi Decebal — un Charon al munţilor. Ar fi vrut să spună şi al romanilor, dar se reţinu căci nu e bine nici în faţa sclavilor credincioşi să rosteşti cuvinte chiar şi atunci cînd în conţinutul lor vrei să strecori nuanţa unei glume. Rîse şi hotărî: Acum să ne lăsăm pradă zeului Hypnos şi să ascultăm în răpăitul ploii de afară coardele lirei nemîngîiatului Orfeu şi să visăm la Eurydicele lăsate în Roma, Mauro.
— Zeităţile sînt la fel stăpîne, şi cele elene şi cele romane. Trăiesc în bună înţelegere cu oamenii. Un negustor elen, pe nume Hynopolos, înşela pe maurii din ţara mea cu pietre scumpe şi şiraguri de scoici. Mi-a povestit în copilăria mea, căci tata îl ţinea drept prieten şi-i da adăpost ori de cîte ori corabia îl lăsa pe ţărmurile noastre, că dincolo de Ister, fluviul cel din faţa noastră, pe celălalt mal trăiesc popoare puternice, care au un singur zeu şi se închină şarpelui.
— Şi?
— Mă gîndeam la sărmana Eurydice, tot muşcată de şarpe a trecut în împărăţia lui Hades.
Afară ploaia încetase şi ţîrîitul slab al greierilor de toamnă prinse a scormoni liniştea nopţii.

Galera trimisă în întîmpinarea Tribunului Tiberius Flavius plutea greoi pe firul apei în sus, împinsă ritmic de cei patruzeci de vîslaşi sclavi nubieni cu muşchii rotunzi, cu pielea arsă de soare şi vînturi, cu bărbi încîlcite. Înfigeau cu nădejde vîslele lungi în undele tulburi ale Danubiului şi în ritmul bubuiturii de tobă, lovită de un roman cu chip de călău, trăgeau cu nădejde împotriva valurilor, împingînd mereu înainte ambarcaţiunea ticsită de soldaţii romani. Soarele tomnatic îşi trimitea razele pieziş, destul de fierbinţi pentru acest timp pe coifurile lor, încingînd metalul lucitor, încît sudoarea le curgea şiroaie, ca lacrimi amare, oprindu-li-se în curelele strînse pe bărbie. Dar şi aşa sub acest canon îşi păstrau ţinuta mîndră, demnă, încordată, cu privirile aţintite spre ţărm, unde pe o mică înălţime se profilau zidurile masive ale cetăţii Drubeta.
Tiberius Flavius pe platforma din faţă a galerei privea nostalgic spre acel pămînt necunoscut lui şi în această poziţie de meditare părea a fi gata să declame o odă necunoscutului din faţa lui, mirajul ţării dace, unde probabil va întîlni o tînără asemănătoare Hypsipylei, din legenda lui Argo în căutarea lînei de aur. Conducătorul galerei, ca orice comandant de vas, ţinea el însuşi cîrma şi preocupat de aceasta dădea ordine tobei care accelera sau micşora ritmul vîslelor, după nevoia manevrei destul de anevoioasă pentru acostare din cauza vîrtejurilor şi valurilor potrivnice ale acestui fluviu capricios.
Mai întîi săriră în apă opt vîslaşi ageri la înot, prinseră otgoanele groase şi le tîrîră cu multă îndemînare pe ţărm, apoi le învîrtiră cu dibăcie pe tamburii de gorun înfipţi adînc în nisip. Traseră încet galera spre mal, pînă ce nisipul hîrîi

scrîşnind frecat de talpa vasului. Alţii le prinseră în mare grabă şi legară puntea, căci pînă la uscat erau cam opt, nouă paşi romani. Coborîră în ordine unul cîte unul soldaţii din cohortă. În frunte mergea Silvanus comandantul, şi cu toţii se aliniară de-a dreapta şi stînga aşteptînd pe tribun, pregătiţi parcă pentru a-i da onorul deşi acest lucru făcea parte din ceremonialul parăzilor şi Tiberiu se simţi descumpănit punînd piciorul pe nisipul umed şi ar fi dorit cît mai curînd să se poată odihni între murii cetăţii, decît să fie obligat să asiste la un ceremonial inutil acum. Acest lucru trebuia să vină din partea cetăţii, care spre dezamăgirea lui, totul era pustiu pe tot drumul şerpuit care urca spre porţile cetăţii şi zidurile masive păreau părăsite. Probabil că, curierul trimis anume comandantului din cetate nu-i explicase îndeajuns cine anume este cel trimis de Roma sau, gîndi Tiberiu, sînt prea obişnuite sosirile de cohorte romane pe Via Ergantina, încît pentru garnizoana cetăţii au devenit banale şi obişnuite. Îl cuprinse nemulţumirea şi mînia. Hotărî să ceară împăratului înlocuirea comandantului Drubetei şi dacă va fi cazul şi se va dovedi a nu fi omul potrivit pentru acest post, hotărîrea lui se va transforma în faptă. Numaidecît însă alt gînd îi încolţi căci îl făcu să zîmbească în sinea lui. Dacă i-ar cere înlocuirea şi trimiterea în interior, poate i-ar face un bine, căci această extremitate a imperiului îşi are graniţa cea mai primejdioasă pentru soldaţii săi. La zîmbetul său, Silvanus încurajat, crezu că e momentul şi dete semn soldaţilor care ridicară suliţele în semn de salut şi însuşi el se apropie în paşi cadenţaţi de tribun, probabil voind să-i ureze „bun sosit pe pămîntul dacilor", dar se opri căci de pe zidurile cetăţii trîmbiţele şi goarnele prinseră a sufla strident, iar pe poarta cetăţii şiruri de călăreţi îi ieşiră în întîmpinare. Cîteva care trase de boi greoi, cu coarnele răsucite, ieşite parcă din apa fluviului, sau care au stat pitite pînă atunci sub dîlma dealului, încărcau acum bagajele cohortei, corturile, arcurile, tolbele cu săgeţi, butoaiele cu vin şi alimentele de drum, care se dovediră prea îndestulătoare, căci prisosiră din plin de la Ancona şi pînă aici de-a lungul peninsulei timp de trei săptămîni. Soldaţii din cohortă debarcaţi nu păstrară asupra lor decît suliţa romană, scutul şi paloşul scurt.

La intrarea în cetate, pe toată marginea drumului pietruit şi bine îngrijit, soldaţii din garnizoana cetăţii, înşiruiţi din

patru în patru paşi romani, ţineau suliţele la orizontală făcînd zid din lemnul suliţelor şi al scuturilor, părînd a împiedica năvălirea unei mulţimi imaginare, venită anume şi curioasă să vadă pe marele Tribun Tiberius Flavius, trimis al împăratului Traian Ulpius Nerva. Acest lucru îl făcu să zîmbească din nou pe Tiberiu căci pe marginea drumului şi mai cu seamă în apropierea porţilor cetăţii, în spatele soldaţilor văzu doar o adunătură pestriţă de oameni pe care, după îmbrăcăminte, bănui a fi cu totul străină de poporul dac, levantini, evrei, turci, iliri, traci. Scormoni cu priviri iscoditoare această lume amestecată şi nu văzu nici un pletos dac aşa cum îi descrisese Silvanus, sau îi văzuse printre prinşii de război, cărînd blocuri de piatră la pavatul pieţelor din strălucitoarea Romă.

Pe un drumeag colbuit de praf din dreapta cetăţii, cîţiva daci cu priviri aspre şi bărbi încîlcite, pocnind din bice îndemnau prin norul de praf o cireadă de vite sub supravegherea cîtorva soldaţi romani cu suliţele în cumpănire. Strigătele lor acopereau şi glasurile trîmbiţelor şi mugetul vitelor, producînd o hărmălaie sălbatică.

— Sînt prizonieri daci şi vitele sînt destinate şantierului lui Apolodorus. Căci sînt mulţi care muncesc să dureze grabnic podul peste apele afurisitului fluviu. Le vor înjunghia în Valea Ulmilor. Sute de vite zilnic înghit cei peste cinci mii de robi care muncesc din greu la căratul pietrii, cioplitul grinzilor, un adevărat furnicar, se simţi dator să-i explice Aurelius Aquilus comandantul Drubetei.

— Şi alte sute de vite sacrificate probabil pentru garnizoana cetăţii comandante, întrebă fără interes Tiberiu. Călăreau alături printre şirurile de soldaţi spre porţile cetăţii.

— Garnizoana e puternică tribune şi e punct de trecere spre celelalte cetăţi şi castre din nord. Am devenit un fel de magazie de cereale, şi păzitori de cirezi de vite. Dai hrană îndestulătoare celor care pleacă şi îndestulezi cu mîncare pe cei ce vin. Şi sosesc şi pleacă continuu tribune. Apoi, ca un reflex al propriului său gînd : Numai Roma şi împăratul nostru ştiu de rostul acestor mişcări de trupe.

Privi cu coada ochiului spre Tiberiu, ca spre a prinde un cît de mic semn sau o explicaţie poate despre toate acestea. Căci un trimis al Romei la tronul lui Decebal, de bună seamă că are cunoştinţă de toate acestea, mai mult decît un comandant al unei cetăţi de supraveghere.

Tiberiu călărea liniştit, alături şi păru a nu fi auzit întrebarea, căci îi răspunse cu totul altceva decît ce aştepta Aurelius Aquilus :

— Sînt izvoare care seacă uneori comandante, chiar dacă au apă bună, căci niciodată nu ştii în adîncuri cîtă rezervă există.

Neînţelegînd semnificaţia răspunsului şi ca să-i fie pe plac, rosti prompt :

— Adevărat tribune şi apa acestor munţi e minunată şi nu te mai saturi...

Încetă numaidecît căci văzu un rictus amar apărut în colţul gurii lui Tiberiu şi căutînd parcă să dreagă eventualele vorbe care le rostise şi care probabil nu au fost pe placul tribunului, continuă :

— Dar noi nu ne mulţumim cu apa, căci din viile dacilor curge vinul ca pîraiele munţilor. Ce-i drept, nu-i departe de al nostru, ba chiar aş putea îndrăzni să spun... ezită o clipă să continue spre a nu comite o neghiobie, apoi rosti prudent : Ar putea sta la egal cu ale noastre.

— Sînt convins comandante că spui adevărul. Şi un popor sălbatic şi incult cum se spune poate sta la egalul altora. Tiberiu ezită să pronunţe cuvîntul „nostru". Nelăsîndu-i însă timp prea mult de gîndire lui Aurelius Aquilus, aduse discuţia care privea direct persoana comandantului : De altfel cred că nu-ţi displace licoarea euforică a lui Bachus ?

Privi cu coada ochiului spre nasul roşu aprins al comandantului cetăţii Drubeta şi-i păru rău de cuvintele rostite. Schimbînd tonul îi vorbi mai prietenos :

— Sper să-l gustăm din plin între zidurile cetăţii ? !

Dete pinteni calului şi dispăru sub arcada porţii în interiorul cetăţii.

Sus pe turnul pătrat, fîlfîia zbătîndu-se parcă să se desprindă de pe prăjina verticală drapelul roman. Norii de praf stîrniţi de copitele vitelor pluteau pînă sus peste ziduri. Deşi peste noapte plouase, căldura încă puternică a soarelui uscase ţărîna şi acum, în după-masa acestei zile de toamnă, praful stîrnit de vîntul aspru care sufla dinspre răsărit se vălătucea peste tot, ridicîndu-se în aer.

Santinela din turn făcu un semn cu suliţa spre interior şi numaidecît trîmbiţele prinseră a sufla din nou, de data aceasta pentru cel sosit.

Abia intrat în interiorul spaţios de formă pătrată Tiberiu văzu un imens careu de soldaţi romani, aliniaţi cu suliţele în mînă lipite corp şi scuturile în faţă, încît dacă priveai peste capetele lor vedeai doar o masă de coifuri lucitoare şi lîngă fiecare coif, fierul ascuţit al suliţei înalte şi toţi legaţi parcă de brîul lat al scuturilor. Calul lui Tiberiu bătea nervos din copite pe lespezile de piatră şi cînd goarnele încetară se aşternu o linişte încremenită parcă de veacuri între aceste ziduri de blocuri masive din piatră. Tiberiu îşi înălţă puţin corpul în şa şi acest lucru îl făcu fără să vrea şi cu un oftat uşor gîndi : „Iată puterea şi disciplina romană". Mîndria de fiu al Romei. Gîndul îi zbura peste întreg cuprinsul imperiului roman, unde în toate cele patru puncte cardinale soldaţii romani şi Roma e stăpînă. Fu trezit din visarea mîndră de glasul aspru al lui Aurelius Aquilus, comandantul cetăţii :

— Cinste tribunului Tiberius Flavius, trimisul special al împăratului !

Suliţele fură ridicate în sus, în semn de salut şi acum părea o pădure deasă de vîrfuri metalice scînteietoare, în timp ce trîmbiţele de pe ziduri prinseră să scoată din nou sunete puternice în toate cele patru zări, încît calul speriat ciuli urechile, necheză prelung, săltă în două picioare, gata parcă să pornească în iureşul unei lupte, dar mîinile lui Tiberiu strînseră frîul, liniştind animalul care acum îşi juca nervos copitele pe blocurile de piatră din pavajul cetăţii.

Aurelius Aquilus se apropie cu paloşul ridicat în semn de salut şi îi ură :

— Tribune Tiberius Flavius, cetatea Drubeta vă urează bun venit pe acest pămînt al puternicului nostru imperiu !

— Încă nu, comandante, îi scăpă cuvintele lui Tiberiu spre mirarea lui Aquilus, căruia niciodată nu-i fu dat să audă în timpul unei ceremonii de primire şi nici după aceea, din gura vreunui comandant de centurie măcar, trecut pe aicea astfel de cuvinte. Zîmbi cu îngăduinţă comandantului şi acest zîmbet fu luat de Aquilus drept o confiere că ce ştie şi ce gîndeşte Roma, nu poate şti şi gîndi vulgul şi nici măcar alţii din veriga ierarhică a conducătorilor de oşti.

Descălecară şi ofiţerul de serviciu ordonă celor doi legionari din apropiere să preia caii şi să fie duşi la grajduri :

— Pirenus ! ţipă comandantul cetăţii la ofiţerul de servici care după ce mîntui treaba cu caii, aştepta noi ordine. Te

ocupi de hrana trupei, iar pentru cei din garda tribunului Flavius, suplimentul de hrană şi vinul din plin. Cazarea în sala dinspre răsărit.

Ofiţerul lovi cu palma stîngă teaca paloşului de la şold, semn că a înţeles, apoi se retrase cîţiva paşi şi porni grăbit, urmat de două sentinele spre bucătăriile cetăţii. Urcă cîteva trepte şi dispăru după colţul unui zid.

— Vă voi conduce personal în camera de odihnă. Pentru centurionul gărzii dumneavoastră, în camera ofiţerilor.

— Aş dori să rămînă în apropierea mea Silvanus, precum şi sclavul meu Mauro.

Aquilus, surprins o clipă, îşi reveni numaidecît şi hotărî cu toată bunăvoinţa :

— Cît veţi rămîne aici dorinţa tribunului va fi un ordin.

— E ordinul Romei comandante, i-o tăie scurt Tiberiu, plictisit de atîta servilism.

— Oricum, pentru un tribun roman..., îngăimă surprins de această neaşteptată întîmpinare a lui Tiberiu, dar Aquilus se reculese, privind totuşi cu teamă şi admiraţie stăpînită, insignele de tribun de pe tunica albastră a lui Flavius.

În acest timp străbătu un coridor şi la sfîrşitul lui comandantul cetăţii deschise o uşă, apoi se adresă unui soldat roman tînăr, cu priviri limpezi şi fălcile repezite înainte :

— Aduceţi degrabă bagajele tribunului aici. Umblă repede ! se răsti la el, părîndu-i-se a nu se fi mişcat prompt la ordinul său.

Soldatul dispăru în paşi grăbiţi pînă la capătul coridorului, apoi coborî fără grabă treptele ce duceau în curtea interioară a cetăţii.

În camera destul de mică şi aproape incomodă din cauza slabei lumini care o primea de la o fereastră îngustă ce da spre interiorul zidurilor, Tiberiu rămase un timp privind la Mauro, care jos în curte vorbea aprins şi gesticula cu un alt conaţional al său maur şi pe care probabil îl găsise aici sclav ca şi el, căci pe mîneca dreaptă a tunicii cenuşii nu avea cusută aquila, semnul soldaţilor combatanţi. Zîmbi cînd văzu că Mauro se opune soldatului trimis adineaori de comandantul cetăţii, să ridice cele două coşuri în care erau grămădite bagajele tribunului. Preferă să le care împreună cu celălalt sclav, urmat de-aproape de soldatul tînăr care mergea acum în urma lor cu suliţa prinsă în mîini, asemenea unei sentinele escortînd doi

sclavi rebeli. Mauro mai aruncă cîteva cuvinte soldatului, care nu-i fură pe plac, căci acesta făcu gestul cu latul suliţei ca şi cum ar vrea să-i aplice o lecţie de bună-cuviinţă.

Tiberiu se întoarse spre Aquilus, comandantul cetăţii, care neclintit aştepta cuvîntul de aprobare sau nemulţumirea tribunului şi îi spuse :

— Mîine după răsăritul soarelui voi trimite să te cheme pentru a pune în ordine unele probleme în legătură cu drumul ce-l voi străbate pînă la Sarmizegetusa.

Aquilus înţelese că prezenţa lui acum e inoportună şi plecă nemulţumit de puţina atenţie care i-o acordă acest diplomat al Romei.

Mauro şi noua sa cunoştinţă intrară în camera patrată. Aşezară într-un colţ cele două coşuri din împletitură fină, lucrate artistic din bambus şi rafie, de meşteri sirieni şi începură a despacheta.

Tiberiu îl întrebă într-o doară :

— Pare-se să nu te fi înţeles prea bine cu soldatul trimis după bagaje ?

Mauro se uită la stăpînul său, apoi la geam şi înţelese că văzuse scena de adineauri şi răspunse :

— Ştiţi stăpîne, eu mă supun şi execut un ordin, dar mai înainte mă uit în ochii cui îl dă şi de la cine vine ?!

— De ce fel de ordine vorbeşti Mauro ?

Repetă îndrăzneţ cuvînt cu cuvînt neînţelegerea lui cu tînărul soldat roman, spre surprinderea celuilalt sclav care mirat, speriat şi umil asculta din colţul opus cum poate vorbi un sclav cu un stăpîn atît de puternic.

— Urmează-mă, a fost primul cuvînt al soldatului.

— Unde ? am întrebat crezînd că o nimeresc de-a dreptul la închisoare după tonul lui aspru.

— Ordin să mă urmezi cu bagajele şi fără multe întrebări, că de nu !... şi-mi arătă suliţa gata să mă croiască pe spinare.

— Atunci ? întrebă amuzat Tiberiu de felul cum îi explica prin gesturi şi cuvinte Mauro.

— I-am spus o vorbă urîtă stăpîne, încît mă trecură fiori de spaimă pe mine însumi, cînd mă gîndii că ar fi putut fi auzită de alte urechi. Noroc că nu era nimeni în jurul nostru căci aş fi nimerit-o de-a dreptul în beciurile cetăţii şi încă în cea mai rea celulă, unde aflai că sînt întemniţaţi daci de neam.

— Şi totuşi ai fost auzit Mauro. Şi Tiberiu, bine dispus de sporovăiala sclavului său, antrena intenţionat această discuţie inutilă de altfel, arătînd spre sclavul care speriat rămăsese neclintit în colţul său.

— Sclavajul naşte o frăţie pe care nu o cunosc romanii, rosti cu voce gravă Mauro, spre surprinderea lui Tiberiu de această mărturisire îndrăzneaţă şi sinceră.

— Desigur Mauro, ai insultat un soldat roman şi cunoşti pedepsele aspre ce se aplică sclavilor în astfel de ocazii, continuă Tiberiu mai mult pentru a-l tachina decît a strecura o ameninţare pentru credinciosul lui sclav.

— Ştiu, stăpîne, dar pentru ce i-am spus eu, cel mult putea să mi se taie limba să nu mai pot blestema şi rosti adevărul.

— Atunci înseamnă că jignirea a fost gravă de vreme ce singur ţi-ai ales pedeapsa ce o meriţi !? continuă pe acelaşi ton zeflemitor Tiberiu.

— Îngîmfatule... asta am spus stăpîne.

— Dar asta nu-i atît de grav Mauro...

— Asta într-adevăr nu-i atît de grav, căci toţi sînt la fel şi toţi se umflă în pene cînd... continuă Mauro încurajat de zîmbetul lui Tiberiu..., dar ce a urmat e partea rea stăpîne, căci limba nu s-a oprit cînd a trebuit.

Prinse a despacheta mai cu sîrg lucrurile stăpînului său, căutînd locul cel mai potrivit pe care să le aşeze, aşteptînd parcă o nouă întrebare a lui Tiberiu care veni numaidecît :

— Şi ? întrebă scurt Tiberiu fără mînie, apropiindu-se de una din policioare şi luînd în mînă un ulcior de ceramică, îl privi parcă fără interes.

— Şi... ezită o clipă Mauro, apoi hotărît repetă întreaga frază — „îngîmfatule, în curînd o să vă cresteze dacii pielea să se scurgă vitejia din voi".

După ce pe nerăsuflate repetă aceste cuvinte, îi păru rău şi o uşoară teamă se strecură în inima lui. Continuă despachetatul spionînd cu coada ochiului pe tribun.

Tiberius Flavius reveni la fereastră şi privea undeva dincolo de zare peste zidurile cetăţii la norii cenuşii ce se îngrămădeau dinspre munţi, anunţînd furtuna şi într-un tîrziu se întoarse spre Mauro şi rosti :

— Acum poţi pleca Mauro şi nu uita că uneori cuvintele au ascuţiş de sabie şi retează şi capetele.

Mauro părăsi încăperea şi nu putu pătrunde cuvintele tribunului, dacă erau o ameninţare sau un sfat. Se depărtă pe coridor mîhnit că a putut să-şi supere stăpînul. Topari, sclavul din cetate prietenul lui de acum îl urmă de aproape pînă în camera lui şi privirile acestuia reflectau în adîncul ochilor lui adînci şi negri de-a dreptul groaza.

În noaptea aceea, prima din această cetate de pe pămîntul dac, Mauro şi Topari cei doi sclavi şi-au povestit multe amintindu-şi de însorita ţară îndepărtată a lor şi mult timp foşnetul tare al paielor de grîu din salteaua groasă de cînepă se auzi în această încăpere.

Somnul abia le închise pleoapele pentru odihnă, cînd uşa fu dată în lături şi la lumina unui opaiţ purtat de un soldat roman Mauro văzu patru arcaşi care făcură semn lui Topari să-i urmeze. Acesta se sculă şi fără o vorbă plecă încadrat de ei.

Mauro ascultă atent, speriat şi auzea distinct lipăitul sandalelor ce se pierdu pe coridorul cu lespezi de piatră. Rămase un timp descumpănit pe marginea patului, apoi hotărî să aducă la cunoştinţă stăpînului său.

Tot în această primă noapte, între murii cetăţii romane, Tribunul Tiberius Flavius luă o hotărîre îndrăzneaţă care crestă pe răbojul întîmplărilor de mai tîrziu, destinul multor fapte care pînă la drama finală se împletiră cu propriile sale drumuri.

Refuză să coboare în sala ofiţerilor şi ceru ca masa pentru el şi Silvanus, comandantul gărzii lui personale, să le fie adusă în cameră. Numaidecît sentinela, un vlăjgan bărbos, cărunt la tîmple, dispăru să transmită dorinţa tribunului. Comandantul cetăţii Aquilus personal se ocupă de bucatele ce trebuie cărate sus în camera trimisului Romei : carne de viţel prăjită la jeratic, porumbei sălbatici, rumeniţi în frigări, miere de albine, vinurile alese de el singur din pivniţele cetăţii, tari şi tămîioase şi panere umplute cu fructe, struguri cu bobul roz, alb şi negru, pere zemoase păstrate în fîn şi mere aurii şi roşii unul şi unul. Toate aceste bunătăţi fură înşirate pe masa din mijlocul camerei de cei doi soldaţi care le căraseră, unul tînăr cu priviri şi mişcări agere, iar celălalt trecut de cincizeci de ani cu mîini păroase şi privirea piezişă şi speriată.

Tiberiu privi gînditor la aceste bunătăţi, la ulcioarele cu vin aromat, în timp ce Silvanus frămînta în măsele cu lăcomie carnea aburindă şi fragedă de viţel.
Tiberiu mînca cumpătat, fără poftă, mai mult pentru a ţine tovărăşia lui Silvanus. În creier i se frămîntau diferite gînduri, apoi ca pentru sine rosti, muşcînd din miezul unui măr roşu al cărui parfum îi gîdila plăcut nările :
— Şi acesta e un fruct cultivat în această ţară cu triburi sălbatice Silvanus !
Silvanus termină de ros zgîrciul de pe osul de viţel pe care-l aruncă deoparte şi luă de pe farfuria de lut ars, cu desene necunoscute şi curioase în ceramica ei, un porumbel fript şi-l rupse în două, continuîndu-şi mai departe ospăţul, mai mult de unul singur cu aceeaşi poftă.
— Iată-ne pe urmele dacilor Silvanus. De acum înainte voi avea ocazia să-i cunosc şi-i voi cunoaşte cum poate nu i-a cunoscut nici aceia ce îngropară cohorte întregi romane pe aceste pămînturi.
Nu termină gîndul tradus în cuvinte şi nici cuvintele gîndului nu fură rostite toate, căci undeva în curte s-au chiar sub zidurile acestei camere răzbi un ţipăt sfîşietor.
Silvanus rămase cu jumătatea de porumbel în mînă, privi spre tribun şi ochii amîndurora se încrucişară cu luciri de întrebări.
În acest moment uşa fu deschisă şi Mauro se aruncă la picioarele lui Tiberiu, îngînînd :
— Îl omoară stăpîne, îndurare, aveţi puterea să-l scăpaţi.
— Pe cine Mauro ? vorbeşte deschis dacă ştii ceva !
— Topari, sclavul pe care-l ştiţi a fost ridicat din aşternut. I-am auzit ţipătul. Puterea ta stăpîne şi a zeilor e mare. Nu-l lăsaţi !
— Unde a fost dus ?
— Jos în beciuri cred. Grăbiţi stăpîne pînă nu-şi dă sufletul... îndemnă cu glasul tremurat Mauro.
Tiberiu se ridică de la masă şi urmat de Silvanus care-şi încinse sabia şi de Mauro, părăsi încăperea fără vreun alt cuvînt sau întrebare. Străbătu culoarul slab luminat şi opri prima sentinelă de la capul scărilor şi-i ceru cu glas aspru :
— Condu-mă numaidecît la comandantul cetăţii.
— Santinela nu poate părăsi postul fără ordin, răspunse morocănos soldatul.

— Eu îţi dau ordin să mă conduci, repetă nerăbdător şi puţin enervat Tiberiu.
— Ordinele aici se dau numai de comandantul cetăţii sau de ofiţerul de serviciu. Dacă am asculta de oricine... îngînă indiferent soldatul, trecîndu-şi suliţa dintr-o mînă în alta, — pregătindu-se să-şi reia rondul.
— E tribunul Tiberius Flavius, trimisul Romei, interveni Silvanus, nemulţumit de această discuţie şi răspunsurile santinelei gata parcă să-l repeadă pe scări în jos.
La auzul acestor cuvinte, santinela făcu cîţiva paşi spre colţul zidului, scoase opaiţul aprins din pivotul de fier. Apropie flacăra de faţa tribunului şi la lumina pîlpîindă distinse insignele de tribun. Clipi din ochi nedumerit, apoi strigă din răsputeri în josul scărilor :
— Postul nr. doi, anunţă la corpul de gardă să vină numaidecît ofiţerul de serviciu.
— Auzit ! răzbi răspunsul de undeva de jos, dar are treabă la beciuri.
— Te întreb unde-l pot găsi pe comandantul cetăţii, întrebă apăsat Tiberiu, cu el am treabă numaidecît.
— Cred că în sala de mese. Nu l-am zărit pînă acum trecînd la culcare.
— Unde e sala de mese ? întrebă Silvanus, nemulţumit.
— În curte după bazinul de apă. Se aud glasuri acolo...
Tiberiu coborî treptele de piatră, împreună cu cei doi, Silvanus şi Mauro şi doar sclavul auzi oftatul santinelei care probabil era de uşurare, că scăpase de năpastă.
Apăru în uşa sălii de mese, unde din prima clipă îl izbiră în nas şi urechi două elemente : gălăgia şi mirosul vinului risipit din belşug peste tot. Dintr-o singură privire Tiberiu înţelese că aici în aşa-zisa sală de mese a ofiţerilor, mai mult se băuse decît se mîncase, căci din toţi ofiţerii adunaţi mai reuşiră să se mai ridice de pe scaun la sosirea lui şi să-şi păstreze ţinuta dreaptă doar cîţiva. Însuşi comandantul Aquilus se ridică greoi de pe scaun şi porni în întîmpinarea tribunului, zîmbi acru de prezenţa tocmai acum şi în această situaţie a trimisului Romei. Totuşi spre a drege o situaţie, pe care de fapt mai mult o încurcă, strigă din toţi plămînii : „Cinste tribunului roman", dar spre nemulţumirea lui şi hazul celor doi bucătari, pregătiţi să aştearnă pe masă alte bucate, cîţiva ofiţeri încercară să se ridice dar se resemnară, recăzînd înapoi

pe scaun. Mai toţi erau veterani învăţaţi cu băutura şi luptele, încît pe ambele aceste două ocupaţii le socoteau ca necesitate.

Tiberius Flavius înţelese că acest om din faţa lui purta pecetea celor două feţe a lui Ianus, ca toţi de altfel de la extremitatea imperiului. Una de militar aspru şi măgulitor cu maimarii săi şi cealaltă alunecarea în braţele lui Bachus, ca să uite urîtul şi gîndurile chinuitoare care se îndreptau probabil mereu la grandioasele petreceri ale Romei. Nu se supără nici cînd suflul acru al băuturii Aquilus îl trimise drept în faţa tribunului cînd încercă stîngaci o scuză :

— Nu credeam cinstite tribune să ne mai onoraţi cu prezenţa în această seară...

— Doresc să vizitez închisorile comandante, i-o tăie scurt tribunul.

— Noaptea ? se miră comandantul Aquilus, potrivindu-şi centironul care se răsucise pe corpul voluminos, încît paloşul îi stătea atîrnat în faţă.

— Chiar acum !

— Dacă e ordin ?! poate aveţi şi misiunea asta ?

— Poate da, încheie scurt Tiberiu, nemulţumit că toată această discuţie lipsită de respectul cuvenit se desfăşoară faţă de aceşti ofiţeri, din care cei mai mulţi prinşi de-a binelea de băutură. Deocamdată e o dorinţă, căută să curme această discuţie inutilă de altfel.

— Eu nu vreau să mă opun, dar ştiţi, asta aparţine treburilor cetăţii. Dorinţa dumneavoastră în toiul nopţii e ca şi cum s-ar amesteca cineva în treburile de familie ale cuiva... îngînă ezitînd comandantul cuvinte care strecurară în conţinutul lor semnul unui început de necuviinţă pe care îl sesiză şi Silvanus, căci fără să vrea strînse mînerul paloşului.

— În viaţa de familie a imperiului, am depline puteri să mă amestec comandante, rosti aspru Tiberius Flavius, — întorcîndu-se spre ieşire ca şi cum aceste ultime cuvinte sînt definitive.

Cîţiva din ofiţeri hohotiră mulţumiţi că, „Cerberului", comandantul lor cum îl porecliseră i s-a înfundat cum se cuvine cu acest tribun roman. Alţi ofiţeri însă prinşi de fumul beţiei, priviră obraznic, ostentativ la Silvanus, gata parcă să sară în apărarea comandantului lor care după cum se vede, le era un bun tovarăş de chefuri şi poate de fărădelegi. Co-

mandantul Aquilus cu un gest al mîinii le făcu semn să stea liniştiţi, apoi fără un alt cuvînt porni în urma tribunului. Ceru un opaiţ care îi fu adus în grabă şi porni legănîndu-se spre partea stîngă a coridorului urmat de aproape de Tiberiu, Silvanus şi Mauro.

Coborîră cîteva trepte de piatră umede şi mucegăite şi apoi se opriră în faţa unei uşi masive de stejar. Aici cele două santinele, doi bărbaţi bărboşi crezînd că e schimbul sau rondoul de noapte, nici nu se sinchisiră să privească cine-i conturbă şi jucau mai departe zaruri pe lespedea de piatră. Abia după ce comandantul Aquilus ţipă cu glas aspru : „Drepţi asinilor", săriră grăbiţi, bîjbîind căutară suliţele răzimate de perete şi luară poziţia reglementară.

— Să vină ofiţerul de serviciu cu cheile beciului. Ale beciului de deţinuţi şi nu ale celui cu vinuri, strigă în urma soldatului care dispăru grăbit pe scări în sus.

În aşteptarea temnicerului cu cheile beciurilor, Aurelius Aquilus, la flacăra jucăuşă a opaiţului din zid, examina pe furiş trăsăturile înăsprite ale feţei tribunului pe care acum prinse a-l duşmăni. Mai ieri la primire i se păreau şterse, cu privirile pierdute în visare. Îl socoti mai mult bun pentru sălile de petreceri ale împăratului, partener nelipsit al frumoaselor curtezane, lipsit de voinţă, un diplomat norocos, care ţine trena împăratului şi favorit al curţii. Pentru toţi aceştia care nu au încrucişat paloşul cu inamicul pe cîmpul de luptă, Aquilus avea părerea sa proprie : îi admira pentru poziţia lor de fii fericiţi ai Romei eterne şi-i dispreţuia în acelaşi timp pentru slaba lor bărbăţie, considerîndu-i fără curaj şi în limbajul lui simplu îi declara „sforari ai imperiului". Acum constată însă că acest tribun îşi are personalitatea lui, poate izvorîtă din ocrotirea Romei şi gîndi că nu e înţelept să-ţi creiezi un adversar din casta tribunilor Romei. Desigur că i se ştirbise oarecum prestigiul de comandant al cetăţii în faţa ofiţerilor subalterni, dar acest mic neajuns, incidental aproape, îl va repara chiar mîine înaintea răsăritului zorilor cînd va da în faţa tuturor un spectacol sîngeros şi aceasta îl va uimi şi pe acest tribun roman care va şti cum să aprecieze puterea, misiunea şi gradul ce îl are în această cetate. În orice caz pînă la plecarea tribunului, hotărî să-şi stăpînească nervii şi pe cît e posibil să satisfacă bizarele dorinţe ale lui Flavius. De aceea cînd temnicerul cu rînjetul

servil îi întinse legătura cu chei, cu tonul cu totul schimbat rosti :

— Terţius, deschide celula sclavilor. Cinstitul nostru tribun, Tiberius Flavius vrea să vadă deţinuţii pedepsiţi pentru nesupunere şi abateri de la regulile cetăţii.

Porniră pe sub bolta coridorului luminat slab de cele cîteva opaiţe rare ale căror lumini abia conturau coridorul umed zidit din blocuri de piatră. Tiberiu, Silvanus şi Mauro şi două santinele urmau de aproape grupul în fruntea căruia mergea temnicerul urmat de comandantul cetăţii. Mirosul de mucegai te lovea în nări şi aerul era aproape de nerespirat.

— Deschide ! porunci scurt Aquilus predînd cheile temnicerului, care obişnuit cu aceste zidiri întortocheate din adîncuri se opri în faţa unei uşi, alese cheia numaidecît şi introducînd-o în broască, răsuci şi împinse uşa care scoase un scrîşnet prelung din balamalele ruginite.

Cele două santinele pătrunseră în celula scundă şi ridicînd torţele deasupra capului, încercară astfel să răspîndească cît mai multă lumină în jur.

Din cadrul uşii scunde, Tiberius Flavius aruncă privirea în interior, încercînd să pătrundă acel întuneric jucăuş în faţa flăcării torţelor, dar nu distinse decît imprecis trupuri lungite şi ochi sticloşi, descumpăniţi de această vizită în toiul nopţii care îi priveau cu teamă sau imploratori pe aceşti romani. Aquilus urmărea atent chipul tribunului şi văzu o uşoară tresărire, semn că nu-i plăcu această privelişte. Gîndi în sinea lui : „Liniştea Romei este anevoios păstrată de comandanţii cetăţilor şi castrelor din marginea imperiului. Căci nu e uşor să fii comandant în cetatea Drubeta, scriind ode de măreţie imperiului. Asta ar trebui s-o ştii şi tu tribune."

Paiele putrede foşneau sec, frămîntate de trupurile istovite lungite pe jos. Tiberius îşi întoarse privirile de la acest trist tablou, cînd Mauro îşi vîrî capul pe sub braţul stăpînului său şi strigă cu vocea dureros de pătrunzătoare :

— Topari, mă auzi ? răspunde de eşti aici !

O santinelă îl împinse, îndărăt, încercînd să închidă uşa, căci Tiberiu era acum în coridor, dar o voce slabă se auzi din interiorul celulii :

— Mauro ! aicea sînt.

Tiberiu nu mai privi îndărăt şi-i vorbi hotărît lui Aquilus :

— Acest sclav să fie eliberat încă în noaptea asta. Şi aş vrea să ştiu mîine vina pentru care a fost întemniţat.

— Voi ordona o anchetă, tribune, rosti oarecum speriat Aquilus, neştiind într-adevăr pentru ce vină a fost întemniţat acest sclav. Apoi continuă ca o explicaţie necesară : Mulţi sînt puturoşi, leneşi, iar unii chiar dezertori de la marile lucrări ale podului. Căutînd să-şi refacă prestigiul în faţa tribunului, căci acum fumul beţiei se risipise complet, continuă : Roma cere grabnic terminarea podului peste Danubiu şi numai Jupiter ştie cîte necazuri ne produce acest lest al imperiului pe lîngă grijile cetăţii şi vigilenţă faţă de triburile dace care mocnesc.

— Într-adevăr situaţia unui comandant de cetate în slujba imperiului este grea şi uneori chiar nesigură, insinuă ironic Tiberiu. Totul depinde de cum ştii să serveşti cauzele multiple şi complicate care-ţi stau în faţă.

— Să fie eliberat numaidecît sclavul acela, ordonă Aquilus, mulţumit de cuvintele tribunului, care i se păreau de ajuns de măgulitoare.

— Fiindcă îmi aminteşti de triburile dace care mocnesc, te întreb acum în calitate de comandant cu multă răspundere, răspundere încredinţată de Roma unor soldaţi încercaţi şi devotaţi : ţi-ai asigurat ceva ostateci pentru a ţine în frîu pe ceilalţi care „mocnesc", aşa cum afirmi şi cum de altfel ştie şi Roma ?

Părîndu-i-se ocazia potrivită de a face unele confidenţe trimisului Romei care poate atunci cînd se va reîntoarce în strălucitorul oraş va pune un cuvînt bun şi pentru el acolo unde se plămădesc treburile statului, îi vorbi liniştit, trecînd prin dreptul corpului de gardă spre treptele care urcă la camera tribunului :

— Cinstite tribune, însuşi tarabostosul Drubal zace în temniţele noastre de mai bine de o sută de zile. Cu el am încă zece prinşi daci, capturaţi de galerele noastre în timp ce se întorceau peste apele fluviului din incursiunile de pradă de peste Danubiu.

— Şi Roma ştie de această captură comandante ?

— Legăturile cu Roma sînt greoaie tribune. Acum Aquilus vorbea mai liber, mai intim, convins fiind că a cîştigat încrederea acestui diplomat trimis de însuşi împăratul. Şi apoi la Roma prea puţin se interesează ce se petrece în cetăţile de

pe pămîntul dac. La fel e pretutindeni, căci am trecut şi prin forturile din Siria şi Palestina, înainte de a ajunge aici şi numai cruzimea îi stăpîneşte pe învinşi. În orice caz, ar fi mult prea riscant să nu ucizi atunci cînd poţi să fii ucis. Cine trage mai întîi paloşul are de partea sa prima lovitură, încheie Aquilus.

Tiberiu îşi dete seama că are în faţa sa un soldat brutal şi gîndi în sinea lui că astfel de oameni de multe ori aduc deservicii imperiului şi uneori păcii însăşi, pe care Roma o statornicise oarecum în această parte a imperiului, deşi ştia că această pace este în dezavantajul Romei şi că e doar un fel de pauză înscrisă temporar în catalogul ambiţiilor casei imperiale. Întrebă fără să pară prea mult interesat în toate acestea.

— Pînă acum cred că nu ai luat nici o hotărîre şi nu ai dat nici un ordin în privinţa prizonierilor ?

Tiberiu făcu semn lui Silvanus şi Mauro să urce scările şi însuşi el păşi cîteva trepte, dar întorcîndu-se spre Aquilus care îl salută cu mîna întinsă, cu bucurie vădită pe chipu-i roşcovan auzi ultimele cuvinte ale lui Aquilus :

— Voi lua chiar dimineaţă hotărîrea impusă de înalta raţiune de stat contra lor tribune, declară energic Aquilus, gîndind sincer în sinea sa că prin aceste categorice răspunsuri a îmbunat pe deplin pornirea acestui tribun, care totuşi i se păru a fi, cel puţin din acest punct de vedere în acelaşi unison de pornire şi ură contra sălbaticului popor dac.

— Să nu fie o hotărîre nedreaptă şi un ordin nepotrivit comandante, ci demn de puterea Romei, îi recomandă Tiberiu, urcînd scările de piatră, unde santinela morocănoasă de adineaori ştiind acum pe cine are în faţă, stătea în poziţie de drepţi cu suliţa lipită de frunte, semn de salut şi respect pentru superiori.

Aproape de intrarea în cameră, Mauro căzu în genunchi înaintea lui Flavius şi voia să-i prindă mîna să i-o sărute. Tribunul observînd acest gest de umilinţă, îşi trase mîna şi-l întrebă preocupat parcă de alte gînduri :

— Acum cred că nu te mai supără alte probleme de ordin personal, Mauro şi te voi lăsa pradă somnului, căci înainte de răsăritul soarelui doresc să fiu deşteptat.

Mauro se ridică numaidecît. Privi spre Silvanus care prin prezenţa lui, părea a-l stînjeni în ceea ce va spune, dar totuşi cu glas liniştit în conţinutul căruia vibra recunoştinţa rosti :

— Inima mea acum e liniştită şi sînt nespus de fericit că stăpînul meu a descoperit una din nelegiuirile lui Dedal.

Flavius zîmbi mulţumit de data aceasta şi intră în camera din fort, destinată odihnei, căci al doilea cîntec de cocoş arătă că timpul trecuse bariera mijlocului nopţii.

Silvanus, acoperit cu o cergă groasă de lînă, căci răcoarea nopţii stăruia mai pronunţat între zidurile acestei camere, adormise. Acest fapt Tiberiu îl constată după respiraţia liniştită şi ritmică a soldatului veteran, obişnuit cu astfel de drumuri grele, obositoare. Lui Tiberiu însă somnul nu-i încercă pleoapele şi prins în vîrtejul gîndurilor şi întîmplărilor din aceeaşi zi, din zori şi pînă la această oră tîrzie, îi aduseră aminte de sora sa Diomena şi prin ea de Tullia, nepoata împăratului.

Luă de pe policioară un papirus şi la lumina cu pîlpîiri plăpînde de opaiţ, începu să-i scrie sorei sale, căci de cînd pornise din Ancona, nu mai primise şi nici nu mai trimisese nici o ştire familiei sale. În inimă îi stăruia dorul după liniştita Romă, amestecat cu ciudatu-i sentiment al inimii că totuşi îndeplineşte o misiune pentru împărat şi pentru sine însuşi, căci plecase hotărît de a cunoaşte ţara şi oamenii triburilor dace. Pînă acum nu văzuse decît stăpînirea puternicului imperiu pe care-l slujea şi ghearele ascuţite ale vulturului roman înfipte adînc şi trainic în pămînturile cucerite. Despre daci însă, cunoştea atît de puţin, încît abia aştepta ziua, care nu peste mult îşi anunţa primii soli, zorile, să poată vedea cel puţin o căpetenie a acestui popor slobod încă, fie aceea căpetenie chiar şi ferecată în lanţurile unei temniţe romane. Cam acesta era conţinutul scrisorii lui Flavius către Diomena şi se scuză cu destulă stîngăcie că alte amănunte şi fapte mai importante nu-i poate comunica, dar încheie că speră ca în curînd să ajungă la porţile Sarmizegetusei, la tronul lui Decebal. Atunci poate vor mai afla mai multe veşti de la el, ca şi Tullia, pentru care poartă aceleaşi sentimente de respect, duioşie şi dragoste ca şi înainte. O rugă pe sora sa Diomena să-i transmită aceste gînduri ale lui, făgăduindu-i că după ce-şi va termina misiunea încredinţată de împărat, se va reîntoarce îndată la Roma.

După ce termină de scris, sigilă sulul papirusului cu emblema casei lui „Vulturul cu spada în gheare", și se pregăti să se lase în brațele lui Morfeu, căci pînă la ivirea zorilor își va mai putea odihni trupul istovit. Auzi mișcări cadențate de patrule prin curtea largă a cetății. Privi prin deschizătura îngustă a geamului și văzu cum soldați romani, cu făclii de rășină în mîini, aprind rînd pe rînd opaițele de piatră din colțurile dinspre apus ale interiorului cetății. Acum flacăra lor puternică lumina întreg peretele unui zid presărat de-a lungul lui cu verigi înfipte adînc în tencuiala pietrelor. Tiberiu nu pricepu nimic din ceea ce fac jos acești soldați, dar știa că fiecare cetate sau castru roman era prevăzut cu un astfel de zid destinat priponirii cailor patrulelor în tăcere și rareori încătușarea răufăcătorilor condamnați la moarte.

Privi timp îndelungat curtea luminată, mișcările, du-te-vino al răzlețelor grupuri de cîte patru legionari îmbrăcați în cămăși ușoare de vară, coiful pe cap și înarmați doar cu paloșul scurt, fără scuturi. Toate aceste grupuri veneau dinspre corpul de gardă de lîngă poarta principală și treceau în ordine și pas cadențat spre partea de răsărit, dispărînd după primul zid ce-i punea stavilă vederii spre a ști unde se duc și ce fac.

Tiberiu rămase totuși mulțumit și încîntat de această mișcare nocturnă a cetății și gîndi că în acest interior de ziduri puterea Romei își trăiește viața militară așa cum o bănuise el de totdeauna. Mai cu seamă acum somnul dispăruse complet cînd văzu șirul a jumătate centurion de arcași apărînd în cadență aspră și care se aliniară în ordine perfectă la o distanță cam de treizeci de pași de zidul luminat din față, bătut din loc în loc cu verigi de fier în zidăria lui. Arcașii luară poziție de repaos în așteptarea a ceva, fără să întoarcă măcar capul spre dreapta sau la stînga. Hotărî să-l deștepte pe Silvanus să vadă și el această halucinantă viață de noapte a unei cetăți romane, dar se răzgîndi din două motive. Mai întîi pentru acest veteran nu ar fi un spectacol nou și apoi dormea mult prea liniștit și nu se îndura să-i tulbure somnul.

Din partea unde se profila prin întuneric impunătorul bazin de apă, urechea lui Tiberiu prinse un zgomot ciudat care i se păru a semăna cu tîrșîitul lanțurilor grele pe lespezile de piatră ale pavajului curții. Peste tot se așternu liniștea unei așteptări încordate și acum, doar acel sunet bizar se deslușea

mai clar, venind parcă dinspre barăcile de răsărit ale cetății sau de undeva după turnul de veghe căruia de la această ferăstruică nu-i vedea decît drapelul întunecat fîlfîind agitat pe fondul albastru al cerului care prinse spre răsărit primele semne ale azurului din zori. Luminile păliră prin unghere și cei patru ofițeri din fața arcașilor își ațintiră privirea spre direcția de unde se auzea acum mai distins zornăitul lanțurilor.

Puțin după aceea apăru comandantul cetății Aurelius Aquilus și numaidecît, încadrați de suliți lungi, cu vîrful fierului ascuțit îndreptat spre piepturile dezgolite, își făcură apariția unsprezece bărbați pletoși înaintînd încet, din cauza grelelor lanțuri de la mîini și picioare pe care le tîrau într-o cadență bizară spre zidul cu belciuge.

Vreme de cîteva clipe Tiberius Flavius rămase descumpănit neînțelegînd ce vrea să însemne toate acestea. Voiește Aquilus după cercetarea închisorii din această noapte să-i transporte pe acești daci în altă parte, căci acum înțelese că pletoșii din fața lui sînt prizonieri daci. Sau va comite un act samavolnic, contrar intereselor prezente ale statului, cînd ordine stricte se trimiseseră prin curieri tuturor cetăților și castrelor romane din Dacia de a se respecta pacea statornicită între Decebal și Roma. Sau... îi încolți în gînd o teamă că acum, aici, înainte de răsăritul zorilor se pregătește un act nemernic, pe ascuns, contrar hotărîrilor de a păstra pacea între cele două popoare.

Flavius se dumiri numaidecît cînd văzu cum cei unsprezece prinși fură legați de verigi cu mîinile ridicate, părînd astfel un șir trist de crucificați în lumina palidă a opaițelor și cu privirile spre răsăritul azuriu unde nu peste mult vor țîșni primele raze ale răsăritului. Înțelese acum soarta ce-i așteaptă cînd văzu arcașii pregătindu-și săgețile în arcuri.

Nu știa în prima clipă ce avea de făcut, deși cunoștea tradițiile forturilor în astfel de împrejurări. A înfrunta un comandant în fața oastei, ar însemna să-ți pui în primejdie propria ta viață, cînd era vorba de prizonieri, pentru care ambele tabere nu au nici un considerent și procedează la fel. Totuși îl trezi pe Silvanus și hotărît îi ordonă :

— Repede îmbracă-te, încinge spada, coborîm jos, în curtea cetății.

— Ce... ce, bîigui Silvanus prins de somn încă, dar sări din pat la ordinul tribunului.

— Aquilus comite o mare nelegiuire, îl lămuri tribunul. Pînă ce eu îl voi înfrunta și-i voi tempera pornirea prin cuvinte, dă alarma centurionului nostru și în pas alergător aliniază soldații înarmați ca pentru luptă în fața arcașilor.

În cîteva clipe Silvanus se echipă și în mare grabă urmînd pe Tiberiu, pe lungul coridor își încinse paloșul.

Coborîră în grabă scările și dintr-o privire Silvanus înțelese situația și fără să mai ceară vreo explicație, alergă înspre sala unde era cazată centuria lor de gardă.

În acest timp Aquilus se trezi pe neașteptate cu tribunul roman în fața lui tocmai în momentul cînd ridicase paloșul în sus spre arcașii care-și potriveau săgețile în arcuri și i se adresă destul de calm deși în sinea lui clocotea mînia :

— Matinale exerciții de tragere la țintă faci comandante. Te felicit pentru iscusința de a nu aștepta nici măcar răsăritul soarelui, cînd și trimisul împăratului poate asista la acest spectacol unic în felul lui.

Descumpănit, dar cu fulgere de mînie în ochi, Aquilus coborî mîna care ținea paloșul și răspunse mult mai îndrăzneț decît în prima parte a nopții, cînd fumul beției îi stînjenise voința sa brutală de a nu asculta de nimeni în această cetate, decît de mesajele și edictele speciale ale Romei.

— Execut o sentință hotărîtă de judecata ofițerilor mei din cele cinci centurii ale fortului tribune !

— Ceea ce vrei să făptuiești, e o crimă contrară intereselor statului.

— Eu servesc interesele imperiului...

— Le servești dar nu înțelegi cînd și cum pot fi bune, comandante, înăspri Flavius vocea, în timp ce în pas alergător Silvanus urmat de aproape cei o sută de legionari sosiră și se aliniară cu sulițele și scuturile în fața arcașilor, luînd poziție de apărare. Împinseră vîrful sulițelor puțin înainte și strînseră scuturile aproape de corp, gata de a primi eventualele săgeți.

Toate acestea se petrecură destul de repede, încît îl descumpăniră de-a binelea pe Aquilus și cei cîțiva ofițeri, se priveau mirați, neînțelegînd nimica din toate cîte se petrec.

— Ceea ce ați întreprins tribune, rosti mîniat Aquilus, seamănă a rebeliune și chiar a înaltă trădare !

— Oricum vrei să-i zici comandante, dar nu întrece cu nimic crima pe care era să o comiți dacă nu te împiedicam.

— Ha ! Ha ! Ha !, rîse sarcastic, plin de veninul amarului propriu, rănit în demnitatea lui de comandant, Aurelius Aquilus. Să mă împiedice pe mine, comandantul cetății Drubeta ?! Am cinci centurii între aceste ziduri, în afara gărzii permanente, amenință Aquilus.

— Ai avut Aurelius Aquilus. Acum aceste cinci centurii sînt la ordinele și sub comanda mea.

— Cum ? păli Aquilus la acest neașteptat răspuns. Ai puterea să destitui un comandant roman ?

— Am dreptul să îndeplinesc poruncile împăratului și ordinul pe care, poftim citește-l. Îi întinse un sul de papirus. E scris de generalul Decimus Octavian, comandantul cavaleriei, în care se spune clar, că cele cinci centurii din cetatea Drubeta sînt puse la dispoziția trimisului Romei, tribunul Tiberius Flavius, pentru a-l însoți pînă la porțile Sarmizegetusei. Aceste trupe se vor supune hotărîrilor tribunului, încă de la sosirea acestuia între zidurile cetății.

După ce Aquilus citi toate acestea, păli mai mult. Își vîrî paloșul în teacă. Desfăcu din nou papirusul și la lumina unei torțe, ținută de un ofițer, reciti atent scrisul acestui ordin. Privi mult timp semnătura generalului Decimus Octavus, pe care o cunoștea din campania din Tracia și cu glas stins se adresă ofițerilor din jur, care priviră nedumeriți în tot acest timp cele petrecute, fără să priceapă mare lucru. Ordonă cu glasul lipsit de vlagă ca al unuia ce a fost deposedat deodată de cel mai prețios bun al său, puterea.

— Arcașii să se retragă în barăci. Prizonierii îndărăt în celulă.

— Să fie eliberați Aquilus ! insistă cu voce liniștită dar categorică Tiberius.

Aquilus, înfrînt, nu putu rosti un cuvînt, doar privirile holbate și le ațintise pe fața acestui tribun, care în această clipă nu descifrau nici un alt semn vizibil, decît stăruitoarea hotărîre în ceea ce i-a spus.

Totuși întrebă cu emoție și dezorientat :

— Să-i eliberez ? Dar ce va spune Roma tribune, întrebă de data aceasta cu teamă Aquilus.

— Roma o reprezint eu acum, comandante. Și răspunderea în fața ei, mie îmi aparține.

Uşurat de aceste precizări, care parcă i-au desprins de pe umeri o piatră enorm de grea, privi dezolat spre cei patru ofiţeri din faţa lui şi cu vocea slabă le comunică, ca spre a fi el însuşi absolvit de eventualele răspunderi :

— Prizonierii daci să fie eliberaţi. Dezlegaţi-i ! Aşa e ordinul tribunului.

— Şi al Romei Aquilus ! completă Tiberiu cinic.

— Şi al... încercă să repete Aquilus, dar cuvintele refuzară să-i iasă din gîtlej, căci un nod parcă-i oprise respiraţia. Clipi des, căci între gene simţi umezeala bobului de lacrimă, pe care ó strivi ca vîntul păienjenişul funigeilor toamna. Umerii i se aplecară, apăsaţi parcă de o greutate nevăzută, căci acum Aurelius Aquilus, redus la dimensiunile proprii, simţi puterea Romei din plin strivindu-i nemilos propria lui personalitate. Acum înţelese că nu face parte decît ca o minusculă piesă dintr-un angrenaj uriaş, care se numeşte „Imperiul Roman" şi pe care-l serveşte ca militar şi atît. Plecă tîrîndu-şi paşii şi dispăru pe culoarul lung, fără să privească măcar feţele întrebătoare ale santinelelor care-i dădeau salutul cuvenit. Aquilus înţelese abia acum că mafia diplomaţiei menţine şi împinge înainte hotarele imperiului, şi spada lui nu-i decît un instrument de execuţie cristalizat în forma finală a hotărîrilor.

*

* *

În zorii celei de a treia zi, pe poarta Drubetei, cele cinci cohorte din garnizoană, orînduite două în faţă şi trei în spate echipate de război porniră pe valea largă a unui pîrîu de munte spre nord. În mijloc, încadrat de centurionul de gardă al lui Silvanus, călărea tribunul Tiberius Flavius. Înaintea lui călăreau cei unsprezece luptători daci în frunte cu tarabostosul Drubal. Cine ar fi privit de pe marginea drumului, din răzoare, poieni sau tăpşane, acest ciudat convoi militar, ar fi căzut de bună seamă în credinţa că cei unsprezece luptători daci conduc aceste şiruri lungi de militari romani peste cîmpiile şi munţii Daciei. Această credinţă ar fi putut fi lesne explicată după ţinuta lor aspră, purtînd în trăsăturile feţei dăltuită ca în cremene dîrzenia unei mîhniri adînci.

După ce parcurseră o bună parte din drum şi soarele înclină spre cumpăna apusului, tarabostosul Drubal îşi struni calul, rămase în urmă şi un timp călări alături de Tiberiu, fără să scoată un cuvînt măcar. Apoi fără să-l privească îl întrebă :

— Ar fi trebuit să vă mulţumesc şi să vă fiu recunoscător eu şi luptătorii mei pentru că ne-aţi cruţat şi salvat vieţile. Dar, continuă tarabostosul cu aceeaşi mîhnire demnă pe faţă, aş vrea să ştiu ce v-a îndemnat să faceţi această faptă ?

Tribunul Tiberius Flavius o bucată de timp nu răspunse. Clătină dezgustat din cap şi fără să-l privească, răspunse în limba dacă, pe care o cunoştea, fiind anume pregătit în cariera lui de diplomat pentru limbile popoarelor sălbatice de peste Danubia :

— Viaţa unui duşman al patriei mele valorează foarte puţin pentru noi romanii, cînd cineva ridică paloşul contra stăpînirii lui. Dar..., continuă resemnat Tiberiu, stăpînit parcă de propriul său gînd — pe lume sînt mulţi ticăloşi care schimbă bunele orînduiri ale unei bune înţelegeri între noi şi popoarele vecine. Şi aceasta o fac fie din neînţelegere, fie din setea de sînge. Cuvintele care urmară părură a fi adresate unei a treia persoane, care nu era prezentă şi martor al acestei discuţii : Şi mă întreb atunci tarabostosul Drubal, unde este graniţa între popoarele civilizate şi popoarele sălbatice ?

— Nemulţumiri proprii, comandante roman. Şi cred că de multe ori acestea ţi-au conturbat liniştea. Poate zeii voştri, mulţi la număr, v-au împins dorinţa de a stăpîni alte popoare aşezate pe locurile lor din timpuri străvechi, timp ce nu se poate măsura cum e şi poporul meu, încheie cu amărăciune tarabostosul Drubal.

— Ocrotirea şi civilizaţia Romei nu au dăunat popoarelor peste care umbreşte aripile desfăcute ale Aquilei, dacule ? !

Tarabostosul Drubal ascultă fără să răspundă tribunului.

— Din contră, continuă fără însufleţire Tiberiu, antrenat de această discuţie, dorită de el de altfel, pînă nu demult sirienii împărţeau hoiturile cu şacalii. Azi corăbii încărcate le cară bucatele trimise de bunăvoinţa Romei. Iar locuitorii Palestinei îşi potolesc acum setea din apa curată adusă prin apeductele construite de pricepuţii ingineri ai Romei. Şi înseşi pe aceste pămînturi binefacerile noastre au prins a da roade. Asta trebuie s-o recunoşti tarabostosule dac. Roma e generoasă, cu cei ce înţeleg menirea, încheie tribunul fără patetism sau mînie în glas.

— Strategia Romei de acum a fost împrumutată de la alți cutezători care încercaseră cu spada și marginile de hotar ale pămînturilor dace, încă de pe timpul marelui Alexandru. Și el poate a învățat-o de la alte popoare spre cuceriri.

— Deocamdată dacule, paloșele noastre stau în teacă și pacea e statornicită între noi.

În obrajii lui Drubal se aprinse flacăra unei revolte mute și nu se putu stăpîni să nu răspundă :

— Dar spada în curînd va încerca să verse din nou șiroaie de sînge pe acest pămînt liber, căci măreția Romei trăiește pe munți de aur și bogățiile smulse prin sabie de la popoarele subjugate. Și aceste bunuri rîvnite de Roma se găsesc din plin pe aceste plaiuri al cărui rege e Decebal.

— Mă surprinde judecata ta, dacule. Și dacă toți gîndesc ca tine și poate și însuși regele vostru, atunci cred că mult timp paloșul nu va sta odihnit în teaca lui.

— Mi-ai salvat viața romane, mie și luptătorilor mei și această faptă un luptător dac nu o uită, fie ea venită chiar de la un roman. Nu aș dori ca săbiile noastre să se încrucișeze iarăși pe cîmpul de luptă, căci după ce cohortele romane mărșăluiesc acum libere pe pămînturile noastre, gustînd din plin rodul acestui pămînt muncit de neamul meu, apoi noi acest popor liber încă nu mai avem a ne da decît viața.

— Fie ca zeul Marte să nu-și arate din nou mînia peste acest ținut minunat, vorbi fără ură sau mînie Tiberiu, mulțumit în sinea lui pentru sincera convorbire avută cu acest conducător dac.

Tarabostosul Drubal îndemnă calul și se alătură celor zece pletoși daci, care păstrau o ținută de mîhnire mîndră, respirînd adînc în piepturi aerul înmiresmat al poienilor lor dragi.

Soarele cu roșietica lumină de seară își afundase pe jumătate globul uriaș în linia albastră a depărtării. În fața lor se deschidea o vale largă, cu poieni verzi încă, străjuită de stejari bătrîni, iar prin mijloc șerpuia apa cristalină de munte, pe firul căreia înaintaseră pînă acum.

Multe case de lut cu pereții albi păreau puncte luminoase în tot acest imens amfiteatru verde străjuit cu ochiul de veghe al turnurilor cetății dace Arcidava cocoțată pe vîrful muntelui dominant din apropiere.

Tribunul Roman fu anunțat de tarabostosul Drubal că au în față așezări din tribul anieșilor, din care face și el parte și în curînd vor poposi acolo.

Pînă se lăsă întunericul peste aceste văi mănoase, cele șase centurii romane își aranjară corturile în careu după sistemul oastei în marș. Pe un mic delușor, cortul încăpător al tribunului Flavius, iar de jur împrejur, cele treisprezece corturi ale ofițerilor. Deasupra lor fîlfîiau pe prăjini înalte stindardele cu Aquila Romană. Astfel tabăra romană străjuită de santinele, se cufundă în somnul liniștit al nopții. Tiberiu și Silvanus priviră pînă tîrziu focurile care pîlpîiau dincolo de rîu printre așezările tribului dac, ale anieșilor ce stăpîneau colinele și cîmpiile din partea sudică a munților.

Drubal și luptătorii săi părăsiră nestingheriți tabăra romană și își îndreptară caii spre rîpele abrupte ale munților din față, pe poteci cunoscute anume de ei, spre cetatea Arcidava. Tarabostosul se întoarse în șa pe prigorul unui deal și privi jos în vale spre tabăra soldaților Romei, unde se auzea vag sunetul trîmbițelor care anunțau schimbul. Vorbi calului său care ciuli urechile, părînd a-i fi înțeles mîhnirea din inimă :

— Hi, călușul meu drag. Hi, la drum, căci pe urmele copitelor tale calcă azi pămînturile noastre picior dușman.

Calul necheză prelung, parcă ar fi înțeles zbuciumatele gînduri amare ale stăpînului său, căci grăbi pasul pe poteca strîmtă printre stînci, pe care dispăruseră și cei zece pletoși daci.

*
* *

Soarele apăru după creasta munților și razele lui poleiră în aur și argint întreaga vale. În înălțimi pluteau doar cîteva scame de nori alburii, care se risipiră și aceștia curînd. Se anunța o zi călduroasă, deși toamna începuse a pîrgui bobul strugurelui din vii.

Tiberius Flavius primi vestea printr-un pletos dac, că dacă vrea, poate să se plimbe liber și fără teamă dincolo de rîu prin așezările tribului. Anieșii sînt oameni pașnici și Drubal face parte din neamul lor, îi preciză dacul. Încurajat de acest mesaj, cît și de curiozitatea de a cunoaște mai de aproape pe

acest popor dac, cît și felul lor de viață, o porni călare însoțit doar de Silvanus și sclavul său Mauro.

Se opriră la marginea rîului unde două femei, una tînără și cealaltă mai în vîrstă limpezeau lîna oilor pe care o așezau cu grijă în albia din lemn cioplit. La apariția lor se opriră din lucru și se uitară bănuitoare la acești soldați romani. Tiberiu le zîmbi încurajator, încercînd parcă prin acest semn comun tuturor popoarelor să le facă să înțeleagă că nu au a se teme de nimic. Mauro se apropie mai mult de mal, dar de lîngă trunchiul unor sălcii gîrbovite își luară zborul greoi două dropii grele. Mauro se sperie atît de tare, căci nu mai văzuse astfel de gîște mari și țipă în limba lui cuvinte de admirație, urmărind zborul celor două păsări spre vale, unde se așezară în lanurile de grîu. Cea mai tînără dintre femei prinse a rîde de mutra întunecată a lui Mauro, căci nu mai văzuse astfel de oameni, și mai apoi cu cea mai în vîrstă își luară covata de lemn și porniră pe cărăruie, spre sat. Covata era purtată pe cap de cea mai în vîrstă, iar tînăra o urma de aproape și își întorcea mereu privirile îndărăt, căci acum romanii trecuseră apa rîului.

Tiberiu și însoțitorii săi trecură de primele case de lut și porniră spre dreapta pe un drumeag prăfuit unde pe un tăpșan înverzit se zăreau cîteva case din bîrne, trunchiuri de stejar așezate simetric unul peste altul. Pe tot drumul nu întîlniră pe nimeni decît un bătrîn care mergînd desculț, prin pulbere, îndemna micul căluț ce tîra o cotigă de lemn cu două roate tăiate direct din trunchiul unui stejar voluminos. Bătrînul purta plete albe căzute pînă aproape de umeri, barbă brumărie încîlcită și cămașă slobodă pînă aproape de genunchi. Nu întoarse privirile spre soldații romani, cînd aceștia trecură prin dreptul lui, dar după aceea scuipă în țărîna drumului și lovi dușmănos cu palma spinarea căluțului, care porni mai grăbit la deal, hurducînd cotiga prin bolovani.

Acum drumul deveni mai larg și parcă mai umblat prin fața caselor clădite din trunchi de copac. Cîțiva copii desculți care se jucau la umbra unui nuc cu coroană uriașă, la apariția neașteptată a romanilor se ridicară în picioare. Rămaseră o clipă descumpăniți, neștiind ce să facă, apoi prinseră a fugări cîrdurile de gîște care gîgîiau gălăgios, mînîndu-le spre locurile ferite din dosul caselor. Reveniră numaidecît și ascunși în spatele aracilor de vie cu micile lor arculețe, slobozîră săgeți minuscule spre grupul celor trei călăreți. Una se înfipse în șaua calului lui Tiberiu care, luînd-o în mînă privi la această primejdioasă jucărie căutînd să vadă, fără mînie ascunzișul micilor agresori.

— Cinstite tribune, iertați joaca unor copilași, se auzi un glas din pridvorul unei case din față.

Tiberiu, Silvanus și Mauro recunoscură numaidecît pe tarabostosul Drubal care rîdea înveselit privind spre tribun care cerceta curios mica săgeată inofensivă.

— Joacă de copii mici tribune.

— Săgețile cresc ca și copiii tarabostosule, rosti pe gînduri Tiberiu.

Descălecă petrecînd frîul calului lui Mauro care căută să fie mereu în preajma stăpînului său. La fel făcu și Silvanus.

— Puterea lui Zamolxe e mare și mînia lui aspră tribune. Fie ca pacea să nu fie tulburată între neamurile noastre și Roma.

Încurajați copiii de prezența lui Drubal, se apropiară acum mai mult și priveau curioși la noii sosiți aici în munții lor. Mauro legă frîul cailor de parii de gorun, anume parcă înfipți în fața casei pentru acest lucru și spre hazul lui Tiberiu și Silvanus, se împrietenise din prima clipă cu acești copii daci din tribul anieșilor, căci acum împreună cu ei zvîrlea din micile arcuri săgețile din lemn cu vîrf ascuțit în frunzișul nucului, speriind vrăbiile care ciripeau zgomotos.

Drubal îi pofti în pridvorul casei lui și tribunul vorbi bine dispus și mulțumit lui Silvanus :

— Înainte de a ajunge la tronul lui Decebal, iată-ne în casa tarabostosului Drubal. E și acesta un început bun comandante.

— Bun dar nu recomandabil pentru un trimis al Romei tribune, răspunse gînditor Silvanus.

— Uneori e bine să lucrezi cu oamenii de jos. Să culegi fructele de pe crăcile de jos ale pomului, căci pentru cele din vîrf trebuie să înfrunți pericolul urcușului.

— Se pot și tăia pomii de la rădăcină tribune. Cad atunci și cele din vîrf care nu pot fi atinse cu mîna. Nu e totuna dacă faci un tîrg mic și cîștigi patru sestreți sau o baniță de aur și Roma nu preferă moneda măruntă.

— Începi să judeci ca marii demnitari ai Romei comandante, îl zeflemisi Tiberiu.

— Nu tribune, nu acesta mi-a fost gîndul. Acum însă simt paloşul atîrnat la şold parcă mai greu pe aceste locuri şi prea amenințătoare acele cetăți din vîrfuri de munte.

— Şi eu acum mai uşor mesajul, înscris pe papirusul pe care-l duc Sarmizegetusei, Silvanus.

Tiberiu îşi puse mîna streaşină la ochi şi se uită de pe acest deal peste valea largă, care se pierdea în zare cît puteau străbate privirile. În dreapta viile se întindeau parcă la nesfîrşit. În stînga rîului pata galbenă a miriştei în urma seceratului de grîu. Pe colinele ondulate lin pînă la poalele munţilor livezi nesfîrşite de pomi, meri cu rodul auriu şi pruni cu frunza puţin îngălbenită, iar în sus pe vîrful muntelui cocoţată ca un cuib de vultur cetatea dacă Arcidava. Tiberiu îşi întoarse privirile, desprinzîndu-le voit de pe aceste înălţimi cu un uşor oftat şi privi spre apa rîului unde în vale se adăpa o cireadă de vite şi turme de oi. Toate acestea tribunul Tiberius Flavius le cuprinse dintr-o privire şi acum mai mult decît oricînd înţelegea de ce slovele scrise în papirusul pe care-l purta asupra sa conţin un mesaj atît de aspru şi categoric al Romei pentru această ţară paşnică.

— Cred totuşi comandante, vorbi liniştit tribunul că acum privind totul în jurul nostru înţelegem mai bine hotărîrile împăratului, care nu îşi au izvorul numai în setea de mărire, ci şi în raţiune.

Silvanus zîmbi cu înţeles lui Flavius, căci pricepu tîlcul vorbelor lui. Răspunse cu aceeaşi vicleană dorinţă.

— Tabăra Romană e pe vale tribune, străjuită de drapelul cu vultur. Zîmbi şi continuă : Şi vulturii zboară chiar şi peste aceşti munţi înalţi.

Amîndoi îşi îndreptară privirile spre cetatea Arcidava ale cărei turnuri de veghe păreau poleite cu aur de razele soarelui care cădeau pieziş pe acoperiş. Discuţia se curmă căci apăru tarabostosul Drubal, urmat de Mauro care se prefăcuse degrabă în servitor pus în slujba stăpînului, aducînd ulcioare cu vin şi pe o tavă de lut carne afumată de căprioară, iar pe cetină verde de brad păstrăvi şi lostriţe afumate. Le aşezară pe blocul mare de piatră ce servea drept masă sub umbrarul nucului. O tînără dacă aduse pe o tavă de lemn un burduf de brînză tăiat în două şi cîteva ulcele cu miere de albine.

Tarabostosul Drubal ridică primul ulciorul din lut ars cu desenul balaurului încrustat în argilă, vărsă mai întîi o parte din vin pe pămînt şi vorbi :

— Pentru temutul Zamolxe, jertfă.

Pata roşie a vinului se lăţi pe piatra de jos de la picioarele lor, apoi se scurse în pămîntul nisipos.

Drubal îşi îndemnă oaspeţii glumind :

— Vinul e bun şi sînt de părere să-l gustaţi, cinstite tribune, deşi e cam tărişor. Apoi le explică zîmbind : Legenda spune că odinioară cînd pe tronul puternicului nostru Decebal stătea Buerebista, un sfetnic al lui pe nume Deceneu, l-a povăţuit să scoată viile ca triburile noastre să nu mai poarte în războaie grija acestei băuturi. Dar dacii, strămoşii mei, au cerut îndurare lui Zamolxe şi el le-a ascultat ruga. Deceneu muri la scurt timp după ce pumnalele trădării răpuseră viaţa marelui nostru rege Buerebista. De atunci a rămas acest obicei ca înainte de a gusta din minunatul rod al viilor să dăm pămîntului şi prin el marelui şi temutului nostru zeu partea ce i se cuvine.

Tiberiu gustă vinul şi la fel şi Silvanus şi-l găsiră foarte gustos şi tare. În acest timp Mauro se ospăta din plin cu păstrăvi afumaţi, stînd deoparte pe iarba verde, înconjurat de copiii daci.

— E aproape de amiază tribune şi se cuvine să gustaţi şi din bucatele noastre, îndemnă Drubal cu inimă deschisă.

Tiberiu şi Silvanus desfăcură liniştiţi şi cu îndemînare de pe tipsia de lut ars păstrăvii afumaţi şi gustară fără tragere de inimă, cuprinşi parcă de alte gînduri care alergau departe şi nu stăruiau la prînzul din faţa lor, al tarabostosului dac. Flavius vorbi mai mult unei amintiri decît celor prezenţi.

— Şi la ospăţul din casa generalului Poronus comandantul legiunii a treisprezecea „Gemina", am gustat astfel de peşti minunaţi de altfel, încheie Tiberiu.

— Dacii se pricep la conservatul peştelui şi al cărnii, interveni Silvanus în timp ce-şi alese cu grijă o bucată de pastramă de căprioară.

— Generalul Poronus e cunoscut în toată Dacia, vorbi liniştit tarabostosul Drubal şi el şi legiunea sa care ocupă castrele Trebona, Berzobis şi Gemina în partea soarelui-apune a hotarelor noastre, răspunse fără mînie Drubal, rotind cu

mîna spre zare, parcă-ar vrea să cuprindă prin acest gest pămînturile dace.

Tiberiu își îndreptă trupul și privi oarecum mirat la tarabostosul din fața lui. Își roti apoi privirile peste văile din jur, dealurile și munții parcă ar vrea să cuprindă pînă departe țara dacilor.

Înțelegîndu-i parcă gîndul care-l frămîntă, tarabostosul Drubal vorbi așa ca într-o doară :

— Gîndul zboară repede tribune, ca și vulturii, dar uneori și aripile lor obosesc. Să calci cu piciorul marginile hotarelor noastre, atît de îndepărtate, de la soare-răsare, unde își varsă cele trei șuvoaie de apă Isterul în apa cea mare peste munții cei înalți și pînă în cîmpia cea fără margini unde soarele apune la orizont, e și mai greu tribune.

— Uneori și vulturii obosesc tarabostosule dac. Poate vorbele tale au rostit adevărul, dar stolurile sînt numeroase.

Privirile lui Tiberius Flavius urmăriră urcușul abrupt al munților ce se desprindeau în stînci semețe de pe platoul înalt din față și urcau mereu spre culme unde în vîrf, ca un cuib de șoimi, se zăreau profilate zidurile și turnurile cetății Arcidava.

— Soarele a trecut de cumpăna mijlocului zilei și cred că e timpul să ne întoarcem în tabără tribune. Mîine în zori pornim și urcușul prin văile înguste e mai anevoios și drumul mult mai greu, preciză Silvanus.

— Eu vă doresc să ajungeți în bună pace la slăvitul nostru rege, le ură tarabostosul Drubal cu glas liniștit.

Tribunul Tiberius Flavius clătină din cap gînditor. Se ridică de la masă, făcu semn lui Mauro care aduse numaidecît caii. Încălecă, făcu un semn prietenos spre grupul de copii care cu arcurile lor de joacă în mîini se uitau curioși la cei trei călăreți, care porniră pe drumul colbuit spre tabăra romană.

Un moșneag de pe prispa unei case se ridică greoi, sprijinindu-și cu o mînă bîta noduroasă din lemn de corn, iar cu cealaltă ajutîndu-și parcă mijlocul nevolnic, puse mîna streașină la ochi și privi mult timp în urma celor trei călăreți care se depărtau pe drumeagul de pămînt. Vorbi către tarabostosul Drubal care se uita și el îngîndurat, înconjurat de copii, spre vale, spre tabăra romană și întrebă :

— Oamenii aceștia nu sînt de ai noștri, Drubal ?

— Nu, moș Sarmigan. Sînt trimișii Romei la regele nostru Decebal. Au tabăra jos lîngă apă, îl lămuri tînărul tarabostos cu toată bunăvoința.

Bătrînul Sarmigan duse din nou mîna streașină la ochi, privi spre vale și rosti resemnat :

— Nu mă ajută vederea să pot pătrunde cu privirile pînă acolo. Dar cetatea noastră e tot sus pe munte ? întrebă cu interes blînd moșneagul.

— Tot acolo bătrîne, semeață cum o știi, răspunse înveselit Drubal, și nepotul dumitale, tînărul Sarmigan, stă de veghe !

— Atunci e bine : încheie mulțumit bătrînul și fața lui veștedă, încadrată de barba albă exprima o mare mulțumire. Sprijinindu-se încet în bîta noduroasă, se așeză anevoie pe piatra din fața prispei.

Soarele pornit spre apus își trimitea razele jucăușe pe fața bătrînului Sarmigan, colorînd în aramă arsă pletele albe lungi, barba colilie și fața dăltuită parcă în cremene de timpul celor peste o sută de ani împliniți.

*

* *

Ajuns în tabără și ostenit peste măsură, Tiberiu trecu în cortul său urmat de Silvanus, în timp ce Topari, sclavul eliberat din cetatea Drubeta, păștea caii prin livezile din jurul taberii. Ceru lui Mauro o găleată cu apă și un prosop. Își răcori fața și mîinile în apa limpede și rece și vorbi lui Silvanus, care cuprins de căldură își descheiase tunica la gît.

— Împăratul mi-a poruncit să plec în Dacia cu mesaj aspru pentru Decebal. Și dorința mea a fost să adun pe drum toate informațiile posibile privitoare la viața acestui popor. Crezi că ar fi putut să-mi facă altceva plăcere decît plimbarea de azi printre așezările tribului dac al Anieșilor, la casa tarabostosului Baldur ? Împăratul crede și e convins că știe că dincolo de apele Danubiului sălășluiesc popoare sălbatice. Probabil așa glăsuiesc toate rapoartele trimișilor săi de pînă acum. Întrucît mă privește pe mine, atunci cînd mă voi reîntoarce la Roma, îi voi spune adevărul. Continuă ușor însuflețit în timp ce-și freca mîinile și fața cu prosopul moale : Un popor care sădește butucul de vie și pomi în pămînt, îi îngrijește și le culege rodul, nu seamănă a trib hoinar. Nu-i așa, Silvanus ?

De ce taci, întrebă însufleţit Tiberiu, simţind nevoia de a primi un răspuns.

— Dar nu te-ai războit cu ei tribune. Cînd vezi cît sînt de cruzi îţi dai seama de sîngele lor sălbatic, care le curge în vine, conchise Silvanus ca o convingere proprie.

— Nu aş putea afirma că nu sînt aşa cum spui în lupte, deoarece îşi apără pămînturile. Nu uita însă că nu i-am înfrînt încă pe cîmpul de bătălie. Dar spune tu, Silvanus, care popor nu-şi apără pămîntul cînd alţii dinafară vor să-i cotropească, să-i subjuge ? Să le nimicească tradiţia şi obiceiurile, viaţa liniştită de familie ? continuă tot mai aprins tribunul, încît nici el nu-şi cunoştea pornirea generoasă de acum.

— Nu cu toate popoarele din cuprinsul imperiului nostru am avut atîtea necazuri tribune. În Asia Mică...

— Da, ştiu ce vrei să spui, îl întrerupse Flavius nelăsîndu-i răgaz să-şi depene argumentul pus în cumpăna susţinerilor lui. Te referi la evrei ! Dar ce aveau de apărat aceştia ? Înclinările lor spre visare. Înşelătoria preoţilor lor, sau himerica speranţă nostalgică după fericitul imperiu promis lor încă de pe timpul lui Moise. Nu uita însă Silvanus că azi stăpînim mai toate insulele din marea sudică a elenilor şi cu o jumătate de mileniu în urmă insula Lemnos a fost ocupată de atenieni şi vechii locuitori expulzaţi trec în peninsula noastră sub conducerea lui Tyrsum. Şi aceştia aveau civilizaţia lor proprie. Iar azi legiunile noastre impun cu paloşul o nouă civilizaţie, a Romei.

— Puterea şi hotarele imperiului prin spadă se menţin, îndrăzni să curme această discuţie expusă patetic de către Flavius, dar acesta continuă cu aceeaşi fervoare în voce lunecînd pe poziţia unei filozofii proprii :

— Da, ştiu ce vrei să spui, dar te întreb unde este hotarul între aşa-zisă civilizaţie a unora şi a noastră ? Care este cumpăna de măsură şi ce greutăţi poţi întrebuinţa pentru a măsura şi una şi alta ? Poate şi aceşti daci sălbatici, cum îi numim noi, îşi au un trecut glorios al lor. Îmi pare rău că drumul meu la Sarmizegetusa le va pierde libertatea, căci aşa a hotărît Roma, şi nu le pot cunoaşte acest trecut, încheie tribunul Flavius cu vădită părere de rău.

— Judecînd după vorbele rostite, cred cinstite tribune că misiunea dumneavoastră va fi foarte grea, căci ea oscilează între hotărîrile împăratului şi pornirile inimii !

— Vorbeşti ca de o afacere primejdioasă Silvanus. Nu ! Ceea ce gîndeşte împăratul trebuie să gîndesc şi eu căci sîntem fiii strălucitoarei Rome, aserviţi intereselor imperiului şi aceasta nu ţi-o spun pentru că aş fi cuprins de îndoială faţă de credinţa şi cinstea ta comandante, căci totul va rămîne între pînzele acestui cort, dar un diplomat are uneori şi judecata sa proprie.

— Şi sentimentele sale tribune, interveni fără răutate Silvanus.

— Poate da, îi răspunse echivoc Tiberiu. Şi uneori nu-e bine. Tăcu un timp părînd a se gîndi, apoi încheie : Acum du-te comandante, dă ordin de împachetare căci mîine ridicăm tabăra şi vom urca munţii spre cetatea de scaun a dacilor.

— Aşa voi face tribune, vorbi Silvanus cu gîndul suspendat în gol, deposedat parcă de voinţă în urma schimbului de păreri dintre el şi tribunul roman.

Părăsi cortul, pentru a executa ordinul lui Flavius în timp ce acesta se lăsă pradă odihnei, în aşternutul moale al litierei.

*
* *

A doua zi în zori tabăra romană îşi strînse corturile care fură încărcate în cele cincizeci de care trase de boii cenuşii, cu coarnele mari repezite înainte. O parte din care purtau proviziile de drum, arme şi alte obiecte necesare unei oaste în marş. Încărcară din cetatea Drubeta pînă şi grăunţe pentru vite, căci nu se cuvenea unei armate ce însoţeşte un trimis al Romei în misiune diplomatică să rîvnească la bunurile populaţiei dace, fie ele chiar prin negoţ cinstit aprovizionate. Aşa a fost dispoziţia tribunului de la plecarea de pe malurile Danubiului. Nu au fost uitate cuştile cu cocoşi, care prin cîntecul lor arătau mersul timpului în noapte santinelelor de pază. Cu fînul necesar nu împovărară carele, căci prin toate popasurile, prin poieni se găsea din belşug. Alimente aveau din plin pînă la castrul roman Diocleţian, în apropierea Sarmizegetusei, unde de altfel cele cinci centurii vor rămîne drept întăriri ale garnizoanei.

Tribunul hotărî ca peste patru zile tabăra să poposească pe malurile apei Sargheţi de sub zidurile cetăţii şi de aceea zori plecarea înainte de ivirea zorilor.

Cînd soarele își arătă globul luminos dintre doi munți stîncoși, centuriile romane își tîrau picioarele în marș lent prin cheile strîmte, străjuite de stînci abrupte, urcînd mereu în tăcere, cadențat spre creierul munților. Peste tot în jur domnea o liniște apăsătoare. Primele frunze îngălbenite desprinse prea devreme de pe ramuri foșneau sec, strivite de sandalele legionarilor romani, iar în sus în înălțimi se roteau ereții și vulturii argintii ai munților.

Purtat în litiera lui de opt tineri traci cu mușchi puternici, tribunul Tiberius Flavius se lăsă pradă gîndurilor care în legănarea plăcută îi zburau spre Roma. O vedea parcă aievea pe Diomena sora sa, favorita împăratului Traian, ciripindu-i veselă poveștile ei banale pe aleile în serpentină adumbriți de chiparoșii din grădina vilei de odihnă a împăratului.

Văzu aievea închipuirea sa, zîmbetul fad al preaputernicului stăpîn al imperiului, care întotdeauna purta în pecetea lui semnele unor griji pline de îngîmfare, chiar și atunci cînd încerca să pară omul care arunca totul de pe umerii săi, pînă și grijile imperiului. Dar oricît i-ar ciripi vesela Diomena căutînd să sustragă gîndurile întunecate și de nepătruns ale lui Traian, cele două cute dintre sprîncenele frumos arcuite nu le-a văzut netezite nici atunci cînd îi dăruia din plin dragostea fierbinte a trupului ei tînăr. Sora sa e o fată tînără și plină de viață, invidiată de toată aristocrația Romei și cu greu s-a împăcat tatăl său, senatorul Casius Flavius Scellus, cu ideea că fiica sa este amanta împăratului. Dar cînd află cu surprindere că Tullia, nepoata lui Traian, e drept provenită din oamenii de rang mai mic, dar urcată la titlul de principesă după înfierea lui Nerva Traian și urcarea lui pe tron, este iubita fiului său Tiberiu, acceptă cu toată supărarea lui faptele lui Diomena cugetînd cu toată seriozitatea la foloasele ce le va putea trage din această situație.

La început tatăl său prinse ceva vorbe, bineînțeles mai mult aluzii, uneori destul de străvezii, că împăratului îi plac mult serile petrecute în tovărășia drăgălașei Diomena și că pînă tîrziu în nopțile liniștite cu lună clară, atunci cînd treburile imperiului îi acordau răgaz, Traian se simțea nespus de bine, stînd pînă noaptea tîrziu pe terasele largi ale vilei de deasupra mării, amuzat de veselia și tinerețea acestei fete. Crezu că bîrfitorii și invidioșii pe poziția lui de sfetnic intim al împăratului își fac meseria de intriganți, mai cu seamă că acum dintre toți senatorii, cea mai mare trecere o are el Casius Scellus în fața tronului imperial. Admise din prim început idila înfiripată între fiul său Tiberiu și Tullia. Și aceasta din două motive. Mai întîi tinerețea nu poate fi stăvilită și nici dragostea nu poate fi oprită. În al doilea rînd Tullia se bucura de simpatia tuturor din jurul tronului. Cu toții căutau să-i intre în voie, de la înalții dregători și pînă la comandanții de oști. Rapsozii închinau versuri frumuseții ei și odele erau cîntate și recitate pînă și de vulgul străzii, ba chiar și sclavii îngînau pe ascuns în casele stăpînilor frînturi din măiastrele vorbe rimate, prin care era alintată și admirată Tullia, nepoata celui mai puternic stăpîn al imperiului.

Tiberiu știa precis că dacă această minunată femeie nu i-ar fi acordat din plin încrederea și grațiile ei, nu ar fi ocupat astăzi locul acesta înalt în ierarhica scară a imperiului. Poate ar fi ocupat, datorită familiei sale o treaptă mult mai jos. Acum însă gîndul la Tullia îl frămînta în legănatul molcom al litierei purtată cu băgare de seamă de sclavi. Din acest ținut îndepărtat simțea că dragostea lui pentru Tullia e mai bine conturată, mai precis cristalizată în gînd și inimă.

Hotărî ca în prima noapte de la sosirea în castrul Diocle-țian să-i scrie numai ei toate sentimentele lui. Să-i destăinuiască tot ceea ce nu a avut curajul să-i spună în vorbe acolo sub umbroșii castani ai palatului. Ba chiar își formulă în gînd cum ar fi înșirate pe papirus cuvintele dragi pentru Tullia... „Sînt foarte departe de tine Tullia. Călătoresc printr-o țară necunoscută mie, dar nespus de interesantă. Totuși sînt trist uneori și tristețea-mi scormonește inima și atunci gîndurile mele aleargă spre tine și îmi amintesc de toate clipele fericite ale noastre. În curînd voi sosi la Sarmizegetusa. Cetate cu nume greu de pronunțat, cu sunet aspru și sălbatic, dar aceasta e cetatea de scaun a dacilor și ținta finală a călătoriei mele. Aștept să mă reîntorc curînd, deși nu știu ce se mai poate întîmpla..."

— Tribune, auzi vocea lui Silvanus, care călărea acum aproape de litieră și crezînd că Tiberiu cu pleoapele lăsate adormise.

Tiberiu tresări ușor deșteptat din dulcea lui visare și întrebă puțin nemulțumit de faptul că nu și-a putut depăna mai departe firul început al gîndului.

— Te ascult, Silvanus ! Vorbește.

— Tribune, trupa e obosită, abia își mai tîrîie picioarele. Și boii în juguri mugesc de sete și foame. Castrul nu mai e departe. Aș fi de părere...

— Să poposim! Nu? Fie! Uite colea în poiana aceea cu pîlcuri de stejari în mijloc. Trupa însă, hotărî Flavius să-și continue drumul în marș încet și încă înaintea scăpătatului să intre între zidurile castrului. Noi am putea zăbovi puțin. Mauro să pregătească de ale mîncării, căci mi-e foame și vreau să prînzim pe pajiștea asta verde.

*

* *

Tiberius Flavius descălecă de pe calul său roib, trecu frîul sclavului său însoțitor și zise:

— Mauro, priponește-l de un pom și desfă merindele colea pe mușchiul verde al poienii.

Mauro prinse grăbit frîul și se depărtă numaidecît înspre pîlcul unor stejari bătrîni din mijlocul pădurii, legînd frîul bătut în plăci de argint, țintuite pe cureaua pielei, de trunchiul unui paltin tînăr. Apoi lucră cu mare grabă și cu multă îndemînare la despachetatul bagajelor. Cunoștea toanele stăpînului său și viața de sclav, al cărui jug îl purta pe umerii săi puternici încă de la vîrsta de cincisprezece ani, cînd a fost adus de legiunile romane dintr-o expediție în Spania și vîndut cu zece sestreți romani în tîrgul de sclavi din piața portului. Învățase meseria de a fi docil, supus și mai cu seamă graba de a satisface dorințele stăpînului său cît mai neîntîrziat îi mișcă acum mîinile cu multă hărnicie și îndemînare, cu atît mai mult cînd semnele supărării erau vădite pe chipul obosit al stăpînului.

Într-adevăr azi tribunul roman, Tiberius Flavius pe lîngă faptul că era obosit de drumul lung parcurs de săptămîni de zile, călare sau purtat în litieră, cu scurte etape de odihnă prin diferite case. Veni aici trecînd peste Ister din strălucitoarea Romă, prin țări învinse, ținuturi supuse și popoare umilite de aquila romană și aceste popoare nu poate afirma că i-au fost tocmai prietenoase pe tot acest drum. Acum era nespus de flămînd în acest peisaj de basm al codrilor seculari ai bătrînii Dacii. Liniștea și freamătul pădurii, mirosul crud al ierbii, aroma florilor din poieni, molcoma căldură a asfințitului de

soare, totul îl îndemna parcă la odihnă, dar mai înainte la potolirea nesățiosului stomac. Mîndria lui de roman biruitor, tribun al unui imperiu care-și întinde aripile ocrotitoare și ghearele vulturului amenințătoare peste popoare în sud, în nord și în răsărit, nu putea pricepe cum acești daci încăpățînați nu înțeleg și nu vor să primească ocrotirea Romei. În răsărit popoarele ilire și trace, numite cei semeți, în sud pînă în pustiurile dogorîtoare, arse de soarele Saharei, aquila romană și-a înfipt ghearele în pielea creolă a maurilor. Cartagina era la pămînt și popoarele Asiei Mici la fel. În Ierusalim răzvrătiților întru noua lumină a acelui reformator ce-și zice Hristos, coiful și sulița romană străjuiesc la porțile cetății în umbra măslinilor.

Acum în stînga Dunării, un popor de triburi sălbatice, care își zic daci, înfrînți și ei de puterea Romei, mai cutează să se pregătească în ascuns de revoltă, așa cum iscoadele aduseseră vești la tronul imperial.

El, tribun, Tiberius Flavius, sfetnic și diplomat al lui Ulpius Traian Nerva, privea spre valea largă cum trupele de supraveghere se strecurau ca un șarpe uriaș, cu soarele tomnatic lucind în coifurile lor, pe firul văii. Primele vîrfuri de coloane au și ajuns în niște livezi largi și au și început aranjarea simetrică, la poalele dealului păduros, a corturilor de campanie.

Tiberius Flavius, cu un mic pîlc de soldați din garda lui personală, s-a oprit în poiana de pe aceste înălțimi păduroase, admirînd pitorescul acestor codri de un romantism rar întîlnit.

Mauro, sclavul negru, veni grăbit cu pași săltați la cîteva picioare înaintea tribunului și se opri cu mîinile încrucișate pe piept. Se plecă smerit și bolborosi:

— O, mare tribun al strălucitei Rome, zeii nemuritori mi-au dat aripi în mîini ca și glasul lui Hades, și bucatele bune și vinul rece sînt așternute pe verdele covor al mușchiului din sălbatica țară a dacilor.

— Voi veni numaidecît, Mauro, îi spuse tribunul mulțumit de felul ceremonios al sclavului său, care încurca zeitățile și numele lor cu graba cu care lucra, dar care cu tot felul lui neștiutor de a măguli mîndria unui roman biruitor a învățat-o demult de cînd primele bice de curele împletite au brăzdat cu sînge pielea lui măslinie, negricioasă. Ceea ce însă îl reținu mai mult să nu se grăbească spre bucatele alese și vinul răcoritor, nu a fost nici oboseala și nici pofta de mîncare, ci

tocmai frumusețea acestei păduri seculare împodobită cu haina toamnei ruginii.

Covorul galben de frunze acoperă peste tot mușchiul verde, țesînd beteală în culori nemaivăzute. De la cărămiziu, galben, verde, pînă la albul transparent al frunzelor și coajei de mesteacăn, așternut pe sub arborii giganți de jur împrejur în jurul acestei poieni ca un amfiteatru de circ roman.

Toamna e a poeților și acest lucru îl știe Tiberius Flavius, căci în odele lui a cîntat-o frumoasei femei romane Tullia, nepoata lui Traian, temutul împărat roman. În inima lui nostalgia frunzelor uscate și a pomilor despuiați de podoaba lor adesea le-a cîntat în stihuri, comparînd acest trist peisaj tomnatic cu viața omului în pragul bătrîneții. Cîte apusuri de soare nu i-au strecurat în inimă regretul timpului care trece și de cîte ori frunza care se desprinde de pe craca arborelui nu-i amintea de moartea care va veni la sfîrșit. Frunzele îngălbenite, natura muribundă, vîjîitul rece și lugubru al vîntului, aceste toate fenomene ale naturii îi arătau cu prisosință filozofia zădărniciei omenești, drumul spre care merg toate fără oprire. „Noi ne vom duce, își spunea el în sinea lui, căci sîntem trecători, dar Roma va rămîne eternă, iar imperiul va trăi o veșnicie sub scutul măreției ei."

Așa gîndea tribunul roman privind pînă hăt departe peste acest ținut al Daciei, dar freamătul pădurii, șușotul apei, ciripitul păsărilor parcă îi șopteau cu totul altceva despre puterea Romei. Aquila romană umbrește azi cu aripile ei multe popoare înfrînte și parcă de undeva un freamăt de vînt-îi strecoară în inimă îndoiala și cineva scormonea sufletul lui visător șoptindu-i : „Sărmane Flavius, natura reînvie, renaște în fiecare primăvară, păsările iar se reîntorc în desișul codrilor, își clădesc cuiburile și vor ciripi iarăși vesele, săltînd din cracă în cracă, sau își vor desfăta aripile în zborul zglobiu prin razele de soare. Nu vezi oare că apele limpezi cristaline, repezi de munte curg mereu peste bolovanii prăvăliți de pe costișe în albia lor, pe care undele de milenii le rotunjesc și mii de ani șopotul lor va fi la fel pe aceste meleaguri, după ce tu și Roma nu veți mai fi ? Aurul nopților de toamnă, scăldat de razele palide ale lunii, se va reflecta la fel ca și acum în pîrîiașele de munte sau în iezărele cristaline. Nu crezi oare că imperiile mari cu încrederea lor oarbă în victorie se dărîmă, se prăvălesc în pulberea propriei lor mîndrii ? Și din toate

acestea nu va rămîne decît o pagină de istorie, iar în literele ei doar amintirea ta, care a călcat mușchiul moale, mătăsos al acestor poieni, stînca dură a acestor munți și codrii bătrîni și din toate va rămîne un vis sau o legendă despre fosta putere romană. Aquila romană nu va avea gheare așa puternice, ca să stăpînească sufletele popoarelor și aripi așa de trainice ca să zboare neostenit peste toate pămînturile cotropite. Mîndria dacă s-a născut o dată cu solul jilav al pămîntului dac udat de rîurile și pîraiele munților orînduite sub formă de raze ca ale soarelui, leagăn al oamenilor mîndri cu pletele cărunte, dîrji și duri ca munții lor cu vîrfuri albe și codri seculari și că neamul lor nu poate fi înfrînt de sulițele ascuțite ale legiunilor romane.

Scuturat parcă dintr-un gînd amar, Tiberius Flavius își întoarse privirile spre apus, unde în scăpătat, cerul desena culori de nuanțe picturale. Roșul, galbenul, rozul și movul cenușiu se armonizau nesimetric ca în pictura unui altar păgîn, cînd pe fondul alburiu al norilor vor să scoată efectul de taină a unei puternice zeități. Printre arborii seculari cu trunchiuri drepte și înalte, simbol al puterii și tăriei, razele apusului ca niște sulițe lungi cartagineze împungeau ici colea, lăsînd dîre aurii, materiale aproape în drumul lor, iar pe frunzele uscate părea că a pus cineva văpăi de foc, purpură de Egipt sau pete de sînge. Cîteva păsărele se zbenguiau prin crengile pomilor și ciripeau vesele, iar ochii lui Tiberiu priveau spre ele, îmbătat de toate aceste priveliști. Acum în cadrul acestei măreții, într-o țară străină, puterea romană deveni mai conturată, mai precisă, și trufia lui de soldat și tribun al Romei care le stăpînește toate crescu și mai mult și căpătă dimensiuni gigantice.

Văpăile apusului începură să dispară de pe frunțile înalte ale bătrînilor munți și jos prin văi negurile cenușii ieșeau de prin locurile umbroase urcînd mereu tiptil spre înălțimi.

Deodată urechea lui fu izbită de un sunet vag, la început trosnete de crăci uscate și rupte, de frunze spulberate în copitele unui animal cuprins de furia goanei, care apoi se transformă în duduit înfundat de goană turbată. Cele două turturele de pe craca din fața pomului tăcură o clipă din gunguritul lor, încremenite în ascultare, apoi desfăcîndu-și aripile o zbughiră grăbite, zburînd în desișul pădurii din jurul poienii. Acum zgomotul deveni atît de puternic și fuga copitelor care

izbeau năvalnic pămîntul se auzi aproape de marginea poienii, în care tribunul contempla în liniște frumusețea unui apus de soare din codrii seculari, în această zi de toamnă. Un răget fioros străbătu liniștea înserării și numaidecît în marginea poienii apăru un zimbru gîfîind cu două săgeți înfipte în gît, care bălăbăneau în carne prin părul zburlit.

Tiberius Flavius se ridică în picioare nedumerit și speriat de arătarea fioroasă a acestui animal sălbatic din fața lui, necunoscut de el pînă acum. Despre astfel de animale ciudate el nu auzise decît în poveștile soldaților romani, care au luptat cu triburile din sudul Daciei. A auzit vorbindu-se despre acest stăpîn al codrilor care viețuia aicea, în pădurile necunoscute și în care nu pătrunseseră încă.

Mauro o luase la fugă spre pîlcul soldaților romani din garda lui Tiberiu, care-și pregătiră în grabă armele, arcurile, săgețile și sulițele spre a sări numaidecît în ajutorul și apărarea tribunului lor, dacă ar fi fost în primejdie. Dar o săgeată zbîrnîi din desișul pădurii și se înfipse adînc în coastele zimbrului, care, ca trăsnit de fulger, se prăbuși în genunchi pe mușchiul poienii horcăind a moarte. Încercă să se ridice încă o dată, se mai tîrî cîțiva pași, apoi căzu din nou.

Din desișul pădurii apăru un cal alb, mestecîndu-și spuma în zăbale și din fuga calului sări o fată îmbrăcată în costum vînătoresc, scoase sabia și o înfipse în gîtul animalului, care se zvîrcoli într-un ultim spasm. Scoase fierul din rana adîncă și din locul săbiei ucigașe, sîngele țîșni aburind și gîlgîind prin părul negru zburlit, spre pămînt.

Vînătoarea amazoană, cu luciul oțelului în mînă, roșu de sîngele care picura în stropi purpurii, privea satisfăcută ultimele zvîrcoliri ale zimbrului și cum sta cu frîul calului într-o mînă și cu paloșul sîngerînd în alta, părea o arătare de basm, o ială a pădurii în pornirea răzbunării contra unui demon rău. În ochii ei negri văpaia dîrzeniei lumina adîncul lor și în obraji purpura goanei îi colora din alb în roșul apusului. Tunica albă, strînsă pe talie, iar pe sub ea sînii săltau în respirații repezi sub țesătura cămășii de in. Deasupra sînului stîng, în dreptul inimii, brodat în fir de aur, un balaur cu gura desfăcută și coada ca o seceră întoarsă în sus, sau ca o sabie dacă, nuanța un simbol păgîn. Deasupra acestei figuri neînțelese erau două spade încrucișate, semnul castei de conducători tarabostoși, comandanți de oști și cetăți ai dacilor. În

jurul taliei purta o cingătoare din piele lată, bătută cu plăci de aur pe care erau desenate aceleași semne ale balaurului. În picioare avea încălțări din piele de căprioară, cu părul în afară și din ele pulpa piciorului ușor arcuită și plină se prelungea pînă sus unde fusta albastră acoperea carnea albă a piciorului. Buclele părului bogat ca valurile de întuneric îi cădeau pe umeri în inele mătăsoase.

Își trecu coarda arcului peste umăr, ferind buclele părului cu un gest molatic al mîinii, își potrivi tolba cu săgeți prinsă la șoldul stîng, desprinse cornul de vînătoare din cingătoare cu luciri de argint masiv, îl duse la buzele ei roșii și cărnoase, frumos arcuite, și suflă scoțînd trei sunete la intervale scurte. Numaidecît se auzi un sunet prelung de corn de undeva, din adîncul pădurii. Necunoscuta își roti privirea prin poiană și atunci ochii ei descoperiră pe tribunul roman, care rezemat de trunchiul unui stejar privea fascinat toată această scenă neașteptată.

Tiberius Flavius, văzînd că a fost zărit de sălbatica și frumoasa amazoană, ridică mîna întinsă înainte în semn de salut roman, dar o coborî numaidecît căci necunoscuta vînătoare întoarse capul spre el. Struni calul care sforăia pe nări și cu mișcări de panteră sări pe spatele lui. Calul înghiontit în coaste sări deodată în două picioare, necheză, apoi făcu un salt înspre marginea pădurii și dispăru cu frumoasa amazoană cu părul fluturînd în vînt, ca o nălucă sau ca un duh alb al bătrînei păduri dace.

Tiberiu făcu un semn soldaților din garda lui și numaidecît Silvanus comandantul gărzii, se opri la cîțiva pași salutîndu-l cu mîna întinsă, îl privi întrebător, așteptînd ordinul.

— Repede Silvanus, un pîlc de călăreți să pornească în urma ei și dacă nu o puteți împiedica să intre în cetate, atunci cel puțin aflați cine este prin iscodiri dibace și cum o cheamă.

Silvanus, comandantul de gardă, plecă numaidecît împreună cu zece soldați și tropotele de copite se auzeau în răpăit de fugă, coborînd serpentina potecii spre baza văii, unde bănuiau că va ieși fugara.

Gîndul lui Tiberiu alerga în stol ca volbura de toamnă după frumoasa și sălbatica vînătoare și nerăbdător aștepta în poiană rezultatul urmăririi lui Silvanus, uitînd de gustoasele-i bucate și vinul rece pe care Mauro i le anunță încă o dată cu vocea

smerită dar de data asta din frica și spaima care a tras-o uitase limbajul ceremonial de mai înainte. Rosti doar atît :

— Stăpîne, mi-a fost teamă că focul și cutremurul Vezuviului s-au abătut asupra noastră.

Tiberius Flavius nu ascultă, căci privirile lui se îndreptară spre desișul pădurii, de unde apărură patru soldați romani din cei zece care au plecat și în mijlocul lor încadrat între suliți aduceau un om cu plete lungi, de statură nu prea înaltă, dar cu mușchi puternici și bine legați, cu barbă albă care pășea mîndru fără teamă de fierul ascuțit al sulițelor care aproape îi atingeau corpul.

Tribunul roman făcu un semn soldaților și sulițele părăsiră poziția lor agresivă, revenind la vertical, apoi trecură în cumpănire și în stare de repaos.

Dacul privea drept în ochi pe romanul cutezător, care a îndrăznit prin soldații săi să-l umilească, aducîndu-l între suliți înaintea lui și aștepta explicația acestui act al comandantului roman. E doar pace între Decebal și Roma îndrăzneață și hrăpăreață de drepturile și libertățile altor popoare. Castrul romanilor de supraveghere nu era departe de puternica cetate dacă Sarmizegetusa. În ochii pletosului dac clocoti mînia, dar stăpînit așteptă explicația acestui gest samavolnic.

— Pace ție, îl întîmpină Tiberiu, salutîndu-l cu mîna întinsă, apoi întrebă : Cine ești tu și cum te cheamă ?

Văzînd că întrebarea acestui roman în al cărui coif strălucea în aur aquila, nu era înfumurat ca ceilalți pe care i-a cunoscut, îi răspunse :

— Mă cheamă Tuzarin și sînt luptător dac, apărător al Sarmizegetusei, cetate de capitală a neînvinsului nostru popor, răspunse el mîndru.

Tribunului roman nu-i prea plăcu acest răspuns îndrăzneț, în care clocotea ura și mînia. Mai cu seamă nu-i plăcură aceste vorbe care veneau de la un membru al unui popor alcătuit din triburi, minuscul, fără cultură, sălbatic și mai cu seamă înfrînt, îngenuncheat de puterea imperiului, deși după lupta de la Tapae se încheie o pace onorabilă. Interesul lui fiind altul acum, de aceea nu băgă în seamă acest răspuns nedemn de ascultat, de un legionar roman și cu atît mai mult de un tribun. Totuși, nu-și traduse nemulțumirea prin gesturi necugetate, sau pripite și întrebă din nou, arătînd cu mîna spre cadavrul zimbrului din marginea poienii :

— O fată a omorît acest puternic animal nu de mult timp, rosti el privind fața dacului, pe care flutura un zîmbet disprețuitor. Cunoști cine e acea vînătoare care poartă în dreptul inimii ei un balaur cusut în fir de aur ?

Ochii bătrînului dac se mișcară strîngînd pleoapele ca spre a-și ascunde gîndurile interioare și în luminile lor apărură luciri de mulțumire și dispreț. Gîndi puțin, apoi un zîmbet vag apăru pe chipul lui care devenise mai blînd și răspunse :

— Este fiica lui Micaruz, comandant de cetate și oaste.

— Cum o cheamă ? întrebă din nou Tiberius Flavius, peste măsură de mulțumit de informațiile pe care le-a primit.

— Dacina ! răspunse scurt dacul pletos.

— Dacina ? repetă Flavius ca pentru sine însuși cu gîndurile stol alergînd în fuga copitelor calului care au dispărut din fața lui, în desișul pădurii, fîlfîind în vînt buclele de întuneric pe calul alb ca de vis.

— Da, tribune, Dacina ca și pe acest pămînt dac.

— Dacina, repetă tribunul din nou. Cinste acestui luptător dac ! și întorcîndu-se spre bătrîn îi vorbi blînd : Îmi pare bine că popoarele noastre au pace, iar tribul vostru dacic prosperă sub aripile protectoare ale aquilei romane.

— Noi sîntem un popor și nu un trib, tribune, și zidurile cetăților și ale orașelor noastre au fost făcute de mult, cînd vulturul roman nu-și desfăcuse aripile peste Ister. Pămînturile noastre nu cunoșteau stăpîn dinafara neamului nostru. Astăzi sîntem în bună pace și de aceea vă urez bun sosit în codrii noștri seculari. Zeii voștri să vă ocrotească drumul de întoarcere și mînia lui Zamolxe să nu mai dorească sînge.

Această urare nu-i plăcu tribunului, dar nu spuse nimic. Nu înțelegea aluzia făcută de acest îndrăzneț dac. Îi spuse :

— Poți pleca, dacule.

După ce-l văzu pierzîndu-se în desișul codrului își potrivi cureaua coifului sub bărbie gata de plecare, căci umbrele înserării cuprindeau poiana în mantia lor neagră și țipătul buhei, pasărea nenorocului, se auzea repetat în desișul codrului, zburlindu-i pielea cu fiori reci pe șira spinării. Tuzarin se pierdu în desișul codrului și în curînd se auzi un nechezat de cal și tropot de copite care se pierdu în depărtare.

Tiberius Flavius se întoarse cu gîndul spre Roma pe care o părăsise acum cîteva săptămîni și unde femeia era pierdută și

depravată şi însăşi pe sora sa Diomena şi Tullia le văzu în imaginaţia lui între zidurile Romei întunecate, pierdute în braţele păcatului. Alături de ele strălucea ca argintul curat din Tracia, sau ca smirna de Damasc, necunoscuta sălbatică, frumoasa amazoană din pădurile romantice şi seculare ale Daciei.

Plecă cu paşi liniştiţi pe panta dealului spre valea învăluită de umbrele nopţii. În urma lui cu paşi cadenţaţi îl urmau soldaţii din gardă, iar Mauro ducea de căpăstru calul roib care scoase un nechezat puternic, spintecînd în două tăcerea înserării. O seceră de lună se arătă după un nor şi lumina pădurea de brazi şi costişa din faţa lui. În gînd cuvintele lui Horaţiu le auzea parcă aievea rostite de o voce îndepărtată, dintre zidurile bătrînei Rome: „Roma va pieri şi Imperiul Roman se va nărui, fiindcă femeia lui e prăbuşită".

*
* *

Copitele calului, în galopul turbat al Dacinei, ridicară un nor de praf, şi volbura de frunze uscate în înserarea care cuprinse firea, pe drumul în serpentină care urca spre porţile cetăţii.

La cotitura a treia Dacina încetini fuga calului, mai apoi îl struni şi porni la pas. În faţa ei, la mică distanţă, cobora un pîlc de luptători daci călări.

Apusul soarelui cu lumina lui roşietică scînteia în reflexe de foc pe podoabele de plăci de argint şi aur ale brîurilor late din piele, pe legăturile ferecate în argint ale şeilor de pe cai şi de pe armele lor cu oţelul lucitor, suliţe cu vîrful ascuţit, topoare cu coadă scurtă şi săbii încovoiate cu teaca legată în plăci de aramă. Caii îşi scuturau nervoşi coamele în vîntul domol care adia dinspre pădure.

Dacina călărea la pas. Mîinile ei abia struneau pornirile calului care, întărîtat de fugă, mergea cu capul în piept, sforăind pe nări şi scoţînd aburi calzi.

După ţinuta mîndră a călăreţului din fruntea cetei, Dacina recunoscu pe Dumbaz, dac tarabostos, comandantul gărzii cetăţii Sarmizegetusa.

Dumbaz era unul din cei mai buni luptători şi comandanţi de oaste. Nu era prea înalt, dar bine legat. Pe cap purta obişnuita căciulă ascuţită, semn al castei nobile conducătoare

a tarabostoşilor, sau cum li se spunea, purtători de căciuli, spre deosebire de ceilalţi luptători din ceată, care-l urmau de aproape şi care purtau capul descoperit cu plete mari.

Mantaua lui Dumbaz de culoare albastru întunecat, legată cu un şnur de mătase neagră, trecut peste umeri, flutura în vînt ca o uriaşă aripă de liliac în razele asfinţitului. Sub ea, peste tunica verde de lînă, lîngă brîul lat din piele de viţel bătut în ţinte de aur, atîrna un paloş cu mînerul de argint masiv, cizelat în forma capului de balaur cu gura deschisă. Sub cingătoare în partea dreaptă, în teacă de argint, era înfipt un pumnal de Damasc.

Ceilalţi comaţi din urma lui, cincizeci la număr, soldaţi luptători din garda cetăţii, erau îmbrăcaţi în tunici de lînă de culoarea zmeurei coapte şi încinşi cu brîiele de piele bătute în plăci de aramă, sub care erau înfipte pumnale mari şi securi cu coadă scurtă. La şolduri le atîrnau săbii încovoiate şi grele, care în saltul cailor se loveau de oblînc, zăngănind continuu.

Soldaţii din gardă îl urmau în şiruri de cinci. Cele zece rînduri de luptători aveau cai roibi, iar comandantul Dumbaz alb, pătat cu negru în frunte. Primul şir de cinci şi ultimele două purtau suliţe lungi, iar în mijloc, pe unul din vîrful suliţelor, flutura în vînt drapelul dacilor, un balaur cu gura deschisă, prin golul căreia sufla vîntul şi-l desfăşura deasupra capetelor de pletoşi.

Dumbaz văzu pe Dacina şi răsucindu-se în şa, făcu un semn trupei din urma sa. Numaidecît şirul doi duse la gură cornurile de suflat şi ritmul unui marş vioi răsună pătrunzător în atmosfera liniştită a înserării, stîrnind ecouri pînă departe peste văile din jur.

Dacina înţelese că acest marş cîntat de trîmbiţaşii lui Dumbaz este un omagiu adus ei şi în sinea sa se simţi mulţumită. Zîmbi şi cu mîna mîngîie coama calului care sforăia nervos.

Cînd trecu prin dreptul Dacinei, scoase sabia din teacă şi în semn de salut o întinse orizontal înainte peste capul calului. Trompetele trîmbiţară mai cu nădejde, iar călăreţii întoarseră capetele în semn de respect şi feţele lor bărboase păreau încremenite într-o rigiditate mîndră.

Dacina zîmbi lui Dumbaz şi salută la fel cu sabia întinsă.

Ambii făceau parte din casta nobililor tarabostoşi şi pînă la măritiş i se dădeau toate onorurile de egalitate şi luptătoare aşa cum avea dreptul.

Ceea ce-l făcea însă pe Dumbaz să fie atît de atent și ceremonios, mai era și faptul că Dacina îi era dragă și abia aștepta momentul prielnic ca s-o ceară în căsătorie puternicului Micaruz comandantul cetății și șeful dregătoriilor.

După ce garda lui Dumbaz se pierdu după cotitura a treia spre vale, Dacina își reluă firul gîndurilor și fața ei deveni din nou melancolică. Se întreba în sinea ei, ce demnitar era acela din poiana celor cinci stejari. Ce căuta din nou în țara ei și cu ce scopuri a adus cu el și a sosit înaintea lui atîta trupă. Popoarele lor erau acum doar în bună înțelegere și Decebal nu da semne de nerăbdare încă văzînd coifurile romane cu vulturul îndrăzneț, plimbîndu-se pe drumurile bolovănoase ale munților, prin pădurile și poienile din țara peste care el domnea. Mai cu seamă ochii romanului, care contrastau cu ținuta lui mîndră și îngîmfată în privirile căruia atunci cînd și le-au încrucișat o clipă, parcă a văzut în frîntura de secundă, admirație și respect. Ea, Dacina, fiica lui Micaruz nu poate decît să-i urască pe romanii cei îngîmfați care erau acum în țara sa și pe drept cuvînt spunea tatălui său: „Cînd vulturul roman va fi tăvălit în noroi de colții balaurului lui Zamolxe, abia atunci codrii și plaiurile pline de flori, grîu și albine ale Daciei vor respira fericite și în liniște". Totuși e curios că pentru prima dată s-a găsit față în față cu un roman, care pare să fie una din căpeteniile de seamă și era altfel decît așa cum și-l închipuia ea sau cum îi descria tatăl său pe acești cotropitori de țări care nu le aparțin. Din ultimele războaie a văzut ea cîțiva printre prizonierii aduși în cetate pentru a clădi ziduri de cetate, dar aceștia după marșurile lungi și grele și după muncile istovitoare, păreau niște oameni sfîrșiți, înfrînți ca oricare alții și între ei și iliro-traci, sau alte neamuri vecine nu era nici o deosebire decît statura lor înaltă și puternică.

Cînd a ajuns aproape de poarta cetății, jos în vale se întindea panorama splendidă a văii rîului Sargheța. Turnurile cetății Sarmizegetusa scînteiau în bătaia ultimelor raze ale apusului care se reflectau în mii de lumini difuze de pe tăblia lor de aramă.

Ziduri puternice, cu piloni de rezistență laterali care mergeau pînă la marginea stîncilor dinspre prăpăstiile abrupte și adînci. Poarta de intrare din stejar masiv ferecată cu drugi de fier de-a curmezișul ei, era încă deschisă și cei doi străjeri

pletoși se plimbau agale prin fața ei cu sulițele răzimate de umăr.

Pe turnul imens de deasupra porții fîlfîia drapelul dac. Balaurul cu cap de aramă, gura deschisă, urechi ascuțite ca ale unui animal la pîndă și coadă de pește. Corpul balaurului era acoperit cu solzi aurii pînă la mijloc, iar coada din fir de argint lucitor. În jurul gîtului o bandă de aramă roșie ca focul indica ferocitatea necruțătoare în lupte. Cînd vîntul sufla puternic, izbindu-se de fălcile de aramă, cu marginile ascuțite scotea un sunet țiuitor de furie și acest lucru în bătălii insufla curaj luptătorilor. Balaurul era simbolul sfînt al celui mai temut zeu dacic, Zamolxe și poziția lui orizontală indica semnul echilibrului, al înaintării și al înfruntării elementelor naturii și a inamicilor. Întotdeauna gura lui era orientată spre direcția vîntului care intra prin gura deschisă, străbătea corpul gol și ieșea pe un orificiu al cozii lăsat anume, menținîndu-l astfel în continuă mișcare orizontală. Zbaterea lui în vînt și sunetele șuierătoare scoase din zimții de aramă erau asemenea furiei dezlănțuite a luptătorilor daci pe cîmpul de bătălie.

Din poarta cetății, Dacina aruncă o privire mîndră cu sclipiri de ură spre dealul din apropiere, unde pe înălțimea lui dominantă fîlfîiau stindardele cu vulturul roman înfipte în stîlpii înalți pe meterezele castrului roman.

În apusul de soare, din șirurile de coifuri ale legionarilor romani se reflectau lumini roșietice. Vîrful coloanei se apropia de intrarea în castru, iar sfîrșitul se unduia pe serpentine ca un șarpe uriaș cu solzi cenușii pînă jos în văile rîului unde umbrele înserării și ceața le învăluia.

Dacina opri calul și cu toată ura ei contra legionarilor romani trebui să recunoască că spectacolul acestor trupe străine în marșul lor era de-a dreptul măreț. Totuși degetele ei strînseră mînerul săbiei și din ochii ei mari cu reflexe întunecate țîșniră fulgere de ură. Un oftat abia auzit îi săltă tunica și simți țesătura strivindu-i sînii tari ca pieptul șoimului toamna.

Trecu cu capul în pămînt și nici nu observă salutul soldaților din garda de la poarta principală, care la apariția ei ridicară sulițele în sus în semn de salut. Apoi amintindu-și parcă de ceva, se întoarse în șa și întrebă pe soldatul din dreapta cu barba în vînt, care privea îndrăzneț și respectuos spre fiica tarabostosului Micaruz.

— Pletosule, unde a plecat Dumbaz ?

— În întîmpinarea tribunului roman care a sosit în munții noștri cu mesajul de la Traian cel cutezător pentru slăvitul nostru rege Decebal.

— Se vede că mesajele Romei sînt însoțite de șiruri lungi de legionari, rosti Dacina cu luciri ironice în ochi, apoi continuă : Acest lucru îl fac probabil din prea mult curaj sau viclenie.

— Balaurul preaslăvitului Zamolxe mușcă vîntul dinspre ei preaiubită stăpînă și ăsta e semn pentru noi poporul dac, se amestecă în vorbă celălalt străjer de pază care era mult mai tînăr și mustața abia îi mijea.

Într-adevăr vîntul bătea dinspre castrul roman, aducînd frînturi de comenzi scurte, cadențe ritmice bătute pe piatra drumului și sunet de trîmbițe. Balaurul steagului dac ținea gura deschisă spre întăriturile castrului roman și vuia sinistru de pe meterezele marelui turn, parcă ar fi voit să-i înghită.

— Semnele zeului și voința poporului dac sînt una și luptătorii viteji ai Daciei aceiași de totdeauna, spuse Dacina mîndră și înghionti calul în coastă. Calul sări în două picioare sforăi pe nas, făcu un salt de galop, dar mîinile Dacinei struniră frîul și porni la pas, căci era imprudent ca pe străzile cetății să gonească prin aglomerația de femei și copii.

Merse în pas liniștit pe strada largă care venea de la poarta Getuza, nume dat după acela al fiicei lui Decebal, tînăra principesă cu ochi verzi ca iezerele munților Carpi. Coti apoi spre strada principală mult aglomerată în acea seară liniștită și trebui să meargă la pas și să înainteze cu mare prudență căci mulți copii veseli se zbenguiau în toate părțile.

De la poarta cetății și pînă în strada principală, pe margini, stejari cu trunchiuri uriașe deschideau o alee largă prin spațiul căreia puteau merge paralel două cete de luptători deodată. Din ordinul lui Decebal această alee largă fu construită anume pentru a traversa în două cetatea, pînă la mijloc unde pe un deal, cu un platou dominant se ridica palatul regelui cu cele patru turnuri din piatră de calcar deasupra cărora fîlfîiau drapelele balaurului orizontal. Cele cincizeci de trepte făcute din blocuri mari de piatră de granit cenușie, deschideau o scară largă spre poarta de bronz de la prima intrare în palatul lui Decebal. Din zece în zece trepte era

construit pe margini cîte un chioșc din marmură roșie și din deschizătura firidei străjerii supravegheau pe cei ce urcau spre palat. Străjerii de gardă erau îmbrăcați în tunici din zale de aramă, lustruite care luceau în razele soarelui și înarmați cu săbii încovoiate la vîrf și foarte scurte. Zidurile palatului construite din piatră de calcar în apusul soarelui, păreau încinse de foc ca un imens coraliu. Porțile din bronz masiv în metalul cărora era dăltuit balaurul simbolic erau păzite de un pîlc de zece soldați daci.

În dreapta și stînga palatului regal erau construite cu ziduri puternice așezările comandanților de oști, nobili tarabostoși. De la palatul regal pe platoul drept se deschidea o alee largă prin pădurea de brazi pînă la o prăpastie abruptă de unde un pod suspendat susținut de lanțuri, duce spre templul zeului Zamolxe, unde slujea și trona profetul Ormuz și vrăjitoarea Caliza, renumita prezicătoare și slujitoare a temutului zeu împreună cu cele douăzeci de preotese. Caliza și Ormuz păstrau tainele zeităților dace.

Pe diferitele străzi ale cetății care peste tot se întretăiau, erau zidite casele locuitorilor din cetate, negustori, soldați, dregători ai treburilor statului.

Cînd prima dată solii romani au intrat în Sarmizegetusa, cetate de scaun a dacilor, încă de pe timpul lui Buerebista, au rămas surprinși de măreția acestui oraș dintre zidurile cetății. Casele erau construite din granit masiv sau piatră de calcar, ca și murii cetății, netencuite pe dinafară, de formă mai mult pătrată, arătînd trăinicie și într-un fel oarecare marcau însuși caracterul dur și dîrz al poporului dac. Străzile largi pietruite cu bolovani mari, aduși din albia rîului Sargheța de la poalele cetății și bătuți unul lîngă altul cu maiuri grele, ridicate printr-un mecanism anume făcut de pricepuții muncitori daci. Acum peste tot din ordinul lui Decebal se sădiseră pomi pe marginea drumurilor din cetate și în afara ei. Mai cu seamă nucii care cu timpul deveniseră giganți, umbrind casele și străzile. Porțile caselor erau făcute din stejar masiv, țintuite prin cuie de fier călit și deasupra lor atîrna semnul ocupației celor din interior. Aceste semne erau puse mai cu seamă în cartierul negustorilor și al fierarilor, dulgherilor și făuritorilor de arme. O căciulă atîrnată de un cîrlig deasupra porții, se știa că acolo se prelucrau pieile de sălbăticiuni vînate în păduri, precum și cele

de miel și capre. Un pumnal sau spadă așezate de-a curmezișul porții îți indica precis că te găsești înaintea unui atelier de arme de acest fel. Un butoiaș bălăbănindu-se în cîrligul de deasupra intrării arăta că în această casă era o vinărie pentru ospătat. De altfel strugurele era la loc de mare cinste pentru ocupațiile dacilor. Fiecare casă avea o curte pătrată, înspre interior și vița de vie se cățăra peste tot pe blocurile din piatra zidurilor sprijinite de araci înalți, care făceau bolți umbroase și prin frunza cărora se vedeau atîrnați ciorchinii grei de struguri copți, cu boabele roșii, albe și negre. Viile cele multe din care-și aduceau marile cantități de vinuri și pe care le depozitau în pivnițe răcoroase săpate în stîncă erau în afara cetății, ca și livezile de pomi. Dacii de fapt sînt mari băutori de vin și însuși zeul lor tolerează această băutură răcoritoare și tare, făcută din rod de viță de vie cu toată opreliștea de odinioară a lui Deceneu care rămăsese acum sub Decebal doar o legendă.

În așezările sclavilor, din partea de apus a orașului lipsa de bună stare era mai vizibilă. Doar o parte din ei își aveau familii proprii cu care lucrau ogoarele și viile dacilor din neam mai înalt. Primeau în schimb o parte din recoltă și în interiorul cetății acești sclavi erau liberi și se căsătoreau între ei. De fapt sclavii din Dacia erau diferiți soldați prinși în războaiele cu triburile vecine, sau aduși din incursiunile făcute peste Dunăre. De aceea, în tratamentul ce li se aplica nu erau umiliți și aveau în interiorul cetății un fel de viață a lor liberă de familie, cînd nu erau în slujba stăpînului. Mai erau și sclavi de origine dacă, de la marginea țării, care asociați cu alte popoare au produs rău propriului lor popor. Cu aceștia dacii care ascultau de poruncile regelui Decebal, supuși statului unitar, se purtau aspru, și orice încercare de evadare dintre zidurile cetății sau alte neajunsuri provocate de ei erau aspru pedepsite și de cele mai multe ori cu moartea. Aceștia erau puși la cele mai grele munci și numai în interiorul zidurilor cetății, evitîndu-se astfel o eventuală evadare a lor. Cunoscînd limba și obiceiurile țării, puteau ușor să se topească în marea masă a dacilor răspîndiți prin satele și tîrgurile de pe întreg cuprinsul Daciei și să devină periculoși pentru locuitori.

Romanii care au văzut pentru prima dată orașele, cetățile, și viața de familie a dacilor, au rămas surprinși că aici

unde ei și-au închipuit să găsească numai triburi sălbatice, au găsit o cultură destul de înaintată și o viață socială bine închegată. Natural că parte de case, zidurile cetății, felul de a construi și fortifica o poziție strategică, erau imitate după sistemul romanilor, meșteșug pe care l-au deprins dacii de la inginerii, arhitecții și specialiștii Romei.

În creșterea vitelor, a albinelor, cultivarea viței de vie și a grîului dacii erau neîntrecuți.

Dacina coti cu calul pe o alee laterală a palatului regal și după o sută de pași opri și descălecă în fața unei porți masive de bronz care scîrții în balamale cînd se deschise numaidecît.

Aceasta era casa lui Micaruz, tatăl Dacinei și comandant al cetății. Străbătu o curte largă și doi sclavi săriră numaidecît și apucară frîul calului.

Dacina privi indiferentă, trecu frîul în mîna sclavului și întrebă :

— Dezon, tata e acasă ?

— Nu, stăpînă, e la palat de azi-dimineață. A plecat numaidecît după ce ați pornit la vînătoare.

— Bine, Dezon, răspunse Dacina indiferentă în timp ce urcă sprintenă primele trepte spre ușa de intrare a casei. Întorcînd capul spre cei doi sclavi, spuse : Frecați-l în grajd cu paie de ovăz pînă ce scoateți tot praful din păr, căci azi l-am alergat mult prea mult.

Cei doi sclavi se închinară în fața ei, în semn că au înțeles și fără să mai scoată un cuvînt porniră spre grajdurile din fund pe nisipul aleii care scîrții sub copitele calului.

— Salena, strigă Dacina furioasă, necăjită că nu-și vede sclava nicăieri. Era aspră față de sclavele ei și nu putea concepe să nu fie prezente atunci cînd sosește ea.

O femeie tînără, cu trăsăturile feței speriate, apăru după coloanele unui coridor lateral și cu mîinile împreunate pe piept se înclină în fața Dacinei fără să rostească un cuvînt.

— Unde ai fost Salena, o întrebă numaidecît Dacina, cu nuanța unei mînii stăpînite, dar cu vocea destul de blîndă în aparență.

— În camera războaielor, la țesutul covoarelor stăpînă, răspunse ea îndrăzneț, în timp ce-i lua cingătoarea de care atîrna spada și pumnalul.

— Să se încălzească apa pentru baie.

Salena dispăru tăcută pe coridorul lung, în timp ce Dacina își descheia încet tunica și porni în urma sclavei.

Dacina împlinise șaptesprezece ani la culesul viilor. Sărbătoarea mustului dulce cădea de obicei spre sfîrșitul toamnei cînd frunzele ruginesc în vii și codrii prind în coroanele lor luciri de aramă și scăpătat de soare apune. Mama sa Miriana era din tribul anieșilor, cei cu așezările de partea cealaltă a munților ce țin în stăpînire dealurile și cîmpiile roditoare pînă la marea apă a Isterului. În zilele sărbătoririi strugurilor copți, la casa lui Micaruz tatăl său, fu petrecere mare, căci în timp ce tarabostoșii, capii de triburi dace veniți anume în cetatea de scaun Sarmizegetusa, gustau mustul dulce, amestecat cu vinul vechi păstrat de ani în pivnițî răcoroase săpate în stînca vie a muntelui și berbeci și vițel sfîrîiau pe jeratic. I se aduse vestea că se născuse primul vlăstar al familiei sale. O fată, anunță Dezon sclavul adus ca prins din război de pe apa Isterului. Micaruz se burzului nemulțumit. Ar fi dorit un fecior care să-i poată ridica spada din mînă cînd bătrînețele i-ar seca vlaga din trup și nu ar mai putea apăra hotarele întinse ale Daciei. Se înseninä însă numaidecît atunci cînd tarabostosul Dumbaz ridică ulciorul cu vin și strigă din răsputeri :

— Sărbătoarea strugurelui copt e a Daciei și plăcută puternicului nostru zeu Zamolxe. Deci trăiască neștirbite hotarele Daciei și fiica născută azi să se cheme Dacina, mama de mîine a neamului nostru dac.

Cu toții izbucniră în urale. Cimpoaiele prinseră a cînta ținînd ison fluierelor meșterite din lemn de prun, cu vers duios, încît atunci cînd sosi însuși Decebal însoțit doar de patru călăreți, rămase descumpănit neștiind ce să creadă de marea veselie ce prinsese inimile tarabostoșilor, capi de triburi. Cînd află că Micaruz sfetnicul său are o mlădiță nouă sub acoperiș, pe care o botezaseră acum la Sărbătoarea strugurilor contrar datinei și fără ritualul cuvenit în templul lui Zamolxe și oficiat de profetul zeului, Ormuz, clătină îngăduitor din cap și rosti mulțumit :

— Puternicul nostru zeu o să înțeleagă că nume mai potrivit nu găsea nici preacinstitul nostru profet. Apoi îmbrățișîndu-l pe Micaruz, fericitul tată, îi șopti cu toată dragostea : Acum fiica mea Getuza va avea la joacă de azi înainte pe vlăstarul credinciosului meu sfetnic.

Vărsă pentru temutul zeu Zamolxe o parte din ulciorul cu vin amestecat cu must, pe care-l aduse tarabostosul Drubal pe atunci comandant al cetății Arcidava, și apoi închină cu toți capii de oști și șefi de triburi pentru hotarele Daciei.

De atunci însă și-au cernut frunza veștedă peste apa Sarghieței codrii nesfîrșiți ai Daciei șaptesprezece ani la rînd. Dacina crescu ce e drept mai mult în umbra palatului, prietenă nedespărțită a fiicei lui Decebal. Getuza era cu doi ani mai mare și cînd ajunse la doisprezece ani, și mai înainte chiar, gîndirea ei, meditarea, atenția la tot ce se întîmplă în jurul ei păreau a fi alimentate de păienjenișul nevăzut al palatului cu intrigile, tainele și ceremoniile care se legau ca verigile unui lanț uriaș și o încătușau pe ea însăși, copleșindu-i umerii tineri cu răspunderi. Prietenia ei cu Dacina ținu atît doar cît dăinui și copilăria în primul ei început. Apoi se depărtară, datorită pornirilor opuse și firii lor deosebite. Getuza rămînea închisă între zidurile de piatră sobre și reci ale palatului și doar scurtele-i plimbări prin grădinile ce coborau în terase largi pînă la prăpastia ce desparte templul zeului Zamolxe de palat, mai înviorau puțin temperamentul stăpînit al dorului de codri fără sfîrșit din jur. Dacina, în schimb, deși de la vîrsta de cinci ani, cînd muri mama sa, crescu mai mult sub îngrijirea sclavei ei, bătrîna Maliara, nu crescu liniară cu pornirile înăbușite și încătușate de o educație vegheată și orînduită pe un anumit făgaș. Din contră, îi plăcea să hoinărească prin codri, poieni și văi, cu Dumbaz care era cu cincisprezece primăveri mai vîrstnic decît ea. Dumbaz fiul bătrînului comandant al cetății Arcidava îi puse prima săgeată în arc și îi arătă cum se întinde coarda încet, fără tremur de mînă, încît vîrful săgeții să zboare de-a dreptul în pieptul vultanilor cocoțați semeți pe stînci abrupte, la margini de prăpăstii. Tot el a învățat-o lupta cu spada și împunsătura piezișă în coasta stîngă a bourului din fuga calului.

Stînd singură pe terasa largă, pietruită cu lespezi grele de gresie, Dacina își cernu în amintire multe din aceste gînduri prinse în umbra ochilor ei mari plini de tristețe. Se uita parcă lipsită de interes, spre pîlpîirile focurilor de strajă din depărtare de la porțile castrului roman și fără să știe de ce și cum, i se părea că plutește între două lumi reduse la doi munți înalți peste care se ridicau ca doi uriași, de o parte Dumbaz prietenul copilăriei ei și de cealaltă acel roman din

poiană, pe al cărui coif strălucea în auriu razele apusului de soare pe emblema vulturului.

Porni fără să facă zgomot, urmînd umbra coloanelor spre a nu fi zărită de Salena, sclava ei, care ațipise pe banca de piatră de la capătul culoarului. Ieși în grădină. Acolo tufele de agrișe întinse cu ramurile peste potecă, îi mîngîiau picioarele și coborî cele șapte trepte de piatră pînă la portița dosnică pe care o deschise încet, parcă a nu trezi vreun zgomot și ieși în strada dreaptă din spatele casei care ducea spre cel mai apropiat turn de pază al cetății. Grăbi pașii și aproape alerga acum spre a mări parcă cît mai mult distanța între ea și sclava Salena care probabil și acum dormea pe banca de la capătul culoarului cu multele lui coloane. Zîmbi în sinea ei, gîndind că atunci cînd se va trezi, va alerga prinsă încă de somn și oboseală și neliniștită o va căuta prin toată grădina. Iar cînd va vedea că nici în camera dinspre răsărit nu o găsește culcată în pat și va zări sabia și arcul atîrnat în pridvorul cel mare, frica o va face să scoale toți servitorii pînă și pe bătrînul Dezon și poate va alerga chiar la palat să dea de veste tatălui său.

Desigur că tatăl său nu se va alarma, de vreme ce nu era cuprins de frică atunci cînd însoțită doar de doi pletoși din garda cetății hoinărea uneori și vîna singură prin codrii din jur. Și apoi tatăl său, comandantul cetății Sarmizegetusa, știa că de la apusul soarelui și pînă la răsăritul lui, nimeni nu putea intra sau părăsi cetatea fără consemnul de taină pe care numai maimarele peste ceata de luptători de la turnuri și porți îl cunoșteau, consemn pe care îl hotăra în fiecare seară înainte de răsăritul lunii, doar cu tarabostosul Dumbaz între patru ochi. Oricum, nu-și da nici ea bine seama de ce, dar cu tot dinadinsul vrea să ajungă cît mai curînd la scările turnului. De aici va vedea mai bine focurile din tabăra romanilor, pe care în sinea ei îi ura de cînd înțelesese că aceștia sînt dușmanii poporului dac. Totuși acum, în această noapte liniștită, cu țîrîit molcom și monoton de greieri tomnatici, parcă nu mai stăruia în sinea ei aceeași pornire mereu sălbatică. Zărise, sau i s-a părut, în ochii romanului din poiana celor cinci stejari, o nemărginită tristețe încremenită într-o demnitate mîndră. Oricum ar fi, își spuse cu ciudă, pentru tatăl meu sînt dușmani și pentru mine la fel.

Nemulțumită de gîndurile potrivnice de odinioară, încetini pasul și simți din nou mîhnirea revoltei care parcă cristaliză o nouă pornire în adîncul inimii. O pornire surdă de mînie izvorîtă de undeva din adîncuri, din pămînt însuși, sau din liniștea acestei nopți tulburată de focurile din tabăra romană. Poate de la însăși Uldra zeița piticilor, care-și au sălaș în adîncurile nevăzute ale peșterilor.

Cum zări straja, încremenită într-o tăcere demnă cu sulița în mînă la poarta de intrare în turn, se simți deodată parcă transformată în aceeași fată dacă crescută în asprimea munților. Privi la fața aspră a bătrînului Orzamud care părea dăltuit aici lîngă aceste ziduri o dată cu codrii și munții. Barba ca și pletele pe care le știa cărunte îi așezau o pată de întuneric în jurul ochilor cu luciri adînci ca o cunună a urii. Orzamud o recunoscu numaidecît pe fiica comandantului cetății și ridică sulița în semn de salut. Dacina însă îi zîmbi șăgalnic, ca unei vechi cunoștințe și-i făcu semn cu mîna să rămînă în stare de veghe ca mai înainte, apoi îl întrebă mai mult de a lega vorba pentru a justifica prezența ei aici, la acest timp tîrziu de noapte:

— Îl caut pe tarabostosul Dumbaz, bătrîne.

De data aceasta zîmbi cu înțeles bătrînul luptător dac, căci știut era în cetate și poate și mai departe dincoace și dincolo de munți, că Micaruz, tatăl Dacinei, și însuși Decebal, ar vedea cu ochi buni ca ea să devină soția tînărului tarabostos Dumbaz, din neamul lișanilor, trib atotstăpînitor peste cîmpiile de la soare-apune ale hotarelor Daciei. Văzînd însă scînteierea de mînie aprinsă o frîntură de secundă în ochii Dacinei, i se cuibări o teamă ascunsă în inimă și răspunse cu tot respectul cuvenit:

— Tarabostosul Dumbaz a trecut pe la turnul nostru după scăpătatul soarelui. A lăsat semnul de taină și a plecat însoțit de gardă spre palat. După primul cîntat de cocoș ar putea să mai vină pe aici. Dacă porunciți îi voi spune...

— Nu, Orzamud, îl întrerupse Dacina. Am vrut să știu numai, îl voi aștepta pînă ce luna va trece și va apune dincolo de castrul roman. Vreau să privesc văile și crestele munților noaptea de sus din turn și dacă nu vine îmi vei da un luptător din pază să mă însoțească, încheie ca o scuză a unei porniri cu totul nevinovată.

— Privirile ce le risipiţi spre cetatea duşmanilor noştri, mai bine le-aţi acoperi cu pleoapele şi v-aţi lăsa în braţele somnului acasă... căci...,

— Ştiu că ura-ţi clocoteşte ca furtuna bătrîne, dar e atît de frumoasă noaptea aceasta cu lună plină, încît orice fărîmă de mîhnire ar fi nedemnă şi nepotrivită în această liniştc.

— Fie cum doriţi stăpînă.

Deschise uşa, şi Dacina, urmată de aproape de Orzamud, la slaba lumină a răşinei de brad ce sfîrîia în cupele de piatră din firida zidului, urcă treptele pînă sus şi parcă la fiecare pas îşi auzea bătăile inimii, altfel decît pînă acum. Parcă urca nu înspre înălţimea unui turn de pază şi veghe a cetăţii Sarmizegetusa, ci se apropia cu fiecare pas de castrul roman, luminat din plin de luna mare şi roşie ca aurul vechi, aninată parcă sus în turnul pe care fîlfîia negru în noapte drapelul tribunului din poiană.

Orzamud făcu semn celor doi tineri luptători daci, de pază în turnul de veghe şi aceştia se grăbiră să iasă prin uşa îngustă care da spre zidul de apărare. Dacina le urmări mişcările vioaie şi le admiră nu fără mîndrie muşchii puternici ai braţelor şi umerii rotunzi şi robuşti, încleştaţi pe scut şi suliţă. Amîndoi priviţi prin spontana imaginaţie a Dacinei, păreau a fi gata pentru a începe o luptă sîngeroasă cu un inamic care ar încerca trăinicia zidurilor cetăţii sau curajul apărătorilor ei. Mişcările lor sprintene şi aproape în acelaşi timp, ţinuta lor mîndră cu priviri vultureşti de pe înălţimea zidurilor, pierdute undeva în orizontul cenuşiu, îi făcea să semene ca doi brăduleţi crescuţi pe muchia unei stînci semeţe. Dacina pentru prima dată vedea noaptea pe ziduri, atît de aproape de ea, pe tinerii luptători daci stînd de strajă. Probabil că nu de mult învăţaseră arta armelor, căci prea strîns ţineau şi scutul şi suliţa părînd a fi răsăriţi în neclintirea lor din piatra cenuşie a zidurilor, fără a îndrăzni să-şi desprindă măcar o clipă privirile de pe dealul unde mai pîlpîiau focurile romanilor. Sînt foarte tineri, gîndi Dacina, şi de bună seamă că pînă azi nu au avut prilejul să asculte clocotul iubirii în inimi şi mîine dacă va fi nevoie vor stropi cu sîngele lor proaspăt pietrele cetăţii Sarmizegetusa, apărîndu-şi neamul.

Ştia că tatăl său, bătrînul comandant al cetăţii de scaun, alege cu mult discernămînt luptători pentru Sarmizegetusa.

Personal trecea de la om la om şi numai după ce afla din ce trib face parte şi dacă tribul lui a dat luptători de vază, îl primea în oastea cetăţii. Socotea primejdios şi de neiertat să adune în oastea de seamă a lui Decebal luptători din triburile mărginaşe de la hotare, care au primit cu bunăvoinţă obiceiurile popoarelor vecine. De aceea atunci, cînd soseau în cetate şi pe cîmpurile de exerciţiu, pentru a învăţa arta armelor, tinerii de la gurile Isterului din tribul Mavrodinilor sau cei de dincolo de munţi dinspre soare-apune, din triburile Radovanilor sau al Tazodarilor, încercatul luptător Micaruz îi cerceta cu multă atenţie, mergînd pe linia familiei lor pînă la străbunic. Micaruz cobora în văi la taberele de instrucţie, unde de multe ori rămînea timp îndelungat, dormind în cort sau pe pămîntul răcoros al nopţii, învelit numai în cojocul ciobănesc de oaie cu lîna în afară, încît dimineaţa în zorii zilei primele raze de soare îi topeau de pe îmbrăcăminte solzii argintii ai brumei. Niciodată nu s-a ferit de viaţa aspră a luptătorilor şi o gusta parcă cu aceeaşi pornire a tinereţii, îmbătat de zăngănitul scînteietor al spadei cînd loveşte arama scutului sau vîjîitul săgeţii spre ţintă.

Mulţi din tarabostoşii conducători de oşti îl socoteau prea din cale-afară de neîncrezător în oameni şi uneori cîrteau între ei, sau aruncau cîte o glumă cu tîlc chiar de faţă cu Decebal la vînătoare sau ospeţe. Micaruz tatăl Dacinei însă, mergea pe drumul lui şi era nespus de mulţumit cînd numai în patru ani, de cînd primele centurii de romani se stabiliră în castrele de supraveghere, putu să rostească în faţa lui Decebal că cetatea de scaun are douăzeci de mii de luptători gata să moară pentru libertatea Daciei.

Numai cu tarabostosul Dumbaz se purta altfel, deşi făcea parte din neamul Lieşanilor, trib care se ştie că încă pe timpul lui Tiberiu fiul vitreg al lui August care birui tribul Apulilor, nu le-a dat ajutor. Ba mai mult, trăiră în bună înţelegere şi chiar se înrudiră cu triburi străine de neamul dac cînd propretorul Moesiei, Plautius strămută cu miile de pe malul stîng pe cel drept al Isterului şi chiar au dat ajutor la ridicarea valurilor de pămînt ca apărare contra neamului dac de acelaşi sînge. Parcă dinadins au căutat să pună stavilă între triburile dace din munţi ce ascultau de un singur conducător, încă de pe timpul lui Buerebista şi mai înainte chiar.

Toate acestea le află Dacina încă din fragedă copilărie, zbenguindu-se cu Getuza, fiica lui Decebal, printre masivele colonade ale culoarelor palatului.

Tatăl său era un om adînc pătrunzător al firii omului şi atunci cînd pontificele Vezinas îl prezentă pe Dumbaz ca tînăr de nădejde, fu primit în oastea cetăţii şi se dovedi vrednic de laudele ocrotitorului său. Pontificele Vezinas era cunoscut în tot ţinutul Daciei de la gurile Isterului şi pînă în îndepărtata cîmpie de apus. La palatul lui Decebal stătea la loc de cinste printre cei mai buni tarabostoşi. Deşi biruit de generalul lui Domiţian, Terţius Iulius la Tapae, prin vitejia oastei şi priceperea lui pricinui mari şi dureroase pierderi pentru cohortele romane. Aici a căzut şi tatăl lui Dumbaz şi acest orfan trecu în grija şi ocrotirea lui Vezinas.

Dacina cunoştea copilăria tristă a orfanului şi petrecîndu-şi începutul adolescenţei împreună, prinse drag de el sau mai bine zis un curios sentiment amestecat şi împletit ca iedera pe zidurile cetăţii, mila de a-l sprijini, de a-l şti sus de tot şi mulţumirea umbrei răcoroase a sincerităţii pornirilor lui izvorîte de-a dreptul din inimă. Nu-l iubea, dar simţea nevoia prezenţei lui în jurul ei, şi era nespus de mulţumită cînd erau împreună, bucurîndu-se altfel parcă de ciripitul păsărilor, de răcoarea codrilor sau şopotul izvoarelor. Îşi aminti cum însuşi Decebal, mai tîrziu cînd timpul i se împlini şi se dovedi a fi un bun luptător, îi aşeză pe cap căciula ţuguiată din blană de miel brumărie, semn al tarabostoşilor, îmbrăţişîndu-l ca pe propriul său fiu. Dacina atunci se simţi atît de fericită, încît îşi auzea bătăile inimii zvîcnindu-i parcă nu numai în lăcaşul ei de sub sînul stîng împlinit, ci în tot corpul din călcîie pînă în creiere şi înseşi lacrimile care îi izvorîră în ochi le simţi răcoroase, odihnitoare.

De acum înainte era tarabostos şi făcea parte dintre capii oştilor. Dacina zîmbi în sinea ei, aducîndu-şi aminte de toate aceste întîmplări, care acum i se păreau atît de îndepărtate. Îşi culcă capul pe mîna rezemată de pervazul ferestrei din turn şi privea cu nostalgie neînţeleasă spre castrul roman. Focurile se stinseseră în cea mai mare parte a taberei şi doar trei puncte luminoase mai arătau că acolo departe în întuneric, pe unul din dealurile stîncoase ale Daciei stau de veghe soldaţii puternicei Rome. Undeva între murii cenuşii ai cetăţii la această oră tîrzie probabil, doarme cuprins de vise

despre legendara Romă acel roman semeţ cu lumini de copil visător în priviri.

Dacinei, fără să ştie cum, îi reveni în gînd iarăşi figura aspră a lui Dumbaz, comandantul gărzii şi prietenul copilăriei ei. Ştia că, sau mai bine zis bănuia că în inima lui cu porniri drepte, ea îşi avea primul loc pe tronul sentimentelor înalte, şi nimeni alta nu va putea cristaliza cuvinte de dragoste în acest tînăr visător. Dar pentru ea, Dumbaz cel de dincolo de munţi nu era decît un tovarăş al primei părţi a anilor ei tineri. Îşi aminti nu fără mîhnire, cînd auzi fără să vrea convorbirea de taină între tatăl său şi pontificul Vezinas în grădina casei lor unde stăteau împreună pe o bancă de piatră, sub coroana bogată a unui stejar bătrîn. Atunci Dacina află că tatăl lui Dumbaz căzuse la Tapae, împreună cu cei doi fii ai săi, după ce băgă groaza în romani care-i copleşiseră ca număr. Tatăl muri străpuns de săbii, iar cei doi fraţi ai săi plini de răni, după ce lupta luase sfîrşit fură legaţi la stîlpi de lemn înfipţi în pămîntul de pe colină, împreună cu alţi prinşi şi expuşi drept ţintă săgeţilor soldaţilor romani, îndîrjiţi de luptă şi încă nepotoliţi de sînge. Vezinas îl luă sub protecţia lui şi porni cu micul orfan spre creierul munţilor spre Sarmizegetusa să ducă trista veste a înfrîngerii la tronul lui Decebal însoţit de cîţiva luptători, plini de răni şi mai cu seamă cuprinşi de amarnica tristeţe că duc în cetatea de scaun un mesaj de biruiţi şi nu de biruitori.

Dacina oftă acestor amintiri şi o mîhnire neînţeleasă îi cuprinse inima. Două dorinţe contrarii se zbuciumau în sufletul ei, ca două ape de munte care întîlnindu-se undeva în cale se ciocnesc învolburate, se resping, apoi mai tumultuos o pornesc împreună pe făgaşul destinului, spre necunoscut. Ar fi vrut să fie acum lîngă ea, aproape, să privească depărtările împreună cu Dumbaz în această noapte liniştită. Împreună parcă gîndurile i se limpezeau, deşi privirile ei stăruiau asupra ultimelor pîlpîiri ale focului de la castrul roman.

— Un copil uneori trebuie tratat cu bunăvoinţă aspră, auzi glasul lui Dumbaz, care probabil răspunse explicaţiilor bătrînului Orzamud. Salena sclava ei, mi-a spus, rosti vesel tînărul luptător dac că mai bine i-ar fi legat un clopoţel de glezna piciorului să fie trezită de clinchetul lui, căci niciodată nu poate fi sigură pe pornirile ei tinereşti. Se furişează cînd

nu te aştepţi împinsă de toanele de a-ţi juca o festă şi rîde apoi cînd farsa i-a reuşit.

Rîseră amîndoi de această discuţie plăcută în fond, dar mai cu seamă Dumbaz se simţi fericit că a putut da de urma fugarei care alarmase toată casa, pînă şi pe tatăl său, care deşi se întorsese obosit de la palat, după primul cîntat de cocoş, trimisese arcaşi la toate posturile de pază de la porţi să vadă dacă nu cumva a fost văzută ieşind din cetate.

Dacina zîmbi mulţumită cînd simţi palma protectoare aşezată pe umărul ei :

— E primejdios să umbli noaptea departe de casă, o certă blînd Dumbaz, însoţind-o pe stradela slab luminată de torţe de răşină ce trecea prin spatele palatului. Mai cu seamă acum cînd toate gărzile şi patrulele au severe ordine de a supraveghea orice suspect din cetate. Doar cred că ai aflat, că mîine, va fi primit la palat tribunul Tiberius Flavius Scellus, trimisul special al împăratului Traian ?!

— Treburile cu Roma nu au nimic de-a face cu plimbările mele Dumbaz. Rosti aceste cuvinte cu o uşoară tresărire în glas, dar reţinută, continuă aşa într-o doară cu voce potolită din timbrul căreia tînărul comandant de gardă desprinse mulţumit nota unei afecţiuni a Dacinei. Cred că va fi tratat cum se cuvine trimisul Romei, deşi pentru mine toţi par a avea porniri haine şi gînduri întunecate ascunse cu grijă sub masca lor îngîmfată.

— Nu toţi sînt la fel Dacina, hotărî blînd Dumbaz. După cîte am aflat acest tînăr diplomat roman ar fi de viţă aleasă şi s-ar bucura de mare trecere pe lîngă împărat.

— Poate are anumite merite, în lupte, sau... încercă Dacina să lege din nou firul discuţiei, simţind o mulţumire neînţeleasă pentru tot ce putea afla despre tînărul roman din poiana cu stejari, căci acum înţelese de-a binelea că acesta este trimisul Romei şi mîine va fi primit cu mare fast la palatul lui Decebal.

— Aş ! făcu Dumbaz, zîmbind dispreţuitor, zîmbet pe care Dacina nu-l putu culege în toată grimasa lui de pe buzele însoţitorului său din cauza întunericului. Dar următoarele cuvinte rostite îi strînseră inima ca într-un cleşte şi zbaterea ei neroadă o făcu să tremure de ciudă : se zice că, şi asta o ştiu de la Hynopolos, negustorul grec de podoabe, că însăşi nepoata împăratului ar fi în dragoste cu acest tribun.

O oarecare Tullia. Negustorul spune că a fost cu negoţul lui şi la Roma şi acolo pînă şi vulgul de rînd cunoaşte dragostea lui cu această romană de rang înalt.

Încercă să-i prindă braţul, în gest spontan ca spre a o ocroti mai bine de întunericul acestei nopţi tîrzii, sau poate de a o simţi mai aproape de el, dar Dacina se feri şi făcu un pas înaintea lui. Un gînd bizar stăruia neplăcut în creier şi oprindu-se în faţa lui Dumbaz îl întrebă stăpînit spre a nu-şi trăda emoţia şi tremurul din glas :

— Aceasta e Roma ! Oftă. Totuşi poate că la ei femeia e făcută numai pentru dragoste şi nu pune mîna pe sabie şi arc cînd trebuie să-şi apere vatra străbună.

Sub această înşiruire de cuvinte cu mult patos, spre mulţumirea lui Dumbaz pentru înflăcărata elocvenţă îi răspunse şăgalnic :

— Se mai spune că are o soră a cărei frumuseţe l-a fermecat pînă şi pe împărat. De altfel şi numele ei parcă cuprinde înmănuncheat pasiunea şi dragostea.

— Ai aflat cum o cheamă ? întrebă cu interes Dacina.

— Diomena ! Hynopolos negustorul de podoabe cunoaşte multe taine şi ne este de mare folos... vreau să spun prin negoţul lui cu podoabele, îşi reveni Dumbaz, gata să mărturisească fără vrerea lui că este omul de legătură al sfatului de taină al lui Decebal şi că serviciile lui au adus mult folos Daciei, plătit bineînţeles cu multe pungi din piele de jder doldora cu aur.

— Diomena ! Flavius ! repetă gînditoare numele celor doi fraţi Dacina, apoi îi vorbi cu multă afecţiune în glas lui Dumbaz : Ne mai despart doar cîţiva paşi de poarta zidului împrejmuitor al grădinii. De aici mă voi duce singură.

— Singură ? ! exclamă surprins Dumbaz. Aş putea să te însoţesc pînă la cercul colonadelor, sau măcar pînă la aleea brazilor, insistă nehotărît, surprins de această hotărîre a Dacinei, deoarece în alte împrejurări acest lucru nu i-a fost niciodată interzis, ci din contră mai întotdeauna căutau împreună prilejul de a întîrzia cît mai mult pe aleile grădinii, căutînd cu dinadins locurile mai puţin luminate de razele lunii.

— Dimineaţă în zori, înainte ca rîndunica să-şi înceapă ciripitul, mă aştepţi în faţa porţii. Voi fi gata să pornim la vînătoare spre izvoarele Sargheţei.

— Fără îndoială că aş veni cu plăcere Dacina, răspunse mulţumit Dumbaz, dar după cum cred că îţi va spune şi tatăl tău, mîine cînd soarele se va ridica cam trei suliţi pe cer peste vîrful Scorilo, va trebui să aliniez garda de onoare în faţa porţii principale să primesc solul Romei şi apoi să-l însoţesc la palat.

— Îmi pare foarte rău, prietene, că va trebui să mă lipsesc de plăcerea de a hoinări împreună prin codri, rosti mulţumită Dacina de vestea aflată şi hotărî : Atunci voi veni la palat şi tovărăşia Getuzei îmi va fi de ajuns.

— Cred că vei avea cea mai bună ocazie să-l vezi pe acest favorit al împăratului Romei şi duşman al pămînturilor noastre.

— Afirmaţia ta poate fi întemeiată de vreme ce însăşi inima nepoatei împăratului Traian bate pentru el. În ceea ce priveşte ura ta contra lor, te face să vezi în fiecare roman un duşman înverşunat, încheie fără patimă, dar cu o uşoară părtinire în glas Dacina.

Surprins de această întîmpinare neaşteptată, Dumbaz răspunse descumpănit, dar cu vădită nemulţumire în glas :

— Nu cumva vrei să spui că acei ce ne calcă hotarele ne sînt prieteni Dacina ? Îmi pare foarte rău de aceste păreri ale tale şi dacă aş sta să mă gîndesc, nu înţeleg şi nu cred că ar fi putut fi rostite de fiica comandantului Micaruz şi nu şi le-a putut însuşi între pereţii acestei case.

Arătă cu un gest al mîinii spre casa masivă din granit.

— Fără îndoială că nu ! Uneori poţi gîndi şi singură fără să fii călăuzită de părerile altuia, declară Dacina destul de hotărîtă, fapt care-l puse în încurcătură pe tînărul Dumbaz care totuşi îi răspunse nemulţumit :

— Ce bine că nu te-ai născut băiat, căci astfel de judecată slăbeşte braţul care ţine paloşul în luptă şi scutul în apărare.

— Trebuie să ştii Dumbaz, că azi pentru prima dată mi-am dat seama cît de minunat e că m-am născut fată şi că de şaptesprezece ori am văzut topindu-se zăpezile în munţii noştri şi rîndunelele venind de undeva din sud, de departe... încheie nostalgic Dacina.

— Poate din ţara acestor romani, răspunse trist, mîhnit, neînţelegînd nimic din nostalgica expunere a Dacinei.

— Poate din ţara lor Dumbaz ! încheie numaidecît Dacina şi adăugă următoarele cuvinte, semn că a pus capăt acestei discuţii tîrzii în noapte : Deci, pe mîine la palat.

Dumbaz nu-i răspunse decît cu un salut al mîinii. Porni tulburat în urma Dacinei care acum dispăru pe aleile grădinii învăluită de umbrele nopţii. Cel de al doilea cîntat de cocoş îi aminti că mai are de inspectat străjile dinspre poarta templului lui Zamolxe şi plecă într-acolo, tăcut pe strada largă, auzindu-şi proprii paşi pe lespezile de piatră ale pavajului.

*
*   *

Dezon bătrînul sclav al casei lui Micaruz, o dată cu zorile, pîndi deşteptarea stăpînului său. De atîţia ani în serviciul tarabostosului îi cunoştea obiceiurile, care se repetau zilnic cam în acelaşi fel. Mai întîi îşi spăla capul cu apă călduţă, dar nu fierbinte, apoi unul din oşteni îi turna o cofă de apă în creştet adusă anume din izvorul limpede rece ce îşi şerpuia undele pe făgaşul unei gresii ţîşnind de-a dreptul din adîncul muntelui de pe a doua terasă dinspre templul zeului. Aceasta îi înviora trupul zburlindu-i pielea pe care şi-o freca singur cu ţesătura aspră de cînepă pînă devenea rubinie. Aştepta trecerea lui Micaruz spre izvor stînd pe piatra de la capătul culoarului larg ce da spre treptele de piatră ce coborau spre terasă. Cînd îl zări se ridică şi nici nu apucă să rostească primul cuvînt, căci Micaruz îi şi vorbi vesel, ghicindu-i parcă gîndul :

— Bănuiesc că nu ciripitul vrăbiilor sau sturzii gălăgioşi te-au deşteptat o dată cu zorile, Dezon ?

— Presupunerea este dreaptă, stăpîne. Somnul mi-a fost de ajuns de la cel de al doilea cîntat de cocoş cînd s-a întors fiica dumneavoastră. Astăzi însă de cu noapte locurile bune de văzut de pe drumul gorunilor care duc la palat au şi fost ocupate de toţi aceia care vor să vadă mai de aproape pe trimisul Romei.

— Aha ! Deci asta e pricina aşteptării tale ! Fie ! Eşti liber azi pînă la apusul soarelui. Dar cred că mai mult vrei să priveşti cum ştie cetatea de scaun a lui Decebal să primească un tribun roman. Şi încă unul de soi, care cine ştie cu ce gîn-

duri intră între zidurile cetăţii noastre. Încolo, cred că ai văzut mulţi romani şi unii din ei tîrîţi chiar în lanţuri. Dar...

— Sînteţi prea bun, stăpîne.

— Dar, îl întrerupse Micaruz, fiindcă îmi amintişi de fiica mea deoarece nu am dat încă ochii cu ea, nu ai băgat de seamă dacă la reîntoarcere era însoţită de cineva, iscodi cu interes tatăl Dacinei.

Dezon zîmbi cu înţeles şi răspunse, fără gînd ascuns, deşi ezitînd o clipă căci i se părea că vorbele lui, rostite chiar în faţa tatălui, cuprind un început de trădare pentru sentimentele Dacinei. Totuşi vorbi potolit :

— Tinereţea e ca gunguritul turturelelor. Uneori fără nici un rost. Le alungi de pe o cracă şi ele îşi încep dragostea mai încolo.

— Aştept răspuns la întrebarea mea Dezon, şi să lăsăm păsările naturii să-şi clădească cuibul dragostei unde vor, îl întîmpină Micaruz fără răutate, părîndu-i-se de prisos răspunsurile cu tîlcuri ale bătrînului sclav.

— Cine putea s-o însoţească decît tînărul Dumbaz ? Dar numai pînă la poarta zidului din dreapta grădinii, stăpîne, preciză Dezon.

— Şi ? insistă Micaruz, curios de a afla şi alte veşti din gura sclavului, plăcut impresionat de faptul că Dacina menţine aceeaşi prietenie tandră cu favoritul său care nu peste mult timp probabil va fi soţul fiicei sale şi urmaş al său sub acest acoperiş.

— Şi atît stăpîne ! Dacina, îi rosti numele de botez fără sfială, deoarece o ştia de mică de cînd pe spatele lui o purta călare pe aleile grădinii şi hoinărea cu ea mai tîrziu prin văile şi dealurile din jur, şi acest lucru nu supără pe nimeni în casa tarabostosului Micaruz. Apoi continuă : Era foarte gînditoare stăpîne, ba chiar tristă. Parcă gîndurile ei nu erau alături de Dumbaz, ci undeva departe desprinse de ea.

— De bună seamă că acum crezi că îi poţi pătrunde şi gîndurile Dezon. Nici eu nu i le pot ghici acum cînd a trecut de şaptesprezece primăveri. Micaruz oftă. Cred că de mult cînd o plimbai prin livezi şi abia lega primele vorbe puteai pricepe cînd se bucură de zborul unui fluture, sau frumuseţea unei flori, acum însă...

— Acum stăpîne, gîndurile i se pot citi în ochi. Şi ochii în adîncul lor nu mint niciodată cînd ştii să le priveşti izvorul inimii.

— A, înţeleg ce vrei să spui, continuă tot mai prins de această discuţie despre Dacina. Bineînţeles că anii au trecut, Dacina a crescut ca iedera sălbatică agăţată de copac şi Dumbaz la fel. Noi înşine trecem, încercă cu regret în glas bătrînul luptător să curme această discuţie, dar Dezon aruncă într-o doară cuvintele :

— A plecat cînd abia se lumină de ziuă stăpîne. Zicea că pînă va ajunge la palat se va amesteca cu oamenii de rînd să-l vadă de aproape pe roman înaintea prietenei ei slăvita fiică a regelui. Apoi, se va duce la palat.

Toate acestea le rosti fără gînd rău, dar în cuprinsul lor Micaruz simţi că se ascunde o tainică bănuială şi vorbi hotărît :

— De vreme ce alături de tribun va călări şi Dumbaz va putea deosebi îngîmfarea neroadă a acestor romani, faţă de ţinuta dîrză a unui tînăr luptător dac.

— Judecata e dreaptă stăpîne, admise Dezon, dar numai atunci cînd îşi are izvorul numai în priviri şi nu şi în inimă.

— Ce vrei să spui Dezon ? interveni nemulţumit tatăl Dacinei, supărat oarecum că lunecase pe făgaşul unei discuţii care i se părea inutilă şi depăşită ca hotar între el şi bătrînul sclav.

— Mă întîlnii cu bătrînul Tuzarin, însoţitorul Dacinei la vînătoarea de bouri, jos de vale la casa lui Soltuz, tăbăcarul pieilor de sălbăticiuni. El mi-a povestit că tribunul roman o zărise în poiana celor cinci stejari şi cu fierul suliţelor gata să-i străpungă coastele, adus în faţa tribunului, a trebuit să mărturisească cine e această frumoasă amazoană. Acest cuvînt nu l-am înţeles stăpîne, dar Hynopolos, negustorul elen care e în cetate mă lămuri şi pe mine şi pe Tuzarin că undeva pe alte pămînturi ar fi nişte femei care mînuiesc spada şi arcul ca şi Dacina.

— Legendele altor popoare sînt ale lor Dezon. Un lucru însă mă nelinişteşte, rosti ca pentru sine prins de gîndul bănuielii tatăl Dacinei : de ce nu mi-a spus că l-a întîlnit pe acest roman şi de ce a plecat înainte de revărsatul zorilor pe străzile cetăţii să-l mai vadă ?

Parcă nu-i înţelese nedumerirea, căci Dezon vorbi aşa ca într-o doară păstrînd în colţul buzelor un zîmbet cu înţeles:

— Cînd negustorii egipteni aduseră în cetatea noastră un leu în cuşcă, oare nu cu toţii alergarăm să vedem acest minunat animal al deşertului, care nu-şi are sălaş în codrii noştri?

— Eşti meşter în vorbire bătrîne şi pricep ce gîndeşti mai departe decît îţi spun cuvintele! Nu degeaba porţi plete albe.

— E o cinste pentru mine aceste aprecieri, dar tinereţea e ca şi albina înfometată primăvara. În potirul oricărei flori crede a găsi stropul de nectar rîvnit.

— Pe puternicul Zamolxe, bătrîne, că dacă un altul mi-ar fi vorbit în tîlcuri străvezii ca tine care te fac să crezi lucruri neroade, despre inima unei fete dace, ar fi simţit mînia mea numaidecît.

— Îmi pare nespus de rău că în această dimineaţă cuvintele mele au putut să vă producă supărare, dar uneori bătrîneţea îţi aşază perdea de întuneric peste ochi şi presupuneri în gînd. Iertare stăpîne, şi cred că e timpul să pornim în curînd spre palat căci razele soarelui au început să usuce roua de pe acele brazilor.

Micaruz nu-l mai ascultă. Porni grăbit spre şuvoiul de apă al izvorului unde un oştean din gardă îl aştepta de mult cu cofa de lemn plină, privind întrebător spre comandantul cetăţii, care întîrzia sub pergola de viţă din capul culoarului prins în vorbă cu sclavul Dezon.

Îndată ce stăpînul său se depărtă pe aleea de agrişe, Dezon coborî spre străzile oraşului ticsit de lume. Pe marginile drumului pietruit, pe sub stejarii bătrîni, uliţele erau pline de locuitori ai cetăţii, tineri şi bătrîni, copii, femei, oşteni. Încremeniţi în tăcere, cu toţii îşi aţinteau privirile în josul drumului ce începea de la poarta cea mare a cetăţii ce părea acum mult mai îngustă din cauza luptătorilor daci care aliniaţi, de o parte şi de alta făceau zid din scuturile lor rotunde mulţimii de curioşi care forfoteau peste tot din primele ore ale dimineţii, căutînd fiecare locul cel mai potrivit pentru a putea vedea în voie parada oştenilor. Cîteva femei venite de prin văi şi dealuri, de peste apa Sargheţei, încercau să pătrundă prin mulţime, oferind din coşuri de răchită purtate pe mînă merele aurii, dar negoţul nu mergea căci nimeni nu venise aici

pentru acest lucru. Doar cîţiva copii cereau mamelor lor un bănuţ de aramă să poată gusta mustoasele fructe.

Dezon găsi fără greutate un loc potrivit chiar lîngă scările de piatră roşie ce despart drumul principal al porţii cetăţii, de uliţa ce duce spre templul lui Zamolxe. Aici era un loc mai înalt şi puteai uşor cuprinde cu privirile peste capetele celorlalţi, tot drumul străjuit de oştenii daci pînă la treptele de intrare în cetate şi pînă la scările de marmură ale palatului lui Decebal. Dinspre munţi adia un vînt tomnatic, umed şi destul de rece, încît Dezon îşi strînse haina şi se ascunse spre a se feri după coloana de bazalt de la începutul scărilor.

— E un loc bine ales, auzi în spatele lui o voce care rosti cuvinte elene stîlcite.

— E bun pentru oricine vrea să privească, răspunse Dezon fără să întoarcă capul.

Îşi dete seama că e un străin de cetate cînd se întoarse spre cel care-i vorbise şi cînd îl privi văzu că e un sclav roman după semnele cusute pe tunica cenuşie.

— După cît înţeleg am în faţa mea un sclav roman şi încă, pare-se din ţinuturile nisipului fierbinte al îndepărtatei Africi? întrebă Dezon prietenos în limba elenă a vulgului pe care o cunoştea de mic copil, cînd fu adus de peste Ister în ţara dacilor.

— Nu unul ci doi, răspunse sclavul roman arătînd spre un altul care stătea stingher mai la o parte cu vădită nelinişte în priviri. Încurajat de zîmbetul lui Dezon continuă: Îl cheamă Topari vecin cu ţara mea. Pe mine Mauro. Port numele poporului meu ca şi frumoasa fată dacă din poiana bătrînilor stejari.

— Dacina! îi scăpă lui Dezon, stăpîna mea, rosti însufleţit de această neprevăzută întîlnire.

— Atunci desigur eşti sclav ca şi noi, deşi purtaţi plete ca şi dacii. Eu sînt sclavul tribunului roman care este aşteptat să sosească acum. Venim de la Roma, preciză fără mîndrie Mauro. Topari ne însoţeşte numai din cetatea Drubeta şi viaţa lui o datoreşte stăpînului meu.

În acest timp Mauro făcu semn lui Topari să se apropie, încurajîndu-l cu un zîmbet blajin, arătînd spre Dezon.

— E sclav ca şi noi şi bănuiesc că prezenţa noastră nu-l poate stingheri cu nimic. Apoi preciză mulţumit de această

întîlnire : e sclavul acelei fete din crîng care singură cu paloşul a răpus acel animal puternic.

Acum se întoarse spre Dezon care-i asculta mîndru laudele lui Mauro şi continuă cu un oftat plin de înţelesuri, dar fără nici un ascunziş sau răutate :

— Cred că atunci cînd a înfipt paloşul în acel animal al codrilor voştri, a fost atinsă şi inima stăpînului meu. De atunci e mereu neliniştit, deşi pare uneori mai plin de mulţumire.

Dezon zîmbi în sinea lui, apoi îi confie sincer :

— Cred că, atît stăpîna mea cît şi stăpînul tău au simţit tăişul ascuţit al dragostei cînd s-au zărit din prima clipă. Ar fi un blestem pentru tatăl stăpînei mele dacă ar bănui măcar că fiica sa ar purta în inimă măcar un grăunte de dragoste pentru un roman. Ura dacilor e puternică contra lor sclavule, încheie Dezon dezamăgit el însuşi de cele auzite.

— Stăpînul meu, tribunul Tiberius Flavius, e un om bun, de acest lucru ai să-ţi dai seama şi tu sclavule dac, de îndată ce-i vei vedea privirile senine ale ochilor lui albaştri ca limpezimea cerului primăvara, preciză oarecum nemulţumit Mauro.

— Un om nu poate fi bun atunci cînd el poartă duşmănie unui popor liber.

— Vorbeşti parcă ai face parte din acest neam, îndrăzni să-l întrerupă Mauro.

— Le cunosc viaţa şi obiceiurile, omenia şi bunătatea. Libertatea lor le e scumpă ca lumina ochilor, argumentă hotărît Dezon.

— Şi totuşi ţin sclavi, răspunse Mauro contrariat, şi acest lucru nu stă pe aceeaşi treaptă cu libertatea.

— Ba te înşeli Mauro, îi pronunţă Dezon numele rotunjindu-l într-un anumit fel, eu sînt aici tot atît de liber ca şi orice dac al cetăţii sau de pretutindeni din această ţară. Avem casele noastre, şi unii din noi sînt cei mai buni meşteşugari din cetate. Poate la voi e altfel, rosti nedumerit Dezon.

— Liberţii duc viaţă mai uşoară ca şi noi care avem stăpîni de rang mare. Ceilalţi însă...

— Cred că prietenul tău, arătă cu mîna spre Topari care îşi adîncea cutele frunţii încercînd parcă să pătrundă tîlcul vorbelor celor doi, neînţelese pentru el, nu poate spune aceleaşi cuvinte bune despre sclavajul roman. Aceasta se poate vedea după pata roşie care o poartă pe faţă. Se pare că e urma

unui bici împletit în opt şuviţe după cît ştiu eu şi care la noi se folosesc numai la mînatul vitelor.

— E drept ce spui. L-am scăpat poate chiar de la moarte şi o dată cu el, se mîndri fără nuanţa unei laude Mauro, şi cîţiva daci. Ba chiar un tarabostos pe nume Baldur de lîngă cetatea Arcidava.

— Bănuiesc că nu rosteşti vorbe urîte despre vărul meu Drubal, sclavule Dezon, auzi în dreapta lui vocea fermă dar fără nuanţa unei porniri a Dacinei.

Mauro şi Topari la apariţia ei se retraseră cîţiva paşi deoparte. Topari îşi plecă capul smerit în timp ce Mauro după ce se înclină doar în semn de respect, rămase cu privirile aţintite spre Dacina, uimit de frumuseţea şi ţinuta demnă a acestei fete ce acum părea alta decît cea din poiană în luptă cu bourul.

Privirile ochilor ei negri hotărîte dar fără răutate se opriră asupra celor doi stăpîni pe care îi ghici numaidecît a fi în slujba romanilor. Se întoarse spre Dezon care deşi în atitudinea de respect cuvenit, afişă pe faţa lui bronzată un zîmbet binevoitor şi plin de taine pentru sine şi răspunse liniştit :

— Cum ar putea ieşi ocară din gura mea pentru tarabostosul Drubal, stăpînă ? Din contră bucuria mea e acum mult mai mare cînd stînd de vorbă cu aceşti doi sclavi din slujba romanilor, aflai că tribunul cel din poiană şi care trebuie să sosească l-a scos pe vărul dumneavoastră din temniţa cetăţii Drubeta, cea de pe malul Isterului. Aceştia sînt sclavii lui, îi explică Dezon mulţumit.

Mauro încuviinţă din cap, dar rămase parcă ţintuit locului, neîndrăznind să se apropie de frumoasa dacă, deşi băgă de seamă că după ce Dezon rosti numele stăpînului său, ochii ei prinseră nuanţa străvezie a unui interes aparte.

— O ! exclamă Dacina. Asta înseamnă că slujeşti un stăpîn bun, încheie cu vădită mulţumire exprimîndu-se în limba romană.

— Zeii au sădit în inima lui bunătatea, încuviinţă Mauro surprins că această fată dacă cunoaşte limba stăpînului său.

— Cred că Palas Athena i-a dat înţelepciunea şi Cupidon i-a sădit în inimă dragostea pentru frumos, îndrăzni Mauro care manifesta un interes crescînd acestei discuţii.

— Bănuiesc că acest Cupidon al romanilor își are lăcaș în Roma și poate chiar în palatul împăratului, zeflemi cu intenție Dacina.

Mauro se prefăcu a nu pricepe aluzia, deși în sinea lui își dete seama că e vorba de Tullia, nepoata împăratului Traian. Se bucură însă pentru această fată dacă, și pentru stăpînul său și răspunse încurajat :

— Cupidon e un tînăr șugubăț, e pretutindeni stăpînă și e un bun țintaș cu arcul și țintește numai inimile tinere și la Roma și în Sarmizegetusa.

— Constat că ești bine informat despre felul de a se purta acest zeu al romanilor. Deși după cum văd, nu faci parte din neamul lor. Dar nu uita sclavule că uneori săgețile pot lovi departe de țintă.

Discuția ar fi continuat mai departe antrenată de văditul interes al Dacinei spre nemulțumirea lui Dezon, ale cărui bănuieli prindeau acum mai multă temelie și ale lui Mauro care putu privi din plin pe această ielă a munților daci, cum o numea stăpînul său. Dar în acest moment buciumele și cornurile prinseră a suna pe înălțimile zidurilor, semn că cel așteptat se apropie de intrarea în cetate.

Dacina le acordă un zîmbet îngăduitor și porni pe aleea largă spre porțile palatului.

Dezon putu auzi doar cuvintele lui Mauro, căci lumea prinse a se agita în timp ce oștașii daci luară poziția de onor, lovind sulițele de-a curmezișul scuturilor care zăngăniră sec, rămînînd neclintiți în această poziție.

— E mult prea tînără și aș putea să cred că frumusețea ei o poate face invidioasă pe însăși Afrodita.

Dezon nu se mai uită spre cei doi sclavi de alături căci privirile lui se îndreptară spre primii călăreți din frunte care apărură pe poarta cetății, și în care recunoscu pe Dumbaz, pe calul lui alb și pe tribunul roman puțin mai înalt, călărind pe un cal roib, într-o ținută mîndră, iar vîntul care adia dinspre munți îi flutura mănunchiul părului de cal de culoare roșie, din vîrful coifului strălucitor.

Tiberius Flavius tribunul roman și tarabostosul Dumbaz călăreau unul lîngă altul cu aceeași ținută demnă, fiecare prins în păienjenișul gîndurilor proprii.

Pe tot parcursul drumului pietruit cu lespezi grele de andezit cenușiu, drum străjuit de goruni bătrîni, cei doi, Dumbaz și Flavius nici măcar nu și-au aruncat o privire.

Dumbaz călărea semeț strunind ușor calul spre a nu întrece măcar un pas pe acest trimis al Romei. Între sprîncenele-i stufoase se cuibărise o cută adîncă în semnul căreia nu puteai descifra dacă e săpată de mîhnire sau în adîncul ei însăși mînia își creionase pornirea. Cu priviri agere, aruncate pieziș la mulțimea adunată de-a lungul drumului, în dreapta și în stînga, întîlni o seamă de cunoscuți șefi de pîlcuri, conducători de arcași, mîntuitori de suliți grele și puternicii tineri din tribul Ceaușilor din neamul atotstăpînitor peste colinele și cîmpiile pînă departe de Ister. Dumbaz le zîmbi mulțumit căci știa cu cîtă măiestrie mînuiau spada grea cu două tăișuri cu ambele mîini, mai bine decît celții sau neamurile germanice. Cu astfel de spade grele dacii învinseseră cu mulți ani în urmă triburile bitogolilor din răsăritul Daciei, de la gurile fluviului Tyras și pînă în ținutul teuriscilor de la izvoarele acestei ape de hotar. Dacii mînuiau bine cu această spadă grea, folosită odinioară de celți pentru lupte pe teren deschis și astfel strămoșii lor cuceriră prin vitejie la gurile Isterului cetățile Arrubium, Novidumum și Aliobrics, fixînd cu multe sute de ani în urmă hotarele de la soare-răsare ale Daciei.

În urma lor călărea escorta lui Tiberius Flavius. Cincizeci de oșteni, o jumătate de centurie în fruntea cărora pe calul lui roib era Carenus, comandantul castrului Dioclețian. Diplomat și bun luptător, Carenus, pe lîngă bărbăția viguroasă mai poseda și alte virtuți ale unui bărbat de stat, bun mînuitor de arme. Fusese ales de împăratul Traian însuși, pentru a fi cel mai apropiat om de legătură și oștean devotat. După pacea neprielnică Romei, încheiată de antecesorul său și cum Dacia înflorea economic în frunte cu Decebal, împăratul Traian știa că numai un om de capacitatea lui Carenus poate pătrunde și supraveghea viclenia acestor daci în care Roma începuse să nu mai aibă încredere. Generalul Poronus punea mare preț pe neobosita vigilență și pricepere a lui Carenus. Îl avusese, sau mai bine zis îl crescuse de tînăr soldat roman în grelele expediții de pacificare din răsăritul Moesiei, ale popoarelor de pe valea rîului Tempe pînă în Tesalia și așa cum cu mult timp în urmă marele Filip al Macedoniei urmă politica sabiei

scoase din teacă, tot așa și Carenus măcelări totul în cale, înăbuși răscoala, pacifică răsăritul pînă la porțile Tebei și tînărul legionar de atunci Carenus Ilius se dovedi și diplomat și bun mînuitor de spadă, necruțător, deși după iureșul sîngeros prin satele răzvrătite, îi dădură lacrimile de bucuria izbînzii și mîhnirea jalei lăsate în urmă, cînd cei învinși, pacificați, îi așternură generalului Poronus la picioare trei banițe de aur în monedă dacă, cu semnul balaurului. Atunci Poronus în tînărul oștean descoperi pe lîngă calitățile sîngeroase de războinic și pe acelea de diplomat și strateg pacificator, deoarece îi sugeră că acest aur se scurge spre sud în Elada de la popoarele barbare de peste apa Isterului prin negustorii eleni, adunat mai pe nimic pentru oglinzi de metal alb, vase de bronz și amfore cu untdelemn din Rhodos. Îi argumentă lui Poronus că deși monedele dace imita ca formă și greutate pe cele macedonene, totuși finețea aurului este alta, căci barbarii din Dacia îl toarnă în tipare așa cum îl scot din stînca munților fără adausul de aramă. Pentru acest prim început al priceperii diplomatice a lui Carenus, generalul Poronus îl înaintă la gradul de centurion și nu mult mai tîrziu scara ierarhică a imperiului îl săltă repede din treaptă în treaptă pînă la porțile de comandant al castrului roman de supraveghere al cetății Sarmizegetusei.

În spatele zidului de oșteni daci, aliniați pînă la treptele de marmură roză a palatului, grupurile de oameni își povesteau unii altora diferite vești și presupuneri. Unii susțineau că întreg coiful tribunului roman e din aur curat și că aquila ar fi bătută în pietre rare jefuite în expedițiile din templele țărilor nisipoase de dincolo de mare. Într-unul din aceste grupuri, Mauro și Topari auzind vorbindu-se despre tribun traseră cu urechea, apoi intrară în vorbă, deși întîmpinară priviri de dispreț și chiar scăpărări de ură din ochii dacilor.

— Aurul din coiful tribunului, dacă e de aur, sau numai razele soarelui îi dă o strălucire falsă, de bună seamă că e furat din războaiele duse cu popoarele din sudul Moesiei, rosti un veteran oștean dac, bătrîn, cu o lovitură de paloș care îi lăsase brazdă adîncă de la ochiul stîng pînă la firele bărbii încîlcite și cărunte.

— Se spune că la Roma în garda împăratului toți soldații poartă coifuri de aur ? interveni un tînăr soldat dac din grupul arcașilor, căci acum cînd trecuse tribunul cu suita lui, începură oamenii să vorbească fiecare în felul lui, deși tăcu numaidecît cînd tarabostosul Tazodar îl privi aspru, semn că nu trebuie să schimbe vorbe cu cetățenii daci în astfel de ocazii.

Tazodar, tarabostos și comandant al arcașilor din neamul tribului Pietrarilor așezați lîngă cetatea Marcodava, purta pe umeri ani mulți. Ninsese peste pletele lui cărunte optzeci de ierni la rînd și de optzeci de ori primăvara topise promoroaca din barba-i brumărie, cînd săgeata arcului lui culegea din plin zbor vulturul pleșuv al stîncilor. De atunci crescuse multe generații de arcași care pot cu ușurință să reteze mărul în două de pe cea mai înaltă cracă a pomului. În plină fugă a calului pentru arcașii lui era o joacă să înfigă săgeata drept în coasta stîngă a ciutei speriate, înainte chiar de a face primele salturi spre desișul codrilor. Tazodar nu-i iubea pe romani. Ura lui avea temelie de datină și zicală de familie păstrată de la străbunici pe care și acum le-o spunea oștenilor lui:

— „Mai bine prieten cu Bessii care într-o mînă țin plugul și în altul arcul, decît cu romanii care jefuiesc peste tot mai rău decît triburile nomade celtice și germanice dinspre miazănoapte."

Adesea, stînd la poalele înverzite ale munților pietroși peste care străjuia semeață cetatea Marcodava, asculta cu alți copii la un loc povestea unui bătrîn trecut de o sută de ierni care le spunea că odinioară, demult oștile romane ar fi pornit cu legiunile împotriva tracilor din Rodope. În fruntea romanilor călărea cam tot așa de mîndru și îngîmfat un oarecare comandant vestit la Roma și temut în Moesia, pînă și în Scythia Minor, un oarecare Luculus Varro. Acesta cu oastea lui fu lovit pe neașteptate de triburile Bessiilor, încît cohortele romane de atunci prinseră o teamă ascunsă de arcașii plugari ai cîmpiei. E drept că pînă la urmă triburile Bessiilor au trebuit să-și părăsească pămînturile, plugul și secera și să pornească peste Ister dincolo de gurile de vărsare în marea apă a mării peste care stăpîneau pirații și corăbiile elene. Își amintea cuvintele bătrînului dac ca și cum azi i-ar fi fost rostite și aceste cuvinte i se sădiseră adînc în inimă ca rădăcina pelinului amar. „Erau Bessii ca și noi plugari. Scormoneau pămîntul, aruncau sămînța și culegeau rod. De aceea nu i-am alungat și ne-am împrietenit cu ei, am lucrat împreună și ne-am ajutat la nevoie. Ba chiar și credința lor se completa

cu a noastră. Ei se închinau unei oarecare zeițe Demeter, care zice-se a fi a pămîntului roditor, și noi temutului Zamolxe, stăpîn al norilor și al ploii, mană a cerurilor înalte".

Amintindu-și de toate acestea tarabostosul Tazodar oftă și spre nedumerirea tînărului arcaș de lîngă el îi vorbi cu blîndețe stăpînită care trăda aceleași gînduri :

— Spune-ți limpede gîndurile inimii Carzan ! Dacă vom porni război, săgeata arcului tău va mai putea despica pieptul prepeliței în zbor peste miriști, la cincizeci de picioare depărtare ?

Tînărul arcaș Carzan nu pricepu mai întîi tîlcul vorbelor marelui său șef și de aceea răspunse numaidecît cu un zîmbet întipărit pe fața-i tînără, pe care puținul pămătuf al mustății ruginii care abia mijea pe buza proeminentă deasupra gurii cărnoase :

— Cu cele patruzeci de săgeți din tolbă, îți aduc pentru frigare cinstite tarabostos tot atîtea prepelițe, dacă stolul nu va fi mai mic.

Rîseră cu toți din jur, prinși de această discuție, pînă și Mauro și Topari, care amestecați prin mulțime ajunseseră pînă în spatele arcașilor, nebăgați în seamă de nimeni.

Arcașul Carzan, prins în vîrtejul tîrziu al unui gînd, întrebă în șoaptă pe bătrînul tarabostos Tazodar :

— Împotriva cui se va porni războiul ?

— Împotriva cui ? Crezi că în semeția lui acest trimis al Romei vine la tronul lui Decebal spre a-i aduce prietenia împăratului lor pentru poporul nostru ?

— Dar pînă acum am stat în bună pace cu ei, și...

— De acum înainte noi dorim bună pace cu Roma. Dar parcă și urechile tale, rosti cu mîhnire aspră comandantul de arcași fără pornire pătimașă, au putut auzi ce gîndește și poporul cetății noastre de aici și de peste hotarele Daciei. Continuă oftînd, prins de o adîncă mîhnire : garda împăratului Traian poartă coifuri de aur. Aur adunat prin trădarea altor popoare subjugate, iar tarabostoșii noștri și conducătorii de oști securi de aur masiv, aur adunat de noi, din adîncul munților și nisipul apelor. Oftînd continuă : Și palatul împăratului Traian cere mult aur.

Se așternu o tăcere grea, apăsătoare. Arcașii din jur prinseră tîlcul vorbelor bătrînului Tazodar. Auziseră și ei cîte ceva despre expedițiile romane spre răsărit și despre sărăcia rămasă

în urmă peste aceste popoare. Priviră cu tainică invidie spre comandantul lor, dar în inimi le clocotea o surdă ură prinsă în vîrtejul mîhnirii, ațîțîndu-le și mai stăruitor privirile spre bătrîn, așteptînd parcă un nou gînd înțelept tradus în cuvinte și acesta veni numaidecît, scurt, tăios, sentențios.

— Ei vor să fie stăpînii lumii, dar noi, ridică puțin vocea aprinsă de mînie, vom fi stăpînii timpurilor. Căci dacii din munții lor nu pot fi înfrînți de paloșul roman.

Cuvintele lui Tazodar făcură o puternică impresie în rîndul arcașilor din jur. Și desigur că, în înserare, în tabăra ascunsă la poalele dealului de pe malurile de jos ale rîului Sargheța, stînd pe lîngă focuri își vor povesti toate acestea strîngînd în mîini mai puternic lemnul arcului, numărîndu-și săgețile din tolbe.

Trîmbițele și buciumele prinseră a suna din nou, parcă mai profund dinspre palatul lui Decebal, împrăștiind în cele patru zări sunetul lor pătrunzător, peste cetatea Sarmizegetusa, și dincolo de ziduri peste terasele sanctuarelor, sunete răsfrînte în ecouri din stîncă în stîncă și pierdute în desiș de codri, semn că acum tribunul roman Tiberius Flavius a ajuns în fața primelor trepte de marmură ale palatului lui Decebal, iar acesta în ținută majestoasă îl așteaptă în sala tronului cu colonadele de porfir și andezit, trist, cu priviri aspre, încremenit în ținută de stîncă neclintită de vremi.

— Să plecăm bunul meu Topari, căci urechile mele prinseră în auz înțelepciunea vremilor.

Îl luă de braț căutînd să-și croiască drum prin mulțimea poporului, care acum pornise ca o apă înceată dar stăruitoare spre marea piață pietruită din fața palatului.

— Unii cîini latră dar nu mușcă Mauro, îndrăzni Topari un răspuns fără convingere. Apoi continuă cu tîlc : Cînd știi să-i ademenești devin chiar prietenoși.

Mauro fără să-l privească îi răspunse cu gîndul pierdut în visare :

— Urșii de pădure îți strivesc oasele cînd intri în bîrlogul lor din munți, prietene Topari. Nu uita asta.

— În palatele din Roma, împăratul, senatorii și tribunii și capii oștilor chiar, își tîrîie sandalele peste multe piei de sălbăticiuni, de leoparzi și tigri din Africa și lei de Sahara și Asia și nici părul urșilor nu-i așa aspru încît să nu poată umbla desculți fără sandale din baie și pînă în atrium ? !

— Oricum Roma va avea de furcă cu aceşti daci ai munţilor şi mulţi romani îşi vor amesteca sîngele şi oasele cu pămîntul şi stîncile acestor munţi, bunule Topari, pînă îi vor face pe aceşti barbari „cives romani".

— Cohortele romane sînt fără număr ca şi zeii lor, Mauro. Asta o ştii şi tu!

— Pe marea zeiţă Hera, prietene sclav, parcă azi auzi glasul ademenitor ca sirenele, ca şi Argos cel de demult. Zîmbind sec continuă: Te atrage Roma cu bicele ei care ţi-au lăsat brazde pe obraz ca o pată de ruşine, sau porţi pecetea unei nedreptăţi? Continuă degajat fără nuanţa unei porniri: Roagă-te lui Orfeu să atingă coardele lirei şi să trezească din visare, alungîndu-ţi gîndurile prielnice şi părtinitoare asupritorilor tăi. Altfel te văd că începi să preamăreşti bunul trai şi mucegăitele temniţe ale Drubetei, şi în acest caz, continuă fără ură Mauro, fapta stăpînului meu de a-ţi salva viaţa a fost fără rost. Privindu-l în ochi, îl întrebă de-a dreptul: Sau poate crezi că e mai bine să fii cîinele Lalipas, dăruit de legendara Pocris lui Kefalos? În cazul ăsta în curînd te voi auzi declamînd ca orice poet din vulgul Romei, proslăvind chiar tirania. Numai că tu Topari trebuie să înlocuieşti cuvintele lui Kefalos şi să te adresezi cam astfel protectorilor tăi:

— „O, tiranie plăcută, vino mai repede spre mine. Învăluie-mi pieptul descoperit cu asprimea bicelor. Înviorează-mi puterile ca să pot răbda toanele stăpînului şi lasă-mă să rabd dulcea mulţumire a aceluia pe care îl slujesc".

Topari zîmbi şiret, fără să se supere pe Mauro căruia îi datora şi prietenia şi viaţa şi prins parcă de alte gînduri îl întrebă fără mînie:

— Desigur că pentru daci e o cinste să mori în bătălie, căci după cîte am înţeles aşa e legea zeului lor Zamolxe. Nu înţeleg însă, de ce atunci cînd apar norii încărcaţi de ploaie pe cer ridică pumnii strînşi cu un boţ de pămînt spre înălţimi, parcă ar fi o ameninţare spre înaltul cerului, spre spaţiul de nepătruns, invocînd totuşi numele temutului lor zeu?

Mauro gîndi un timp. Se opri apoi sub umbra răcoroasă a unui gorun şi rezimat de trunchiul gros cu coaja aspră privi îngăduitor spre Topari şi îi răspunse liniştit:

— Zeul lor Zamolxe e creat din fantezie. Nu are chip ca zeul roman sau elen. Dar el prezintă pentru ei cerul cu norii

încărcaţi de ploaie care dau rod pămîntului. Soarele cu lumina care dezvăluie totul în jur. Dacii arată zeului lor pămîntul pentru care cer ploaie, ca acest pămînt să rodească.

— Aristotel te-ar invidia Mauro, dacă te-ar auzi, rîse plin de admiraţie Topari.

Mauro păru că nu i-a auzit cuvintele de laudă, căci continuă gînditor:

— Multe popoare din vechime, dinaintea Romei, salutau cerul cu pumnul strîns, semn că au adunat toată înţelepciunea pămîntului. Continuă visător: Şi tot aşa vor saluta înălţimile şi atunci cînd vor încerca să cunoască tainele de dincolo de nori.

Topari îl privi descumpănit. Îi zîmbi prietenos. Apoi văzînd nostalgica privire a lui Mauro răsfrîntă în mîhnire, în el însuşi, îl îndemnă blînd, luîndu-i braţul:

— Sînt de părere că într-o vinărie a cetăţii, gîndurile şi inimile noastre se vor răcori.

Porniră pe o stradă îngustă, unde la capătul unei terase străjuită de goruni se perpeleau pe jăratic berbeci graşi, răspîndind în aer de vîntul molcom al munţilor mirosul proaspăt al cărnii încinse de foc.

*
* *

În acest timp Tiberius Flavius călărea alături de Dumbaz prin culoarul larg de scuturi rotunde ale oştenilor daci. Trecuse de grupul arcaşilor şi acum pe dreapta şi stînga observă pe suliţarii daci, aliniaţi ca o pădure deasă, neclintită, şi din loc în loc băgă de seamă că unii poartă în vîrf de suliţă cîte un steag cu semnul balaurului ceea ce dădea de înţeles că aici se termină un pîlc de luptători şi începe altul. De altfel putu deosebi uşor şi după îmbrăcăminte diferitele unităţi dace înşiruite după specialitatea armelor. Arcaşii aveau scuturi rotunde nu prea mari, bătute în ţinte de alamă lucitoare. Suliţarii, din contră, scuturi mai mari, uşor scobite, încît puteai pricepe că pe cîmpul de luptă punînd scuturile în faţă rezemate în pămînt şi ascunşi după ele uşor puteau face un zid viu de apărare din dosul cărora, ca după un meterez mişcător, rîndul doi putea să-şi arunce departe, drept spre ţintă suliţele grele şi ucigătoare. Singurul lucru care îl uimi pe tribun, şi chiar

Carenus remarcă în discuţia ce o avu cu Tiberius Flavius încă în cetate, era acela că toţi luptătorii daci aveau pînă la umăr braţele goale cu muşchii proeminenţi, rotunzi, puternici, semn că făcuseră multe exerciţii militare şi că aceste braţe libere în mişcări devin foarte primejdioase pe cîmpul de luptă. Observă că mai toţi poartă pieptare de piei de sălbăticiuni, croite într-un anumit fel şi prinse cu o fibulă de umărul stîng, care ajungeau pînă aproape de genunchi, dar nu treceau peste rotula încheieturii, spre a nu-i stînjeni la alergat, la călărit, sau salturi peste obstacole. Toţi erau încinşi cu brîie late din piele bătute în ţinte de aramă lustruite, iar centura tarabostoşilor sau a comandanţilor de pîlcuri în ţinte de aur masiv. Această centură lată de piele le strîngea mijlocul ca o platoşă de apărare, căci era făcută din piele de viţel. De ea arcaşii ţineau fixată tolba cu săgeţi, petrecută cu o curea peste umărul stîng, peste piept, spre a rămîne neclintită în fuga calului sau tîrşîitul prin hăţiş de codri. Mai toţi purtau atîrnată de şold sabia scurtă încovoiată şi nelipsitul pumnal cu lama ascuţită, vîrît în teacă de piele, înfipt sub centură.

Dacă toţi aceşti oşteni daci s-ar fi amestecat, cu greu ai fi putut deosebi care sînt arcaşi, care suliţari, care mînuitori de spade grele, dacă nu ai fi ştiut dinainte, şi acest lucru Tiberius Flavius îl află de la comandantul Carenus care îl puse în cunoştinţă cu felul unităţilor, ierarhia, şi modul de luptă al dacilor. În gînd i se perindau cuvintele comandantului castrului Diocleţian purtate cu o zi înainte de Tiberius Flavius care acum constată că nimic nu exagerase :

— „În picioare au încălţări uşoare de piele tăbăcită, în coajă de gorun, legate cu curele, fîşii din piele de căprioară care se împletesc în jurul piciorului pînă deasupra gleznei. Dedesubt o cămaşă scurtă, peste iţarii strîmţi din ţesătură de cînepă. Această îmbrăcăminte îi face mai supli în mişcări."

— „Mai liberi ca şi fiarele codrului, preciză Silvanus stînd de vorbă cu Carenus şi Flavius pînă tîrziu în noapte, în turnul de veghe al castrului."

— „După pieptarul din piele de sălbăticiune îi poţi uşor deosebi din ce grup de luptători fac parte, le explică binevoitor Carenus. Arcaşi în piei de căprioară, cu părul fin în afară."

Silvanus zîmbi cu subînţeles, dar Tiberius Flavius îşi aminti cum Carenus uşor încruntat îi răspunse oftînd :

— „Ştiu ce vrei să spui centurioane. Zîmbetul ţi-a trădat gîndul. E drept că aşa ar trebui să fie cum gîndeşti. Prin pielea căprioarei, săgeata trece cu multă uşurinţă. Nu uita însă că pe sub fiecare pieptar, dedesubt e altul din piele groasă tăiată numai din spatele de bizoni sălbatici şi tăbăcită într-un anume fel în zemuri de plante şi coji de copac, încît şi un bun arcaş, cu greu şi-ar putea înfige săgeata chiar de la mică distanţă. Şi nu uitaţi că în faţă mai au şi scutul pe care-l mînuiesc cu dibăcia specifică triburilor sălbatice.

Cam astfel a decurs vorbăria din plină noapte, mai tîrziu în sala de mese a ofiţerilor pînă tîrziu după al doilea cîntat de cocoş, doar ei trei, Tiberius Flavius, Silvanus şi Carenus comandantul castrului Diocleţian. Aşa află tribunul că cei îmbrăcaţi în piei de miel brumării sînt suliţari, iar cei în piei negre de bizon cu păr lăţos şi aspru, mînuitori de spade grele cu două tăişuri. Cei în pieptare din piei tăbăcite din mistreţ, sălbăticiuni fără număr în codrii Daciei, sînt ghioagarii şi neîntrecuţi mînuitori ai topoarelor cu coadă scurtă. Mînuiesc cu sălbăticie aceste arme atît călare cît şi pedeştri. Cei mai periculoşi însă, află Tiberius Flavius, erau cei îmbrăcaţi în piei de lup, căci aceştia cu spadele lor încovoiate la vîrf pot despica în fuga calului cu atîta dibăcie un măr aruncat înaintea lui, chiar dacă acest măr îl surprinde deasupra capului, în dreapta sau în stînga. Mărul era atins de spadă mai înainte de a pica pe pămînt.

Amintindu-şi de toate acestea, Tiberius Flavius privea pe sub viziera coifului oştile dace aliniate ; putu deosebi după îmbrăcăminte din ce armă fac parte. Pe chipurile lor aspre, de la tineri oşteni pînă la veterani cu bărbi încîlcite, nu putu descifra nimic, căci în trăsăturile dăltuite parcă în stîncă nu se oglindea nici măcar semnul curiozităţii pentru trimişii Romei. Ridică puţin privirea şi prin mulţime, în spatele şirului de arcaşi, zări pe Mauro care îi zîmbea. Ar fi vrut să-i răspundă acestuia tot printr-un zîmbet, sau măcar printr-o privire senină de încurajare, căci acum Mauro şi Topari, deşi sclavi, i se păreau simbolic o oază răcoroasă, într-o mare masă de priviri aspre, sălbatice, neînţelese, dar sunetul puternic al trîmbiţelor, cornurilor şi buciumelor îl treziră din visare.

Ridicînd privirile şi îndreptîndu-le înainte, văzu în faţă treptele masive de marmură roză, străjuite de colonade puternice de andezid, care urcau spre palatul lui Decebal. La sunetul puternic al trîmbiţelor, corbii negri speriaţi se ridicară în văzduh de peste tot, de pe acoperişul turnurilor, de pe ziduri, din coroanele gorunilor, din marea piaţă din faţa palatului, încît acum cînd se aşternu liniştea adîncă, doar în aerul apăsător din jur, din înălţimi se auzea croncănitul acestor păsări ale nenorocului, aspru, distonant, obsedant.

Puţin tulburat Tiberius Flavius descălecă greoi ajutat de un soldat roman din escortă, venit degrabă din urmă în timp ce tarabostosul Dumbaz sări sprinten din şa. Dumbaz lăsă liber frîul calului pe care-l prinse din zbor un tînăr oştean dac.

Îndemnat de privirile puţin şăgalnice ale lui Dumbaz, în conţinutul cărora tribunul roman nu putu descifra ironia sau mîndria de oştean dac, care parcă i se adresau în frînturi de sclipiri, spunîndu-i: „Iată trimis al Romei, treptele acestea duc la tronul lui Decebal". Porni să urce încet treaptă cu treaptă, încadrat de Silvanus şi Carenus. În urmă venea Dumbaz şi tarabostoşii Tuzarin şi Sarmigan. Cei doi tarabostoşi se alăturară lui Dumbaz fiind anume puşi aici. Amîndoi erau renumiţi comandanţi de cetăţi dace. Unul al Arcidavei şi celălalt al cetăţii Regidava. Ambele obstacole cheie în drumul Sarmizegetusei.

Urcînd scara, Tiberius Flavius băgă de seamă că tot la a treia treaptă, în dreptul fiecărei colonade de porfir, dăltuiţi parcă în statuie de piatră, erau orînduiţi oştenii din garda palatului, îmbrăcaţi cu pieptare uşoare din piei de cerb, coif pe cap şi la şold topoare din aur cu coadă scurtă, din lemn roşcat. Gîndul i se depăna uşor spre un trecut nu prea îndepărtat, cînd aşa cum îi povestea tatăl său Flavius Scellus, în grădina casei lor pe aleea trandafirilor roşii, în serile liniştite, cînd i-a destăinuit crîmpeie din diplomaţia Romei pentru popoarele de dincolo de Ister. Cîtă luptă surdă s-a dus pentru a-i cîştiga mai întîi clientari ai Romei pe aceşti barbari daci şi apoi, „suzeranitatea" va veni de la sine, susţinea tatăl său. Senatorul Scellus era contra războiului şi a vărsării de sînge şi niciodată nu a înţeles Flavius de ce cu atîta insistenţă îl dirijase pentru a deveni diplomat pentru popoarele de dincolo de Danubius. Tatăl său uneori în mod pătimaş le lua apărarea, susţinînd chiar în Senat că în Dacia există o civilizaţie străveche şi că Roma mai uşor se va înţelege pe cale paşnică cu acest popor războinic, folosind mai bine diplomaţia decît armele. Prin această poziţie permanentă şi făţişă, îşi atrăsese ura şi dispreţul generalilor, mai cu seamă a lui Poronus. Totuşi acum toate cele susţinute de tatăl său se adeveriră. Iată Sarmizegetusa şi oamenii săi. Dacia însăşi e alta decît aceea prezentată Romei. Firul amintirilor se depăna înainte şi îi veni în minte principiile lui Aelus Catus, care susţinea strămutarea şi pe mai departe a populaţiei dace de pe malul stîng şi colonizarea lor pe cel drept al Danubiului, principii spre care înclina însuşi împăratul Traian acum, tatăl său senatorul Scellus se opunea revoltat în Senat. Iar cînd generalul cavaleriei romane Decimus Casius îi aruncă în faţă cuvintele la un sfat mai restrîns din palat — «acum o sută de ani Aelius Catus a gîndit bine chiar şi atunci cînd în ţara dacilor a făcut acel măcel groaznic la hotarele de sud ale Daciei. Atunci tatăl său senatorul Scellus a părăsit mîhnit palatul, după ce făţiş susţinu în faţa împăratului buna pricepere a lui Vespasian, din ginta Flavilor, care prin organizarea flotei de război pe Danubius, flotă care-i purtă cu fală numele de Classis, Flavia Moesica şi cîte roade bune a dat acea flotă sub ordinele unui „prefectus orae maritimae"». Această flotă asigură mult timp liniştea imperiului roman dinspre nord şi gurile Danubiului, fără vărsări de sînge, şi prin ea negustorii eleni au putut să se infiltreze printre barbarii daci, cîştigîndu-i clientari ai Romei. Îşi susţinu părerile pînă la capăt, evocînd trecutul politic nu prea îndepărtat de care îi despărţea numai patruzeci de ani, cînd aceşti daci sălbatici cum îi numeşte Roma caută bună prietenie şi înţelegere. Le aminti tuturor celor de faţă cum „legatus pro praetore" Tullius Geminus a lui Claudiu a primit la Tomis zece cetăţeni de peste Ister în delegaţie, care nu cereau decît respectarea vechilor privilegii privitoare la dreptul roman şi liberul pescuit în apele Danubiului. Şi toate acestea fără spadă, fără vărsări de sînge, ci prin diplomaţie şi înţelegere paşnică.

Prins de aceste amintiri, acum, el trimisul Romei urcînd scările spre tronul lui Decebal se trezi din visare la urarea comandantului oştilor dace, tarabostosul Micaruz, care împreună cu alţi şefi de triburi întîmpinară delegaţia romană în faţa uşii principale ce da spre marea sală a tronului pe fron-

tispiciul căreia stătea scris în litere elene „DECEBAL, FIUL LUI SCORILO".

— În numele lui Decebal vă urăm trimis al Romei sănătate şi sperăm că ne aduceţi gînduri bune de la împăratul Traian. De bună seamă că dacă aţi străbătut atîta cale prin munţii noştri, pînă la porţile Sarmizegetusei, bănuim că aţi venit cu veşti bune pentru noi.

Tiberius Flavius, revenindu-şi, îşi îndreptă ţinuta pătruns de importanţa misivei ce o trimite Roma lui Decebal şi poporului dac însuşi, o uşoară emoţie îi trezi mîndria de roman izvorîtă din puterea imperiului pe care-l reprezenta. Privi chipul bătrînului comandant Micaruz, în cutele căruia era îmbinată deopotrivă severitatea cu gravitatea şi simţul răspunderii. Cu o scurtă rotire a privirii, scrută feţele grave ale celorlalţi şefi de triburi, care despărţindu-se în două, lăsară drum liber spre marea intrare în arcadă de marmură albă cizelată, simplu, dăltuit doar în relief aurit dedesubtul numelui lui Decebal acelaşi semn bizar al balaurului cu cap de lup.

Înaintă în pas lent de soldat roman, cu ţinută corectă, părînd a fi recîştigat complet stăpînirea de sine ca izvor nesecat al puterii, sevă trasă din trunchiul uriaşului Imperiu Roman. La un pas numai în urma lui şi în acelaşi unison de paşi măsuraţi, bătuţi rar pe lespezile de marmură alcătuite în trei culori cu ape albastre şi ruginii, înaintau spre sala enormă care se întrezărea în toată măreţia ei.

În liniştea solemnă a imensei săli, tribunul îşi auzea propriii săi paşi, ai lui Silvanus şi Carenus, ca un ecou sub bolţile uriaşe, sec, trist, grav. În dreapta şi stînga, de-a lungul sălii stăteau în ţinută demnă cei mai de seamă şefi de triburi din neamurile dacice, de pe tot cuprinsul ei, de la malurile rîului Tyras, gurile Isterului, de dincoace şi de dincolo de munţi pînă în cîmpia de la soare-apune. Bătrînii sfetnici ai lui Decebal respectaţi şi cinstiţi de poporul dac pentru înţelepciunea lor şi tarabostoşi de seamă cu multă faimă în războaiele de apărare ale hotarelor.

Tribunul Tiberius Flavius se uită doar privind cu coada ochiului chipurile aspre ale acestor şefi şi conducători ai Daciei, cu plete lungi revărsate peste urechi şi ceafă, plete îmbinate cu bărbi încîlcite, negre brumării şi multe albe, semn al multilor ani purtaţi pe umeri, fără să pară însă că pentru

ei viaţa e o povară, căci îşi păstrau ţinuta dreaptă, semeaţă. Veşmintele lor erau altele. Peste îmbrăcămintea pieptarului scurt, un fel de şube brumării, căptuşite cu blănuri de jder sau vidră, fără să treacă puţin peste genunchi şi prinse la umăr cu o fibulă grea de aur. Unii purtau pe cap căciuli brumării din piele de miel cu lîna în afară, ţuguiate, semn al tagmei tarabostoşilor, iar alţii aveau pe cap coifuri uşoare împodobite cu pietre preţioase şi tribunul îşi dete seama că aceştia sînt conducătorii de oşti. Prin deschizătura din faţă, pe sub şubă, peste pieptar se vedea aceeaşi cingătoare lată din piele, împodobită în linii şi careuri din plăci de aur. Mai toţi însă aveau atîrnată de această centură din piele sabia cu vîrful încovoiat, iar la brîu nelipsitul pumnal cu mîner împodobit.

Străbătînd imensa sală, cam de cincizeci de paşi romani, tribunul Tiberius Flavius şi cei doi însoţitori se opriră la cîţiva paşi în faţa celor două trepte largi din marmură roză care urcă spre tronul lui Decebal. Se opri în mijlocul unei lespezi rotunde de culoare aurie, de la care porneau alte zeci de lespezi în formă de rază, orînduite în diverse culori palide de la albul imaculat al marmorei, roz, albastru, pînă la culoarea verdelui primăvăratic. Numaidecît un oftat scurt fremătă o clipă ca o respiraţie însăşi a aerului din această sală apăsat de bolţile înalte.

Într-o frîntură de secundă Tiberius Flavius îşi aminti cuvintele tatălui său: „Să nu te opreşti niciodată pe lespezile de piatră ce reprezintă simbolul zeului lor solar, care e al doilea chip a lui Zamolxe, dătător de viaţă lungă şi care vindecă rănile şi alungă molimele. Fă cîţiva paşi înainte sau înapoi". Tiberius Flavius făcu cîţiva paşi înainte şi numaidecît după el Silvanus şi Carenus, oprindu-se la marginea radială a acestor lespezi simbolice. Acum în locul greului oftat de adineauri, pe feţele aspre ale unora din şefii adunaţi în sala tronului înflori un zîmbet de mulţumire. Însuşi chipul lui Decebal de pe tronul masiv din marmură albă cioplită anume în formă de crăci de pom armonios împletite şi aurite îl privi cu un uşor zîmbet vag, conturat imprecis în cutele de nepătruns ale feţei.

„Iată-mă în faţa temutului rege Decebal," gîndi Tiberius Flavius. Îl privi pe regele dac în ochii negri cu luciri stranii, din care roia profund demnitatea şi răspunderea locului pe care îl ocupă în ierarhia Daciei. Nasul uşor încovoiat, terminat dea-

supra mustăţii stufoase adusă în jos spre margine şi contopită armonios cu barba brumărie şi cu şuviţele pletelor scăpate de sub coif, părea mai degrabă o statuie veche, tăiată în stînca vie roşcată a unui munte, dăltuind în chipul lui imaginea unei zeităţi păgîne. Pe cap purta coiful masiv de aur, de aceeaşi formă uşor ţuguiată spre vîrf, de sub care cădeau armonios pletele cenuşii. Din întreaga înfăţişare a lui Decebal se desprindea pecetea unei blîndeţi aspre, plină de înţelegere, cu reflexe de duritate, cu luciri agere în priviri nuanţînd hotărîrea omului care are în mîinile sale soarta oamenilor.

Uitîndu-se spre cei trei romani din faţa lui, trimişi ai împăratului Romei, privirile regelui dac cu nuanţa unei mustrări mute parcă spuneau: „Ştiu că în acest pergament ce-l ţii cu atîta mîndrie în mînă, Roma vrea pieirea Daciei, dar eu şi poporul meu dac pentru fiecare pas al vostru care caută să ştirbească din hotarele noastre vă vom cere mult sînge".

Tribunul Tiberius Flavius privind acum pe acest conducător dac cu înfăţişarea unei demnităţi aspre stătu o clipă descumpănit, cuprins parcă de un sentiment adînc de respect şi avu pornirea lăuntrică, netradusă în acţiune să-şi plece genunchii pe lespezile grele ale sălii în faţa tronului. Îşi reveni numaidecît, mişcat în eul său de resortul tainic al puterii ce o reprezintă în faţa acestui rege barbar şi înclină doar uşor capul, întinzînd mîna dreaptă înainte, în cunoscutul salut roman.

Înaintă încă trei paşi, în timp ce Silvanus şi Carenus rămaseră pe loc şi rosti rar, solemn:

— Împăratul Ulpius Nerva Traian vă trimite acest pergament şi misiva Romei şi vă doreşte sănătate şi bună înţelegere.

Urcă cele două trepte în aceeaşi ţinută mîndră şi înmînă lui Decebal sulul ceruit pe ale cărui peceţi era imprimat vulturul roman, cu o coroană de lauri deasupra capului, semnul casei imperiale a Romei, şi pe care împăratul Traian îl imprimă numai pe actele de mare importanţă pentru treburile imperiului.

O uşoară nuanţă de viclenie prinse umbră în privirile lui Decebal, dar nu tradusă în cutele feţei pline de voită înţelegere. Cu gîndurile ascunse îi răspunse liniştit, parcă citise şi răstălmăcise cuvînt cu cuvînt dorinţele Romei:

— Trimisul Romei să spună la tronul împăratului său la reîntoarcere că Decebal îl salută pentru bunele urări mie şi

poporului dac. Iar pentru bunele gînduri ce bănuiesc a fi scrise pe acest pergament, — aici strecură o uşoară mînie în glas — poporul dac i le va întoarce cu acelaşi curaj de bună vecinătate de hotare.

Decebal rupse peceţile, desfăcu încet pergamentul fără grabă anume parcă, bănuindu-i conţinutul şi parcurse cu aceleaşi priviri reci fără nici o nuanţă de tresărire tot conţinutul. Doar cuta dintre sprîncenele stufoase se adînci puţin mai mult, îngroşînd în acea linie aspră un gînd amar. Înfăşură pergamentul, făcîndu-l din nou sul, fără grabă ca şi la început, de parcă mîinile îi fremătau cu mai multă hotărîre încît şnurul cu pecetea neagră cu vultur se rupse şi căzu la picioarele tronului. Decebal privi o clipă pecetea căzută pe lespedea de marmură şi ridicîndu-se în picioare călcă cu intenţie peste pata neagră a vulturului roman de pe albul marmorei. Întinse pergamentul bătrînului său sfetnic Vezinas şi trezit parcă dintr-un vis, liniştit, blînd, se adresă tuturor celor de faţă în vorbe cu tîlc:

— Cînd fulgerele stîrnite de Zamolxe duduie printre norii cei înalţi şi întunecaţi; noi dacii ne bucurăm căci ştim că din furtună pe pămîntul nostru cade ploaia şi face să rodească pămîntul Daciei.

Se uită la trimisul Romei, îi zîmbi mîhnit şi îi spuse:

— Poporul dac îi cumplit la mînie, dar nu-şi pierde niciodată răbdarea şi aşteaptă stăruitor ca fructul înţelegerii cu Roma să fie bine copt pentru a putea fi cules şi de folos celor două popoare.

Tiberius Flavius încercă să cuprindă în minte tîlcul vorbelor lui Decebal, dar renunţă căci ochii lui descoperiră alături de tarabostosul Drubal pe Dacina. Drubal îi zîmbi, iar Dacina îl privi cîteva clipe, apoi porni în întîmpinarea Getuzei care apăru dintre colonadele din dreapta tronului.

— Micaruz, se adresă Decebal bătrînului comandant. Aşa cum se cuvine pentru un trimis al Romei, pofteşte-i pe toţi la ospăţul pregătit anume, pentru ca Roma să ştie că barbarilor uneori le place să petreacă şi socotesc mare cinste a avea la ospăţ soli ai împăratului Traian.

Mai întotdeauna Getuza în astfel de ocazii era nelipsită, cînd la tronul tatălui său soseau spre închinare, sau căutau alianţa poporului dac, trimişi fie ai triburilor libere din neamul Tauriscilor, care acum împuţinaţi şi speriaţi de puterea

dacă, căutau protecția lui Decebal. Și chiar din triburile Boiilor veneau trimiși spre închinare și cu daruri bogate pe care le depuneau cu mîhnire la picioarele lui Decebal, ca o lege trecută în tradiția lor de a păstra buna înțelegere și protecția dacilor, deși din tată în fiu, în taină și mîhniți își aminteau nimicirea regelui lor Cristasiros de către puternicul rege dac, Buerebista. Șefii lor de triburi răzlețe și împilați, își spuneau : „Mai bine sub aripa protectoare a dacilor decît sub dominația Romei". Ba și acum pe ascuns negustorii eleni din Moesia aduceau vești că popoarele din Tracia, Macedonia și pînă în Illiria oftează după jugul mai puțin aspru al lui Buerebista decît cel roman, care îi sărăcise complet. Mai sperau însă, așa cum odinioară cu un secol în urmă, Buerebista și apoi Cotiso, deși au pustiit din sud, pînă la Marea Egee, s-au dovedit a fi totuși mai înțelegători, lăsîndu-le unitatea, viața de familie, și datina neatinsă. Mai sperau toate popoarele vecine Daciei, dar mai cu seamă cei de pe malul drept al Isterului că într-o zi Decebal va reuși din nou să-i primească sub scutul Daciei înfruntînd prin sabie Imperiul Roman. Toate aceste popoare, unele încă sălbatice, altele doar în primul început de acceptare a civilizației hrăpărețe a Romei, după ce asistară neputincioase timp de două secole, începînd cu luptele lui Minicius Rufus și pînă la bătăliile lui Traian împotriva dacilor și cînd văzură că însuși Domițian încheie pace neonorabilă pentru Roma cu Decebal, își puseră mari nădejdi în credința că de aici, din Dacia va veni salvarea și eliberarea lor.

Getuza, crescută în mrejele diplomației palatului, alături de tatăl său, și născută cu instinctul intuitiv al orientării de ansamblu, înțelese și cunoștea acum puterea Romei și împărtășea cu adîncă mîhnire și surdă mînie destinul ce-l întrezărea pentru libertatea Daciei. Șefii de trib, tarabostoșii o cinsteau pe fiica temutului Decebal. Frumusețea ei rece o îngropase în clocotul adînc al inimii și își înfrînse primele porniri de dragoste pentru tînărul luptător Dumbaz, în favoarea Dacinei. Nu din generozitate căci acest lucru nu se întîmplă nici celor mai civilizate popoare, dar grijile tatălui său pentru soarta Daciei și educația primită încă de mică de la bătrînul sfetnic Vezinas, îi îndreptă viața spre alt făgaș. Mulți șefi de trib ar fi dorit să o aibă de soție. Tînărul Drubal ar fi fost gata oricînd să aducă la picioarele ei ultimul roman care ar mai fi pus piciorul pe pămîntul Daciei. Chiar și pe acest tribun al Ro-

mei l-ar înjunghia în propria lui cetate, dacă i-ar cere-o Getuza deși i-a salvat viața. Și mulți șefi de triburi vecine Daciei, care ar putea fi de folos politicii tatălui său și a lui Vezinas, ar fi fost nespus de mîndri să-l aibă pe temutul Decebal, socru. Getuza însă, odată ce a întors spatele fericirii, renunță la totul, păstrînd în adîncurile inimii ca o taină dragostea ei pentru tarabostosul Dumbaz. Deopotrivă Getuza își iubea tatăl și dragostea ei pentru Dumbaz era o mai mare taină păstrată cu tot atîta strictețe în inimă. Bineînțeles că dragostea pentru tatăl său își avea izvorul în mîhnirea tatălui său iar cealaltă în șuvoiul fericirii. Vezinas, bătrînul sfetnic al tronului, pricepu și pe una și pe cealaltă. Și le socotea deopotrivă de puternice în adîncul lor, căutînd, prin prisma vederilor lui diplomatice să le folosească în interesul Daciei. Getuza însă îi ghici intențiile și acum știa precis că Vezinas singur știe că ar putea s-o împingă spre acel sacrificiu, jertfindu-i prima și curata ei dragoste pentru Dumbaz pentru aceea a tatălui său, pe care în viziunea lui o contopea cu a întinsei Dacii. Acest lucru îl înțelese numaidecît Getuza cînd într-una din nopți, stînd singuri în sala tronului, luminată doar de flacăra cîtorva torțe de rășină ce sfîrîiau liniștitor în pivoții de piatră din ziduri, Vezinas o privi lung, stăruitor. Getuza se așezase pe tronul aurit al tatălui său. Mai mult se odihnea decît era cuprinsă de gînduri. Vînătoarea din aceeași zi împreună cu Dacina și Dumbaz și Drubal prin codrii de pe muntele Scorilo o obosise. Sfîrîitul flăcării molcome ca al greierilor în iarba uscată de toamnă tîrzie, al rășinei aprinse, încercă să contureze în gînd chipul celor doi tineri luptători daci a lui Dumbaz și Drubal, căutînd în conținutul inimii, care din ei va putea prinde lăcaș adînc. Avea pe atunci abia șaptesprezece ani, ca și Dacina azi și nimic nu prinse dimensiuni conturate în tiparul primei ei dragoste. Din visare fu trezită de glasul blînd, cu nuanța voit admirativă a bătrînului sfetnic Vezinas :

— „După cum văd te-ai așezat pe tronul Daciei ! ? Tinerețea ta înviorează aerul acesta apăsător dintre ziduri, între care încă de pe timpul marelui Buerebista și sub sceptrul lui Duras Diuspaneus și pînă acum cînd pe acest tron al lui Decebal stă un vlăstar tînăr, din neamul lui Scorilo, pereții și lespezile acestea au auzit multe sfaturi de taină pentru ca Dacia să rămînă unită și puternică. De neam femeiesc însă, sceptrul neamului nostru nu a fost ținut încă."

„Aşa e legea! îşi aminti Getuza cum îi răspunse bătrînului, apoi continuînd îl înfruntă chiar: — legea însă poate fi înfrîntă cînd va trebui să fie înfrîntă. Oare unei fete dace nu-i stă bine un sceptru şi un tron?"

Getuza îşi aminti cum Vezinas sfetnicul tatălui său în loc să schiţeze măcar gestul unei nemulţumiri, tulburat de cutezanţa ei, îi zîmbi blînd şi îi vorbi potolit ca o poveste dinainte gîndită.

— „De bună seamă că legea noastră e aspră şi din moşi strămoşii noştri fu păstrată veacuri de-a rîndul. Ca această lege să poată fi înfrîntă, aşa se poate. Căci tot ce e făcut de om, bun sau rău, timpurile şi împrejurările o pot schimba".

— „Atunci, după cum văd gîndeşti ca şi mine!" se bucură Getuza, mîndră că primul sfetnic al tatălui său îi dă dreptate.

— „Gîndesc, — continuă bătrînul Vezinas —, că şi unei fete dace i-ar sta bine pe un tron. Ca regină şi poate şi împărăteasă".

Surprinsă Getuza îl întîmpină mirată:

— „Jur pe căile ascunse ale lui Zamolxe că nu înţeleg ce vrei să spui bătrîne. Bucurîndu-se, continuă: Sau crezi oare că sub sceptrul şi cu paloşul tatălui meu şi al luptătorilor daci putem îndepărta hotarele peste Ister şi pînă jos în munţii Hemus şi dincolo de ei?"

— „Poate pînă la marea albastră ca cerul fără nori ale cărei valuri udă ţărmurile şi pe al cărei pămînt îi zidită însăşi puternica Romă. Continuă blînd: Dar nu cu sabia, Getuza!?"

Nepricepînd cuvintele lui Vezinas, dar bănuind că în conţinutul lor se ascunde un anume gînd, întrebă nedumerită:

— „De bună seamă că nu crezi acum că aceşti îngîmfaţi şi puternici romani înclină spre prăbuşire şi drumul luptătorilor noştri va fi deschis spre Roma?"

— „Drumul ostaşilor noştri... Nu Getuza! Azi Imperiul Roman e mult prea puternic să poată fi învins pe calea armelor şi a vitejiei. Drumurile spre Roma din Dacia azi sînt deschise doar pentru aurul nostru, grîul, mierea şi ceara de albine. Şi această ceară culeasă din florile munţilor noştri luminează în candelabrele făurite din aurul nostru palatul împăratului Traian, iar dulceaţa mierii cu parfum de floare o gustă împăratul Romei în fiecare dimineaţă înainte de a-şi face plimbarea pe aleile străjuite de oleandri şi chiparoşi din grădinile palatului".

Văzînd mîhnirea aşternută pe chipul Getuzei, bătrînul sfetnic, aşezîndu-se pe o lespede de marmură în dreapta tronului, prinse mîna blîndă a Getuzei şi depănă şirul unei povestiri care i se păru la început bizară, dar pe măsură ce ea se depăna încet, pricepu că înaintaşii tatălui său au fost mari gînditori puşi în fruntea poporului dac şi simţi o mîndrie deosebită pentru trecutul acestui viteaz popor. Din cuvintele lui Vezinas înţelese că odinioară luptătorii săi îi îngroziseră pe romani în bătăliile de la Tapae, Getuza află că sub Buerebista Dacia a fost un mare imperiu care-şi întinse hotarele pînă în Tracia, Macedonia şi Iliria şi înşişi ceilalţi care se amestecară cu tracii şi cu ilirii fură nimiciţi de mînia lui Buerebista. Acum află Getuza cum Buerebista sfătuit de un alt bătrîn ca şi Vezinas pe nume Deceneu, încercînd să-şi păstreze pămînturile cucerite se amestecă pînă şi în treburile Imperiului Roman, folosind rîvna fără margini a lui Pompeius pentru tronul Romei şi deopotrivă ura contra lui Caezar şi îi făgădui din plin sprijin. Acum află Getuza cum prin grecul, om de legătură al său Acornion din Dionysopolis regele dac, Buerebista se întîlnise cu însuşi Pompeius lîngă Heracleia Lyncestis şi cum acest amestec al Daciei în treburile Imperiului Roman, după ce Pompeius fu înfrînt, îl înfuriară atît de mult pe Caezar încît hotărî de a porni război contra Daciei.

— „Dacă nu ar fi fost asasinat Cezar, atunci de mult trupele lui adunate în orient, ar fi fost la gurile Isterului şi poate şi dincoace în munţii noştri."

— „Asta înseamnă că marele nostru Buerebista greşise amestecîndu-se în treburile Romei şi sfaturile lui Deceneu nu au fost bune, încercă Getuza să închege priceperea ei, prinzînd contururi mai bine dimensionate din politica din trecutul Daciei."

Getuza îşi aminti cum Vezinas îi zîmbi cu bunătate şi înţelegere şi parcă şi acum îi auzea glasul bine conturat în timbrul căruia se nuanţa revolta:

— „Nu el a greşit mica mea copilă. Noi am greşit. Sau cei de atunci, capii de triburi, mai cu seamă cei din neamul Radovanilor şi al Lişanilor dinspre cîmpia de dincolo de munţi, care priviră cu ochi buni pe romani şi puseră la cale lucruri nelegiuite ucigîndu-l pe Buerebista. De altfel, oftă bătrînul Vezinas, nu la mult timp, de mîhnire, muri şi bătrînul sfetnic Deceneu."

Getuza rămase un timp pe gînduri, apoi întrebă mai mult pentru sine, de a afla despre aceste lucruri care o îngrijorau acum mai mult pentru tatăl său:

— „De bună seamă că din aceste întîmplări s-a cules o învăţătură aspră pentru cei ce stau pe acest tron în fruntea poporului dac, pentru a-l conduce pe drumul adevărat ?"

— „Acesta a fost drumul adevărat, hotărî cu vocea puţin ridicată Vezinas. Şi acest drum îl urmară şi în timpul războaielor civile ale Romei şi Cotiso al Daciei îl sprijini pe Octavian şi Dicomes din neamul Radovanilor se dete de partea lui Antonius. Toate acestea însă se petrecură cu ştirea Sarmizegetusei, spre a încîlci mai mult neînţelegerile ivite la tronul Romei.

Înspăimîntată oarecum, Getuza nu-l mai întrebă nimic pe bătrînul sfetnic. Auzea acum parcă altcum sfîrîitul răşinei ce ardea cu flacără potolită în firidele zidurilor a căror flacără alunga întunericul de prin unghere, dar sfetnicul tatălui său, nebăgînd parcă anume în seamă paloarea aşternută pe faţa Getuzei şi anume pornit a-şi depăna propriile lui gînduri, sau a o face să înţeleagă anumite lucruri, continuă parcă de data aceasta mai mult pentru sine:

— „Cotiso, regele de atunci al Daciei, a gîndit bine. Pe timpul lui August încercă să potolească mînia şi lăcomia Romei îndreptată împotriva hotarelor noastre şi se gîndi că nu ar fi rău ca fiica lui, frumoasa Domeda să devină soţia împăratului roman August, iar fiica lui August Iulia, soţia fiului său Sinobar, care îi urma la tron."

Getuza asculta acum mult mai atentă, prinsă în vrejul încîlcit al întîmplărilor din trecut, în care era pusă în joc însăşi ţara dacilor. Somnul îi pierise, deşi trecuse de primul cîntat de cocoş, şi cel de al doilea trebuia să-l audă în curînd, întrebă cu mult interes:

— „Văd că în noaptea asta mintea mea începe să se lumineze, alungînd umbrele neştiinţei asemenea flăcării galbene a răşinei din torţe, care cu cît creşte întunericul de afară încercînd să inunde marea sală a tronului, cu atît mai strălucitoare pare. Continuă ca o judecată a sa proprie: pe drumul acesta se putea merge fără primejdie. După cît cred eu, era cel mai drept şi stingea toate duşmăniile dintre poporul nostru şi cel roman!?"

— „Aşa cum ai gîndit, ai judecat bine Getuza. Dar nu uita că dacii, poporul nostru, vitejii noştri luptători, erau prea aproape de pămînturile Romei. După cucerirea Panoniei, a ţărilor taurisce şi scordice şi a Tribolliei de către Burebista, Roma a început să se teamă căci neîntrecuţii noştri călăreţi puteau să atingă în cîteva zile nu numai Adriatica Ilira sau Egeea Macedo-Elenă, ci însuşi pămîntul de baştină al Romei."

— „Şi atunci, întrebă fără să vrea cu o voce înecată de griji Getuza".

— „Atunci, continuă mîhnit bătrînul Vezinas, Roma porni nimicirea Daciei noastre. Imperiul Roman îşi porni spre hotarele noastre legiunile din Macedonia şi Siscia, şi dinspre soare apune şi dinspre partea nordică a vîntului rece. Şi în fruntea acestor oşti romane fără număr, August a avut comandanţi de seamă. Generalul Crassus trecu peste Ister, generalul Catus atacă hotarele de la soare apune urmat de aproape de Lentulus, iar generalul Tiberiu îşi uni legiunea de călăreţi cu a generalului Vinicius ce înainta din nord. Ei Getuza, oftă din nou bătrînul Vezinas, cu toate armatele lor nu au putut îngenunchea vitejii noştri oşteni."

— „Şi nici nu-i va putea înfrînge, hotărî Getuza prinsă de un anumit sentiment de mîndrie. Întrebă totuşi: Acum însă cînd sîntem în bună înţelegere cu romanii şi tatăl meu şi cetăţile noastre stau de strajă pe platourile înalte ale munţilor, iar castrele lor nu ne par cu nimic ameninţătoare, sînt de părere că numai buna înţelegere ar fi singura cale pentru liniştea Daciei!"

— „Nu singura, surîse cu înţeles bătrînul Vezinas, apăsîndu-i puţin mîna Getuzei ce se odihnea pe speteaza de marmură a tronului. Mai e una!?"

— „Care?" întrebă nerăbdătoare Getuza.

— „Aceea a lui Cotiso. Şi unei fete dace, înţelepte şi frumoase, strălucitoare ca primele raze de soare şi curată ca bobul de rouă, i-ar sta bine pe tronul puternicei Rome".

Acum Getuza înţelese încîlcita diplomaţie a lui Vezinas şi mîhnită rosti doar atît:

— „Ah! Am înţeles bătrîne sfetnic al tatălui meu. Cred că e timpul să mă duc la culcare căci se aud cocoşii cîntînd pentru a doua oară în această noapte."

Îşi aminti cum bătrînul Vezinas a privit-o lung în adîncul ochilor, fără să mai rostească un cuvînt măcar şi apoi îngro-

pîndu-şi faţa în palme a rămas singur în sala tronului, în plină noapte după cel de al doilea cîntat de cocoş. Toate aceste amintiri le depăna îngîndurată Getuza, stînd acum răzimată de-a dreapta tronului lîngă tatăl său, regele Decebal. Privea înaintea ei cu ochi reci în adîncul cărora, în verdele de iezăr de munte apele unei uri surde jucau umbre de mînie privind la trimisul Romei, Tiberius Flavius. Înţelese că treburile diplomatice ale Daciei sînt grele, aspre şi se uită cu multă recunoştinţă la bătrînul sfetnic Vezinas, care acum zile şi nopţi la rînd în sfat cu Decebal căutau să destrame păienjenişul încîlcit al grijilor pentru a păstra neatinse hotarele Daciei. Dînd primii sulul pergamentului din mîna lui Decebal, Getuza observă că mîinile lui Vezinas îi tremurau şi gîndi în sinea ei că nu era un tremur al bătrîneţii, ci mai degrabă al cunoaşterii drumului întortocheat al diplomaţiei Romei care acum îşi trimite prin acest roman la Sarmizegetusa şi care în acest pergament aduce hotărîrile împăratului Traian. Getuza fu trezită din gîndurile ei de vocea plină de vervă, dar cu un uşor tremur în conţinutul ei, a Dacinei.

— În sfîrşit iată-l şi pe acest roman la tronul dacilor ! Oştenii l-au primit cum se cuvine şi... poporul a umplut cetatea şi străzile parcă ar fi văzut un leu în cuşcă !

— Printre cei mulţi ai fost şi tu Dacina ! De bună seamă nu pentru a-l vedea pe Dumbaz, ci... leul deocamdată liber şi nu în cuşcă, ironiză cu tîlc Getuza, privind-o neprietenos pe Dacina în adîncul ochilor.

Dacina prinse sensul ironic al vorbelor Getuzei, şi observă şi ura care îi strălucea vizibil în ochii verzi, în luminile cărora nu-şi putea ascunde gîndurile. Inima îi prinse a-i bate mai puternic şi se întrebă cu teamă dacă nu cumva bătăile ei în acest moment pot fi auzite de fiica regelui Decebal, prietena ei. Simţi un val de căldură străbătîndu-i tot corpul şi care stăruia parcă mai mult în obraji ca un jar şi-şi dete seama după cum o învăluia cu privirile aspre Getuza, că observase uşoara roşeaţă care probabil îi împurpura obrajii. Totuşi răspunse stăpînă pe sine, schimbînd dinadins subiectul :

— Ce minunată fibulă porţi azi Getuza ! Şi brăţările acestea de aur desigur sînt de aceeaşi origină, căci de departe se vede în lucrătura lor arta elenă, deşi după felul cum sînt montate perlele aş înclina mai mult să cred că numai aurarii romani mai păstrează în arta lor influenţe scitice ? !

— Presupunerea ta Dacina poate fi cea adevărată şi de bună seamă că negustorul elen Hynopolos va bate şi la poarta casei tale. Căci elenii ştiu să facă comerţ şi romanii au început gusturile fetelor dace ! După cum vezi sînt mari diplomaţi şi meşteri buni deopotrivă. Nu întotdeauna numai cu sabia se poate hotărî, ci şi cu mintea.

— Desigur că sînt de aceeaşi părere cu tine Getuza. Nici nu ar putea fi altfel, răspunse mai hotărît şi uşor întărîtată Dacina. De vreme ce tu creşti în umbra acestor coloane de marmură care susţin bolţile acestui palat în interiorul căruia pînă şi aerul parcă e îmbîcsit de taine cunoşti mai multe decît mine.

— Unele taine plutesc într-adevăr între pereţii masivi ai palatului şi părtaşi la ele cred că de multe ori a fost şi tatăl tău. Sînt taine care le cunosc cei cu răspundere pentru soarta Daciei. Dar sînt taine care sînt ascunse cu grijă în adîncul inimii şi pe acelea nu le putem şti decît noi înşine !

— Şi acum te aprob Getuza ! Şi gîndindu-mă bine, mă întreb privind spre Dumbaz şi acel roman, trimis al împăratului Romei, care stau de vorbă sub candelabrul acela masiv de aur şi argint, dacă s-ar rupe verigile lanţului care-l susţin de cîrligul înfipt în boltă şi s-ar prăbuşi peste ei, omorîndu-i pe amîndoi, în ochii tăi taina ascunsă a inimii tale ar da izvor lacrimilor. De bună seamă, ironiză la rîndul ei Dacina cu mult curaj, ele nu vor fi vărsate pentru Tiberius Flavius, pe care-l urăşti.

— Abilă cursă mi-ai întins în cuvinte Dacina. Nu am ce zice ! E asemănătoare aceleia pe care Sarmigan vînătorul o întinde pe ascuns lîngă vizuina vulpilor, din rîpele Uldrei. De multe ori însă se întoarce de la vînat cu tolba goală. Vulpile sînt bănuitoare şi viclene. Cercetează cu şiretenie fiecare pas pe care-l fac.

— Aş dori un răspuns precis, o ţinu din scurt Dacina.

— De vreme ce din doi, unul e roman, cred că întrebarea ta nu a fost pusă tocmai cu înţelepciune. Cursa e prea la vedere.

— Uneori ochii sînt străvezii, încît prin ei poţi privi pînă în lăcaşul ascuns al inimii Getuza, o întîmpină Dacina şi susţinîndu-i cu hotărîre privirile verzi ca apele umbrite de frunza lipanului. Din adîncul lor ţîşneau acum săgeţi de ură, în-

muiate parcă în venin de şarpe ca săgeţile arcaşilor daci din cetele de iscoade.

În tot acest timp Getuza o ţinu aproape pironită cu privirile pe Dacina, cu inima cuprinsă de spaimă, că fata temutului Micarus ar putea să fie într-adevăr îndrăgostită de acest roman. Deopotrivă simţi o adîncă mîhnire pentru prietena ei şi în acelaşi timp un dispreţ reţinut în rictusul amar cuibărit în colţul buzelor, într-un zîmbet şters, aspru, rece. Acum o compătimea şi se gîndi că numai ruga ei către atotputernicul Zamolxe o va putea smulge acestui sentiment tiran şi nedrept care îşi aşternuse vizibil pecetea unei mulţumiri interioare pe chipul Dacinei. Poate ea oare, fiica temutului Decebal să rostească ajutor neîndurătorului zeu pentru o fată dacă, care e gata să-şi închine inima unui duşman al propriului său popor ? Totuşi în gînd cuvintele prinseră hora unui şir mut mai înainte de a-şi pune voinţa stavilă acestui îndemn ; „zeu care ocroteşti hotarele Daciei şi dai izvor puterii în braţul luptătorului dac care le apără, opreşte această pornire de blestem pentru Dacina". Nu putu continua căci îşi dete seama că altfel învăţase de la Ormuz profetul această rugă de izbăvire din impas. Se trezi că repetă doar în gînd aceleaşi cuvinte : „Zamolxe, sădeşte în inima Dacinei ura contra acestui roman, duşman al poporului meu". Aceste cuvinte le repetă de mai multe ori în gînd, cu disperată stăruinţă a aceluia care vede atîrnînd deasupra capului aproapelui său ca o puternică ameninţare blestemul, judecata, şi pedeapsa care se contura ca o umbră a nenorocului în jurul prietenei ei.

Însăşi Getuza care sfîrşită de puterea de a mai urî îşi aruncă privirile prin sala tronului şi totul i se păru straniu, văzînd tarabostoşii daci amestecaţi cu trimişii Romei. Descumpănită îşi rezemă nădejdile pe tînărul tarabostos Dumbaz, care părăsind pe Flavius se îndreptă spre ea cu acelaşi zîmbet deschis, dătător de speranţe şi curaj. Făcu cîţiva paşi spre el şi îi vorbi cu vocea înecată într-o uşoară emotivitate :

— În seara asta Dumbaz la banchetul lui Decebal vei rămîne lîngă mine. Poate vei izbuti să faci să uit că ne ospătăm împreună cu trimişii Romei şi prin iscusinţa şi meşteşugul vorbelor tale vei putea alunga şi grijile tatălui meu. Trimisul Romei nu se poate plînge că nu i-ai ţinut tovărăşie pînă la sfîrşit. Va găsi el mijlocul să se veselească la masa lui Decebal,

gustînd vinul nostru şi privind fetele dace. Astă-seară vreau să însoţeşti pe Getuza fiica regelui.

Dumbaz îi prinse ambele mîini în pumnii lui puternici şi deşi obişnuit numai cu viaţa lui aspră de luptător i se văzu în pleoape tremurul uşor al emoţiei, şi fără să ştie de ce, din recunoştinţă sau un tîrziu sentiment, îi strînse uşor degetele lungi cu o pornire spontană încît brăţările de aur de la încheietura mîinilor Getuzei prinseră un sunet sec ca al unui pumnal scos grăbit din teacă.

— Pe Zamolxe că azi eşti mai minunată decît oricînd Getuza. Acum, pari fetiţa de odinioară cînd speriam împreună ciutele prin crînguri !

Getuza nu-i auzi parcă cuvintele, căci privirile ei urmăriră silueta mlădioasă a Dacinei, care dispăru printre colonade în sala ospăţului, urmată de aproape de Tiberius Flavius. Îl privi apoi pe Dumbaz, şi din ochii ei izvorau parcă umbre verzi, ale unei păduri veştede cuprinse de tristeţea morţii.

— De ce-ţi mai ridici gîndul la Zamolxe, Dumbaz, de vreme ce nici tu nu spui adevărul ? ! Te pot oare înşela într-atît ochii, încît în oglinda lor să nu-mi vezi chipul plin de mîhnire ? !

— De bună seamă că astăzi, nu numai noi, ostaşii Sarmizegetusei sîntem cuprinşi de nelinişte cu venirea acestor trimişi ai împăratului, ci însăşi fiica lui Decebal e cuprinsă de o uimire plină de farmec !

Getuza prinse în colţul buzelor un zîmbet şters, în conţinutul căruia se trăda dispreţul, şi îi vorbi stînjenită :

— Cuvinte deşarte Dumbaz. La ce bun să ne amăgim cînd în inima ta dragostea pentru Dacina zumzăie ca un viespar întărîtat, deşi ochii ei îi îndeamnă tinereţea pe marginea unei prăpastii. Şi de această primejdie nimeni nu o poate scăpa.

Dumbaz ne înţelese bine cuvintele Getuzei, dar simţi în inima lui o teamă nelămurită. Fără să-şi dea seama strînse puternic garda paloşului, şi rosti plin de mînie şi spaimă :

— Oricine ar îndrăzni să pricinuiască un cît de mic rău Dacinei, cu paloşul meu...

— Nu vei putea face nimic cu paloşul Dumbaz. Dragostei nu-i e frică de ascuţiş de sabie ! Mai bine în astă-seară să uiţi totul, iubire, porniri nestăpînite ale inimii şi alungă vremea cu puţini ani în urmă ca să fie ca atunci, cînd eram numai noi doi. Sabia îţi va fi de folos mai tîrziu, — încheie oftînd Getuza.

Prins de anumite presimţiri triste şi neînţelegînd tîlcul vorbelor Getuzei, se jură în sinea lui cu mînie surdă, să afle tot din gîndurile Getuzei, şi că nu va renunţa pînă nu-i va tălmăci înţelesul vorbelor ei. Pînă atunci însă, va rămîne la acest ospăţ tarabostosul însoţitor al fiicei regelui Decebal şi se va purta cu toată demnitatea rangului de comandant al gărzilor cetăţii. Zîmbi Getuzei, semn că toate acele vorbe au fost aruncate pe apele Sargheţei, dar zîmbetul lui purta vizibil nota forţată a unei tristeţi greu de ascuns.

Trîmbiţele prinseră a suna, anunţînd că ospăţul începe. Getuza îl prinse de mînă şi porni spre sala ospeţelor. Aşa apăru în arcada marei uşi boltite, unde se opri o clipă, privind mîndră peste toţi cei adunaţi în imensa sală, adulmecînd parcă în aer mirosurile ispititoare ale fripturilor ce înmiresmau aerul pînă aici, încinse pe jeratecul din curte, ce scînteia prin ferestrele crenelate. Alături de ea, Dumbaz, scormonind cu privirile imensa sală, căuta pe Dacina.

— Nu e greu să ghiceşti că de vreme ce trimisul Romei e la dreapta lui Decebal, locul nostru va fi la stînga tatălui meu. Sîntem totuşi foarte aproape ca să putem schimba cîteva cuvinte şi cu Dacina, deşi cred că romanul va căuta să o facă să se simtă destul de bine în această seară, căci văd că de pe acum buna înţelegere a pus stăpînire pe ei. Asta se poate limpede vedea de pe chipul vesel al Dacinei!

Dumbaz simţi ghimpele nemulţumirii care îi răni inima ca un ciulin rostogolit de vînt pe coastele sterpe, de pe platourile Daciei şi pe care îl prinzi drept în faţă. Nu rosti nici un cuvînt şi urmă, mîhnit pe Getuza care păşi demnă, pînă la locul lăsat anume liber lîngă tatăl său.

Se înclină în faţa oaspeţilor, şi nemulţumită socoti în sinea ei că nu se cade nici măcar capul să-l plece în faţa acestor romani, deşi Helena, doica ei greacă, îi dăduse de mică unele din învăţăturile de cum trebuie să se poarte atunci cînd la ospeţe iau parte trimişi ai altor popoare şi neamuri veniţi pe pămînturile Daciei. „Astfel, îţi cinsteşti mai întîi pe tatăl tău şi pe conducătorii neamului tău, cinstind pe aceşti străini care sînt bine primiţi de conducătorul ce răspunde de acest popor". Cuvintele îi răscoleau amintirile copilăriei şi înclinîndu-se încă o dată, şi de data aceasta în faţa bătrînului sfetnic Vezinas, îi prinse zîmbetul cu înţeles şi citi limpede privirile aprobatoare, — care parcă îi şopteau tainic ca în aceeaşi noapte

din sala tronului: „Aşa copila mea, e bine ce faci şi ceea ce faci e pentru poporul tău".

Se aşeză şi Dumbaz de asemenea pe scaunul pe care i-l arătă Getuza alături de ea. Acum privirile ei din care a dispărut norul asprimei, aşternîndu-i pe faţă o seninătate demnă, cercetă cu un zîmbet de înţelegere pe toţi cei adunaţi la ospăţul tatălui său. Decebal stătea în fruntea imensei mese şi masa făcea jumătate de cerc în jurul sălii. Din acest loc regele dac era văzut din plin şi însuşi el vedea cum se cuvine pe toţi cei de faţă. În dreapta Tiberius Flavius ca prim oaspete al regelui. Lîngă trimisul împăratului, Vezinas sfetnicul lui Decebal privea posomorît la cupa de aur plină cu vin, parcă ar fi vrut să vadă dacă ornamentul cu animale şi balauri e rhodian sau de origine scitică. Micaruz comandantul oştilor dace ocupa o bancă largă din stejar masiv împreună cu Carenus comandantul castrului Diocleţian, — Carenus bea vinul din cupa de aur masiv, pe cînd Micaruz din cornul de bou, aşa cum îl învăţase viaţa aspră de tabără şi cîmpurile de bătălie. Tarabostosul Drubal şi Silvanus par să se înţeleagă destul de bine, căci amîndoi se cinstesc din vinul rece şi tare pe care-l servesc din cornul de bou, umplute mereu de două fete dace, care, îmbujorate la faţă se întrec una pe alta, care să le toarne întîi vinul din amforele corintiene, pe care le ţin cu multă dibăcie în braţele dezgolite, rotunde şi pietroase ca şi sînii care strivesc parcă ţesătura aspră de cînepă înflorată în cusătură de fir negru.

Ormania, deşi mare preoteasă în templul lui Zamolxe, iar ritualul orînduit de profetul Ormuz oprea apariţia slujitoarelor zeului la ospeţe totuşi, ca sora lui Decebal şi cum ea înlănţuia veriga de legătură între credinţa poporului de rînd, şi orînduirile sacrificiilor pentru marele zeu, avea dezlegarea de a fi alături de fratele său ori de cîte ori se puneau la cale înaltele trebi ale Daciei. Amestecul ei direct în politica dusă de Decebal cu popoarele hotarnice şi mai cu seamă aceea a Romei o făcea să lucreze din umbră, în mare taină şi mai întotdeauna chiar în mijlocul sfetnicilor cuvîntul ei înclina greu în cumpăna hotărîrilor. În jurul Ormaniei se grupaseră pe bănci masive de stejar cu spătare înalte, cioplite în figuri bizare din care nu lipsea capul de balaur, cei trei coborîtori direcţi din neamul marilor preoţi, urmaşi ai lui Buerebista, care prin înţelepciunea lor, prin stăruitoarea şi neobosita luptă creară drumul spre o unificare mai trainică a triburilor dacice. Sir-

gigor, tarabostos coborîtor direct din Duras — Diurpaneus, care unifică cea mai mare parte a triburilor dace, sub o conducere unică, încît Decebal desăvîrşi cu multă uşurinţă a-i aduce pe toţi să asculte de un singur conducător, atît triburilor de la Ister pînă în partea nordică, cît şi cele de la Turas pînă în marea cîmpie de dincolo de munţi spre soare-apune. Tazodar, fiu direct al marelui preot, Comosicus, deşi nu împărtăşea întotdeauna părerile Ormaniei, rămase lîngă ea mai mult pentru a-l sfida pe bătrînul sfetnic Vezinas pe care îl aşeza mai înainte de toate în tagma oştenilor, ca fost luptător la Tapae, unde ce-i drept a dat dovadă de mai multă iscusinţă decît în tagma gînditorilor şi nici pe departe nu admite să-l pună în cumpăna înţelepciunii alături de Deceneu aşa cum obişnuia să-l considere Decebal.

Tazodar socotea că el este cel mai îndreptăţit să-i succeadă la tron lui Decebal. Cîntărea lucrurile din două puncte de vedere care privite separat chiar duceau la acelaşi rezultat al speranţelor lui. Mai întîi Decebal e bătrîn şi nu peste mult timp se va înfăţişa înaintea temutului zeu Zamolxe. Tronul va rămîne liber căci în legea nescrisă moştenită din moşi strămoşi, o femeie nu va putea sta pe scaunul domnesc al Daciei, chiar dacă e de neam regesc. Drumul la mîna Getuzei îi era deschis prin manevrele subtile ale Ormaniei, pentru care însuşi Decebal avea cuvînt de respect, ştiind-o mult prea puternică prin profetul Ormuz, legat de masa dacilor prinşi în fanatica credinţă pentru marele zeu. E drept mai avea un pretendent periculos şi acela era Sirgigor, al cărui tată Duras ţinuse sceptrul Daciei în mînă. Dar din această parte se temea mai puţin şi îşi spunea în sinea lui ori de cîte ori i se părea că ar putea Sirgigor să fie o piedică pentru visele lui de mărire: „de vreme ce Duras Diurpaneus şi-a socotit braţul prea slab şi a renunţat la tron în favoarea lui Decebal, fiul lui Scorilo, nici el nu va avea curajul să se mai gîndească măcar la tronul Daciei". Într-un timp ambiţiile lui crescură atît de nesocotit încît prinseră a produce fapte nedrepte pentru poporul lui. Căută prietenia triburilor Radovanilor şi a Lişanilor dinspre cîmpia de apus a Daciei, care prin înaintarea romanilor şi stabilirea lor pe Ister în cîmpie deveniră hotarnice cu Imperiul Roman. Pe aceste triburi le îndemnă să se apropie de romani ca astfel să fărîmiţeze încet şi pe nesimţite unitatea închegată a dacilor cu atîta greutate în timpul celor aproape o sută cincizeci de ani

în urmă în mari frămîntări. Decebal prinse de veste la timp şi iscoadele lui Micaruz îl prinseră şi-l înfăţişară tronului spre judecată. Decebal, mîniat de această uneltire contra intereselor poporului dac, hotărîse să i se ia rangul de tarabostos şi să fie înfierat cu fierul înroşit în foc. Astfel jeguit cu semnul ruşinei pe frunte să fie alungat din mijlocul neamurilor dace. Scăpă de pata ruşinei numai datorită stăruinţelor lui Vezinas care îi destăinui lui Decebal că toată această urzeală neagră îşi are beteala în însuşi palatul său, iar meştera ţesătoare a intrigilor acestor îndemnuri şi porniri nedrepte e însăşi sora sa Ormania. Decebal îl iertă în faţa poporului şi lăsă să se răspîndească vestea printre oştenii daci cuprinşi de mînie, că nu se cade o pedeapsă aşa grea pentru fiul marelui preot înaintaş Comosicus şi dinadins lasă pe Vezinas prin oamenii lui să facă să creadă însuşi palatul, tarabostoşii şi comandanţii de luptători că drumul necugetat pe care pornise Tazodar e o vină a tinereţii, iubind nespus de mult pe Getuza, rîvnindu-i mîna ei şi nu tronul lui Decebal. Reluîndu-şi locul între tarabostoşi, Tazodar socotea acum că e mult mai bine să aştepte cu fruntea nepătată de ruşine şi sub ocrotirea lui Decebal dezlegările de mîine ale timpului, şi de vreme ce toţi cei din jurul lui cred că dragostea e vinovată şi că nimeni nu respinge ideea de a o avea pe Getuza de soţie, prin acest zvon scurtînd drumul spinos spre tronul rîvnit, căută pe toate căile să-i intre în voie lui Decebal. Totuşi toţi tarabostoşii cînd îi vorbeau, nu-şi aţinteau privirile decît pe fruntea lui căutînd parcă cu tot dinadinsul semnul ruşinei, care parcă trebuia să se ridice din adîncul sufletului lui Tazodar şi să apară pe fruntea palidă mereu îmbrobonată de stropi mari de sudoare. Odată Dacina la o vînătoare de zimbri, fiind de faţă Getuza, Drubal şi Dumbaz, îi întinse năframa albă de la cingătoare şi îi vorbi cu toată nevinovăţia vreunui gînd de batjocură:

— Să-ţi şterg stropii de sudoare Tazodar, căci dacă cineva te-ar privi acum ar crede că la tine plînge fruntea şi nu ochii din care e dat să curgă lacrimi, cînd inima e tristă.

Getuza a zîmbit cu subînţeles şi cu multă răutate i se adresă Dacinei:

— Îi ştergi lacrimile sufletului Dacina. Vezi însă să nu pătezi albul năframei cu sîngele semnului hotărît de tatăl meu... !

Getuza fiica lui Decebal a sărit pe cal şi urmată de aproape de Dumbaz, dispăru în desişul codrilor pe poteca care ducea spre Sarmizegetusa.

Drubal şi Dacina au pornit-o şi ei călare privind mereu în urmă, mînînd caii la pas căci Tazodar sub motivul că vrea să-şi adape calul la izvor, rămase în poiană, ţinînd căpăstrul în mînă şi privind trist în urma lor. Îl mîhniseră adînc cuvintele Getuzei căci îi răscoliră nemilos rana pricinuită de o rătăcire pe care o crezuse uitată.

Dacina opri calul. Privi un timp de pe înălţimea platoului cum departe la orizont soarele apune, inundînd în văpăi de aur topit pădurea îngălbenită, apoi fără să spună un cuvînt întoarse calul şi în galop ajunse la locul din poiană. Calul lui Tazodar păştea liber iarba grasă din jurul izvorului, iar fiul lui Comosicus stînd pe o piatră de calcar plîngea acum de-a binelea. De data aceasta lacrimile îi izvorau din ochi. Dacina sări de pe cal, se apropie de Tazodar şi cînd acesta ridică ochii spre ea, cu acelaşi gest spontan şi ataşament îi întinse năframa albă, vorbindu-i ca unui prieten :

— Cînd ochii tăi sînt plini de boabe cristaline de lacrimi, tu Tazodar pari un copil care abia acum îţi arunci privirile în inimile oamenilor !

Apoi Dacina într-o pornire spontană, pe care nu încerca să şi-o explice, cel puţin nu atunci, îi prinse capul în mîini şi-l sărută pe frunte în locul unde ar fi trebuit să-i fie pata ruşinii. Îşi zîmbiră amîndoi, dar zîmbetul se stinse pe buzele lor odată cu ultimele scînteieri roşietice ale apusului. Merseră călare alături şi nu mai schimbară nici un cuvînt pînă în cetate.

Stînd în faţa Dacinei la acest banchet, şi năpădit de aceste amintiri, Tazodar nu putu să-şi frîneze pornirea lăuntrică şi cînd prinse privirile Dacinei îi zîmbi trist şi ochii lui cu luciri nostalgice parcă îi şopteau : „Ce bine ţi-ar sta ţie Dacina, să fii regină chiar pe tronul Romei, căci cu nimic nu umbreşte strălucirea ta demnă ţinuta acestui roman trimis al împăratului". Prins de zîmbetul Dacinei, care îl privea stăruitor, într-o spontană pornire ridică cornul de bou plin ochi de vin şi ridicîndu-l în dreptul inimii se ridică în picioare şi strigă închinarea destul de puternic, ca o revoltă lăuntrică aruncată în faţa oaspeţilor pe această masă a lui Decebal.

— Beau pentru cea mai frumoasă fată dacă, cu suflet curat ca roua dimineţii. Pentru tine Dacina.

Sorbi cu lăcomie vinul în înghiţituri lacome, încît conţinutul cornului se vărsă pe de lături în şiroaie roşietice. Un murmur ca o rumoare de spaimă şi mirare prinse viaţă în sala ospeţelor dar Tazodar nu auzi nimic şi aruncă cornul golit pe lespezile de piatră, departe de masă, pînă în mijlocul sălii.

Privirile Getuzei scînteiară o frîntură de timp, şi rosti în şoaptă la urechea lui Dumbaz :

— Într-o zi capul lui Tazodar va cădea retezat de paloş şi mă tem că mîna care va ţine spada va fi dacă !

Neînţelegînd această pornire a lui Tazodar şi nici cuvintele Getuzei, Dumbaz mai mult bîlbîi cuvintele :

— Cînd şarpele trebuie să moară iese la drum şi atunci îi sfărîmi capul în copitele calului... !

Tazodar îşi îndreptă privirile spre Decebal, ai cărui ochi cu căutături aspre îl îngheţară. Cuprins de teamă şi spaimă se aşeză pe banca de stejar, apăsat de o nelinişte grea. Ormania porunci cu glas hotărît să-i fie adus lui Tazodar alt corn umplut cu vin şi răbdă mîndră privirile de dojană ale lui Vezinas, care parcă i se adresau ei direct : „Îţi stă nespus de rău, ţie sora lui Decebal din aceeaşi ramură a marelui Scorilo, să te înfăţişezi într-un moment de grea cumpănă pentru poporul dac, astfel. Tu nu înţelegi pornirile de ură ale acestui tînăr care rîvneşte tronul şi nu salvarea Daciei". Vezinas aşa cum crezu de cuviinţă vorbi rar şi gînditor, cu totul altfel decît ce gîndise mai înainte :

— De bună seamă că tinereţea e pornită să închine gustosul vin, rod al pămîntului nostru pentru tot ce-i frumos în Dacia. Tazodar însă a uitat că prima urare se cade regelui nostru Decebal şi după aceea oaspeţilor noştri trimişi ai împăratului Traian.

Bătrînul Vezinas se înclină în faţa lui Decebal. Decebal parcă nu-l auzea şi cu privirile aspre şi cu aceeaşi ţinută demnă privea undeva dincolo de aceste ziduri. Apoi bătrînul sfetnic se înclină în faţa solilor trimişi ai Romei şi sorbi încet din cupa de aur vinul. Toţi cei de faţă sorbiră cupele sau cornurile, ridicaţi în picioare şi aclamară pe Decebal şi urară bună venire pe pămînturile Daciei trimişilor Romei.

După ce Vezinas se aşeză din nou pe scaunul lui, un timp se aşternu o linişte grea în sala ospeţelor, încît se auzea din plin hărmălaia bucătarilor din curtea palatului, ocupaţi cu rumenirea berbecilor şi a viţeilor, în frigări deasupra jăratecului

încins şi glasul străjerilor care adulmecau în nări mirosul cărnii prăjite.

Privirile aspre ale lui Decebal prinseră parcă raza zorilor şi ridicînd cupa de aur o sorbi, după orînduirea veche, pînă la ultimul strop. Cîteva fete se grăbiră care mai întîi să umple cupa regelui dac. Acum totul parcă se dezmorţi ca pojghiţa gheţii unui sfîrşit de iarnă sub mîngîierea razelor călduroase ale soarelui. Toţi cei o sută treizeci şi unu de tarabostoşi, reprezentînd tot atîta neamuri şi triburi dace, îşi goliră cupele pînă la fund. Voia bună cuprinse marea sală a ospeţelor. Decebal rosti simplu cîteva cuvinte în conţinutul cărora puţini din cei de faţă reuşiră să prindă tîlcul celor spuse :

— Am băut vinul pînă la ultima picătură pentru răbdarea Romei şi a noastră, în a păstra legămîntul împăraţilor ei, legămîntul lui Buerebista şi al meu, pentru păstrarea celor hotărîte înainte de mine şi de mine acum, cinstind cu respect poporul nostru, hotarele noastre, ca şi pînă acum şi de acum înainte !

Tiberius Flavius îi zîmbi lui Decebal, admirîndu-i stăpînirea demnă. Se pregăti să-i răspundă, dar deşi prinse adîncul înţeles plin de mîhnire al urării regelui dac, nu găsea cuvintele potrivite care să nu întărîte bunăvoinţa forţată a lui Decebal. Singur el cel puţin, care cunoştea conţinutul mesajului împăratului Traian, înţelese că în adîncul cuvintelor regelui dac se ascunde mustrarea aspră pentru Roma care nu-şi respectă angajamentele luate prin pacea încheiată cu Buerebista şi cu el.

Nu reuşi Tiberius Flavius să rostească decît : „Noi romanii"... căci un şir de fete apărură printre colonade în sunetul cimpoaielor şi al fluieraşilor, ca într-o procesiune a veseliei, cărînd pe tipsii de lut ars prepeliţe şi hulubi sălbatici rumeniţi şi scoşi calzi din frigare, încît aburul înmiresmă pe dată aerul din sală, aţîţînd pofta tuturor tarabostoşilor care adulmecau bucatele cu priviri lacome. Pe o targă de cetină de brad, patru flăcăi, purtau pe umeri ca pe o litieră romană un morman de păstrăvi afumaţi clădit cu măiestrie în formă de piramidă egipteană. Mirosul lor aţîţător îi făcură pe toţi să întoarcă capul pînă şi pe Carenus şi Silvanus. Această piramidă cu peşti afumaţi o aşezară flăcăii cu grijă în mijlocul mesei, dinaintea lui Decebal. Acum cimpoaiele şi fluierele încetară. Undeva în fundul sălii un bucium prinse să sune prelung. Spre nedumerirea romanilor şi hazul dacilor, din acest morman de păstrăvi

afumaţi prinse a răsuna în sală orăcăitul broaştei apoi deodată răsări din mijlocul peştilor afumaţi în vîrful piramidei capul măscăriciului palatului, piticul Uldri, care alergă de-a lungul mesei cu atîta dibăcie încît nici o cupă nu fu răsturnată şi nici o tipsie atinsă cu piciorul. Se opri în faţa lui Tiberius Flavius şi imită cîntecul cucuvelei de pădure, şi acest ţipăt al păsării nenorocului părea aievea încît pe trimisul Romei îl trecură fiori prin tot corpul şi zîmbetul de mai înainte i se stinse pe buze în spaima întipărită pe faţă. Uldri sărută pe Dacina pe frunte, fără ca fiica lui Micaruz să poată evita hidosu-i cap şi sări sprinten pe deasupra lui Tiberius Flavius, drept în braţele unei fete, agăţîndu-se de amfora cu vin asemenea unui liliac de peretele unei peşteri. Tînăra fată dacă pe nume Arina scăpă amfora din braţe, dar nu se sparse căci Uldric căzu cu ea în braţe şi acum aleargă grăbit prin marea sală dispărînd printre colonade. Cu toţii porniră a rîde în hohote şi însuşi Decebal uitînd parcă de prezenţa romanilor şi de rostul venirii lor aici rîzînd ceru cu glas tare :

— Să fie adus piticul lîngă mine. Ghiduşiile măscăriciului îmi prind bine azi. Vreau ca Uldri să bea vin din cupa mea de aur, semn că a reuşit să-mi alunge mîhnirea care...

Nu termină cuvintele căci numaidecît capul ciufulit al piticului Uldri apăru lîngă Decebal ieşind parcă din pămînt.

Vezinas zîmbi cu multă înţelegere pentru pornirea lui Decebal şi a-i opri la timp şirul cuvintelor de ocară care erau gata să fie rostite pentru romani, vorbi :

— Mai întîi se cade cum e datina, să ne ospătăm, căci rîsul fără mîncare şi băutură e ca arcul fără săgeată, şi apoi oaspeţii noştri de bună seamă ar dori să guste prepeliţele grase ale fîneţelor noastre şi păstrăvii apelor limpezi ale munţilor Daciei. Că după cîte ştiu la curtea împăratului Traian sînt mulţi măscărici, şi nu se cade să arătăm mai puţină iscusinţă înaintea acestor cinstiţi soli ? ! S-ar putea ca obiceiurile noastre să nu fie pe placul lor, şi să nu le poată înţelege !

Tiberius Flavius prinzînd înţelesul vorbelor sfetnicului lui Decebal, rosti liniştit, cu respectul cuvenit, uitîndu-se mai mult spre Decebal, pe faţa căruia se întipărise acum o mînie stăpînită. Înţelese că Vezinas i se adresase deopotrivă lui, ca trimis al Romei cît şi lui Decebal.

— Solii Romei, înainte de a sosi legiunile împăratului au fost martori la multe ospeţe şi cunosc obiceiurile multor popoare.

La eleni Pan, zeul pădurilor, prin cîntec farmecă sufletul tuturor, pe cînd zeul iudaic Iahve e sărbătorit în tăcere, filozofînd la lucruri necuprinse în înțelegerea noastră. Bachus se vede a fi în mare cinste la poporul dac... !

Decebal prinse în priviri această ură amenințătoare și-i vorbi de data aceasta lui Vezinas, deși cuvintele lui erau pentru toți cei de față :

— E o cinste pentru Roma că mai întîi și-a trimis solii la conducătorii multor popoare. Și acești soli au fost primiți și la noi cum se cuvine. Roma poate să se mîndrească că a reușit să cunoască obiceiurile multor popoare și zeii lor. Manes Daos e zeu păgîn și a fost în mare cinste la poporul dac, deopotrivă ca și la Frigieni. Ca și temutul Zamolxe care se află pretutindeni în razele de soare, în apă, în nori, în furtună, în trăsnete și în bobul de grîu. Nu-l vedem, dar îi simțim prezența peste tot. La Roma însă, zeii mulți la număr sînt așezați ciopliți în piatră la porțile palatelor și romanii le pot vedea chipul înainte și după cîntatul cocoșilor, ziua și noaptea. Ploaia le spală chipurile acestor zei și razele de soare le usucă umezeala. Cine vrea poate să li se închine sau să-i ocărască. De bună seamă că între Roma civilizată și noi păgînii, e o mare deosebire. Noi știm să fim îngăduitori, și cu răbdare și chibzuință judecăm faptele, și pe ale noastre și pe ale dușmanilor noștri și lovim fără milă și sfîșiem ca lupii atunci cînd trebuie să ne apărăm pămîntul. Asta o știu toți vecinii, megieși ai hotarelor noastre, și cei aflați de ani fără număr hotarnici cu noi și cei aduși de vînturi și măriri pe malurile Isterului. Asta să o știi și tu Tazodar ! tună glasul aspru al lui Decebal măsurînd cu privirile pline de mînie pe romani, oprindu-și căutătura neînduratoare asupra tînărului tarabostos din neamul Muranilor și acest neam care fu adus în tribul tazodarilor, și condus de peste cincizeci de ani de înțeleptul Comosicus, cinstitul tău tată.

Spaima strînse ca într-un clește inima lui Tazodar și nu putu decît să îngîne :

— Pe marele Zamolxe că am gîndurile curate ca și inima mea care bate pentru Dacia, mărite Decebal !

— Știu, fiu al lui Comosicus, tună din nou glasul hotărît al lui Decebal, și de aceea am hotărît ca prin tine să aflu viitorul Daciei de la puternicul nostru zeu. Tu vei fi alesul ! Căci Dacia e în grea cumpănă !

Pălit ca de paloș, Tazodar mai mult se prăbuși, decît se așeză pe laviță, căci înțelese că viața lui e sfîrșită. În curînd va fi aruncat în sulițe spre a afla taina neînduratorului zeu Zamolxe.

Ormania pricepu că Decebal mînuise bine nesocotința tînărului tarabostos, pentru a-și înlătura un dușman primejdios și că astfel își netezește drumul ce-l va urma în viitor. Știa că mesajul Romei adus de solii împăratului Traian e o grea amenințare pentru hotarele și libertatea Daciei. Revolta unei nemulțumiri oarbe îi întunecă gîndurile la lovitura ce-o primea de-a dreptul, și ea, prin înlăturarea omului în care-și pusese toată nădejdea că într-o zi Tazodar va ține sceptrul Daciei în mînă. Nu se dădu bătută și recurse la legea nescrisă a obiceiului :

— A fi unul din aleși e o mîndrie și o cinste pentru orice tînăr dac care se înfățișează înaintea marelui nostru zeu. Cu atît mai mult drumul lui va fi mai drept spre locul nevăzut și necuprins de mintea noastră, a lui Zamolxe, cu cît cel trimis e de neam ales. Nu uita, fiu al lui Scorilo, că nici omul care ține sceptrul în mînă nu poate hotărî singur fără încredințarea profetului Ormuz și aprobarea șefilor de trib, hotărîrea ta, căci Dacia nu e a unui singur om, ci a tuturor dacilor.

Bătrînul Vezinas surprins de neașteptata întorsătură datorită nechibzuinței pornirii tinerești a lui Tazodar, pricepu că Decebal acum pune capăt unei hotărîri vechi, unei dușmănii nestinse între familia Scorilo și Comosicus. Nu putu înțelege de ce îl alesese tocmai pe Tazodar, ca cel dintîi care trebuie înlăturat, cînd Sirgigor, fiu al lui Duras, are drumul spre tronul Daciei mult mai deschis cu mai bună temelie, bucurîndu-se familia sa de multă dragoste între neamurile și triburile dace. Orice om de rînd, oștean sau crescător de vite, își amintea și vorbea cu venerație despre „Duras cel drept". Sau poate, gîndi Vezinas, bătrînul Decebal l-a ales pe fiul lui Duras să-i succeadă la tron, dacă sorții de a păstra unitatea Daciei prin lupta pe care în curînd o va susține în fața oștilor romane, ar fi potrivnică. Pricepu că manevra Ormaniei care sub scutul credinței în tainicele chilii ale profetului va putea schimba hotărîrea lui Decebal. Simțindu-se dator în calitate de sfetnic să fie alături de hotărîrile lui Decebal, pe care le știa că sînt împletite ca iedera sălbatică cu trunchiul copacului, pentru binele și viitorul pămîntului dac, vorbi cu glas potolit, dar fără șovăire :

— Hotărîrea luată de cel ce ține în mînă sceptrul Daciei și pe umeri griji multe pentru măreția ei, nu trebuie să pună în cumpănă că tarabostoșii de față și șefii de triburi nu ar fi de aceeași părere ?! Totuși, drepte au fost cuvintele Ormaniei, slujitoare în sanctuarul zeului. Și legea strămoșilor noștri să fie urmată așa cum am moștenit-o. Cei mulți să hotărască. Nu se cade însă ca în fața unor soli străini, și încă la ospăț să arătăm tainele obiceiurilor noastre ! De aceea...

— Nu, Vezinas..., îl întrerupse glasul aspru al lui Decebal, înțelegînd că o întîrziere ar putea schimba hotărîrile multor șefi de trib prin influența sorii sale, de aceea își întări hotărîrea nestrămutată și continuă : cînd focul e gata să-ți pîrjolească casa, nu stai la tocmeală să găsești locul cel mai potrivit și calea de a înăbuși vîlvătăile ?! Roma așteaptă răspunsul meu. Și acest răspuns îl voi da, Vezinas, poate înainte ca soarele să treacă de trei ori pe bolta cerului.

Acum privirile lui Decebal aruncau văpăi de ură și se uită crunt drept în fața lui Tiberius Flavius, care în tot acest timp asculta stînjenit, neînțelegînd parcă desfășurarea stranie a hotărîrii lui Decebal pe care o simți adînc în cugetul său, deși era străină înțelegerii lui, nedreaptă, de-a dreptul sălbatică. Decebal scoase pumnalul cu mînerul bătut în pietre scumpe, din teacă și îl înfipse cu hotărîre în lemnul mesei, semn că cerea părerea de aprobare sau nu a tarabostoșilor de față, a comandanților de oști și a șefilor de triburi. Rînd pe rînd șefii de trib își înfipseră pumnalele în lemnul mesei și sunetul sec al izbiturii, lovea parcă direct în inima Dacinei, care privea deznădăjduită chipul răvășit cuprins de o mută tristețe și spaimă a lui Tazodar.

În colțul buzelor Getuzei, se cuibări un zîmbet ciudat, agățat parcă de un gînd care-i frămînta mintea. Apoi văzînd ezitarea lui Dumbaz îi șopti tăios :

— În ochii Dacinei și ai lui Tiberius Flavius văd limpede părerile de rău că pierd un om care le-ar putea fi odată de folos începuturilor lor de dragoste, pe care probabil vor să-l termine în fastuoasa Romă.

Dumbaz, la auzul acestor cuvinte care mai mult îl întărîtară, izbi cu sete pumnalul și-l înfipse în scîndura mesei, încît pătrunse pînă dincolo, sfidînd cu privirile pe comandantul roman Carenus care cerea lămuriri lui Decebal. Acesta însă nu-i răspunse.

— Drubal, e timpul să te hotărăști, auzi glasul aspru a lui Decebal, cu nuanța unei mustrări bănuitoare. Ești tarabostos din neamul Lișanilor și tatăl tău e șeful cetății Arcidava. Iar tu care nu peste mult timp vei apăra zidurile celeilalte cetăți din apropiere a Sucedavei, întîrzii să înfigi cuțitul așa cum cere ritualul legii strămoșești ?!

— Am hotărît, vorbi nemulțumit Drubal și își aruncă pumnalul vîrît în teacă pe masa încărcată cu bucate, semn că nu e de partea hotărîrii lui Decebal. Apoi ridicîndu-se în picioare părăsi sala ospețelor.

— O sută patruzeci și șapte de pumnale, comunică Vezinas, care făcu numărătoarea cuțitelor înfipte în lemn.

— Cuvîntul profetului Ormuz, care cunoaște tainele lui Zamolxe este mai puternic decît cele o sută patruzeci și șapte de pumnale ale unor șefi de trib, care nu gîndesc acum ce fac, adulmecînd doar în nări mirosul cărnii încinse de porc și aroma vinului de Khorynt.

După aceste cuvinte de sfidare și amenințare, Ormania se ridică și părăsi sala, dispărînd printre colonade, urmată de tumbele și ghidușiile măscăriciului Uldri, spre hazul arcașilor, care păzeau intrările. Totuși avu timp înainte de a ieși din sală să audă ordinul lui Decebal :

— Pentru a-și păstra curată inima pînă la marea jertfă, Tazodar să fie ținut în peștera de taină a profetului.

Făcu un semn spre arcași și patru tineri din neamul Ceaușilor sub conducerea lui Carzan, încadrîndu-l pe Tazodar porniră spre ieșire. Tînărul tarabostos îi urmă cu privirile în pămînt, neîndrăznind să se uite pe chipurile celor de față, spre a nu i se citit în ochi profunda durere după viață și nu zîmbetul de totdeauna a celui ales.

— O sută de arcași să păzească zi și noapte marele sanctuar, șopti Decebal lui Dumbaz, cuvinte pe care le auziră și urechile Getuzei și îi zîmbi aprobator tatălui său, cînd auzi continuarea : iar oamenii tăi, arcași de nădejde, să se ațină pe urma lui Drubal care nu trebuie să părăsească Sarmizegetusa și să fie împiedicat să ajungă în Arcidava. Înainte de a se desfrunzi codrul, Drubal va fi trimis în cetatea de la gurile Tyrasului și nu în Sucidava.

— Strămoșii noștri îl vor primi cu bucurie după ce Zamolxe ne va da răspunsul pentru împăratul vostru, vorbi sfetnicul Vezinas direct lui Tiberius Flavius.

„Mai nimerit ar fi să ajungi tu acolo", gîndi Dacina mîhnită în sinea ei şi fără să vrea, într-un gest spontan, prinse braţul lui Tiberius Flavius şi îl trase spre ea, parcă pentru a-l feri de privirile viclene ale lui Vezinas şi zîmbetul lui ascuns.

Ghicindu-i parcă gîndurile Dacinei, privirile reci ale lui Vezinas fixară stăruitor faţa acum lipsită de culoare a fiicei lui Micaruz, Dacina, şi afişînd un zîmbet şters, plin de înţelesuri continuă :

— La noi, păgînii, legea opreşte să trimitem în faţa lui Zamolxe fete neprihănite, deşi Dacinei i-ar sta bine şi-ar putea ţine locul lui Iris, vestitoarea zeilor, a elenilor.

Dumbaz îşi trase cuţitul din scîndură şi hîrşîitul lamei îl făcu să tresară pe bătrînul sfetnic Vezinas, care se uită la el bănuitor şi cu teamă. Dumbaz, comandantul gărzilor, ridică pumnalul în aer pînă deasupra capului, parcă ar fi vrut să izbească în cineva, dar repezind mîna înainte, înfipse lama în pieptul unei prepeliţe grase de pe tipsia dinaintea lui Vezinas pe care şi-o aşeză dinainte. Rupse prepeliţa în două, dar înainte de a începe să mănînce, vorbi de-a dreptul sfetnicului lui Decebal :

— Vezinas, te ştiu luptător de seamă şi pentru aceasta te cinstesc. Iris a elenilor, zeiţa cu ochi de cer a vestit zeilor din Olimp mulţi sfetnici care aşteaptă luntrea lui Charon să-i treacă peste fluviul Stix şi înainte şi după ce veniră în ţara lor legiunile romane !

— Azi nu-mi plac vorbele tale, vorbi cu glas potolit bătrînul Micaruz, comandantul oştilor dace, tatăl Dacinei, adresîndu-se direct bătrînului sfetnic. Eu cred că e mai bine să ne ospătăm căci voie bună se cade să avem azi în faţa acestor cinstiţi soli ai împăratului.

— Aşa e ! Bine a grăit Micaruz, îl aprobară mai mulţi şefi de trib şi la un semn a lui Decebal fetele dace cu braţele goale şi cărnoase, prinseră a purta amforele cu vin gustos, umplînd cupele şi cornurile, pe care cu toţii le sorbeau pe întrecute şi cu lăcomie. Patruzeci de flăcăi aduceau pe umeri căprioare rumenite la jar, viţei şi berbeci graşi care mai sfîrîiau încă în ţepuşele lungi de fier în formă de trident şi în urma lor rămînea fumul cu miros plăcut, îmbietor. Toate acestea le aşezau de la un capăt la celălalt al mesei. Cimpoieşii cîntau, fetele zglobii alergau în du-te-vino, peste tot. Ospăţul începuse să destrame gîndurile ascunse şi veselia puse stăpînire pe toţi cei de faţă.

Însuşi Decebal rîdea înveselit, mîncînd din hartanul de berbec, ştergîndu-şi cu palma firele cărunte ale bărbii de stropii de vin. Tiberius Flavius, privindu-l gîndi în sinea lui : „Cîtă deosebire este între Decebal de pe tron şi cel de acum". Pe tron văzuse un Decebal demn, aspru, temut şi omul de aici care mănîncă cu lăcomie ca orişicare dac de rînd.

* * *

— Puternică cetate ! Fără îndoială că nici romanii nu s-ar fi gîndit să o zidească cu atîta iscusinţă pe aceste dealuri prăpăstioase ! vorbi Topari către Mauro, în timp ce străbăteau uliţele cetăţii, căutînd o vinărie să poată mînca şi petrece şi ei în voie.

— Aceşti sălbatici daci parcă sînt porniţi în fiecare zi pe petreceri. Dar mare deosebire între hărmălaia din bazarele noastre, tîrgurile şi petrecerile de aici nu e, răspunse Mauro croindu-şi drum prin mulţimea amestecată, oşteni, tîrgoveţi, căruţe încărcate cu mere, butii cu vin, turme de berbeci şi oi care încurcau şi mai mult pasul trecătorilor.

— Privindu-i, uneori mi se pare că ne găsim în ţara noastră, Mauro. Aceiaşi oameni liniştiţi, prinşi de grijile lor de toate zilele. Pe aceşti daci, romanii îi numesc sălbatici, dar după firea lor nu se vede asta.

— Se povesteşte că un mare conducător al lor, pe nume Burebista, asta o ştiu de la stăpînul meu, le-ar fi îmblînzit firea şi pornirile, altfel se spune că înainte se sfîşiau ca lupii între ei !

— Parcă poţi şti dacă a fost aşa ?! Cînd cei o mie de oameni îi porniră romanii pe galere, printre care eram şi eu, şi ne declarară sclavi, trimiţîndu-ne la muncă grea pentru podul peste Danubius, mi s-a spus că dacii ar fi un popor sălbatic. Că locuinţele lor sînt în peşterile munţilor şi mănîncă rădăcinile codrilor şi pasc iarba ca vitele. Şi acum iată, bunul meu Mauro, că ne găsim într-o cetate, cu palate, care nu sînt cu nimic mai prejos decît cele romane !

— Se spune că în palatul lui Decebal, pînă şi slujitorii beau vinul din cupe de aur. De altfel nu m-aş mira să fie aşa, de vreme ce capii de oşti au la şold atîrnată securea de luptă din aur curat.

— La războaie folosesc ei alte arme ! Nu ai văzut că unii din luptători poartă spade grele ca ale celţilor ?

Mauro merse un timp gînditor, fără să-i răspundă lui Topari. Cugeta în sinea lui că de bună seamă că stăpînul său cînd va ajunge la Roma va povesti împăratului despre bogăţiile dacilor. Şi atunci lăcomia după aur va deschide mari ochii şi poftele tuturor care conduc treburile imperiului, pînă şi liberţii şi vulgul de rînd ar cere scut, coif şi sabie să însoţească cohortele romane contra acestor oameni paşnici. Simţi că-l cuprinde mila de pe acum pentru dacii pe care-i şi vedea ferecaţi în lanţuri, tîrîţi drept sclavi pentru casele de seamă ale stăpînilor imperiului. Totuşi zîmbi, gîndindu-se că dacă va fi război prin aceste locuri stîncoase multor soldaţi romani le vor rămîne aici oasele, mustind acest pămînt cu sîngele lor.

— Judecînd bine lucrurile, continuă Mauro să vorbească, cred că stăpînul meu va cîntări bine lucrurile înainte de a aţîţa pofta şi mînia împăratului Traian. Oftînd continuă : un război îl porneşti repede, dar e greu să-l termini cum doreşti. Şi apoi carele lor de luptă nu vor face nici doi sestreţi, printre aceste locuri prăpăstioase, încheie Mauro, prins parcă el însuşi în nelinişte de soarta oştilor romane cînd vor mărşălui spre cetăţile Daciei.

— Cînd un împărat al Romei hotărăşte să piardă un popor, şi cînd îi stă în putere să o facă, vorbi mîhnit Topari, află, bunul meu prieten, că nimeni şi nimic nu-l va putea opri, chiar dacă tot drumul pînă aici îl va semăna cu trupuri de oşteni. Şi după ce odată a pus Roma gheara pe aceste pămînturi, dacii vor rămîne pentru totdeauna sclavi ai romanilor, aşa cum s-a întîmplat şi la noi. Dacă vor reuşi să-i dezbine ca pe alte popoare, şi vor simţi romanii că şi aici vor găsi unii care rîvnesc tronul lui Decebal, atunci porţile cetăţilor se vor deschide singure şi legiunile romane vor mărşălui doar pentru a-l pune pe tron pe cel de partea lor. Apoi continuă ca unei amintiri : atunci vor avea soarta Egiptului, cînd din cauza luptelor pentru tron, după moartea lui Ptolemaios al şaptelea urmaşul său, Everget al doilea, lăsă tronul prin testament soţiei sale Cleopatra a treia şi ea trebuia să hotărască care din cei doi fii ai săi trebuie să ţină sceptrul, Ptolemaios Latiras sau Ptolemaios Alexandros. Interveni însă şi Apion, fiul natural al lui Ptolemaios. Şi astfel cînd războiul dinastic era mai aprins şi cînd se amestecă şi Siria şi Roma care pîndeau cu ochi de vultur şi

lăcomie de lup aceste certuri cîştigă Siria care îl avea de partea ei pe Alexandros al zecelea pe care-l urcă pe tron.

Topari prinse zîmbetul lui Mauro şi crezînd că e gata să-şi rîdă de spusele lui despre dramatica înrobire a Egiptului înghiţită de stăpînirea Romei, întrebă :

— După cît văd eşti gata să izbucneşti în rîs de toate cîte eu îţi spun ! ? De bună seamă că soarta popoarelor noastre din Africa ne-a fost mult mai mult în preocupările noastre, mai cu seamă că tatăl meu a trăit pe acele vremuri în post de mare dregător sub domnia lui Auletes — „flautistul" — cum îi spunea poporul, fiul natural al lui Soler al doilea — Ptolemaios al unsprezecelea.

— Nu rîdeam de loc, bunule Topari. Bănuiam de mult că nenorocul te-a smuls dintr-o casă avută şi te-a aruncat în sclavie. Nu ştiam însă că judeci lucrurile oriunde te-ai afla, chiar şi pe pămînturile acestui popor dac. Aş vrea să aud mai departe din gura ta soarta lui Auletes „flautistul", deşi pe la noi în nisipurile arzătoare caravanele au adus veşti la timp despre uciderea lui Ptolemaios al nouălea Alexandros I. Mai departe nu mai ştiu nimic, căci peste pămînturile noastre bătătoreau demult sandalele oştenilor romani.

Topari povesti mai departe cum Auletes „flautistul" fu recunoscut ca rege al Egiptului şi aliat al Romei şi cum dete în dar insula Cipros romanilor, drept recunoştinţă. Mauro află cum poporul nu iertă pe cei ce cîrmuiesc vînzînd pămînturile ţării lor pentru a sta pe tron, şi cum în răscoala izbucnită la Alexandria îl sili pe Auletes „flautistul" să fugă la protectorul lui din Roma şi de acolo la Efes. Nu mult după aceea Gabinius, proconsulul Siriei, după ce încasă zece mii de talanţi de aur, pătrunse cu trupele în Egipt şi-l reîntronă pe „flautistul". Astfel pe drumurile Egiptului în fruntea legiunilor romane călărea pîrjolind totul înainte, trădarea flautistului, fiu al Egiptului, născut în umbra piramidelor şi măreţiei trecutului lor.

— Bănuiesc că a stors mult de pe poporul lui acest Auletes, de vreme ce a putut da lui Gabinius mii de talanţi de aur ? ! îl întrerupse Mauro cu vădită mîhnire.

— Jaful propriului său popor a fost după aceea, căci Roma nu se mulţumi cu atît şi pentru a-l menţine pe Auletes pe tron, îi ceru alte mii de talanţi de aur şi fiindcă flautistul nu mai avea de unde, conducătorii Romei îi scoaseră în cale pe marele

cămătar Rabirius Postumus, care-l împrumută cu mulţi bani. Dar aurul împrumutat trebuia dat îndărăt, şi atunci, Auletes spre a-şi menţine tronul îl aduse pe acest cămătar în ţara sa şi îi dete funcţia de dioiketes ca să poată mai uşor stoarce banii împrumutaţi şi camăta grea care crescu cam tot atît de la propriul său popor.

— Şi sărăcirea poporului nu l-a mişcat de loc pe flautist ? întrebă Mauro, ca prins de mîhnire.

— Nu conştiinţa lui, ci glasul poporului şi teama de răscoală îl făcu pe Auletes să-l arunce pe Rabirius, cămătarul roman, în închisoare, pîrîndu-l Romei că a cărat din Egipt peste treizeci de mii de talanţi de aur.

— Şi Roma ce-a făcut aflînd de soarta cămătarului care de bună seamă că o parte din bani o vărsa vistieriei imperiului ? întrebă Mauro tot mai prins de această discuţie.

— Tocmai asta a fost nemulţumirea lui Caesar. Senatorii şi generalii îl aţîţară, iar maimarele peste vistierie îi arătă că banii adunaţi de Rabirius nu au ajuns în vistierie. Prin calcule dibace îi aduseră la cunoştinţă că suma ar fi mult mai mare încît trei legiuni ar fi putut fi înarmate cu banii adunaţi de cămătar de la egipteni şi cu aceste legiuni ar putea fi cucerit Egiptul.

— De bună seamă că pe Caesar l-a mîhnit aurul pierdut şi nu cred că un împărat roman să fi renunţat atît de lesne la talanţii de aur şi la ispita aţîţată de generali de a cuceri Egiptul.

— Tocmai aşa a fost, Mauro ! Ajutat de spionii Romei Rabirius fuge din închisoare şi vine la Roma. Aici însă, nevrînd să verse banii în vistieria armatei, generalii cer arestarea lui şi Caesar ordonă trimiterea lui în judecată. Pe acest cămătar însă, jefuitor al Egiptului, îl apără însuşi marele Cicero ! încheie oftînd Topari.

— Ce a urmat după aceea se ştie, îl întrerupse Mauro. Datorită lui Auletes „flautistul“, soarta înrobirii Egiptului fu pecetluită.

— Da, Mauro, rosti mîhnit Topari. După moartea „flautistului“, se urcă pe tron fiica sa mai mare Cleopatra, pe care soarta o ridicase pe culmea gloriei, dar se prăbuşi în noroi o dată cu ţara ei — minunatul Egipt — oftă nostalgic tînărul sclav.

— Dacă v-ar fi auzit alte urechi decît ale mele, de bună seamă că pînă la răsăritul soarelui, trupurile voastre ar fi fost ţintuite de săgeţi în castrul roman, învinuiţi de răzvrătire, îi întîmpină zîmbind sclavul dac Dezon. Merg de mult timp în urma voastră şi se vede că auzul vostru nu prindea paşii mei care spre norocul vostru nu au fost străini, ci ai unui prieten.

— Încălţările romanilor cu talpă de lemn sună sec pe lespezile de piatră şi ne-ar fi bătut ca o tobă în timpane paşii lor cadenţaţi, încît i-am fi auzit de la o aruncătură de suliţă, frate sclav. Trag nădejde că nu toţi dacii îşi poartă picioarele îmblănite în blană de iepure şi au mers de vulpe, îl întîmpină vesel, zîmbind Mauro.

— În ce parte a cetăţii vreţi să mergeţi ? întrebă blînd bătrînul sclav Dezon.

— Căutăm o vinărie, îi răspunse prietenos Topari. Am vrea şi noi să ne ospătăm !

— Hanurile sînt pline încă de la apusul soarelui, mărturisi Dezon.

— Atunci vom înnopta pînă dimineaţă sub cerul liber căci atunci cînd eşti străin, nimeni nu te întreabă dacă mănînci azi, sau rabzi pînă leşini. Aşa e soarta sclavilor, încheie mîhnit Topari.

— Cunosc un negustor mai în jos pe o stradă dosnică de pe strada care coboară pe lîngă marele sanctuar. Mergînd împreună în vinăria lui, vom fi îndestulaţi şi ne vom simţi bine.

— Dacă e departe de palat, e mai bine. Niciodată nu ştii ce gîndesc arcaşii şi patrulele dacilor, cînd stai prea aproape de treptele palatului şi cînd maimarii peste ei ospătează ! completă Topari cuprins de propriile sale temeri.

Porniră cu toţii. Mauro şi Topari erau mulţumiţi că în noaptea asta, în cetatea străină lor, au întîlnit pe bătrînul Dezon. Nu se mai simţeau acum singuri. Uitară pentru o clipă că se aflau în această noapte în cetatea dacă Sarmizegetusa şi forfota din jur, glasurile răguşite, rîsetele fetelor şi flăcăilor daci, strigătele tîrgoveţilor, olarilor, meşterilor de artă şi a oierilor le aduceau aminte de propriile lor tîrguri şi aşezările din nordul Africii. Cît călătoriră ca sclavi însoţitori ai oştilor romane, prin Scyţia, Iliria, vechea Eladă, pînă la malurile Danubiului, văzuseră numai oraşe în jale şi ruine din cauza luptelor şi poporul sărăcit de cotropitorii romani. Numai tîrgoveţii şi corăbierii eleni care fac negoţ în slujba Romei se

bucurau de o bunăstare de invidiat. În Moesia inferioară între Asarmus și Pontul Euxin, palatele negustorilor corăbieri eleni erau de aceeași strălucire ca a oricăror „magistri și kuaestores“ roman. Nu tot așa se putea spune despre traci din Rodope. Armatele lui Crassus alungară poporul Bessilor pînă în Sciția Minor, măcelărind femei, copii și bătrîni și arzînd pînă în temelie așezările pașnicului popor. Își aminti Mauro cum vîntul uscat din sud stîrnește colbul de pe ruine și cenușa, pînă departe peste pămîntul crăpat de secete, formînd nori cenușii în aerul încins de căldură și așeza perdea întunecată peste tot colorînd cu cenușă întinderea dezolantă. Își amintiră de toate acestea cei doi sclavi romani, privind cu uimire casele de lemn și piatră, ale pașnicului popor dac, trainice și frumos orînduite, cu acoperișuri de lemn sprijinit pe grinzi puternice de gorun. În jurul pieții din fața palatului și chiar pe unele ulicioare, care coborau în pantă spre apa Sargheței se puteau vedea unele clădiri mult mai înalte, construite din piatră cenușie și cu trepte de andezit care urcau pînă la ceardac unde era locuința familiei. Dedesubt o poartă în formă boltită, larg deschisă, dădea de-a dreptul în stradă. Aceste case erau locuite de meșterii și tîrgoveții cetății : potcovari, olari, dogari, meșteri făuritori de arcuri și sulițe și tocilarii ascuțitori neîntrecuți de săbii, paloșe și vîrfuri de lance. Aurarii meșteri argintari și cei care bat monedă pentru palat, își aveau atelierele chiar sub palatul lui Decebal, dinspre ulița care trece mărginașă cu grădina de brazi tineri și care desparte și leagă în același timp palatul de sanctuarul vechi al celor șaizeci de coloane zidit pe timpul lui Buerebista, prin drumul pietruit temeinic cu lespezi mari de piatră. Acești meșteri erau mulți din alte neamuri, aduși anume din Iliria, Sciția și Elada. Mauro și Topari aflară cu uimire că dacii deprind cu multă ușurință orice meșteșug și că în atelierele de la miazănoapte înspre marele sanctuar nou la care lucrează zi și noapte meșteri cioplitori în piatră, pentru ridicarea coloanelor din ordinul lui Decebal, pe o terasă mai înaltă se află atelierele de fierărie. Aici se toarnă în tipare de lut, roțile, carele de luptă, se făuresc scuturile, spadele și securile, pentru oșteni. În acest atelier lucrează numai meșteri daci și paza lor e încredințată gărzilor lui Dumbaz. Toate acestea le povesti Dezon din pornire de prietenie pentru Mauro și Topari, pînă cînd zgomotul unei vinării și

mirosul cărnii de berbec pîrjolită în frigare le gîdilă nările plăcut cu mireasma lor îmbietoare.

Se opriră în fața unei case din piatră, unde în jur, pînă în uliță, o lume pestriță se ospăta cu vin din ulcele de pămînt ars și înflorate de desene de păsări și animale, înfulecînd bucăți mari de carne de berbec, pe mese din lespezi de piatră sau așezați de-a dreptul pe caldarîmul străzii pietruite, pe lîngă carele cu boii dejugați. Oștenii aduși anume pentru primirea soliei romane, din cetățile din apropiere, Arcidava, Marcodava, Tazodava, Regidava, Boredava, rămaseră în cetatea de scaun, doar cei din turnul de apărare Zimbros și din Caliza de pe vîrful Poiana Înaltă de lîngă izvoarele limpezi ale Jeletului. Aceștia se amestecară cu oamenii de rînd, meșteșugari, tîrgoveți, căci erau lăsați liberi pînă la plecarea solilor romani pe care trebuiau să-i însoțească sub conducerea lui Sirgigor și Tazodar pînă la castrul Dioclețian. Se ospătau din belșug cu vin și carne, cuprinși în focul veseliei.

Așezați într-un colț al curții, la o masă din lespede de piatră, asemănătoare celorlalte, sprijinită pe trei butuci zdraveni, Dezon ceru vin și carne pentru el și prietenii lui, Mauro și Topari, care li se aduse îndată.

— Auzind ce vorbirăm și cum bine văd și pricep, credința ta, bătrîne, prieten, este aceea că în Dacia și în cetatea ei, nu rîvnește nimeni tronul lui Decebal ? ! întrebă cu aceeași liniște dezinteresată Mauro, parcă mai mult spre a lega din nou firul vorbelor.

— Se spune că la popoarele sălbatice e obiceiul să plătească cu viața acela care ar îndrăzni măcar să dorească tronul ! completă Topari întrebarea de mai înainte a lui Mauro.

Auzind cele rostite de Mauro și Topari, Dezon zîmbi, sorbi apoi vinul încet din ulcica de lut ars, cîntărind parcă anume timpul gîndului care avea să-l rostească în cuvinte și le răspunse cu înțeles, fără ca cei doi să poată culege mare lucru din cele rostite :

— Cînd haita de lupi caută să sfîșie turma, cine nu pune săgeata în arc pentru a omorî fiarele ? Numai acela care nu ține la oile lui. După cît chibzuiesc, sînt stăpîni răi, înfricoșați care ar fi gata să deschidă ușa țarcului să termine treaba mai repede. Acesta e un păstor nedrept, după cît gîndesc și reaua lui credință e pedepsită de Zamolxe.

— De vreme ce ocolești răspunsul, ne pare rău că te-am întrebat, vorbi Mauro și în numele lui Topari, care pare că rămînînd pe gînduri cugeta la cele spuse de Dezon.

— Dacă lucrurile stau așa, și Zamolxe al dacilor e și judecător și zeu, ajutînd pe cei ce cîrmuiesc acest popor, atunci de bună seamă că cel ce ține sceptrul pe tronul Daciei, nu cunoaște cele trei greșeli ale lui Tantal față de Zeus !

Discuția ar fi continuat înainte între cei trei, dacă nu-i întrerupea glasul dogit și rîsul hîrșîit care de departe semăna a șiretenie pentru tainele care le cunoaște a negustorului grec Hynopolos, care nebăgat în seamă se așezase în apropierea celor trei sclavi și după cum le răspunse, amestecîndu-se neîntrebat în vorbă, desigur că auzise cele discutate :

— După cum văd cunoști bine vechile legende elene, deși după cîte am înțeles, gîndurile îți erau în palatul regelui dac ? !

Mauro, Topari și Dezon, se uitară spre negustorul grec și cuprinși de teamă, spre a-i intra în voie, îi zîmbiră stingheriți gata să lege cuvînt cu acest grec, căruia i se deschideau deopotrivă porțile palatului ca și iatacul Getuzei, sau al Dacinei, dar pe stradă apărură arcașii conduși de Carzan și în mijlocul lor cu chipul trist, tarabostosul Tazodar.

Cîțiva osteni ai tarabostosului Tazodar alergară în întîmpinarea comandantului lor mirați că-l văd încadrat de arcași. Neînțelegînd ce se petrece, căci peste cîteva zile urmau împreună cu el să conducă solia romană, căutară să întrebe pe arcași ce vină poartă. Se dumeriră numaidecît cînd Carzan striga în dreapta și în stînga celor din fața hanului și trecătorilor :

— El e preafericitul. E alesul !

Mulțime de popor, copii, femei, tineri și bătrîni în număr nesfîrșit, urmau pe arcașii daci, strigînd cuprinși de veselie : „E fericitul ales pentru a merge la Zamolxe. E alesul" !

Topari întrebă pe Dezon :

— Dacă nu ar avea armele asupra lui acest tînăr, atunci aș crede că e arestat și dus la locul de execuție. Văzînd atîta veselie a poporului, și bucuria fețelor lor presupun că e o procesiune sălbatică ! ?

— E prima greșeală a lui Tantal, sclavule, din legenda elenă ce o auziră și urechile mele ! Puternicul zeu al acestui neam socotește că e mai bine să strămute lăcașul de pe acest pămînt

în necunoscuta lui împărăție, a acelora care rîvnesc ce nu li se cuvine ! rosti cu un zîmbet ascuns negustorul elen.

— Dacă aș aduce la urechile stăpînului meu vorbele tale, elenule, cred că încă înainte de răsăritul soarelui, pînă a nu se deschide porțile cetății ai fi azvîrlit afară, dincolo de ziduri, dacă nu cumva ți s-ar reteza chiar capul, amenință Dezon nemulțumit de cuvintele rostite de Hinopolos. Deși el însuși cunoștea multe din tainele palatului, aflate uneori fără vrerea lui, căci bătrînul comandant Micaruz nu se sfia să vorbească față de el cînd se sfătuia cu șefii de trib, sau comandanții de oști.

— Dacă stăpînul tău ar cunoaște gîndurile sclavului său, atunci desigur că nu i-ar face nici hatîrul de a-l trimite să sape în adîncurile întunecoase ale pămîntului după aramă, ci l-ar da de-a dreptul hrană vulturilor, cu o săgeată țintită bine în inimă, întîmpină fără teamă, dar cu o ușoară mînie în glas negustorul elen, amenințînd pe bătrînul sclav, Dezon.

— Dacă nu aș fi în cetate străină, atunci ai cunoaște tăișul pumnalului meu, pentru insulta adusă acestui bătrîn cumsecade, amenință Topari, scoțînd în același timp lama ascuțită a stiletului roman, ascuns cu grijă sub haină, căci sclavii nu aveau voie să poarte arme oricare ar fi ele.

O mînă puternică îi apucă pumnul și răsucindu-l îl strînse pînă ce Topari scăpă pumnalul. Privind, văzu cu spaimă că are în față un oștean dac, nu prea înalt dar bine legat, cu brațele dezgolite și mușchii rotunzi și puternici. Topari păli, dar nu încercă să se opună în timp ce oșteanul ridicînd stiletul scăpat jos, îi cercetă lama și mînerul bătut cu pietre rare.

— Nu greșesc dacă afirm, sclavule roman, că acest pumnal aparține stăpînului tău și să nu încerci să mă faci să cred că ți-a fost dăruit !

— Ține un ban de aur, luptătorule ! auziră glasul îmbietor al negustorului grec. De vreme ce furtul e de la un roman, nu se cade să te amesteci, căutînd să le intri în voie. Cred că de părerea mea ar fi și cinstitul tarabostos Sirgigor, al cărui oștean ești, o văd asta după îmbrăcămintea din piele de lup ce o porți. Pe fiul lui Duras cel drept îl cunosc de aproape, strecură amenințarea Hinopolos. Ia banul și chefuiește cu prietenii tăi. Noi glumirăm mai înainte, vorbi potolit, cu zîmbet mieros negustorul.

Pletosul luptător dac, pe nume Omharus, prinse banul din zbor pe care i-l aruncă negustorul, zvîrli pumnalul pe masă în fața lui Topari și plecă spre ceilalți arcași ai săi, strigînd de departe stăpînului vinăriei :

— Dă cep la o bute de cincizeci de amfore. Dar din cel mai vechi, pentru mine și însoțitorii mei și toți care vor să bea în noaptea asta pentru alesul lui Zamolxe, tarabostosul Tazodar.

O bucurie oarbă îi cuprinse pe toți pînă în strada largă, auzindu-se strigăte de pretutindeni : „Să bem pentru alesul zeului !"

Hinopolos cu zîmbetul viclean pe buzele lui palide și subțiri, ca foaia trestiei de baltă, se apropie de masa celor trei sclavi, vorbindu-le prietenos, spre nemulțumirea lui Dezon și Topari. Mauro socoti că avea acum prilejul să vorbească cu acest om, care umblă nestingherit și neoprit de nimeni pe toate drumurile care duc spre Roma, de la Pontul Euxin pînă în Minua și dincolo de Marea Moartă fără să se teamă de beduinii cruzi, sau de popoarele sălbatice de pe malul stîng al Danubiului. Se plimbă fără teamă și aici în cetatea dacă, pe drumul antic ce duce spre sanctuarul rotund și nu-l oprește nici un arcaș din pază, nici atunci cînd se strecoară în palatul lui Decebal și nici gărzile praetoriene la Roma, trecînd poarta Tergemina, îndreptîndu-se spre intrarea știută numai de el în palatul lui Traian. Toate acestea Mauro le auzise cu numai cîteva zile în urmă de la stăpînul său Tiberius Flavius în discuție cu Carenus, comandantul castrului Diocletian, în timp ce-l servea înaintea mesei de seară cu o băutură tare și dulceagă, preparată după o rețetă anume, cunoscută numai de el, din vin vechi, rădăcini de ferigă, smochine, fermentate la căldura soarelui.

— De vreme ce nici unul din noi nu e Pelops și cinstita ta față nu e ca a cruntului Ainomaos și la mijloc nu e vrajbă pentru frumoasa Hippodamia, fie binevenit la masa noastră. Întotdeauna e bine să poți sta de vorbă cu negustori pricepuți, care străbat în lung și în lat imperiul roman și au trecere și la popoare care sînt barbare. Nu avem nimic de pierdut, bînd împreună și ospătîndu-ne în această noapte. De altfel nu mai e mult pînă ce zorile își vor arăta zîmbetul dimineții, peste vîrful muntelui Scorilo, căci văd de pe acum frumoasele Charite anunțînd sosirea lui Helios.

— Zeița Nemesis se vede că l-a părăsit pe acest tînăr luptător tarabostos și soarta i-a fost hărăzită poate de la naștere pentru acest sălbatic supliciu, rosti mîhnit, mai mult pentru sine, prins de gînduri negre, care îi mușcau inima, amintindu-și Topari de timpul cînd a luptat în arena marelui amfiteatru din Roma.

— O ! făcu cu mirare Hinopolos. De vreme ce rostești cu atîta respect numele zeiței soartei, cred că am în fața mea un „ludi gladiatorii", care s-a bucurat, cred, de ovațiile a peste patruzeci de mii de admiratori ai curajului în mărețul for roman.

— Nu ! negustor de podoabe, răspunse hotărît Topari și în glasul lui clocotea mînia. Un „venationes" înfruntînd cu un singur pumnal colții leului deșertului din arenă.

După aceste cuvinte Topari își dezgoli pieptul de pînza cenușie a tunicii și pe mușchii rotunzi și puternici ai pieptului, toți cei de față văzură urmele cicatrizate ale ghearelor fiarei.

Dezon oftă și rosti cu bucuria mulțumirii proprii :

— Bucuria nu se poate turna în tiparele vorbelor că te-am întîlnit, prietene !

— Și totuși zeița Nemesis ți-a stat într-ajutor, încercă negustorul grec să alunge privirile neprietenoase ale sclavului din fața lui care îl fixau pline de ură ! Un gladiator curajos... încercă să continue, dar Topari îl întrerupse cu glas potolit, căci mînia îi trecuse și cuvintele lui se adresau parcă unei triste aduceri aminte cuibărită în inimă.

— Da ! am fost ovaționat de cei mai aproape de arenă, de oamenii de frunte ai Romei, căci ei de pe „maeniamum primum" au putut vedea pînă și ghearele fiarei care îmi sfărîmau mușchii. Cu vocea scăzută continuă și luminile ochilor lui mari, cu sclipiri de întuneric, se stinseră parcă în umbra mîhnirii proprii. Mulțimea de rînd, cei de pe băncile de lemn, din „maeniamum summum" m-au plîns, cînd am fost scos afară o dată cu morții și răniții din „spoliarium". Ei mi-au spălat rănile în canalul ce scurge apele din arenă. Cînd mi-am revenit, aruncat ca o săgeată frîntă, lîngă „baletus" de piatră ce înconjoară amfiteatrul, nebăgat în seamă nici de acei cîini de „mècusares" care îngroapă cadavrele și leagă rănile, atunci o mînă moale cu apăsare blîndă și voce supusă îmi șopti : „trăiești, gladiatorule ! Sînt nespus de fericită că văd încă pîlpîind în ochii tăi flăcările vieții. Zeița Nemesis te-a ajutat, căci eu m-am

rugat tot timpul aducîndu-i libaţii şi jertfă un porumbel şi stăpînul meu îţi dăruieşte acest pumnal preţios. Îl meriţi, spune el, căci poartă semnul unui popor care nu cunoaşte frica de moarte..." Mi-a dat acest pumnal, încheie oftînd Topari.

Mauro luă pumnalul din mîna prietenului său şi îl privi cu multă luare-aminte. Văzu semnul şi încercă să-l restituie lui Topari, dar ochiul viclean al lui Hinopolos prinse figura balaurului cu coadă de peşte încrustată în argint, bătut în pietre scumpe şi rosti a mirare prefăcută :

— Bănuiesc a fi aparţinut unui negustor care face comerţ cu lucruri de preţ, cu popoarele de dincoace de Danubius şi poate fiica lui cuprinsă de admiraţie sau milă...

— Milă poate, îl întrerupse Topari, căci eu cuprins de spaima sfîrşitului, judecai că am în faţa mea, prin păienjenişul privirilor pe însuşi zeul Attis care a trimis pe Nemesis să îmi ia sufletul. Atunci însă, vocea unui bărbat care bănuiesc a nu fi fost departe o strigă : „aide, Maliara, e timpul să plecăm !"

— Maliara, rosti bătrînul Dezon pentru sine, cuprins de mirare, nu fără să fi privit cu teamă spre faţa negustorului mustrîndu-se în sinea lui că a rostit acest nume.

— Eu sînt de părere să bem un vin tămîios de Rhodos ! propuse negustorul elen, prinzînd în colţul buzelor subţiri un zîmbet cu pecetea vicleniei în conţinutul lui. De vreme ce am întîrziat pînă acum, putem aştepta la această masă în această vinărie şi pe Helios în carul lui de aur. Nici la palatul lui Decebal nimeni din oaspeţi nu închide ochii în noaptea asta. Aici voi sînteţi oaspeţii mei. Forfota cetăţii dis-de-dimineaţă o să vă farmece mai mult şi cum nu aveţi nici o treabă anume, vă puteţi amesteca prin mulţime, căci aveţi multe de văzut şi auzit.

Stăpînul vinăriei aduse o amforă „sigillata" cu semnul unui strugure imprimat în relief şi o desfundă în faţa lui Hinopolos vorbindu-i ca unei vechi cunoştinţe, sau cu respectul cuvenit pentru negustorii înstăriţi şi darnici care îl făcură probabil să fie foare binevoitor, după ce văzu, cuprins de mirare cum poate fi dăruit un dinar de aur unui arcaş de rînd. Turnînd vinul în ulcele de lut ars smălţuit, rosti cu toată convingerea şi mîndria în acelaşi timp, despre relaţiile lui de negustor :

— E din Insula Lesbos, cinstite negustor. Vinul acesta se bea acum şi la ospăţul lui Decebal şi e tot din pivniţele mele !

— În oraşul Mytylene cunosc un anume Arrianus Alexander, negustor de vinuri, rosti calm Hinopolos. Vinurile lui se beau şi în palatele din Roma. Nu uita însă, îl sfătui cu aceeaşi linişte vicleană, prinsă în tiparul dispreţului, că Aelius Arrianus a fost decurion roman şi un negustor vestit cu mai multă stăpînire a limbii cîştigă mai mult aur.

Se întoarse spre cei trei sclavi, comesenii lui de acum, şi ridicînd ulciorul cu vin aromat, ură, privind stăruitor faţa lui Topari :

— Gustă aroma acestui vin pentru frumoasa sclavă Maliara.

Bău încet vinul, sorbindu-i parcă aroma şi nu conţinutul, cu privirile aţintite peste marginea ulciorului la faţa tînărului sclav Topari, din care se scursese parcă tot sîngele, căci devenise palid, cu pecetea unei mirări întipărită în ochi.

— De unde ştii ? îngînă Topari.

— Bănuiesc ! răspunse negustorul aşezînd încet pe lespedea de gresie ulciorul cu vin.

— Să mergem, hotărî Mauro, nemulţumit de cuvintele lui Hinopolos.

— O ! De ce această grabă ? întrebă mulţumit de cele aflate negustorul grec. Charitele au trecut şi Helios îşi joacă armăsarii abia pe vîrful muntelui Şcorilo. Cetatea acum se trezeşte şi pariez că mulţi din arcaşii şi lăncierii cetăţii dorm cuprinşi de binecuvîntata licoare a lui Liber Dionysos, zeul vinului, ca şi acela de colo, arătînd spre oşteanul beat care dormea pe lespedea de piatră, care era să te înjunghie şi un singur bănuţ de aur l-a făcut fericit în braţele somnului.

Dezon gînditor îşi încălzea mîinile în primele fascicole ale razelor de soare care poleiau auriu lespedea de gresie, căutîndu-le parcă anume, ferind umbra amforei din mijloc. Vinul aromat îi coloră în roz obrajii îmbătrîniţi şi vinişoarele albastre apăreau acum mai distinct sub pielea prinsă în cutele bătrîneţii. Dus pe gînduri nu rosti nici un cuvînt. Se ridică încet urmîndu-i pe cei doi sclavi romani Topari şi Mauro.

Porniră cu toţii. Merseră un timp tăcuţi spre marea piaţă din faţa palatului unde arcaşii stăteau de strajă în faţa porţilor privind nepăsători la cele zece corturi romane orînduite în careu de tabără, străjuite la cele patru colţuri de soldaţii romani cu suliţe grele şi scut, semn al disciplinei care nu-i părăseşte în orice loc s-ar afla chiar şi pe pămînturile încă necucerite ale Daciei libere.

Topari se opri și privindu-l pe Mauro rosti :

— Inima mea îmi spune că pe acest negustor elen l-a zămislit monstrul Triton.

— Te-a supărat faptul că i-ai povestit despre acea fată cu inimă milostivă ? E bine să-ți păstrezi tainele, prietene, îl sfătui Mauro, apoi continuă : unele urechi nu sînt făcute să audă și să creadă că și un sclav poate fi lăudat în lumea mare. Și apoi noi sîntem „servii privatii", a casei Flavilor și nu „servii rusticii" truditori pe ogoare sau în ateliere. Și chiar dacă Maliara ar fi sclavă, de vreme ce seamănă cu o zeiță...

— Era sclavă, bunule Mauro, îl întrerupse Topari, apoi continuă : „Sînt sclavă ca și tine, mi-a șoptit cînd îmi dete în dar acest pumnal, și mă cheamă... dar nu mai avu timp să rostească numele căci îl aflai din vocea unui necunoscut, pe care îl zăream ca o umbră și o strigă, dar nu cu voce aspră cum vorbești unei slugi : „Aide, Maliara, e timpul să plecăm".

Dezon care tot timpul merse tăcut, ascultînd cu multă luare aminte discuția celor doi, își șterse pe furiș lacrimile ce-i izvorîră în ochi, unele căzînd ca stropii de rouă în cutele obrajilor și barba încîlcită. Simțindu-se observat, se scuză stîngaci :

— Nesomnul și soarele de dimineață îmi obosesc vederile, încît cine m-ar privi ar crede că plîng pentru ceva anume. Deși nimic neplăcut nu a putut sădi umbră și tristețe în inima mea. Tăcu un timp, apoi continuă : e timpul să ne despărțim, căci nu peste mult timp stăpînul meu se va răcori în apa rece a izvorului din grădină și apoi se va lăsa pradă somnului. Cred că buna mea Dacina doarme de mult, visîndu-se în frumoasa Romă, dacă bineînțeles tînărul vostru stăpîn a ținut să-i zugrăvească acest oraș așa cum e el. Mintea fetelor tinere poate fi lesne aprinsă, ca torța de rășină în firida unui zid și arde... arde cu flacără vie pînă o potolește lumina zilei sau se termină cu un sfîrîit neputincios al sfîrșitului. O, dar am vorbit de ajuns și ne-a prins ziua în mijlocul pieții. Pînă și corbii și turturelele s-au trezit.

Își strînseră prietenos mîinile și bătrînul Dezon, privindu-l pe Topari stăruitor, îl rugă :

— Făgăduiește-mi două lucruri, copile ! Dar mai înainte, jură-mi pe libertatea ta pe care știu că o dorești, că dacă consimți îmi vei respecta acest jurămînt.

Surprins Topari, mai mult pentru respectul cuvenit acestui bătrîn cumsecade, se grăbi să răspundă cu mina unei veselii curioase :

— Jur, bătrîne, orice mi-ai cere îți făgăduiesc că îmi voi ține legămîntul, căci știu că tu nu poți cere un lucru necinstit și nedemn !

Dezon zîmbi mulțumit și vorbi rar, mai mult în șoaptă, deși piața era pustie și de la peste cincizeci de pași urechile arcașilor daci și ale soldaților romani nu puteau auzi nimic :

— Dacă vreodată picioarele tale vor trece pragul casei stăpînilor mei, să nu lași să fie văzut acest pumnal de nimeni din casa lui Micaruz. Și nimănui să nu i-l mai arăți, ori pe ce drum te poartă norocul sau nenorocul. Iar dacă soarta te va duce iarăși în orașul de reședință al împăratului Traian, să-mi făgăduiești că o vei căuta pe Maliara și dacă va fi în primejdie să o iei sub ocrotirea ta, dacă norocul îți surîde și zeița voastră a gladiatorilor Nemesis te va lua sub protecția ei.

Se despărțiră și pînă ce bătrînul Dezon nu dispăru la cotitura străzii ce urcă în pantă lină, spre terasa unde se vedea prins în văpaia razelor de soare casa comandantului de oști dace Micaruz, nu scoaseră nici un cuvînt. Apoi Topari vorbi :

— Ciudat bătrîn și neînțelese dorințele lui.

— Neînțeleasă e viața ta, prietene, vorbi mîhnit Mauro. Pentru dorințele lui nu uita că ai jurat, îl avertiză blînd.

Mauro și Topari se amestecară în gloata de rînd, căci prinse să forfotească mulțimea pe ulițele largi ale cetății.

Rămași singuri după plecarea lui Dezon cei doi sclavi hoinăriră fără țel prin mulțimea dacilor, femei și bărbați care forfoteau care încotro după trebile lor. Mauro se purtă cu multă atenție față de prietenul său, căruia îi acorda acum mai multă stimă, dar acesta părea îngîndurat, trist. Începu să se îndoiască de bunele lui intenții și chiar de recunoștința pentru Tiberius Flavius care îi salvase viața. Cîntărind bine lucrurile bănui ura puternică și nu fără motiv a lui Topari contra romanilor căci aceștia îl făcuseră să sufere atît de mult și acum prinse a se îndoi chiar și de prietenia lui.

Pînă acum ar fi avut prilejul de nenumărate ori să-i povestească viața lui așa cum a fost și nu s-ar fi căzut să-i ascundă faptul că a fost gladiator în arene. Cît despre pumnalul cu mînerul bătut în pietre scumpe, cu semnul sălbatic al dacilor, înțelese că există o legătură pe care mintea lui nu o putea

cuprinde acum, între acea Maliara şi lacrimile pe care căuta să şi le ascundă bătrînul sclav Dezon. Toate aceste întîmplări cu aspect ciudat, îl făcură să gîndească că ar fi bine să fie mai cu băgare de seamă faţă de acest tînăr sclav, deşi în adîncul inimii nu simţi nimic alarmant.

Spre a curma tăcerea apăsătoare care se aşternuse ca o perdea cenuşie între ei, Mauro propuse să urce spre prima terasă către incinta sacră a sanctuarului dacilor.

Topari încuviinţă din cap, semn că e de aceeaşi părere şi porniră spre poarta răsăriteană a cetăţii. Urcară apoi un drum lung, pavat cu lespezi de andezit şi se opriră într-o piaţetă de asemenea aşternută cu plăci mari din piatră cenuşie. Pe cele două laturi apa limpede de munte, captată probabil din izvorul abundent de pe terasa superioară, susura înviorător, lunecînd prin cele două canale căptuşite cu piatră, acoperite pe alocuri cu muşchi de un verde crud, umed. În mijlocul piaţetei, turturelele sălbatice de pădure, gungureau vesele, culegînd sprinţare grăunţele căzute probabil din carele care cărau cereale în cetate. Mauro bănui a fi prin apropiere un depozit de grîu, dar nu-şi împărtăşi presupunerea lui Topari căci îl văzu tot prins în vrejul unor amintiri. Merseră tăcuţi pe marginea canalului din dreapta şi turturelele roşcate nici nu-şi luară zborul căci ajunseră în apropierea lor, semn că deşi înfrăţite cu sălbăticia codrilor se obişnuiseră cu paşnicii locuitori ai cetăţii.

Topari se opri, privi în jur şi cum în această parte a drumului nu văzu nici un trecător, îngenunche pe lespezi şi îşi stropi faţa cu apa limpede şi rece. Făcu acest lucru de cîteva ori, parcă pentru a-şi alunga gîndurile negre care îl cuprinseră în acea noapte la vinărie. Apoi ridicîndu-se îi zîmbi lui Mauro şi privi spre prăpastia din faţă, unde în adîncuri se prăbuşeau cele două fuioare de apă argintie, din cele două canale. Dincolo se întindea cît cuprindeai cu ochiul pădurile bătrîne de fag, iar în mijloc pe o terasă tăiată în stîncă vie, se zărea sanctuarul celor şaizeci de colonade înconjurate de ziduri puternice. De acestea le vorbise bătrînul Dezon, dar măreţia lui e mult mai strălucitoare decît a putut-o arăta acest sclav dac, în cuvintele lui sărace în imagini. Imensele trepte ce urcau spre înălţimi, alcătuite din bolovani uriaşi de calcar de-a dreptul îi uimi, încît Mauro nu se putu opri să nu exprime :

— Cîtă măreţie ! ? Mă întreb cu ce mijloace le-au putut căra dacii pînă aici sus, căci după cît presupun cariera de calcar trebuie să fie undeva departe de aici, de vreme ce andezitul e piatra acestui munte ! ?

— Mîinile sclavilor şi priceperea arhitecţilor romani.

Mauro îi înfruntă zîmbetul provocător al prietenului său şi prefăcîndu-se a nu fi înţeles aluzia, prin care se bănuia sfidarea, continuă :

— Sclavajul în Dacia l-ai putut înţelege, privindu-l pe bătrînul Dezon. Nu e totuna să trudeşti din răsăritul şi pînă în scăpătatul soarelui, pe moşiile stăpînilor, ca la noi „servii rusticii" şi alta să ai calitatea de „verna", născîndu-te sau crescînd în casa stăpînilor !

— De bună seamă că nu e totuna, Mauro ! Tu ai avut norocul de a fi unul din „servii domesticii", în casa Flavilor, iar acum eşti unul din „servii privatii" în slujba unui singur vlăstar din această bogată şi puternică familie. Dar te întreb, prietene, continuă mîhnit Topari, cîţi din aceşti sclavi nu lucrează acum la cîmp, în păduri, în carierele de piatră, tăind blocurile acestea imense şi urcîndu-le aici pentru clădiri de palate şi sanctuare sacre, şi cîţi nu trudesc în adîncul minelor căutînd aurul pe care îl rîvneşte deopotrivă împăratul nostru, matroana Romei, ca şi tarabostosul şi fata dacă de rang înalt ? !

— Dacă ai vorbi asta în faţa stăpînilor...

— Ştiu, frate Mauro, nici buna zeiţă a Africei noastre, Tanit, sau cum îi spun romanii Virgo Caelestis, nu m-ar salva, căci sclavii sînt lipsiţi de orice drepturi şi de acela de a vorbi sau gîndi. Noi sîntem un „res" al stăpînului şi puterea stăpînului e fără margini, ne poate vinde şi chiar ucide.

— Pe „Dea Nemesis", prietene, norocul nostru că sîntem singuri în faţa acestei bătrîne păduri şi poate numai „Deus Silvanus" să fi auzit nemulţumirea ta, iar lăcaşul lui e vîntul, ce adie prin frunziş şi vîntul suflă spre pădure, altfel...

Nu termină bine cuvintele şi şuierul unei săgeţi trecu printre cei doi sclavi şi se înfipse în stîlpul de lemn al zidului. Se vede că fusese trasă de o mînă îndemînatică, de vreme ce nu atinsese pe nici unul, ci înfiptă ca o avertizare exact în puţinul spaţiu de cîteva palme ce-i despărţea. Această presupunere o întări rîsul puternic, cu nuanţe de satisfacţie şi batjocură din desişul codrilor de dincolo de prăpastie.

Nedumeriți, dîndu-se un pas îndărăt, priviră cu luare-aminte la săgeata înfiptă în lemn și care putea lesne să curme viața unuia dintre ei, cînd fură treziți de glasul unei femei, trecută de vîrsta tinereții, care le vorbi :

— Odihniți-vă dacă vreți, pe piatra de sub fagul de la marginea pieții. Pînă acolo e voie să calce pasul unui străin cînd preafericitul ales e adăpostit în marele sanctuar.

Priviră la această femeie de rînd și în atitudinea ei și cuvintele rostite nu constatară nimic provocător sau răutate. Dar necunoscuta nu-i privi în față, căci întorcîndu-se cu privirile spre pădure, ridică mîinile înspre cer și rosti simplu :

— O, puternice Zamolxe, primește-mă sub ocrotirea ta. Dă-mi glasul minunat al privighetorii, să pot cînta măreția ta...

Întorcîndu-se acum spre cei doi sclavi, le șopti :

— Arcașii, din porunca lui Decebal, păzesc marele sanctuar, fericitul de mîine care va merge în fața lui Zamolxe e din neam ales și are neamuri puternice la palat.

Glasul liniștit, cu vibrare adîncă, alungă teama lui Mauro și Topari și, încrezători, o întrebară :

— Cînd va fi aruncat în lănci, bănuim că numai cei de neam înalt pot fi de față. Sau și oamenii de rînd pot lua parte atunci cînd, așa cum spuneți, cel ales va porni fără întoarcere către sălbaticul zeu ?

— Nu ! hotărî femeia dacă, potrivindu-și broboada de lînă, înfășurînd-o în jurul gîtului și bărbiei. Pentru noi cei săraci sînt toate astea. Noi trebuie să vedem ce spune marele nostru zeu, prin glasul celor ce ne conduc și ce spune Zamolxe așa va fi, căci așa e datina și legea strămoșească. Cînd veți mai veni prin cetatea noastră, căci văd că sînteți străini de neamul meu, întrebați de olarul Maropin, și dacă în sanctuar nu va fi nimeni ales pentru jertfă, vă va purta peste tot și la sanctuarul cel mic și la cel mare. Soțului meu îi place nespus de mult să stea de vorbă cu străini, umblați prin alte țări, și împărați.

— Dacă ne vom mai întoarce, rosti nostalgic Topari, prinzînd o spontană prietenie și înțelegere pentru această soție de olar, care se vedea după hainele ei simple, lipsite de orice podoabă, nici măcar o fibulă din fier care să-i prindă broboada, că face parte din lumea celor neavuți.

— Dacă doriți, puteți veni chiar acum cu mine. Maropin lucrează, dar văzîndu-vă va înceta lucrul și va simți nespusă bucurie că ați trecut pragul casei noastre.

— Să mergem, rosti simplu Mauro, atras și el de dorința sinceră a acestei femei. Invitația ei da dovadă de aprecierea și încrederea ce le-a acordat-o. Cu atît mai mult acum, parcă simțeau nevoia de a sta de vorbă cu un simplu olar al cetății.

Porniră îndărăt, spre cele două canale, cu apă limpede, urmînd de aproape femeia olarului, dar nu ajunseră în mijlocul piațetei, căci ea coti spre o ulicioară cu case joase, pe care stradă cam tot la cincizeci de pași romani coborau cinci trepte de lespezi necioplite. La marginea ulicioarei, aproape de albia mîloasă a Sargheței, femeia se opri în fața unei case de piatră, ascunsă sub rîpa de lut cenușie.

Olarul Maropin, văzîndu-și femeia, urmată de doi străini, pe care ochiul său ager îi văzu numaidecît a fi în slujba romanilor, își opri roata de olărit din învîrtit, dar o porni numaidecît, lucrînd parcă mai de zor, și nu se opri pînă nu termină buza ulciorului, imitînd gura amforelor din Cnidos. După ce termină, olarul se plecă, parcă spre a vedea un deranjament dedesubt. Mauro și Topari văzură pe partea bombată a vasului din lut cenușiu, un decor în relief a unui „rhyton“ grec. Se dumiriră numaidecît căci olarul dac încerca să copieze modelul de față, așezat pe policioară, care era un vas grecesc lucrat în firnis negru, ulcior care îl foloseau oamenii cu stare din tot imperiul roman și care, în Cos și Cnidos se vindeau cu un dinar bucata. Văzînd privirile bănuitoare ale celor doi necunoscuți, Maropin nu se simți stînjenit și privindu-i îndrăzneț, le vorbi cu un ușor tremur de mîndrie în glas :

— Cînd va fi terminat, cel ce va fi chemat să aleagă nu va deosebi pe unul de celălalt. S-ar putea ca și voi, ca și ceilalți romani, să ne socotiți mai prejos și mai puțin pricepuți decît alte neamuri.

— Romanii poate da, încuviință Topari, dar de vreme ce ai în fața ta doi oameni străini de neamul lor, nu ai nici un motiv să crezi că am împărtăși și noi îngîmfarea lor nesocotită !

— Puterea uneori te face să nu-ți vezi umbra așternută peste mîlul pămîntului !

— Ai o minte ageră, olarule, lăudă cu inidiferență Mauro cuvintele olarului Maropin. După cît înțeleg, faci un negoț bun cu modelarea lutului acesta cenușiu și care pare de calitate. De altfel, pe tot drumul de însoțire a stăpînului meu, tribunul roman, pe malurile spumosului „Ordessos“, adesea am întîlnit acest lut de culoarea norilor de iarnă.

— Pe malurile apelor limpezi ale minunatului Argesis, pronunţă numele apei olarul, în tribul ceauşilor sînt mulţi olari pricepuţi şi cetatea Arcidava prin iscusinţa mîinilor lor e respectată şi de triburile Piefigilor, a Sensilor şi a Cotensilor, pînă şi neamul Sucilor din cetatea Sucidava îşi pun grîul pentru iarnă, vinul şi untdelemnul în amforele olarilor daci, socotind a nu fi mai prejos decît cele de Rhodos.

— Bine grăieşti, olarule, încuviinţă cuprins de mulţumire Mauro, înţelegînd că acest olar dac cunoaşte legile nescrise ale negustoriei, dictate de interes şi dorinţe. Continuă spre mulţumirea lui Maropin, care le arătă o laviţă de lemn aşternută cu piei de miel pe care se aşezară. E adevărat ce rostişi, dacule, căci şi stăpînul meu, chiar înainte de a părăsi cetatea Drubeta, ascultă plîngerile unor negustori eleni, care pretindeau că peste Tiarantos, Araros, Naparis şi Ordessos, trec carele olarilor daci şi chiar la malurile Isterului deşartă vinul direct în amforele lucrate din lutul acestui pămînt, nemaivrînd să plătească negustorilor eleni şi amforele venite din Moesia inferioară pe care le returnează negustorilor eleni.

— Cred că nu strică să treceţi la reîntoarcere, dacă stăpînul vostru alege calea de a trece Isterul prin cetatea Sucidava, pe la olarul Martinus. O, acum e roman, încuviinţă zîmbind Maropin, căci deşi se închină pe ascuns la zeii Mithras şi Attis, ca strămoşii lui aprigi luptători şi călăreţi din neamul lui Martinar cel fără frică, pe vasele arse din lut roşu se vede chipul lui Silen, Ceres, Diana, pînă şi al zeiţei Nemesis, păzitoarea dreptăţii şi ocrotitoarea cetăţi, căci strămoşii lui au fost daci.

Topari se uită la Maropin, apoi zîmbi :

— Bănuiesc că nu ne trimiteţi să batem această cale, pentru a cumpăra ceva din olăria acestui vestit negustor care înfruntă cerbicia lui Lollianos ale cărui vase sînt preferate şi în casele romanilor şi ale dacilor cu dare de mînă, căci Bachus dă un gust deosebit vinului cînd pe ulciorul din care bei îţi zîmbesc nimfele prin vrejurile de viţă ! Totuşi, te îmbie pe fiecare vas ieşit din mîna lui Martinus inscripţia romană „da vinum", încheie Topari cunoscător al negoţului din Sucidava unde a lucrat ca sclav la întărirea zidurilor cetăţii. Continuă explicînd : familia Stratoneikos preferă să deşerte uleiurile aduse pe corăbii în amforele lui Martinus.

— După cum văd cunoaşteţi pe acei ce se înstrăinară de neamul lor, cum şi rosturile negoţului lor, vorbi mîhnit şi cu mirare stăpînită olarul Maropin.

Făcu un semn soţiei care după ce trebălui pe afară, se întoarse din prag, aştepta parcă dorinţele soţului său.

— Himara, acestor oameni cred că le e foame, căci nu peste mult timp soarele va pleca să se culce, în palatul marelui Zamolxe.

După ce Himara, soţia olarului, dispăru în interiorul casei, Maropin zîmbindu-le prietenos rosti ca o scuză :

— La masa unui olar, belşugul e asemenea fărîmiturilor ce cad de la ospăţul unui tarabostos şef de trib, dar şi sub acest acoperiş vă veţi simţi bine, deoarece v-aţi ostenit să coborîţi pînă aici la noi cei ce trăim frămîntînd acest lut cenuşiu !

Topari îi zîmbi cu multă înţelegere şi bucuros de aceste cuvinte, în cuprinsul cărora se amesteca mîhnirea, îi răspunse prietenos :

— S-ar putea ca la această masă să ne ospătăm inimile cu mai mult saţ decît la ale împăraţilor !

Rîseră cu toţii, deşi după aceea pe fruntea lui Mauro stărui o cută de îngrijorare. Ce-i drept foamea îi cuprinse după noaptea petrecută în vinărie în tovărăşia negustorului elen şi a sclavului Dezon, şi plimbarea prin cetate şi aerul rece cu miros de codru şi frunză umedă, căci acum cînd trecuse prima jumătate a zilei cei cîţiva peşti fripţi pe jăratic şi boţul de brînză dulce li se părură lui Topari şi Mauro, mîncări nespus de gustoase.

Mauro sorbi cu lăcomie apa din ulciorul nou din pămînt ars, pe care îl aduse Himara, aşezîndu-l pe lespedea de piatră de sub nuc.

Topari privea undeva absent, prin frunzele îngălbenite în parte şi care se cerneau mereu desprinzîndu-se de pe crăci, punctînd ici, colo curtea pietruită cu pete galbene, roşietice. Un stol de grauri se aşezară din zbor pe crăcile dezgolite ale sălciilor de lîngă apă, apoi speriate de ceva în ciripit gălăgios, zbură întregul stol spre terasa marelui sanctuar. Zîmbi spre cerul senin, dar după cuta adîncită între sprîncene se vedea limpede mîhnirea interioară.

Mauro, rezemat de trunchiul bătrînului nuc, lăsă să-i alerge privirile împreună cu gîndurile peste apa Sargheţei, peste dealuri pînă departe pe firul văii unde la orizont se grămădeau norii cenuşii de prag de iarnă. În inimă simţi un gol şi milă

pentru aceşti daci de rînd, truditori din zori şi pînă-n noapte, care nu sînt cu nimic mai de invidiat decît plebea romană. Şi totuşi îl uimi mîndria acestor oameni ai munţilor, care sînt gata să moară pentru zeul lor fără chip şi pentru a-şi apăra pămîntul pe care s-au născut.

Îşi însoţise stăpînul de la porţile Romei, măsurînd cu pasul „Via Ergantina", peste Moesia superioară, trecînd munţii Hemus pînă la malurile Danubiului frămîntat mereu de gînduri şi teamă de popoarele barbare de pe celălalt mal. Cînd escorta lui Tiberius Flavius îşi întinse corturile în afara castelului Pontes, deoarece zidurile nu erau terminate, iar oştenii din cohors I. Antiochiensium lucrau zi şi noapte la terminarea lucrărilor, Mauro întîlni lîngă „porta praetoria", un negustor pe nume Iulius Rufinus Philetus, pe care îl mai văzuse în Roma cînd îşi însoţi stăpînul în casa generalului Poronus. Fost sclav şi el, dar nu se ştie cum, din „servus villicus" deveni liber şi apoi negustor de vinuri în urma trupelor din cohors III. Campestris civium Romanorum. De la acest liber Mauro află că sălbaticii daci sînt înfrăţiţi cu „Thanatos", zeul morţii. Rufinus nu-şi ascunse teama pentru tînăra sa soţie Iulia Philumene jurînd lui Jupiter Zbelsurdos că de îndată ce va împlini trei mii de denari în aur să-şi poată cumpăra pămînt la porţile Romei, îi va ridica piatră sculptată pentru libaţii şi lui Jupiter Dolichenus, protectorul castrelor dacă se va reîntoarce în însorita Romă.

În noaptea aceea nu dormi în cortul stăpînului său căci Tiberius Flavius rămase în casa pretorului şi cînd îşi ceru voie să plece la careul corturilor cohortei de însoţire, stăpînul său şi comandantul cetăţii Pontes, mai erau încă în „sacelum" privind steagurile legiunilor a I-a Adiutrix, a IV-a Flavia, I-a Italica, a VII-a Claudia, a V-a Macedonica şi cohorta I-a. Sagittariorium, armate distinse în luptele din sud prin pacificări sîngeroase. Atunci gîndi că de vreme ce steagurile aduse aici şi păstrate cu grijă pentru zeităţile adorate, în frunte cu Jupiter Cohortalis, protector al cohortelor, vor veni în curînd pe malurile Danubiului şi zecile de mii de soldaţi romani care bineînţeles nu pentru a-şi îmbăia trupurile obosite de marşuri şi exerciţii militare în apele mîloase ale marelui fluviu, ci pentru a trece peste podul pe care de zor îl construi Apolodor şi apoi a pîrjoli cu foc şi sabie pămînturile dace. Mauro îşi aminti toate acestea şi lăsă frîu liber gîndurilor mai departe. În aceeaşi noapte trecu „porta decumena" de la nord, apoi coti pe „via sangularis" unde de pe acum se cărau de zor materiale de război, care de luptă, baliste, berbeci de asalt şi tunuri de apropiere şi înţelese că toate acestea sînt aduse aici cu un anumit scop. La „porta principalis sinistra", dinspre răsărit însoţindu-l pe negustor socoti că a sosit momentul să-l întrebe :

— Sînt de părere că negoţul o să fie mult mai bun cînd vor sosi trupele aşteptate şi cînd peste pod vor putea trece carele de luptă spre Drubeta ? !

Rufinus îl privi mîhnit şi un timp nu-i răspunse, părînd ocupat a număra carele cu butii pline cu vin aromat, însoţite de paznici purtători de torţe aprinse. Îi venea greu să lege cuvînt cu Mauro, cuprins de teama lui proprie care ar putea fi mai mare cînd două minţi îi măsoară existenţa cu ochii deschişi ai realităţii. Făcu un semn cu mîna şi conducătorul de sclavi după ce dete ordin cum să fie trecute butoaiele a doua zi de pe căruţă pe puntea corăbiei ce va pluti spre cetatea Sucidava, cu lopătari de nădejde în susul apei, ceru să-l însoţească şi hotărî să înnopteze împreună cu Mauro în barca de lemn a unui negustor elen de mărunţişuri, vestit meşter al oglinzilor de plumb pe nume Trifallo. Rufinus îi împărtăşi lui Mauro că acest negustor ar fi de origine dacă.

— Vom petrece o noapte aici ! Mîine, în zori vinurile mele vor porni spre cetatea neamurilor amestecate din Sucidava şi poate după ce soarele va fi în cumpăna zilei, îmi voi putea îmbrăţişa pe Iulia, în cetatea Drubeta.

Mauro înţelese că evita înadins răspunsul la întrebarea sa şi trecu sub tăcere ezitarea lui Rufinus, făcîndu-se a se interesa mai mult de negoţul lui, de aceea spre a lega firul vorbelor, continuă fără interes :

— La Roma în bazar am cunoscut un negustor de podoabe. Nu-i mai ţin minte numele, dar pare-se a fi foarte priceput în darul lui Hermes. În dugheana lui găseai de toate, şaluri levantine, oglinzi de plumb, mărgele albastre cît ochiul de vulpe, fibule de argint şi cîte altele pe care le cumpără vulgul pentru podoabe, căci aceste nimicuri în casele bogate, nu-şi mai au căutare, aici făcîndu-şi loc aurul !

— Şi ? !

— Ai atît, Rufinus, încheie Mauro văzîndu-l zgîrcit la vorbă, cuprins de teama lui ascunsă.

— Astfel de negoţ, mînuit de o minte ageră şi mîini dibace, transformă totul în aur, prietene, hotărî Rufinus ciocănind în uşa de lemn a barăcii.

Mauro îşi aminti cum numaidecît apăru un om cu plete, mustăţi şi barbă aurie, ţinînd în mînă un opaiţ cu ulei de cînepă. Ridică lumina în dreptul feţelor celor doi veniţi şi văzîndu-l pe negustorul de vinuri se-însenină la faţă şi zîmbindu-i îl îndemnă să intre.

Rufinus făcu un semn sclavului însoţitor să rămînă afară de pază.

— De azi-dimineaţă aştept să vii, Rufinus. Aveam să-ţi vorbesc. Privi cu neîncredere spre Mauro şi schimbînd vorba rosti ca o scuză : dacă nu aş fi văzut cele cincizeci de care cu butiile pline sosind pe „via ergantina", sosind de-a valma şi încurcînd drumul oştenilor cohortei I-a Cretum, aş fi bănuit cu invidie că te odihneşti în braţele veneratei tale soţii Iulia !

— Bănuiala ta mă mîhneşte, Daran, deoarece eu sînt aici şi ea dincolo de apa aceasta blestemată. Dar să alungăm gîndurile neprielnice şi dacă nu ai altceva mai bun de făcut, vom sta de vorbă în această noapte împreună cu acest sclav „privatis".

— Grijile tale nu au temei, Rufinus, deoarece zidurile Drubetei sînt puternice !

— Oaspetele meu însoţitor se numeşte Mauro şi-e în slujba tribunului roman Tiberius Flavius, care duce solie la tronul temutului Decebal, încheie Rufinus, aşezîndu-se lungit pe pielea de capră pe laviţa din apropierea mesei, după obiceiul roman. Gîndi puţin, apoi reveni la propria lui preocupare şi spuse : cît despre zidurile de cetate niciodată nu poţi bănui trăinicia lor, de vreme ce nimeni nu o încearcă.

Mauro, cînd intră pe uşă, deşi opaiţul răspîndea o lumină slabă în interior, cuprinse cu privirea întreaga baracă şi văzu un adevărat bazar de mărfuri ieftine şi cu puţină căutare la Roma, dar foarte apreciate mai cu seamă aici de triburile barbare de peste Danubius. Nu-i scăpă lui Mauro nici tresărirea negustorului la auzul numelui trimisului Romei, dar Mauro întoarse capul şi se prefăcu a privi cu interes şalurile levite, cu desene înflorate şi fibulele de bronz de pe tejghea. Recunoscuse în Trifallo pe negustorul din bazarul Nervis, dar socoti că după atîţia ani, nu-i va fi uşor acestui bătrîn să-l recunoască, deşi ştia că pentru negustori anumite chipuri rămîn în amintire timp îndelungat, aceasta ca un exerciţiu de o viaţă întreagă, în a studia feţele clienţilor. Indiferenţa cu care îl trata Trifallo, nebăgîndu-l în seamă, îl făcu pe Mauro să creadă că timpul ştersese orice amintire şi revederea de acum e ca pentru orice străin întîlnit pentru prima oară.

— În frunzele ascuţite ale chiparoşilor de dincolo de zidurile Romei, de pe aleea sarcofagelor, pînă în frunzele ascuţite în adierea vîntului scot sunete melodioase, ca şi coardele harfelor mîngîiate de nimfe, pe cînd aici valurile tulburi ale acestui fluviu blestemat aduce gemete din adîncuri şi, Thanatos zguduie de pe acum cele două „pile culee" ale podului lui Apolodor, căci vrea sînge, vorbi ca pentru sine Trifallo.

— Armatele romane vor trece în curînd podul şi vor linişti cu sabia pe dacii barbari ! rosti ca o autoasigurare Rufinus.

Trifallo Daran zîmbi cu înţeles şi vorbi mai mult pentru sine aducînd o carafă cu vin de Rhodos, fără să pară speriat de prezenţa lui Mauro, care totuşi purta uniforma soldaţilor Romei fără insignă.

— Dacă doreşti să ai un vecin bun şi de nădejde, atunci nu-i da foc casei, ci trăieşte cu el în bună înţelegere, căci sabia şi arcul îl poate mînui orice braţ viguros...

Din aceste amintiri nu prea îndepărtate, Mauro fu trezit de veselia zgomotoasă a doi tineri daci care intrară în curtea olarului. Erau îmbrăcaţi în ţinută de luptători, cu tolba cu săgeţi atîrnată pe spate şi arcul petrecut de-a latul pieptului.

Himara, văzînd nedumerirea lui Mauro şi Topari, le zîmbi într-un mod deosebit şi plină de mîndrie îi prezentă pe noii sosiţi :

— Fiii mei, Ramur şi Romar, arcaşi de frunte în gărzile comandantului Dumbaz, îi lăudă cu legitimă mîndrie Himara. Apoi apropiindu-se de Mauro şi Topari, le şopti mai mult pentru a le împărtăşi taina pe care bănui că ei nu o cunosc : acum păzesc puntea de peste prăpastia ce desparte cetatea de peştera marelui profet al lui Zamolxe, bătrînul înţelept Ormuz unde stă acum „alesul", pe nume Tazodar.

Himara plecă intrînd în casă, semn că o cheamă alte trebi şi ceea ce a avut de împărtăşit a fost spus.

Olarul Maropin veni spre cei doi sclavi romani şi zîmbindu-le probabil, mulţumit că reuşise să procure un ulcior cu vin pe care îl aşează pe lespedea de sub nuc, împreună cu trei ulcele de lut ars cu desene de animale şi flori, probabil imaginate de măiestria lui sau copiate după natura din jur.

Nu departe înspre marginea apei, unde se vedea groapa săpată în mal şi de unde probabil îşi scotea lutul cenuşiu, cei doi fraţi gemeni Ramur şi Romar îşi scoaseră tolba cu săgeţi şi arcurile pe care le aşezară pe iarbă, părînd a nu-i interesa cei doi străini romani, prinşi în vorbă cu tatăl lor. Unul din ei, cel cu priviri aspre şi îndrăzneţe, scoase dintr-un coteţ un pui de lup şi prinse a se hîrjoni cu el prin ogradă, întărîtîndu-l în timp ce fratele său rîdea înveselit de tumbele făcute de micul lup îmblînzit.

— Romar, ai grijă să nu-ţi sfîşie mîna. Nu vezi că dacă s-a mărit a început să-şi arate colţii ?! îl avertiză tatăl său.

Romar, fără să ia în seamă cuvintele tatălui său, întărîta mica fiară mulţumit peste măsură de mîrîitul lupului, prinzîndu-i botul cu mîna, azvîrlindu-l apoi cît colo pe iarba pălită de toamnă.

Topari privi atent la muşchii rotunzi ai tînărului dac de la braţe şi picioare, care se întindeau şi se adunau ca un ghem de stîncă după cum făcea mişcările în joacă cu sălbăticiunea codrilor. Avea privirile agere şi aspre în acelaşi timp tînărul dac Romar, pîndind orice mişcare a lupului. „Ar fi un bun gladiator în arena marelui amfiteatru din Roma", gîndi în sinea lui mîhnit, socotind că dacă aceşti oameni vor fi înfrînţi de puterea Romei, mulţi din fiii acestui popor liber, cu vigoarea şi sîngele lor vor distra plictiseala aristocraţiei romane.

— Puiul de lup e asemenea romanilor, tată. Nici nu i-au crescut bine colţii şi caută să sfîşie, răspunse Ramur în locul fratelui său, neluînd seama de prezenţa lui Mauro şi Topari.

— La optsprezece ani, puterea braţelor şi curajul limbii întunecă mintea, îi scuză Maropin, nemulţumit de vorbele fiului său.

Mauro şi Topari îi zîmbiră olarului, semn că pentru ei nu e o jignire, adevărul rostit de Ramur, cel cu priviri senine şi chip de copil, care părea mai mult un visător decît un luptător sîngeros. Topari întrebă mai mult spre a arăta că nici nu băgase în seamă cuvintele tînărului dac :

— Gîndesc că de vreme ce sînt în garda cetăţii şi poartă arcuri, sînt ochitori neîntrecuţi ?

Maropin stătu o clipă gînditor, apoi răspunse cu voce blajină :

— Cine poartă arc ştie unde poate ţinti cu săgeata şi cine are sabie pentru luptă o ţine atîrnată de şold !

Romar, auzind cuvintele lui Topari, părăsi căţelul de lup, care obosit se tolăni pe iarbă. Îşi culese arcul de jos, smulse o săgeată din tolbă, o potrivi pe coardă şi privind spre Topari, zîmbi dispreţuitoare. Căută apoi cu ochii cuprinşi parcă de mînie, ţinta în înaltul cerului. Văzu un graur în zbor care se aşeză pe vîrful înalt al unui plop, dar nici nu apucă pasărea să prindă craca, căci săgeata vîjîi spintecînd aerul cu şuier scurt şi ghemotocul negru-cenuşiu căzu parcă bătut de vînt, oprindu-se cu săgeata înfiptă în piept, în crăcile desfrunzite.

Numaidecît o a doua săgeată vîjîi de data aceasta trimisă din arcul lui Ramur şi pasărea moartă fu smulsă dintre crăci căzînd lîngă trunchiul copacului cu două săgeţi înfipte în ea. Puiul de lup alergă într-acolo şi mîrîind prinse a smulge penele graurului.

Cei doi fraţi se apropiară de masa de piatră unde stătea tatăl său, părînd abia acum a da cuvenita atenţie celor doi sclavi romani. Pe chipurile lor tinere se putea vedea mulţumirea fără nuanţa îngîmfării. Romar se aşeză pe o buturugă în jurul căreia se vedeau aşchii, semn că aici se taie lemnele pentru nevoile casei. Pe faţa lui arsă de soare şi vînt se observa bine că viaţa de oştean dac e mai mult pe cîmpul de exerciţiu în aer liber.

Maropin, gînditor, îşi netezea cu palma pletele brumării şi din ochi îşi muta privirile cînd asupra celor doi fii ai săi, cînd la oaspeţii sclavi, întrebîndu-se în sinea lui de ce Topari provocase să vadă iscusinţa armelor, dacă nu vor povesti asta stăpînilor lor.

Romar îşi descinse paloşul, îl aşeză pe masa de piatră alături de ulciorul cu vin şi întrebă pe tatăl său :

— Soarele în curînd va înclina spre apus. Cînd razele lui galbene vor lumina pieziş coloanele marelui sanctuar, va trebui să fim la posturile de pază, tată, căci în noaptea ce a trecut tarabostosul Dumbaz de trei ori a trecut în control să vadă cum fiecare e la locul de veghe. Săpăm ceva lut şi plecăm !

— Lut săpat în groapă mai avem. De scos şi frămîntat mi-e greu. Dar lucrul acesta îl vom face mîine. Nu se cade cînd doi străini îţi trec pragul, fie ei şi romani, noi să ne vedem de treburile noastre. Îmi veţi ajuta numai la scoaterea figurinelor din cuptorul mic, căci bănuiesc că s-au răcit. Cuptorul e stins de două zile.

— Cînd vrei să pleci la drum, tată ? întrebă Romar, părînd a se interesa cu oarecare grijă și teamă, oglindită de ajuns în adîncul ochilor săi negri.

— Peste trei zile, fiul meu. Gîndi puțin, apoi întrebă parcă ar cere un sfat, nu o părere lui Romar : ce ar fi să plec chiar la răsăritul soarelui ! ? Cît sînt solii Romei în cetate, palatul are alte griji și gărzile sînt cu băgare de seamă mai mult pentru cei care intră în cetate, decît cei care ies pe porțile ei !

— Cînd soarele își va arăta fața luminoasă de trei ori peste vîrful muntelui Scorilo, e ziua hotărîtă ca „cel ales" să fie trimis la temutul Zamolxe și nu se cade să nu fi și tu de față, tată, își dete cu părerea celălalt fiu al olarului Ramur, zîmbind deschis tatălui său.

— Voi tinerii păziți mai cu străşnicie datina și cinstirea zeului. Mă voi strădui să fiu aici cînd „preafericitul ales" va rîde în suliță văzînd chipul strălucitor al marelui zeu.

Romar pîndea din priviri pe Topari, care în acest timp absent la discuția olarului cu fiii săi, luă paloșul de alături de pe lespede, îi trase lama din teacă și cu unghia îi încercă tăișul. Îi vorbi de-a dreptul, deși cuvintele lui se adresau parcă unor soldați romani adevărați și nu acestor doi sclavi.

— Voi romanii vă credeți puternici, căci aveți multe care de luptă, baliste și berbeci de asalt, dar cînd veți ajunge să dați piept cu noi nu cred să mînuiți spada mai bine ! Zîmbetul tineresc deschis arăta limpede în conținutul lui că nu rostise acestea cu ură sau amenințare, ci ca o convingere proprie.

— Romanii mînuiesc spada, arcul și lancea ca orice oștean care și-a petrecut vremea pe cîmpul de exerciții, interveni Mauro, așa, mai mult pentru a răspunde tînărului dac, decît pentru a lăuda bărbăția, priceperea și curajul oștilor romane.

— În orice caz, uneori destul de bine ca să poată face față unui oștean dac, completă Topari zîmbindu-i cu aceeași bunăvoință. Uneori poate mai bine chiar decît tine, tinere arcaș, îl provocă dinadins.

Prinseră a rîde cu toții, pînă și Ramur amuzat spuse privind semeț spre Topari :

— Dacă ai fi un adevărat soldat roman și nu aș vedea pe tunica ta cusut în fir roșu semnele sclaviei, ai cunoaște pe loc priceperea fratelui meu în mînuirea spadei.

Himara ieși din casă și puse alături de masă un săculeț de pînză de cînepă legat la gură și vorbi ca o scuză soțului său :

— Le-am pregătit hrană pentru trei zile cît vei lipsi, căci eu nu mă pot duce în acest timp pînă la marele sanctuar. Apoi se așeză pe laviță deoparte, părînd a prinde odihna obișnuită de familie la răcoarea bătrînului nuc.

Ramur se așeză la picioarele mamei sale și-și culcă capul pe genunchii ei.

— N-ai vrea oare, tinere luptător, să-ți încerci spada cu mine ? întrebă Topari, ușor întărîtat de acest băiețandru și, fără să vadă destul de bine surprinderea și neaprobarea lui Mauro, își scoase tunica pe care o aruncă deoparte. Acum, în cămașa fără mîneci, mușchii puternici ai sclavului se vedeau din plin.

— Fără îndoială că te pricepi să lupți, sclavule, de vreme ce porți acea tăietură în mușchii pieptului. Sau poate ți-a brăzdat pielea biciul stăpînului ? !

Rostind acestea luă sabia fratelui său Ramur, trase lama din teacă și sări deoparte, gata de luptă în fața lui Topari.

Topari îl măsură o clipă atent și Mauro văzu în ochii prietenului său privirile sălbatice ale gladiatorului de odinioară.

— Cine pierde sabia se socotește învins, hotărî Topari. Nu se cade să ne înfierbîntăm sîngele pînă la dușmănie.

— Fie ! încuviință Romar, așteptînd să fie atacat.

Topari se apropie încet de tînărul dac, părînd a ține sabia fără vlagă în mînă și cînd Romar țîșni înainte pentru a-l ataca, sări într-o parte și brațul destins ca un arc descrise un cerc în aer izbind cu atîta tărie tăișul săbiei lui Romar, încît arma îi zbură din mînă, izbindu-se de zidul de piatră al porții.

Mîniat de-a binelea, Romar se repezi și-și ridică spada repezindu-se spre Topari. Acesta îl aștepta nepăsător parcă, apoi cînd izbitura tînărului prinse latul spadei puse anume în acest fel de sclavul roman, îi apucă mîna puternic în dreptul încheieturii care ținea garda, o răsuci scurt și Romar scăpă arma jos, pe care Topari o apăsă cu piciorul.

— Lupta a fost cinstită, Romar, interveni fratele său încruntînd ușor din sprîncene. Se cade să respecți legămîntul de la început, căci a fost numai o întrecere și aici mînia nu are ce căuta.

Topari își puse palma pe umărul drept al lui Romar, semnul de salut al gladiatorilor înainte și după luptă și deși vedea limpede pe chipul tînărului dac mîhnirea, îi zîmbi încurajator, prietenos chiar și îi vorbi :

— Totuşi arcul îl mînuieşti cu multă dibăcie şi îmi voi aminti de acest lucru mereu, luptător al Daciei.

Maropin îşi trecu mîna prin barbă, nemulţumit şi privi mai cu luare-aminte la sclavul roman care îşi îmbrăcă tunica. Rosti cu o uşoară dojană în glas :

— Sînt de părere că ar fi bine să te uiţi mai cu luare-aminte la semnul ce-l poartă acest oaspete al nostru pe piept, pentru care merită toată cinstea.

— În cazul acesta, tată, nu rămîne decît să-mi pară rău pentru vorbele de adineaori şi...

Mulţumit de felul cum răspunse fiul său, îl întrerupse, căci socoti nedemn de un oştean dac să-şi ceară iertare de la un om străin de neamul lor.

— Eu nu am avut de gînd decît să te fac să simţi îndatoririle faţă de omul care se află în casa ta şi acum, continuă olarul schimbînd vorba, pînă pregăteşte Himara ceva de ale gurii pentru toţi, noi să scoatem zeii din foc, să vadă şi aceşti romani cum le cinstim credinţa. Zîmbi tainic către fiii săi şi numai Mauro băgă de seamă că în acest zîmbet se ascunde nuanţa unei batjocuri.

— Ce ştii tu, omule, despre zeităţile romane sau elene, întrebă Mauro, nemulţumit de vorbele lui Maropin, din tonul căruia se contura străveziu ironia.

Maropin se uită la cei doi sclavi romani cu coada ochiului şi făcu un semn scurt de dezlegare sau hotărîre celor doi fii ai săi.

Zîmbind, aceştia porniră pe panta cu iarbă pălită de toamnă, unde un uşor fum albăstrui tremura străveziu deasupra pămîntului, molatic, degajat de căldură, unde probabil se afla cuptorul de ars.

— Mă întreb ce poate cunoaşte un dac din inima munţilor despre Jupiter, Juno, sau Mars, de vreme ce casa lui e pusă sub semnul lui Zamolxe, completă întrebarea Mauro nemulţumit de faptul că acest olar dac după buna primire ce le-o făcuse, acum părea a-şi bate joc de ei. Nu era o jignire pornită dinadins, dar felul de a-i privi precum şi nesocotitele cuvinte ale lui Romar adresate lui Topari dovediră acest lucru.

Maropin, înainte de a porni în urma fiilor lui, Ramur şi Romar, care şi începuseră să desfacă gura cuptorului de ars olărie, le răspunse ridicînd din umeri :

— Mult prea puţin ca să le cunosc puterile ? ! Chipul însă l-am lucrat cu aceste mîini din lutul acela cenuşiu de sub rîpa

rîului şi poleiala albă le-am dat-o din pămîntul anume adus de tarabostosul Batar prin însăşi Ormania, sora lui Decebal.

— Batar nu cred să aibă nevoie de zeii Romei, deoarece temutul vostru Zamolxe pedepseşte amar pe cei ce caută să aibă chipurile zeităţilor altor popoare.

— Şi temutul şi slăvitul nostru conducător Decebal nu ar ierta acest lucru. Dar cînd taina e legată de o spiţă de rege, atunci şi pămîntul tace şi ploaia şi vîntul ! Oftînd continuă : Batar e un mare luptător şi dibăcia lui e ca a vulpii. Se strecoară pe lîngă laţ şi-şi rostuieşte treburile lui de acum şi de mîine...

— Odată, în cetatea noastră Drubeta, stăpînul meu mi-a spus că uneori cuvintele retează capetele mai repede decît ascuţişul sabiei, vorbi Mauro, amintindu-şi de cele spuse de Tiberius Flavius, fără răutate însă.

Maropin înţelese aluzia şi privi mîhnit la cei doi sclavi în slujbă de încredere la Tiberius Flavius, trimisul Romei, apoi le vorbi simplu cu un uşor tremur în voce :

— Gîndesc că drumul pînă la cetatea Regidava la tarabostosul Batar nu-mi va abate nenoroc asupra casei mele prin aceea că aţi trecut pragul aici ca oaspeţi. Eu credeam că toţi cei ce poartă tunica armatei romane, chiar fără insignă sau de acelaşi neam cu ei, iubesc obiceiurile stăpînilor şi zeităţile ocrotitoare.

Topari şi Mauro nu putură înţelege dacă olarul Maropin şi acum îşi rîde de ei, sau prin aceste vorbe caută să le ceară ocrotirea şi înţelegerea pentru cele rostite.

Topari întrebă cu voce potolită spre a alunga orice teamă care o citi limpede în ochii lui Maropin, într-o frîntură de timp ca într-o scurtă fulgerare la orizont în noaptea întunecoasă.

— Dacă vorbele mele te jignesc, îmi cer de la început iertare. Faci parte din neamul aspru al dacilor, agăţaţi de munţi cum se vorbeşte în Roma, sau eşti străin de ei. Deşi după plete, ţinuta demnă...

Maropin privi mîhnit spre cei doi fii ai săi care aduceau coşul plin cu diferite figurine răscoapte în cuptor, înfăţişînd în mod nu prea izbutit chipul zeilor şi zeiţelor, romani şi eleni. Stătu un timp gînditor, privind spre soarele cu strălucirea stinsă, care cobora spre apus atingînd vîrful munţilor înalţi, stîncoşi, semeţi din depărtare. Razele galbene roşietice îi po-

leiau straniu chipul aspru, trist, cuprins de gînduri, în culori de aramă încinsă încît Topari nu se putu opri să nu gîndească: „Cu toții parcă sînt turnați în aceeași dăltuire de stîncă, fie tarabostos, sau oștean de rînd. Oare și regele lor e la fel?"

— Întrebarea ta, sclavule priceput în mînuirea armelor, vorbi mai mult lui Topari, ar fi făcut ca sîngele să-mi clocotească în mine și nu știu dacă încrucișînd săbiile nu ai fi înroșit apa Sarghetei, în chinurile morții! Continuă cu o ușoară mînie în glas: dar cînd viezurii pămîntului rod pe dedesubt, stejarul, oricît de falnic ar fi, se prăbușește în bătaia vîntului.

Mauro și Topari nu pricepură atunci tîlcul vorbelor și nici nu căutară să le afle dezlegarea. Spre a alunga mîhnirea pe care o bănuiau a fi mult mai adîncă în inima olarului dac, și spre a spulbera în vînt orice teamă din partea lor, Mauro rosti:

— Cînd te macină necazul în adîncul inimii, mărturisești adevărul aceluia căruia crezi că-i slujești cu credință căci numai așa...

Maropin îl întrerupse destul de aspru și cuvintele lui trădau mînia clocotitoare:

— Ce ar putea olarul Maropin să facă, cînd Batar din trunchiul înțeleptului Durach-Diuurpaneus străjuiește peste zidurile cetății Regidava? Vorbele lui sînt croncănit de corbi și privirile nu îi sînt de șoim gata să-i sfîșie în gheară pe cei ce încearcă cu sabia pămînturile strămoșilor noștri și al neamului meu de oameni cinstiți și aprigi războinici.

Părînd a-și fi potolit mînia și mîhnirea de adineaori chipul lui Maropin se însenină. Mauro și Topari putură să vadă unele figurine albe, poleite cu smalț, ale zeităților pe care Romar și Ramur le înșiraseră pe o policioară, strîmbîndu-se la ele în mod copilăresc, fără să bănuiască nimic din cele discutate de tatăl lor cu cei doi sclavi romani, căci toate vorbele fură rostite în limba elenă.

Mauro și Topari priviră cu interes chipurile în lut ars, smălțuit, ale lui Dis Pater, Hygia, Apollo, Diana, Dionysos, Bachus, Nemesis, Hecate, Mercurius, Fortuna, Minerva, Jupiter și Juno.

Topari se apropie mult de aceste chipuri, căutînd parcă ceva anume. Descoperind ceea ce căuta, luă în mînă mica siluetă a zeiței Nemesis, ocrotitoarea. Căldura încă nepotolită a focului din cuptor îi încălzea parcă inima și rosti mai mult pentru sine decît pentru cei de față, spre nedumerirea lui Romar și Ramur:

— E singura a cărei înfățișare o cinstesc. Și ar fi bine olarule ca în clipele grele să te gîndești la chipul ei nevăzut și neconceput de meșteșugul și mintea unui om. Chipul ei trăiește în noi. E speranța. Această zeiță ocrotește pe cei de o seamă cu noi, lipsiți de bucuriile vieții, încheie oftînd gladiatorul de odinioară.

Mauro prinzînd ceva din tîlcul vorbelor acestui dac cinstit și spre a alunga orice bănuială protestă zîmbind:

— Eu aș fi de părere că la loc de cinste se cade a sta, în inima prietenului nostru dac, Minerva, călăuza gîndurilor bune, căci această zeiță desigur îl urăște pe Mercurius, dănțuitorul nestăpînit pe grămezile de aur și drumul lui duce întotdeauna la trădare. Uneori chiar, a propriului tău neam, oftă potolit cu durere Mauro.

Plecară din casa lui Maropin, nu mult după ce Romar și Ramur își agățară lîngă tolba cu săgeți trăistuțele cu merinde, plecînd spre marele sanctuar, străbătînd o potecă îngustă pe sub rîpa apei Sarghetii, ocolind pe de vale prăpastia despărțitoare.

Merseră un timp fără să vorbească, fiecare prins de gîndurile proprii, mîhniți în sinea lor pentru acest sărman olar înlănțuit în zbaterea lui oarbă ca o insectă în țesătura firelor unui imens păienjeniș care bănuiau a se întinde pînă la tronul lui Decebal. Oare va reuși să se smulgă la timp din lupta interioară între dorința de a-și cîștiga pîinea prin negoțul dibăciei mîinilor sale, sau dragostea de neamul dac?!

— Între patru ochi, putem schimba gîndurile pe vorbe, îl îndemnă Mauro pe Topari în timp ce urcau panta străzii înguste spre piața cu jgheaburi de stîncă și apă cristalină.

— După cîte înțeleg, marele păianjen căruia toate popoarele îi spun simplu „trădare", își are prins un fir în plasă și aici în casa olarului Maropin.

— Ai rămas mirat că ai văzut aceste zeități plămădite din lut? sau gîndurile te duc mai departe prietene, întrebă Mauro, prețuind mai mult judecata limpede a lui Topari.

— Spune-mi drept Mauro, întrebă Topari fără să îi răspundă de-a dreptul: tu ce crezi despre bătrînul Dezon, despre acest pumnal pentru care a trebuit să jur și zeii romani și eleni plămădiți din lut de olarul dac Maropin?

— Deocamdată nimic. Cred însă că în cetatea de scaun a lui Decebal, care-i roade zidurile și tronul... Păcat de acest

popor liber şi drept. După un timp continuă : Regidava cetatea de strajă a văii şi drumului ce duce spre Sarmizegetusa e cheia ce deschide porţile romanilor şi acel tarabostos pe nume Batar, mînuitorul ei.

Ar fi continuat să vorbească înainte despre aceste lucruri stranii, dar larma din piaţă şi mulţimea adunată în faţa palatului îi făcură să grăbească pasul într-acolo, bănuind a se petrece lucruri de seamă. Nu se gîndiră la ce vinărie vor înnopta şi unde vor pune capul pentru odihnă în acea noapte. Hotărîră totuşi să se strecoare prin mulţime pînă la scările palatului şi poate prin bunăvoinţa unui luptător din paza porţilor să poată da de ştire stăpînului lor Tiberius Flavius unde se găsesc.

*

* *

Cele trei zile de aşteptare pînă să primească răspunsul lui Decebal părură a fi foarte lungi şi din cale-afară de plicticoase, mai cu seamă că în prima zi de cînd era adăpostit sub acoperişul casei bătrînului comandant Micaruz, în aripa ce-şi deschide priveliştea spre grădina terasată în care aleile tinerilor brăduţi îşi păstrează verdele înviorător ca şi potecile de agrişe pînă la izvorul ce ţîşneşte din stîncă. Ar fi fost nespus de plăcută o plimbare în această grădină pe o zi însorită, dar acum o pîclă ceţoasă stăruia pe sub bătrînii copaci tîrîndu-se pe pămînt ca un linţoliu al morţii. Orizontul se îngustase chiar şi în acest parc nu prea întins al casei lui Micaruz, încît puţinii boboci de trandafir care îndrăzniseră să-şi desfacă petalele, în această zi de toamnă mohorîtă, parcă se zgribuliseră şi ei şi prinşi de teamă la săruturile reci ale ceţii umede.

După terminarea ospăţului, Decebal privindu-l adînc în ochi pe Tiberius Flavius, citindu-i parcă dorinţa nostalgică din inimă, hotărî drept adăpost pentru timpul cît va rămîne în cetate casa Dacinei. Poate luase această hotărîre spre a da tot ce poate oferi rangul lui de tribun roman şi trimis al Romei, spre a fi în preajma aceleia care i-a ţinut bună tovărăşie în noaptea ospăţului. Nu se îndoia că acest rege barbar nu ghicise din bun început deosebitul interes ce-l poartă tinerei fete dace. Sau poate, socoti Flavius, privind spre întunericul codrului prezenţa lui în palat ar fi fost nepotrivită pentru Decebal cînd avea multe de chibzuit înainte de a da răspunsul împăratului Traian. „Să fie oare şi una şi alta ?“ gîndi solul roman. Oricum tocmai prin faptul că se găsea sub acelaşi acoperiş în odăile cărora respira şi tînăra dacă îl făcu să zîmbească mîhnit şi pîndea mereu aleile grădinii, aşteptînd parcă apariţia aceleia pentru care un nelămurit sentiment de admiraţie, duioşie şi milă îi sălta inima în ritm mai nepotolit.

— Cred că nu ţi-a fost greu să vezi tribune că aici sclavii se poartă cu stăpînii ca şi cum ar face parte din familie, îndrăzni Silvanus să deschidă discuţia.

Făcu aceasta mai mult pentru a-l smulge pe Flavius din neliniştea care i se putea lesne citi pe faţă.

Silvanus, centurionul gărzii personale, rămăsese cu Tiberius Flavius şi cu jumătate din oameni care îi însoţeau. Aceşti soldaţi în marea piaţă din faţa palatului regelui Decebal îşi continuau înainte viaţa obişnuită de tabără, schimbînd gărzile, lăsînd consemn pentru noapte, suflînd din trîmbiţe timpul de odihnă şi înălţînd dimineaţa drapelul roman pe stîlpul din mijlocul careului de corturi. Luptătorii daci din gărzile palatului zîmbeau ironic iar copiii ţopăiau veseli împrejurul santinelelor romane.

— Ciudată liniştea în această casă Silvanus, îi răspunse abia şoptit Flavius. Se pare că viaţa trăieşte undeva ascunsă şi totuşi îi simţi prezenţa pretutindeni ! Sau poate ne ocolesc pe noi cei ce nu sîntem de un neam cu ei. Şi totuşi această tăcere prinsă în cătuşele liniştei te îndeamnă la meditare, hotărî tribunul oftînd. Acum poţi să faci versuri despre sălbatica frumuseţe a Daciei, adăugă mîhnit desprinzîndu-şi privirile din întunericul care se aşternuse afară.

— Se spune că şi Caesar a rămas profund mîhnit de frumuseţea versurilor lui Ovidiu, cînd îşi plîngea durerea surghiunului, şi totuşi nu a voit să-l ierte...

— Împăraţii nu au timp să cunoască frumosul. Viaţa li se pare prea scurtă pentru a-şi duce la bun sfîrşit planurile de luptă şi cuceriri. Şi acolo unde mărşăluiesc trupele şi duduie pămîntul, în copitele cailor şi moartea călăreşte aproape, nu poţi auzi ţîrîitul monoton şi trist al greierilor, cînd codrii toamna îşi cern frunza moartă spre pămînt...

— Iată tribune că aţi şi început să faceţi versuri. Numai că ditirambii mai trebuiesc aliniaţi în ritm şi rimă. Venerata

Tullia ar fi nespus de încîntată să primească o scrisoare în versuri compusă cu atît patos, îndrăzni să răspundă Silvanus, ştiind şi el de altfel ca toată Roma despre această dragoste pătimaşă a tribunului.

Tiberius Flavius îl privi în adîncul ochilor, spre a vedea dacă nu cumva a mers prea departe în discuţie cu acest comandant, încît îşi permitea să-l ia în derîdere. Văzînd însă faţa senină a lui Silvanus, înţelese că cele rostite nu purtau nuanţa unei ironii.

— Uneori mă simt şi eu frămîntat, împins spre meditare şi adevăr. Cred că la întoarcerea mea la Roma nu voi găsi un Pelias din miturile elene duşman de moarte al adevărului. Căci să ştii Silvanus, îi spuse pe nume cu multă hotărîre în glas, pentru mine drumul prin ţara dacilor a fost aidoma peşterii înţeleptului Cheiron şi niciodată nu voi ocoli adevărul.

— Şi totuşi aceşti daci vor fi înfrînţi şi robiţi tribune. Căci ce hotărăşte Roma, nu se va încheia pînă nu va fi împlinit. Schimbînd discuţia, ca şi cum i-ar împărtăşi lui Tiberius Flavius o noutate, continuă : Familia Varenius Probus de pe acum îşi vede în urmaşi un şir de conducători ai acestor pămînturi.

Tiberiu îl privi zîmbind, apoi îi dezvălui propriile lui temeri :

— Ştiu că împăratul nostru a hotărît soarta acestui neam. Hotărîrea luată se adevereşte de înseşi cuvintele lui Traian la punerea temeliei podului peste Danubius : „Poţi să-l feliciţi pe Apollodorus din Damasc, căci îţi durează pod de legătură generale Decimus cu pămînturile triburilor sălbatice din nord, să poţi nestingherit trece în carul tău de luptă, iar Sacerdotes ai tuturor divinităţilor te vor slăvi ca guvernator al noii provincii a imperiului".

— Deci generalul Decimus Terentius Scaurianus, tribune ?! se miră Silvanus.

— El, centurioane !

— Sper să fi ajuns în pace Carenus în castru, schimbă vorba Silvanus.

— Cînd ai jumătate centurion din gardă prin preajmă-ţi şi trei cohorte în castru în dosul zidurilor şi e încă pace cu Decebal nu se poate întîmpla nimic rău. Mai cu seamă acum din partea regelui dac, întări Tiberius Flavius.

Dezon, bătrînul sclav după ce bătu de cîteva ori în uşă, îndrăzni să intre şi după cuvenita plecăciune în faţa puternicilor stăpîni, îi pofti la masă în marea sală de ospeţe. Dezon se retrase dar postat la uşă aştepta smerit apariţia celor doi romani.

Merseră în urma sclavului care le deschidea uşile, apoi înclinîndu-şi capul spre piept îi lăsă să treacă pe oaspeţii romani. Intrară în marea sală din stînga unui culoar larg şi pînă aici nu întîlniră decît o femeie trecută de vîrsta tinereţii care zîmbindu-le le arătă cu un gest al mîinii interiorul imensei săli. Pe masa din mijloc nu erau aşternute decît scoarţe înflorate, aşteptîndu-şi parcă oaspeţii, deşi nimic nu era orînduit, decît cele trei sfeşnice din argint în care pîlpîiau odihnitor flăcările lumînărilor din ceară galbenă de albine. Dintr-o privire atît Flavius cît şi Silvanus cuprinseră în marea încăpere cu pereţi împodobiţi cu ţesături de cînepă înflorate în culori de contrast între negru şi alb, lucrate de mînă în gherghef, sau ţesute în războaie. În fund sub un imens policandru din bronz, cîţiva butuci de brad ardeau molcom pe vatra largă a cuptorului, răspîndind în aer miros plăcut de răşină.

— Într-adevăr, ciudată casă Silvanus, repetă Flavius. Totuşi o nespusă căldură îţi alungă urîtul şi spaima din inimă, căci totul pare aici solemn şi vesel. Pînă şi pîrîitul lemnelor din foc, parcă povestesc legendele de mult ale acestui popor.

Privirile se opriră pe un covor ţesut în război de mînă. De acest lucru îşi dădu seama numaidecît Flavius, căci mai văzuse astfel de scoarţe aduse de negustorii eleni şi vîndute în bazarurile Romei. Desenul lucrat cu măiestrie reprezenta un zimbru răpus de o tînără fată cu lancea lîngă tulpina unui gorun bătrîn. În gînd îi apăru scena din pădurea celor cinci stejari. Admiraţiei lui nu i se ataşă şi Silvanus, dar privea stăruitor această scenă de vînătoare şi nici nu băgară de seamă prezenţa Dacinei care se apropiase în spatele lor şi rosti înveselită :

— Pentru noi luptele cu sălbăticiunile pădurii dace dau uneori motiv de înfrumuseţarea scoarţelor, pînă şi ţesătoarelor sclave.

Surprins Tiberius Flavius şi Silvanus se întoarseră numaidecît spre acel ciripit vesel al Dacinei şi o salutară plecîndu-şi plini de admiraţie capul şi privirile în faţa ei. Dacina era atît de proaspătă şi binevoitoare, încît solii Romei uitară

drumul ce-l străbătură prin țara regelui barbar și misiva apăsătoare pentru care veniseră și cîteva clipe li se părură a fi într-una din casele de munte ale etruscilor zidită pe una din văile munților Alpi. Bine-nțeles că Tiberius Flavius făcuse această comparație prin propria sa imaginație care mustea ca seva hrănitoare a copacului, amintindu-și de cele povestite de tatăl său despre acest glorios popor. Și tradițiile, imitație după bogata ceramică etruscă, au rămas identice. Aceeași căldură patriarhală, liniștitoare simți Flavius, asemănătoare aceleia pe care și-o închipuia în mintea lui înflăcărată cînd îl asculta pe tatăl său povestind întîmplări și fapte glorioase petrecute cu multe secole în urmă ale acestui popor care a dăltuit urme adînci la desăvîrșirea civilizației și puterii romane de acum. Dacă acești daci, gîndi Tiberius, ar avea ca aliați triburile germanice din nord, atunci chiar dacă s-ar naște un alt Publius Decimus Mus și s-ar oferi din nou zeilor infernului ca-n zbuciumata luptă a etruscilor, pe acest popor liber nu ar reuși să-l înfrîngă căci este legat de pămîntul lui de nenumărate secole.

— Cuprinși de mirare și adîncă admirație că în acești munți de o frumusețe sălbatică, neasemuită, poți găsi un locșor atît de încîntător, ne-a amuțit glasul, întrerupse această tăcere stingheritoare Silvanus, căutînd să salveze situația penibilă a lui Flavius care văzînd pe Dacina se pierduse de-a binelea.

— Bănuiesc că vorbele voastre sînt sincere comandante, deși tăcerea tribunului lasă să se bănuiască că nu împărtășește aceleași păreri, îl înțepă fără răutate Dacina.

Tiberius Flavius roși ca în anii primei tinereți cînd îl surprinse dezbrăcat în „trepidarium" o tînără sclavă nubiană din serviciul casei lor. Se reculese totuși și vorbi cuprins de ușoară emoție :

— Nu aș putea nega că toate cîte le-am întîlnit în drum de la Roma și pînă aici, locuri, cetăți și oameni, nu m-au pus în uimire ! Dar asemenea lui Iason cînd puse piciorul pe țărmurile Colhidei, simți numaidecît săgeata șiretului Eros.

Dacina rîse ștrengărește și cu obrajii împurpurați în culorile mărului pîrguit în razele soarelui, îl privi pe Flavius în adîncul ochilor. Rîsul se stinse și rămase un timp gînditoare cu buzele umede, ușor întredeschise și vorbi ca pentru sine :

— Numai că Iason, Hercule, Castor, Polux și Orpheu de pe corabia Argo căutau aurul din munții Colchiilor. Ca și acum tribune.

Surprinși de acest răspuns neașteptat, atît Flavius cît și Silvanus o priviră cu mai mult admirație. Se priviră unul pe altul, dar nu răspunseră. La invitația Dacinei se așezară la masă.

Dacina părea cuprinsă de o mîhnire demnă, luîndu-și rolul în serios de stăpînă a casei, distanțînd prin aceasta noua atitudine, hotarul între neamul ei dac și acești romani.

Spre a lega din nou firul discuțiilor și a nu arăta cu nimic că în parte cuvintele Dacinei l-au jignit, deși în sinea lui știa cît sînt de adevărate, Flavius îi vorbi cu căldură și poate sincer în acel moment :

— Acolo unde nici nu bănuiești, găsești o lume, un popor, care de-a dreptul te uimește.

— Și poate, o Medee romanule, îndrăzni să pronunțe Dacina cu o ușoară revoltă în glas, părăsind bariera unei simple tachinări pe marginea unei vechi legende elene.

Înfruntîndu-le privirile, Dacina în simpla ei rochie albă părea că poartă în priviri viziunea sîngeroasă a zeiței Eris, admirîndu-l pe Agamemnon căci ucise pe cei doi fii ai lui Priam.

— Poate, hotărî Flavius cu privirile înflăcărate, învăluind-o îndrăzneț pe fiica comandantului de oști dace.

— Fără să fie pus la cele trei încercări grele, ale lui Aiete, interveni Silvanus împăciuitor, bine dispus după ce goli singur cupa cu vin de Rhodos pe care două tinere fete dace se grăbeau să o umple la loc aducînd mereu carne de miel friptă pe farfurii de lut ars.

Mai înainte era gata să rostească vorbe pline de mînie Dacina, dar acum supărarea îi trecuse. Zîmbi lui Flavius și-l avertiză în vorbe cu tîlc :

— Poate mîine la vînătoare sau întrecerile dintre luptători ? Dar nu pune preț pe ajutorul zeiței Hecate romanule ! Pronunță cuvintele acum într-un anumit fel care putea lesne fi înțeles drept postament unui început de prietenie.

După ce terminară cina, cum o numi Dacina, și după ce se înfruptară din bucatele aduse pe îndelete, Silvanus își ceru scuze că nu va putea niciodată să-i răsplătească ospitalitatea

și mai cu seamă își exprimă părerea de rău că nu e și tatăl Dacinei de față.

Dacina motivă lipsa tatălui său ca fiind reținut cu trebi la palat. Nu se putu abține să nu întoarcă privirile spre Flavius și cu o amenințare plăcută îi vorbi lui Flavius:

— Temuta Ultra stăpîna piticilor de pe pămînt, care sapă scorbure în copaci și peșteri în munții noștri, nici ea nu te va ocroti nici măcar o zi dacă nu voi vrea eu.

Acum era rîndul lui Tiberiu să rîdă, înveselit de-a binelea de această tînără dacă, cu chip de zeiță.

Îmbufnată, dar totuși căutînd aparent să-și păstreze prestanța de gazdă hotărî:

— Dacă doriți să aveți sclavii în apropiere, pot locui în aripa casei ce dă spre sanctuar. Pentru acest lucru l-am și trimis pe bătrînul Dezon să-i caute pe ulițele cetății sau prin vinării.

Înclinînd ușor capul Dacina dispăru, închizînd ușa în urma ei în dreptul vetrei unde tăciunii roșietici mai clipeau stins ca un ochi de veghe în această încăpere. Numaidecît aceeași sclavă îi conduse pe culoarul larg, deschizîndu-le ușa la cele două camere de odihnă.

— Zeii cînd vor să te pedepsească îți aștern dinainte bucate alese și te preacinstesc de la naștere cu păcatul nestăvilit al lăcomiei. Sau poate am îmbătrînit tribune, căci somnul mă îndeamnă să mă las fără griji în brațele îmbietoare ale lui Hypnos, încheie Silvanus în această perorație încîlcită ca o rugăminte de înțelegere, că e obosit, sătul și dorește să se culce.

— Împăratul ar trebui să se gîndească de pe acum la veteranii din regiuni și să-i așeze la gura sobei dîndu-le mulți acri de pămînt din ținuturile cucerite, ca să mai fie măcar astfel de folos Romei, înainte de a fi puși în sarcofage comandate, îl zeflemi fără răutate Flavius.

— Bine ai grăit tribune, ciolanele ruginesc, încuviință Silvanus mai mult spre a nu-l contrazice pe Flavius, cît și spre a putea cît mai degrabă să se lase pradă somnului.

Retras în camera lui, Tiberius Flavius scoase cîteva papirusuri din coșul împletit, care nu știe cum ajunsese aici, poate din grija lui Mauro sau a comandantului Carenus. Apropie un scaun de masa grea de frasin, așeză sfeșnicul de argint în stînga spre a nu-i stînjeni vederea și începu să-i scrie tatălui

său și împăratului. Gîndi că ar fi bine să scrie și sorei sale Diomena, dar nu la palatul lui Traian, ci acasă. Hotărî chiar mîine să trimită un curier spre Drubeta și de acolo spre Roma.

În primul papirus Tiberius Flavius înșiră propriile observații, mai mult de ordin descriptiv, ale călătoriei, ale peisajelor frumoase din munții dacilor și ale oamenilor, ale dacilor pe care Roma îi consideră triburi sălbatice, sîngeroase, lipsiți de cultură care nu se pot asemui nici pe departe cu a popoarelor subjugate din Moesia, așa cum se credea la Roma...

De la Danubius sau mai precis după ce am pus piciorul pe pămîntul acestor oameni liberi, chiar de la cetatea Drubeta, mi-am dat seama de felul greșit și știrile neadevărate care sosesc la Roma și sînt rostite pînă și în palat ca și în vulgul străzii. Cred că ar fi bine să-ți amintesc că în cetatea din fața podului la care lucrează sclavi și soldați romani fără număr, atît la lumina soarelui ziua, cît și la flacăra torțelor noaptea, am întîlnit un comandant pe nume Aurelius Aquillus care nu mi-a plăcut. Și cred că sînt mulți ca el pentru care singura plăcere e vinul și tortura prinșilor daci. Aici am făcut, cred eu, un lucru de care nu-mi pare rău, deși nu se încadra în misiva primită de la împărat. Totuși datorită rangului, împuternicirii lui Traian, cît și influenței tale în senat și mai cu seamă acest lucru m-a determinat să salvez, printr-o întîmplare ciudată pe un mare conducător de triburi dace pe nume Drubal și care la tronul lui Decebal mi-a fost de mult folos. După cum am aflat aici, e prețuit de toate celelalte căpetenii de triburi și mai cu osebire se bucură de înțelegerea Ormaniei, sora lui Decebal. Cu el și cu Mauro, sclavul casei noastre, am străbătut pădurile și văile, prin munții prăpăstioși ai Daciei. Era să uit, odată cu acest tarabostos dac, am scos și alți oșteni ai acestui popor din mucegăitele beciuri ale Drubetei și împreună cu ei și un sclav pe nume Topari, spre totala nemulțumire și lipsă de înțelegere a comandantului cetății noastre. Cred că numai teama de Roma l-a reținut să nu-mi despice capul cu sabia.

Multe zile în șir am mers pe drumuri grele și neprielnice pentru oștenii romani. Urcușul peste stînci și bolovani ascuțiți era nespus de anevoios. Uneori chiar pe văi sînt stînci enorme prăbușite din înălțimi. Numai bărbăția încercatului

centurion Silvanus îi putea hotărî pe soldaţii noştri să călărească o zi întreagă, fără popas, pe timp de ploaie şi ceaţă. O ceaţă rece care coboară din vîrful munţilor ca vălătuci grei de fum spre văile adînci şi înguste, încît uneori chiar litiera mea era purtată anevoie. Pentru daci însă, tot acest drum le pare uşor încît nici pe departe oboseala nu se putea vedea pe chipul lor. Doar o mîhnire demnă le întunecă privirile. Cred că ne urăsc cumplit, deşi în nici o ocazie nu lasă să se vadă aceasta. Aş putea spune că din contră, caută să fie binevoitori şi ne arată atenţie toţi locuitorii din aşezările tribale prin care am trecut. Ba mai mult, în aşezările tribului de la poalele muntelui pe care-i zidită cetatea Arcidava, trib din care face parte şi tarabostosul Drubal, am stat la masă pe prispa unei case arătoase, acoperită cu ţiglă şi eu şi Silvanus am fost ospătaţi cu multe bunătăţi de care orice patrician al Romei ar fi mulţumit. Nu ştiu dacă credinţa lor este atît de puternică în zeul lor fără chip Zamolxe, dar pe farfuriile de lut ars şi chiar pe cănile din care se bea vinul, este încrustat semnul ciudat al balaurului. O fi un simplu ornament sau un simbol sălbatic, neînţeles de noi. Oameni însă în drumul nostru am întîlnit numai bătrîni aşezaţi pe lespezi de piatră, în faţa caselor şi uneori copiii ne ieşeau în cale, dar şi aceste mici făpturi cu obrajii roşii, plini de sănătate, nu-şi ascundeau ura faţă de noi şi nu am reuşit să ni-i apropiem oricît am căutat să-i ademenim cu portocale şi cu smochine. Nu ştiu dacă refuzul lor de a primi ce le ofeream se datoreşte faptului că nu cunosc astfel de fructe în ţinutul lor, căci aici pomii sînt plini de mere, sau poate, ura părinţilor să fi semănat vrajbă pînă şi în inima copiilor ?! Cîte un bătrîn răzleţ ne privea mai stăruitor, dar şi în ochii lui cu vederea aproape stinsă cred că mai licărea o fărîmă de ură. Doar în tribul Ceauşilor am zărit de departe siluete de oameni, bărbaţi şi femei, adunînd rodul viilor de pe dealuri, sau mînînd grăbiţi de pe firul văilor spre desişul pădurii cirezile de vite la apariţia noastră. Priviţi de departe par oameni paşnici, cu îndeletniciri de aşezare gospodărească. Îşi cultivă cu grijă pămîntul care le dă rod bogat, căci prin văile de la poalele munţilor, fîneţele şi spicul grîului e ispititor. Luînd în copitele cailor iarba grasă, cu firul verde plin, trecînd peste şuvoaiele limpezi de apă, fără să vrei te gîndeşti la unele ţinuturi stîncoase, despădurite, sărace, lipsite de apă, cu Moesia inferioară pînă departe de nisipurile fierbinţi unde doar şopîrlele îşi încălzesc trupurile hidoase la arşiţa dogoritoare a soarelui.

Din munţi curg pîraie limpezi cu apă cristalină care te fac să nu simţi dezgust chiar atunci cînd o sorbi cu lăcomie alături de botul calului. Şi acest lucru îl făceau cu nespusă plăcere soldaţii şi caii după o zi de marş prin văile stîncoase greu de străbătut. Peşti de un colorit nemaivăzut se văd puzderie pe nisipul auriu şi poţi să stai timp îndelungat să-i priveşti fără să-ţi fie urît, căci cristalul apei lasă privirile să străbată adîncurile ca într-o oglindă fermecată. Mauro şi Topari cei doi sclavi mă însoţesc cu credinţă şi s-au împrietenit numaidecît cu cîţiva tineri daci. De la aceştia au învăţat meşteşugul de a prinde peşte noaptea la lumina torţelor de răşină. Aceşti peşti nespus de gustoşi fripţi pe jăratic aşa cum procedează localnicii şi atît eu cît şi Silvanus am mîncat cu plăcere, deşi nu mai întîlnisem astfel de obicei la alte popoare. Acest sălbatic procedeu de a frige un peşte viu pe jăraticul încins, dacii îl practică cu un anumit ritual. Ba chiar şi carnea de cerb sau de berbec, tot la jarul viu era pregătită. Pînă şi în cetatea de scaun Sarmizegetusa şi chiar la ospăţul regelui dac, Decebal, se mănîncă cu lăcomie astfel de carne, friptă la jar. Şi nu mi-a displăcut nici mie, nici lui Silvanus, ba chiar şi oştenii mei adulmecau cu nările în vînt mirosul îmbietor care pluteşte peste toate uliţele cetăţii. Nu ştiu încă dacă acesta e un obicei, ritual sau aşa se hrănesc aceste popoare sălbatice după o lege nescrisă din moşi strămoşii lor. Oricum privindu-i din această latură a hranei din carne pe jăratic şi lăcomia cu care sorb vinurile din cornul de bou, aş putea afirma că sînt cu adevărat sălbatici. Încolo par oameni aşezaţi, potoliţi dar iuţi la mînie. Mai cu seamă pentru pămîntul lor cred că fiecare şi-ar vărsa cu nepăsare ba chiar rîzînd sîngele şi viaţa. Moartea nu-i înspăimîntă, căci socotesc doar o trecere dincolo de mormînt în altă viaţă, aşteptînd parcă numai clipa cînd zeul Attis îi va însoţi în a doua viaţă.

Despre cetăţile lor aş fi vrut să scriu însuşi împăratului Traian, dar de bună seamă că voi renunţa căci s-ar putea să creadă că numai frica călăuzeşte scrisul meu. Eu însă numai

ție vreau să-ți spun adevărul, așa cum îl văd eu și te rog să mă crezi că o nespusă grijă m-a cuprins cînd mă gîndesc că odată legiunile noastre vor străbate acești munți stîncoși și codri de nepătruns, prin locuri în care nici impunătoarea armată a lui Domițian nu a putut pătrunde. Tu judecă cum vrei, dar întăriturile lor, cetățile de apărare sînt astfel construite încît uneori și vederea obosește căutîndu-le pe înălțimi sau cocoțate pe platouri înalte. Privindu-le cu teamă, îți vine să rostești fără vrere că ai greșit: „Dacii sînt agățați de stînci". Toate acestea le voi spune eu însumi împăratului, fără ca urechile îngîmfaților generali — iartă-mi aprecierea tată dar așa este — să ațîțe și pe mai departe dorința și încăpățînarea lui Traian de a pune stăpînire pe aceste pămînturi. Iată că fără să vreau am alunecat pe făgașul misiunii mele diplomatice și cred că de ajuns îți sînt puși nervii la încercare în senat, ca să te mai mîhnesc și eu acum, cunoscîndu-ți părerile despre această campanie militară contra poporului dac.

Scuzîndu-se de timpul înaintat de noapte, cît și de faptul că după ospățul din palatul regelui dac se simte nespus de îndemnat spre odihnă, încheie Tiberius Flavius scrisoarea către tatăl său senatorul Tiberius Scellus după ce-l asigură că nu-i va ajunge o zi întreagă din răsăritul și pînă în scăpătatul soarelui ba chiar s-ar putea să audă și cel de al doilea cîntat de cocoș, pînă să isprăvească de povestit toate cîte le văzuse în țara dacilor.

Adună în sul papirusul și după ce petrecu șnurul de mătase, îl sigilă cu semnele de pe inelul de aur „Vulturul cu aripile desfăcute" îl puse deoparte pe masă. Luă un alt papirus de alături și deși pleoapele i se păreau nespus de grele, hotărî totuși să scrie cîteva cuvinte sorei sale Diomena.

Mai întîi o rugă să nu arate sub nici o pornire de prietenie această scrisoare Tulliei. După ce crezu că a înșirat îndeajuns recomandarea, de a socoti cele ce-i va scrie o taină pentru ei amîndoi numai, continuă să-i destăinuiască cu multă încredere lucruri pe care nu cuteză nici măcar a le aminti tatălui său:

...Uneori viața ți se pare fără bucurie cînd te desparți de familie, de Roma și de palat. De departe însă parcă vezi altfel viața tihnită din casa noastră. În nenumărate nopți haina Minerva îmi ținea trează mintea și gîndurile mi le purta pînă departe, spre voi. Atunci îmi plăcea să mă las pradă amintirilor. Te vedeam pe tine sprințară și veselă ca întotdeauna, venind ultima în „triclinium" sărind pe unul din paturile de odihnă, așteptînd sclavii să-ți aducă preferata ta friptură de ied la fiecare cină pe care o luam împreună. Căci pentru tine „ientaculu" de dimineață nu trebuia să fie consistent ca să-ți mențină inepuizabila energie, deși trupu-ți este firav, nelăsînd de loc să se întrezărească că ai deveni mai tîrziu o matroană cu cărnuri pline. Iartă-mi cuvintele surioară, dar îți jur pe Dea Caelestis, că nu vreau să te jignesc și privindu-te de multe ori, eram pornit să cred că în vinele tale nu curge sînge de roman. Aveai ceva sălbatic în priviri și de multe ori acea sclipire de mînie, ca scînteierea de fulger pornit din nori cînd nu te aștepți. Uneori îmi venea să cred că semeni cu sclava noastră Maliara. O, să nu te superi Diomena de această asemănare, pe care poate numai imaginația mea a văzut-o. Totuși, pe Fortuna îți spun acum că ochii tăi, privirile tale au aceeași istețime și frumusețe profundă ca și ai fetelor dace. O anume Dacina îți seamănă, parcă întru totul. Dar mai întîi să-ți povestesc cum am ajuns la cetatea Sarmizegetusa.

Obosit de drum, deși litiera a fost purtată cu multă grijă de sclavii lubieni, atunci cînd nu mergeam călare alături de Silvanus, încîntat de priveliștea din cale afară de minunată a unei poieni, am hotărît să mîncăm. Era atîta încîntare în acest loc cu mii de flori colorate, flori necunoscute pe la noi, deși frunza începuse a îngălbeni în copaci, încît parcă însuși Dyonisos-Bachus, ar fi așternut acest covor al naturii pe acest pămînt dac pentru ospețe și veselie. Ciripitul păsărilor, felurit, părea prin cîntecul lor a pregăti procesiuni pompoase în acompaniament de harfă în triluri măiestre înălțate parcă zeului persan Nobarze, pornit sol de împăciuire în ținuturile nisipoase ale Egiptului. Și solul aici eram eu. Era primul popas în care respiram liniștit, căci se terminase această grea și lungă călătorie. Nu departe se zărea drumul pietruit care urcă în serpentine spre porțile Sarmizegetusei.

Silvanus prinse a-mi povesti despre cetatea de scaun a regelui dac spre care duce acest drum, pe lîngă o apă învolburată și cum zidurile ei ar fi înălțate pe un platou înalt.

Centurionul meu cunoscător al barbarilor şi bun povestitor intră chiar în istoria îndepărtată a acestui popor dac, dovedindu-se a avea cunoştinţe mult mai largi decît are nevoie un militar de carieră. Rosti chiar numele lui Alexandru Machedon şi Lysimach regele Traciei care cu patru secole în urmă este alungat din cîmpia de dincolo de munţi ce se întinde nesfîrşită pînă în apele Danubiului de Dromichete rege al triburilor dace de pe rîul Ordessos cel cu apă tumultoasă în ale cărui ape limpezi îmi adăpai adeseori caii centuriei însoţitoare.

Prins de vorbele comandantului gărzii mele, şi cum acum mai mult ca oricînd eram hotărît să cunosc viaţa şi trecutul acestor daci, mă lăsai cuprins de interes şi-l ascultam înainte. În ultimele zile mereu m-a frămîntat gîndul de a aduna cît mai multe cunoştinţe despre popoarele sălbatice din nordul Danubiului şi aceasta numai pentru mine. Gîndul îmi alerga spre voi, spre măreaţa Roma, hotărît totuşi de a mă întoarce numaidecît după ce-mi voi termina neplăcuta misivă a împăratului.

Aş fi gustat cu plăcere din bucatele şi vinul pe care Mauro le aşeză în faţa mea, dacă nu s-ar fi întîmplat un lucru neobişnuit. Vuia codrul de copitele unei sălbăticiuni care prinsă şi urmărită de gonaci şi înfuriată de durerea pricinuită de cele trei săgeţi înfipte în grumaz nu ar fi apărut în marginea poienii. Nu frica m-a pironit locului, deşi acest zimbru cum îi spun localnicii putea pe mine, sclavii şi chiar oştenii a-i sfîrteca cu coarnele, în mai puţin de cît se scurge în timp ţipătul unui pescăruş. Dar apăru o „amazoană“ de care însuşi legendarul Iason ar fi rămas înmărmurit care din fuga calului înfipse sabia în corpul puternic al animalului sălbatic care se prăbuşi mugind cumplit. Dacă acest lucru mi-ar fi fost povestit de un „epilator“ în baia publică, pe marele Joe că l-aş fi pălmuit socotindu-le drept minciuni plăcute, spre a te lăsa mai mult pradă moleşelii. Dar nu, Diomena, în faţa privirilor mele aveam o tînără fată dacă, adusă parcă anume de însuşi puternicul Jupiter spre a-mi arăta aievea întruchiparea Aphroditei. Aceasta e Dacina, încheie Flavius scrisoarea către sora sa Diomena.

Adăugă apoi post-scriptum, în cuvinte lapidare, dar destul de nemeşteşugit alcătuite încît să nu priceapă sora sa dragostea ce prinse a se înfiripa pentru fiica acestui popor sălbatic.

Tiberius Flavius sigilă şi al doilea papirus, apoi părîndu-i-se a fi mişcat cineva în culoar, deschise uşa:

— De bună seamă stăpîne că ar trebui să mă biciuiţi pentru îndrăzneala mea de a vă fi trezit la acest timp nepotrivit din noapte, dar văzînd lumină, am crezut că vă pot fi de folos, anunţîndu-vă că preaumilii sclavi Mauro şi Topari aşteaptă afară.

— Vorbeşti ales bătrîne şi supărarea nu poate să-mi tulbure mulţumirea de a mă afla adăpostit sub acoperişul acestei case!

Dezon zîmbi pentru sine şi acest zîmbet discret nu-i scăpă lui Flavius şi îi cuprinse înţelesul.

— Într-o cetate străină e greu să te simţi bine chiar şi atunci cînd timpul îl ai nemăsurat de partea ta. Să vi-i trimit aici tribune?

— Da, hotărî nemulţumit Flavius de aceste discuţii în plină noapte.

Dezon nu plecă însă pînă nu spuse:

— Dacii sînt prietenoşi cu romanii numai atunci cînd sînt dincolo peste apa Isterului, iar aici pe pămîntul lor e greu să le cîştigi încrederea. Cu Mauro şi Topari m-am înţeles însă din prim început.

— După cum văd că ai reuşit să le afli numele nu aş rămîne suprins dacă nu ţi-i socoteşti şi prieteni.

— Nu stăpîne, oftă Dezon, apoi rosti cu acelaşi respect: stăpîna mea Dacina e de părere că ar fi timpul să vă odihniţi. Cînd soarele va încununa cu lumini de aur vîrful munţilor mi-a spus că o veţi însoţi la vînătoare în suita măritului rege Decebal.

— De unde ştie stăpîna ta sclavule, că eu nu dorm? întrebă destul de aspru Flavius.

Cu acelaşi calm neclintit, îi răspunse Dezon:

— Lumina stăpîne! a zărit lumina din cameră. Că nici ea nu doarme, oftă bătrînul, apoi se înclină şi plecă tîrşîindu-şi paşii pe culoarul larg, luminat slab de lumînări din ceară de albine aşezate în ogive de piatră pe la colţuri.

Tiberius Flavius privi în urma lui pînă ce dispăru după colţ, mistuit parcă în zidurile masive ale casei comandantului de oşti.

Încă înainte de cel de al doilea cîntat de cocoş, Tiberius Flavius îi dete în grijă lui Topari cele două scrisori pentru Roma, cu ordinul de a le preda comandantului Carenus.

*
* *

Zorile abia se întrezăreau şi cerul spre răsărit aprinse scama unor nori străvezii în purpură roşietică. Toată noaptea stelele sclipiseră reci pe bolta cerului şi spre ziuă brumase. Prima brumă din acest an şi frigul dimineaţa te pătrundea, încît oştenii de gardă de la poarta cetăţii îmbrăcaseră sarica miţoasă din piele de oaie şi ţopăiau în jurul focului, schimbînd suliţa dintr-o mînă în alta, suflîndu-şi în pumni.

Încă după cel de al doilea cîntat de cocoş, pe tot drumul cel mare ce coboară şerpuind de la cetate pînă jos de vale pe apa Muranului, carele urcau alene, încărcate cu de toate, mere, olărie şi struguri şi alte lucruri necesare cetăţii. Se opriră în faţa porţii înşirîndu-se pînă la cotitura a treia pe marginea drumului, aşteptînd ivirea zorilor, cînd străjile vor deschide porţile şi vor putea intra în cetate.

Nu departe de poarta principală în interiorul zidurilor, la colţul primei străzi, într-o mică piaţetă, alte care şi călăreţi cu caii priponiţi aşteptau de asemeni zorile, să poată părăsi cetatea după diferite treburi, curieri de ai palatului, vînători, care cu obiecte de negoţ produse în cetate. La vinăria „Şoimul munţilor" petrecerea parcă abia acum începuse, căci răzbăteau pînă la oştenii de pază frînturi de cîntec răguşit şi hărmălaie de mulţime. Oştenii de strajă jinduiau după ulcica cu vin, care să le înfierbînte sîngele şi abia aşteptau să le vină schimbul să poată gusta ceva la vinărie.

La o masă negeluită lucrată numai din bardă, în jurul lui Mauro şi Topari, cîţiva daci, printre care şi doi oşteni din arcaşii lui Carzan ascultau poveştile lui Mauro, despre ţări îndepărtate, necunoscute de ei. E drept că unii se apropiară de cei doi sclavi romani mai mult mirîndu-se de culoarea pielii lor întunecate.

Cel mai în vîrstă din arcaşi, cu plete încărunţite şi privîri fioroase, cu braţele goale puternice şi îmbrăcat doar cu un pieptar din piele de urs cu părul în afară şi peste el o platoşe din fire împletite, întări spusele lui Mauro, privind cu mîndrie

în jurul lui, căutînd admiraţia celor de faţă. Aprins de vin strigă:

— Pe Zamolxe că omul acesta urît spune adevărul! Cînd am trecut în plină iarnă Isterul pe gheaţă, să înjunghiem o cohortă romană ce păzea dincolo de apă o întăritură, ne-am întors cu mîinile goale căci nu am avut ce lua de la ei. Totul topiseră legionarii romani ca lăcustele, încît a trebuit să ne hrănim cu bucatele aduse în straiţă de acasă. Arme însă, rîse înveselit oşteanul dac, am cărat cu noi cîte vrei, arcuri şi săgeţi, meşterite cum nu mai văzusem pînă atunci.

Topari privindu-l mai atent văzu că platoşa de pe acest arcaş dac era romană, purtată mai cu seamă de cohortele legiunii întîia Cretum, ce îşi aşezaseră corturile nu departe de podul în construcţie al lui Apolodorus. Şi spada lată, cu mîner de argint aparţinuse probabil unui comandant din aceeaşi cohortă. Sclavul aruncă un bănuţ de argint stăpînului vinăriei, care trecînd pe lîngă ei îl prinse din zbor schiţînd un zîmbet strîmb, dezvelindu-şi dinţii puternici, ca ai unui viezure. Primise de bună seamă o lovitură de spadă care-i despicase buza de sus încît atunci cînd rîdea se desfăcea în două pînă sub nări.

— Mai adu o amforă şoimule, ceru oşteanul dac cel cu platoşa romană, dar mai mult se răsti la hangiu. Aceşti străini se cade să fie ospătaţi cum se cuvine, căci picioarele lor au străbătut multe ţări.

Mauro mai gustă o ulcică, dar Topari nu-şi muie buzele în licoarea rubinie, protestînd că a băut de ajuns şi la drum băutura oboseşte. De fapt îl ardea ca un jăratic cele două papirusuri încredinţate de Flavius, care trebuiau încă pînă cînd soarele nu a trecut de cumpăna zilei să ajungă în mîna lui Carenus, în castrul roman, iar cînd soarele va porni spre apus să fie din nou îndărăt la tribunul roman.

— Odată ce sînteţi în cetate şi ziua abia începe, nu văd graba de a porni odată cu zorile?!

— Fiecare porneşte cînd vrea, şi cînd doreşte, oşteanule, îl înfruntă nemulţumit Topari.

— Oho! romanule, cu pielea măslinie, degrabă-ţi arăţi nemulţumirea! Eu credeam că azi cînd sînt întrecerile de putere şi curaj între noi şi romani nu veţi lipsi de la această serbare cînd însuşi regele nostru e de faţă?!

— Vor fi destui şi fără noi, dacule, şi nu cred că-ţi vei arăta măiestria acolo, ci poate în altă parte, rosti cu tîlc Topari, făcînd semn cu ochiul lui Mauro de plecare.

— Aş fi vrut romane să ne luăm la trîntă în faţa regelui şi a stăpînului pe care-l slujeşti. Unul din noi va rămîne de ruşine dacă mai are timp să vadă pe cei ce-l privesc şi nu ajunge în faţa lui Zamolxe. Căci am mînă grea sclavule.

Rîse viclean şi apropiindu-se apăsă umărul lui Topari cu palma, pe care o coborî apoi parcă ai pipăi muşchii pieptului. Cele două suluri de papirus foşniră scurt sub mîna dacului ascunse sub haina sclavului roman.

Topari zvîcni scurt în sus şi mînia îi cuprinse gîndul paşnic, încît era cît pe aici să comită o faptă necugetată. Se linişti însă, căci îşi aminti de scrisorile tribunului roman, şi simţi mîna lui Mauro care îi prinse pumnul de pe mînerul pumnalului şi-l dojeni:

— Mînia prietene nu are rostul acum, cînd te-ncolţeşte o haită de cîini nu ridica ciomagul, căci cu siguranţă vei fi muşcat. Tîrăşte-l în urma ta să fie văzut de toţi şi vei putea pleca teafăr.

— Te crezi tot tînăr Muzar, rîse un tînăr dac de alături şi spre paguba lui şi a stăpînului vinăriei adăugă : Sau vrei să te odihneşti de unul singur într-unul din „cipe“ sub pămînt.

Arcaşul dac Muzar se apropie cu paşi măsuraţi de tînărul ce cutezase să-l înfrunte şi-i vorbi domol:

— Nu ţi-a mijit încă mustaţa şi arunci vorbe de ocară unui oştean dac în faţa străinilor?!

Zicînd acestea îl prinse cu amîndouă mîinile de pieptarul de oaie şi ridicîndu-l îl zvîrli cu iuţeala fulgerului peste amforele pline cu vin din colţul stîng al încăperii, care în parte se fărîmară în cioburi.

Mauro şi Topari se făcuseră nevăzuţi grăbind paşii spre porţile care se deschiseseră şi oştenii din pază cotrobăiau prin carele celor care intrau şi ieşeau din cetate. Tărăboiul la vinărie se auzea pînă aici.

— Pe zeiţa Fortuna prietene, rosti Mauro către Topari, am crezut că ne-a părăsit norocul cu acest oştean dac, ameţit de îndemnul licoarei lui Bachus.

— Nu era beat, răspunse îngîndurat Topari. Grijile lui sînt altele. Ar fi bine, după ce vom ieşi din cetate să-ţi strecori sub tunică scrisorile stăpînului. S-ar putea să ajungi singur între zidurile castrului.

— Nu înţeleg aceste vorbe Topari! Şi nu cred că teama a pus stăpînire pe tine, sau...

Mauro ar fi căutat cu tot dinadinsul să-i fie tălmăcite aceste cuvinte, dacă privirile lui nu descopereau prin mulţime, chiar sub arcada porţii pe olarul Maropin, ţinînd calul de căpăstru, înhămat la o cotigă încărcată cu fîn.

Oşteanul de pază împunse cu suliţa fînul din căruţă şi spre hazul tovarăşului său, un arcaş tînăr scoase înfipt în vîrful lancei un măr auriu.

— Pe Uldra, stăpîna piticilor de sub pămînt de mai înţeleg ceva. Unii aduc mere să le vîndă în cetate şi alţii le scot afară, vorbi bătrînul oştean tăind mărul în muchea ascuţită a vîrfului lănciei, în două, dînd jumătate tînărului oştean de lîngă el.

Maropin zărindu-i pe cei doi sclavi romani le întoarse spatele şi lovi cu nuiaua spatele calului îndemnîndu-l la drum fără să-i învrednicească cu o privire măcar.

— Nici corbii nu s-au deşteptat încă şi romanii au şi început să intre şi să părăsească cetatea, parcă ar face parte din neamul nostru sau al negustorilor eleni.

— Ptiu! de aşa neam întunecat, scuipă tînărul oştean aruncînd rămăşiţele mărului în pulberea frămîntată de carele grele.

Mauro şi Topari se apropiară acum de olarul dac care după ce trecu de straja porţilor oprise cotiga, aşteptînd să descurce drumul spre a porni mai departe. Mauro îi vorbi:

— Văd că înţeleapta Minerva nu a sădit lumină în mintea ta olarule. Continuă mustrător ; Să-ţi aminteşti cuvintele mele meştere în a frămînta lutul!

— Nu vă cunosc cine sînteţi, şi nu leg vorbă cu oameni străini de neamul meu.

Cei doi sclavi romani nu rămaseră din cale afară de surprinşi de răspunsul olarului. Înţeleseră că ispita aurului a fost mai tare decît înţelepciunea. Porniră pe panta drumului, ocolind carele care mai mult se încurcau decît înaintau, unele venind spre cetate, altele coborînd spre vale.

Cotiga lui Maropin rămase mult în urmă şi după ce părăsiră drumul cel mare cotind pe un drumeag spre codrii care

duceau spre cetatea Argidava, de unde socotiră că pe o potecă prin poieni și pripoare vor ajunge mai degrabă la castru.

Topari vorbi :

— Astăzi zeița Nemesis va fi aceea care ne poate ocroti.

Mauro nu putu măcar să-l întrebe de înțelesul acestor cuvinte prevestitoare, căci după o stîncă țîșni drept în fața lor cu un rînjet sălbatic oșteanul Muzar din vinărie. Cu paloșul roman în mînă, aplecat puțin înainte, arcuit pe picioare gata să sară ca o fiară întărîtată asupra lui Topari pe care-l urmărea cu privirile aspre, aprinse de ură în fiecare mișcare. De Mauro, care rămase deoparte înspăimîntat, nu se sinchisi.

Topari, fără să pară surprins și înfricoșat, îl țintui cu privirea și ducînd mîna încet la pumnal îi strînse prăselele și îi vorbi lui Mauro, urmărind atent apropierea dacului.

— Acum pricepi vorbele mele de adineaori? Îndepărtează-te cît mai degrabă de acest loc și grăbește pasul spre castru.

Muzar ridică paloșul și se aruncă asupra lui Topari dar acesta zvîcni ca un arc la pămînt peste picioarele oșteanului dac, răsturnîndu-l de cealaltă parte. Muzar scăpă paloșul din mînă, lovind cu el în pămînt și se repezi să-l ridice, dar pumnalul sclavului dac i se înfipse adînc în grumaz, de unde sîngele țîșni ca vinul dintr-un butoi căruia i-ai dat cep. Căutase anume acest loc, deoarece știa că micul pumnal pentru platoșa de sîrmă nu-i va fi de nici un folos.

Muzar se prăbuși în țărîna drumului. Horcăi scurt, și se întinse fără suflare în mijlocul drumului.

Cei doi sclavi o luară la goană spre desișul codrilor, dispărînd printre tufarii cu frunzișuri dese.

*
* *

Olarul Maropin după ce trecu cu bine de oștenii de la poarta cetății, și scăpat de înghesuiala carelor de pe drumul cel mare, porni pe acest drumeag ce duce spre cetatea Arcidava, drum mai puțin umblat căci nu se vedea nimeni pe serpentine, își îndemnă liniștit calul, cîntînd încet de unul singur spre a-și alunga urîtul.

— Hi căluțul meu, spre Arcidava, căci tarabostosul Batar așteaptă zeii și zeițele romane să-i fie mai ușoară așteptarea oștilor lui Traian. Hi, Hi ! că pînă se așterne noaptea peste Sarmizegetusa vom fi înapoi cu punga plină de dinari de aur.

Începu să fluiere înveselit la gîndul că acest negoț cu figurine, dacă le va vrea și alt tarabostos, comandant de cetate, atunci el olarul sărac de acum va avea cea mai bogată vinărie din cetate, unde se vor ospăta de bună seamă și comandanții romani cînd Decebal le va deschide porțile. Prins în vîrtejul gîndurilor nu văzu trupul lui Muzar, decît atunci cînd calul sforăind se opri, nechezînd scurt și smucind cotiga îndărăt.

Maropin rămase locului și acum parcă toată vlaga i se scursese din trup. Privi sîngele închegat pe grumaz și fața destinsă a lui Muzar, pe care-l recunoscuse și știa că e omul de taină al Ormaniei, sora regelui dac. Nu făcu nici o mișcare, căci trîmbițele și cornurile de vînătoare sunară apropierea suitei lui Decebal. Cîțiva oșteni din gardă, văzînd cotiga oprită în drum, galopară pînă la olarul care năucit privea cadavrul din fața lui, fără să înțeleagă nimic din cele petrecute.

Unul din călăreți goni îndărăt să ducă vorbă pîlcului de tarabostoși de cele aflate, iar ceilalți doi descălecară îndreptîndu-și sulițele spre pieptul olarului care nu reuși nici măcar să scoată un cuvînt de protest.

Decebal ascultă cele spuse de Dumbaz, căci oșteanul care adusese vestea nu îndrăzni să-i vorbească de-a dreptul regelui, și hotărî scurt:

— Cal, căruță și olar să fie duși în cetate sub pază. Toris călăul sub supravegherea lui Vezinas să înceapă îndată cercetările.

— Și trupul lui Muzar, mărite rege ? întrebă Dumbaz.

— În prăpastie, pradă vulturilor. Acum Ormania va avea o iscoadă mai puțin, rosti aspru Decebal și dînd pinteni calului porni la trap, pe șleaul unei vîlcele spre dreapta drumului ce urca în pantă lină spre codri.

După Decebal se înșiră toată suita și în urmă venea și Tiberius Flavius, Dacina, Micaruz, Silvanus și o duzină de soldați romani. Cei zece șefi de trib care luau parte la această vînătoare își aveau cîțiva oșteni încheind grupul vînătorilor. Dacă nu ar fi fost acești romani prezenți aici, ai fi crezut că regele dac cu șefii lui de trib au pornit într-o recunoaștere undeva pe cîmpul de luptă, sau la obișnuita vînătoare ca în zilele bune cînd Decebal era însoțit de cei mai buni arcași la vînătoarea de bouri prin codrii sălbatici, cu frunza îngălbenită de toamnă.

Dacina îl privi pe Flavius provocător, zîmbindu-i. Era îmbrăcată într-o tunică scurtă din piele de căprioară, vopsită în culoarea roşie, iar părul bogat, negru ca noaptea, prins cu o fibulă de aur, cădea îndărăt pe spate ca o coadă de vulpe, pînă mai jos de umeri. Faţa senină, cu fruntea uşor arcuită şi privirile agere, îi aminti tribunului roman de însăşi întruchiparea Dianei.

La zîmbetul Dacinei, tribunul roman care călărea foarte aproape, păstrîndu-şi ţinuta demnă, îşi înclină capul în semn de salut, schiţînd în colţul buzelor un uşor şi imperceptibil zîmbet, care nu scăpă privirilor lui Dumbaz, care se apropie între timp cu calul lui.

— Pînă şi zîmbetul ce îl acorzi acestui roman va mînia pe Zamolxe, Dacina, rosti mîhnit dar întărîtat Dumbaz, după ce ajunse lîngă ea şi Tiberius Flavius nu era atît de aproape, ca să poată auzi.

— Mai bine Zamolxe s-ar ocupa de rosturile lui, şi ar aduce ploaia la timp, căci pămîntul cere apă şi codrii se usucă şi codrii îşi scutură frunza înainte de timp.

— Nu rosti cuvinte de ocară temutului nostru zeu. Pedeapsa lui poate fi cumplită, ameninţă Dumbaz.

— Dacă şi zîmbetul unei fete cere pedeapsă, atunci...

— Atunci ?

— Atunci de ce-a lăsat zîmbet şi ochi ca să vedem şi chipurile altor oameni ? !

— E un duşman al poporului nostru !

— Acum parcă ai fi tatăl meu, rîse înveselită Dacina, apoi continuă îndrăzneţ spre nemulţumirea lui Dumbaz : El la fel nu vede decît duşmani în jur. Galii sînt duşmani, triburile germanice ne rîvnesc hotarele, pînă şi triburile Bessiilor ar dori aşezările noastre dinspre soare-răsare. Romanii sînt cruzi cu dacii, pentru că s-au bătut cu noi la Tapae.

— Sînt răi şi întărîtaţi ca o haită de lupi, înfometată, rosti fără convingere Dumbaz, cuprins de o bănuială care i se cuibări în inimă, simţindu-şi gura amăruie parcă ar fi mestecat pelin.

— Nu văd a fi tocmai aşa Dumbaz. Privindu-l pe acest tribun, are chipul senin, iar în ochii lui albaştri nu văd adîncită ura. Iar dacă te uiţi bine însuşi zîmbetul lui e trist, încheie Dacina oftînd uşor, fără să-l privească pe comandantul gărzilor cetăţii, uitîndu-se undeva în gol peste dealuri şi munţi.

— Vorbele tale nesocotite îmi rănesc inima. Tu îl vezi astfel, dar inima lui e neagră ca întunericul din necropolă cînd torţele sînt stinse.

— Dacă vorbele tale ar putea avea ascuţiri de sabie, cred că pînă acum acest roman demult ar fi fost ucis.

— Acest trimis al Romei cred că ai vrut să spui, rosti aspru, cu fălcile încleştate Dumbaz.

— Trimis al Romei dacă vrei. Al împăratului Traian, zeflemi Dacina, întărîtînd mai mult mînia lui Dumbaz. Dar de vreme ce orice om are un nume nu-i oprit de nimeni să i-l rosteşti, încheie hotărît.

— Nu te mai recunosc Dacina, vorbi stăpînit Dumbaz, cuprins de mîhnire.

— Nici eu, bunul meu prieten, întări solemn Dacina devenind deodată tristă, prinsă de gînduri, mîhnită.

Simţind lacrimile-n ochi, gata să izvorască, rîse silit şi înghiontind calul porni în galop sălbatic pe latul vîlcelei cu iarbă încă verde. Părul flutura în vînt, ca un steag pe cîmpul de luptă. Ajunsă pe culme, struni calul şi proiectată pe albastrul cerului părea o statuietă minusculă, punctată în roşu şi negru pe un fond străveziu.

Dumbaz mînînd calul la pas, privind la conturul Dacinei şi al calului pe vîrful dealului, i se păru acum atît de departe de el şi o asemui cu o zeitate necunoscută gata să-şi ia zborul spre nord în necunoscut, topindu-se în scama norilor alburii ce se fugăreau în înălţimi. O clipă îndemnul de a porni în goana calului în urma ei puse stăpînire pe Dumbaz. Îşi struni totuşi calul căci ştia că pînă la locul hotărît pentru începerea vînătorii numai regele mergea în fruntea lor. Admitea astfel de porniri, nelalocul lor şi contrare orînduirilor în astfel de ocazii, numai Getuzei şi Dacinei cînd îl însoţeau la vînătoare, căci amîndouă crescuseră de mici sub ochii lui şi puteau face orice năzbîtii fără să se supere.

— Pe cît de mîndru şi îngîmfat călăreşte acest roman, alături de regele nostru, ai crede că a venit aici pe pămînturile Daciei, nu ca un trimis al împăratului cu gînduri neprielnice nouă, ci ca aliat în ospeţie, sau să ghicească fata care i-ar sta bine ca soţie, vorbi Drubal, care-şi apropie calul, mergînd acum alături de Dumbaz.

Văzînd că nu primeşte nici un răspuns şi crezînd a fi ascultat, continuă :

— Acest tribun pare a nu face parte din același neam de romani pe care i-am cunoscut în cetatea Drubeta. Legea lor e sabia trasă din teacă, pedepsind cu moartea pe oricine nu crede în puterea lor și nu li se supune. Pînă și soldații din legiuni pot fi uciși, prin decimare, dacă au pierdut o bătălie.

— Știu, decimarea o folosesc adesea contra propriilor lor soldați, răspunse fără interes Dumbaz, privind stăruitor coiful strălucitor cu penele fluturînd în vînt prins în razele de soare, al lui Tiberius Flavius.

Crezînd că-i ascultat cu interes, Drubal continuă :

— Le-am cunoscut beciurile, închisorile, tortura sclavilor, disciplina în luptă și pe cîmpurile de exerciții. Într-o noapte doi sclavi celți au fost uciși în fața mea pe coridorul ce duce la beciuri, sub pămînt. I se păruse comandantului Aquilus din Drubeta că nu serviseră cumsecade pe un negustor bogat pe nume Rufinus și soția sa Iulia. Și oștenii romani m-au lăsat să privesc cum sînt ciopîrțiți cu paloșul. Poate pentru a mă înspăimînta ? Se spune că la Roma casele conducătorilor sînt niște palate înalte, încît dacă pornești singur să cutreieri odăile, nu mai ești în stare să găsești drumul pe unde ai intrat. Și femeile sînt acelea care îndrumă pașii soțului și se bucură de mare cinste și respect în familie. Cu sclavii însă se poartă ca niște tirani. Îi vînd și-i cumpără așa cum vindem sau cumpărăm noi o turmă de oi pentru oaste. Acest tribun însă vorbește cu sclavii lui parcă i-ar fi prieteni și nu slujitori. Dacinei care-i de același sînge cu mine i-a plăcut nespus de mult cînd i-am vorbit de acest trimis al Romei, povestindu-i cum mi-a salvat viața mie și altor prinși daci.

— Ți-a salvat viața, rîse sec Dumbaz, privindu-l aspru pe Drubal, încît acesta neînțelegînd mînia aprinsă în ochii lui, pornită parcă din senin ca fulgerele în plină vară, rosti mai mult ca spre a întări acest adevăr.

— Lui îi datorez viața mea Dumbaz !

— Și pentru viața ta ai fi în stare să vinzi și țara și inima Dacinei, răcni Dumbaz spre nedumerirea cîtorva șefi de trib, care crezînd că între cei doi a izbucnit o ceartă și spre a stăvili o încăierare își îndemnară caii spre cei doi tarabostoși.

Drubal înțelegînd abia acum izvorul mîhnirii prietenului său Dumbaz și cuprins de o mînie stăpînită vorbi totuși liniștit, nebănuind că aceste cuvinte rănesc adînc inima tovarășului său de arme.

— Țara nu o vînd Dumbaz. Asta să o știi și tu și pentru pămînturile Daciei sînt gata să-mi vărs sîngele. Ca și tine căci te cunosc. Cît despre Dacina, își va tîrgui ea singură inima cui crede că o merită, căci numai ea însăși îi cunoaște prețul.

Îndemnă calul spre dreapta, depărtîndu-se de Dumbaz și șefii de trib, călărind singur mîhnit, pînă ce ajunse pe coama dealului unde îi aștepta Dacina.

Descălecară. Decebal sări sprinten de pe cal spre uimirea lui Tiberius Flavius care se simți dator să-i vorbească măgulitor :

— Uneori plete brumării te înșeală și te fac să crezi că voinicia și tinerețea au dispărut.

Tribunul roman rosti aceste cuvinte în mod sincer și însuși el nu-și putu explica cinstea ce simțea că trebuie acordată acestui rege dac, pe care fără să vrea îl respecta pînă în adîncul inimii lui.

— Iată tinerețea tribune, rosti Decebal arătînd spre Dacina, care se apropia de grupul lor ducîndu-și calul de căpăstru, călcînd apăsat pămîntul cu cizmele scurte, din piele de căprioară, cu părul în afară, cu mersul unui oștean adevărat. Să nu te întîlnești cu ea pe cîmpul de luptă, căci mînuiește arcul, spada și lancea ca orice oștean dac instruit.

Rîse Decebal, zîmbi mulțumit și Micaruz tatăl Dacinei. Flavius o privi stăruitor în ochii ei mari și negri. Numai Dumbaz după ce descălecă rămase deoparte, uitîndu-se dușmănos la tribun.

— Știu mărite Decebal, rosti Flavius, înclinîndu-și ușor capul în fața regelui dac, ca semn de respect, sau mulțumire pentru tainica înțelegere a acestui rege barbar.

Decebal își întoarse privirile spre Micaruz și i se adresă în glumă cu un ușor accent de șicană :

— Ai auzit comandante ? Știe ! Tu ce zici ? Lauda mea pentru Dacina a fost de prisos, de vreme ce și romanii îi cunosc măiestria în mînuirea armelor !

Tiberius Flavius roși ușor și parcă nu-i venea la socoteală faptul că se vorbește atît de deschis despre un lucru pe care-l credea taină pentru el însuși.

Silvanus se uită la tribun și văzînd că discuția purtată săpa temelia prestigiului de sol al Romei, rosti cu destulă răceală în glas :

— O sălbăticiune poate fi uşor răpusă, cu o săgeată trasă din arc cu dibăcie, căci apărarea animalului de codru e fuga.

Întărîtată Dacina de aceste cuvinte care nu-i fură pe plac, fără să ţină seamă că în faţa sa e tatăl său, regele şi solia Romei, li se adresă de-a dreptul şi îndrăzneţ celor doi romani :

— Îmi pare rău acum că în poiana celor cinci stejari nu am lăsat bourul rănit să vă sfîrtece cu coarnele. Era singurul prilej să vă admir curajul, încheie cu obrajii aprinşi de mînie.

— Oho ! făcu Decebal, mulţumit peste măsură de aceste vorbe ale Dacinei, care acum îi dau minunatul prilej de a urma sfatul lui Vezinas, singurul care îi descurcă încîlcitele trebi ale ţării, căci numai cu el se sfătuia în taină despre drumurile care trebuiesc urmate în diplomaţia cu Roma. Oho ! Iute la mînie e fiica ta Micaruz ! Şi cu învolburată pornire aruncă cuvintele ca apa Sergheţei săltînd din bolovan în bolovan. Să-i dăm deci prilejul de a-şi vedea dorinţa împlinită. Ei, Dacina, la desfăşurarea vînătoarei tu şi cinstiţii noştri soli veţi bate poalele codrilor dinspre vale, întîlnirea în valea izvoarelor de lîngă poiana celor cinci stejari, unde vor fi întrecerile. Zîmbi pentru sine şi împărţi mai departe ordinea în care vor înainta vînătorii. Se întoarse spre Dumbaz, care rămase tăcut tot în acel loc şi strigă cu voce hotărîtă în care se putea înţelege deopotrivă şi ordin şi ocrotire şi înţelegere.

— Tu Dumbaz, vei fi azi însoţitorul meu. Şi acum să sune cornurile.

Decebal sări în şa şi porni cu Dumbaz spre desişul pădurii, urmat doar de şase oşteni daci. Văile prinseră a suna de bucime şi cornuri, dînd semnal hăitaşilor că vînătoarea a început.

Cu toată dorinţa Dacinei de a fi în preajma lui Tiberius Flavius, acum însă hotărîrea lui Decebal o nelinişti. Ceva nelămurit îi strînse inima că Dumbaz plecase ca însoţitor al regelui şi nu putea alunga imaginea tristă a prietenului ei de copilărie, care se despărţise mîhnit, îndurerat.

Călăreau unul lîngă altul, Dacina şi Flavius, urmaţi de aproape de trei soldaţi romani şi trei oşteni daci, înarmaţi doar cu arcuri şi tolba cu săgeţi. Suliţele le ţineau legate de şa cu vîrful ascuţit înapoi să nu-i împiedice crăcile joase ale gorunilor, căci potecile deveniră mai înguste. Nu scoaseră nici o vorbă. Fiecare fiind prins de propriile lui gînduri. Flavius se uită la Dacina, struni calul la pas şi o întrebă :

— Ceilalţi vînători cred că sînt pe aproape şi de bună seamă că pînă acum au întîlnit vînatul în cale ? ! Aceşti codri bătrîni cum nu am văzut nicăieri...

— Codri, ca toţi codrii tribune ! oftă Dacina. Numai că munţii aceştia cărunţi şi codrii aceştia bătrîni ascund durerea neamului meu.

— Nu înţeleg Dacina, îşi permise Flavius să-i pronunţe numele, cu destulă îndrăzneală fiind acum singuri într-un mod aparte, care lega parcă o prietenie de totdeauna...

— Înţelegi prea bine romanule, distanţă dinadins fata dacă apropierea pe care o încercă Flavius. Nu ştiu unde e Roma ta. Nu cunosc pămîntul în a cărui ţărînă te-ai jucat cînd ai fost copil. Şi nici nu vreau să ştiu. În codrii ăştia însă, eu mi-am petrecut copilăria şi codrii aceştia sînt ai noştri, încheie fără să-l privească pe însoţitorul ei.

Înghionti calul în coaste şi porni în galop, furişîndu-se ca o nălucă printre trunchiurile groase ale gorunilor, pierzîndu-se într-o vale largă.

Flavius porni în urma ei, dar nu o ajunse decît la marginea unei ape limpezi, ce bulbucea de-a dreptul din stîncă în şuvoi puternic, şuşotind peste bolovani ca o poveste molcomă în înserare.

Dacina descălecase, lăsînd frîul liber calului, care acum rupea hulpav iarba grasă de pe malurile şuvoiului. Pe o stîncă la marginea apei, gînditoare Dacina îşi pironise privirile în undele limpezi şi părea atît de adîncită în gînduri încît nici nu băgă de seamă sosirea lui Flavius.

O privi un timp care i se păru solului roman o veşnicie. Totul era minunat în această fată. Ochii adînci negri, iscoditori. Faţa uşor îmbujorată, cu buzele de culoarea zmeurei coapte în umbra codrului, pieptul uşor bombat sub ia albă trăda sînii de mărimea unui măr dat în pîrg toamna. Totul în această făptură respira tinereţea, începutul unei vieţi plină de sănătate. Flavius nu-şi putu stăpîni imaginaţia şi gîndi că nu greşeşte de loc, că dacă într-un moment de viclenie „Eumenidele“ elene sau „Euriniile“ zeiţele răzbunării ar vrea să-şi rîdă de el, şi ar hotărî să-şi rîdă de el, făcînd ca această fată să-şi arunce în apa pîrîului îmbrăcămintea rămînînd goală pe această stîncă, ar striga cu glas tare peste acest pămînt străin lui : „Eşti mai frumoasă decît Afrodita elenilor şi Venus a

romanilor ! Ai trupul tăiat în fildeş viu de culoarea petalei trandafirii şi de ar fi în faţă-mi fluviul Acheron şi drumul mi-ar fi spre infern, şi tot nu m-aş putea opri să nu vin spre tine şi să te iubesc".

— E timpul să pornim, îi vorbi Dacina, fără să lege gînd cu zbuciumul lui Flavius, zbucium care se vedea lesne în albastrul ochilor lui, ca şi pietricelele colorate de pe fundul apei limpezi.

— Eşti o fată minunată Dacina şi mereu am să te port în amintire, poate totdeauna !

Nu se aşteptase la aceste cuvinte, mai cu seamă rostite de solul roman. Rămase un timp descumpănit. Totul în jur era parcă anume urzit să-i aştearnă în inimă o linişte ciudată. Iarba încă verde de pe malurile apei, frunza lată de lipan care plecată deasupra undelor se lăsa mereu îmbrăţişată de valuri, libelulele verzi şi albastre care se zbenguiau în zigzag de pe un mal pe celălalt, fluturii catifelaţi, ruginii de pădure, totul parcă azi e altfel încît fără să-şi dea seama răspunse omului din faţa ei cu nostalgie în glas :

— Dacă m-aş fi născut băiat şi erai din neamul meu, am fi hoinărit mereu împreună prin codri la vînătoare.

— Tu trebuia să te naşti fată, Dacina, hotărî Tiberiu apoi continuă. Parcele ţi-au ursit astfel şi firul vieţii tale nu se va sfîrşi aici.

— Cine sînt aceste Parce, Flavius ? îl întrebă Dacina cu toată nevinovăţia ei. Nu auzise de ele, deşi din credinţa elenă şi romană sclava Maliara şi Dezon îi povestiseră multe în nopţile lungi de iarnă în camera războaielor de ţesut scoarţe.

Tiberius Flavius se aşeză pe piatră lîngă Dacina şi îi explică ca unei surori mai mici :

— Cînd cineva se naşte la noi la romani, cele trei zeiţe, Parcele, hotărăsc soarta copilului intrat în viaţă. Una toarce firul vieţii omeneşti, cealaltă îl deapănă, cea de-a treia îl taie cînd socoteşte că totul trebuie să se sfîrşească.

Dacina rămase un timp pe gînduri, părînd a urmări zborul nesigur al unui fluture alb deasupra apei, deşi privirile îi erau aţintite în gol, sprijinite undeva departe pe norii albi ce se fugăreau peste crestele munţilor. După un timp întrebă :

— Ţie Flavius, ţi-e teamă de sfîrşit ? !

Descumpănit, Tiberiu gîndi puţin, apoi îi răspunse însufleţit :

— Nu, Dacina ! Mie, augurii, prezicătorii, mi-au ghicit, orientîndu-se după zborul păsărilor, că voi călători mult şi numai astfel îmi voi găsi fericirea şi liniştea.

— Ha ! Ha ! Ha ! rîse înveselită Dacina, dezvelindu-şi dinţii albi ca perlele negustorilor persani înşirate pe un colier şi alese de o mînă pricepută. Să umbli mereu să-ţi cauţi fericirea ? ! Eu i-aş fi ameninţat cu săgeata pe aceşti mincinoşi. Deveni deodată posomorîtă şi cuta dintre sprîncenele negre se adînci uşor, apoi întrebă cu toată sinceritatea : Tu crezi în altă viaţă, care urmează după moarte ?

— La noi în casă se aduc jertfe Larilor, sufletele strămoşilor noştri, care trăiesc cu noi sub acelaşi acoperiş. Nu-i vedem pe cei morţi, dar le preţuim amintirea şi credem în prezenţa lor. La răspîntii de drumuri, înălţăm sanctuare închinate zeului Manes, încercă Flavius să explice acestei copile aceste obiceiuri păstrate în familia sa.

— Şi temutul Zamolxe ne primeşte dincolo în altă viaţă, reflectă gînditoare Dacina. E multă asemănare între noi şi romani. Nu-i aşa Flavius ?

— Desigur Dacina. Tatăl meu vă cinsteşte zeitatea unică şi de multe ori mi-a vorbit despre credinţa dacilor, mai cu seamă după moartea mamei mele.

— Atunci, de ce vrei să te războieşti cu noi, romanule ?

— Împăratul, politica imperiului o cer...

— Dar tu, tu ce crezi care stai aici pe pămîntul nostru aici lîngă acest izvor şi asculţi murmurul undelor lui ? Tu de ce vrei pămîntul nostru ? !

— Un sol nu vrea pămîntul nici unui popor Dacina. Eu am venit în solie de pace la regele vostru. Căci pentru acest lucru sînt aici, lîngă undele repezi ale acestui izvor de munte, — îi răspunse cu tonul puţin mai ridicat şi uşor nemulţumit tribunul roman.

Dacina rosti ca pentru sine, cu nuanţa unui regret în voce :

— De ce nu m-am născut băiat.

— Ca fată eşti minunată Dacina, repetă din nou Flavius împăciuitor.

Dacina prinsă în vrejul unui gînd, rosti oftînd mai mult pentru sine:

— Încep să cred că acel Cupidon ţinteşte inima atunci cînd nu doreşti să fie sădit în potirul ei începutul unei dragoste care nu se poate înfăptui niciodată.

Surprins Tiberius Flavius nu-i răspunse numaidecît și rămase un timp prins în vrejul gîndurilor proprii.

Cornul de vînătoare se auzea aproape, iar altele mai îndepărtate în adîncul pădurii, semn că trebuie să se retragă spre valea cu izvoare.

— Zeița voastră Diana, romanule, care după cîte știu e în mare cinste la vînători, nu ți-a adus vînatul în cale. Nu a fost darnică azi!

— Ba da Dacina. Nespus de darnică, căci azi nu Diana ci zeul Ereb m-a izbăvit de păcatul Romei, al vieții în acest imperiu care pot să afirm nu e tocmai cea lipsită de păcat și depravare și m-a aruncat în minunatul Elysium al acestui pămînt dac.

Flavius prinse mîna Dacinei și aceasta își întoarse privirile adînci, triste spre Flavius. Se priviră în adîncul ochilor, apoi Dacina se ridică și fără grabă porni spre calul care paștea liniștit lîngă al tribunului roman. Prinse frîul, oftă, sări în șa și porni la pas pe poteca șerpuitoare.

Flavius o urmă de aproape, gînditor, ascultînd cornul de vînătoare care se auzea undeva departe în pădure.

Dacina struni calul, ținîndu-l mereu la pas, încît Flavius venind în urma ei o ajunse. Acum mergeau alături. Străbăteau o pădure bătrînă de stejari, cu trunchiuri puternice, rară, încît dacă gîndul ar fi îndrumat o ușoară amintire ochiului, pe bună dreptate ai fi putut crede că înaintezi sub o uriașă și fără sfîrșit boltă de frunze ruginii, susținută de coloane de lemn înfipte în pămînt. Era atîta liniște în jur, încît doar frunza veștedă foșnea sec în copitele cailor și ici, colo se auzea căzînd ghinda din coroanele înalte pe covorul frunzelor uscate. Razele soarelui răzbăteau ici, colo, prin frunzișul des, ca șuvoaiele înguste de lumină, materializînd parcă mai mult liniștea din jur prin contrastul umbrei dense și galbenul strălucitor al fîșiilor de lumină.

Undeva departe o ciocănitoare bătea toba unei scorburi. Ciocănitul ei ritmic era atît de bine dimensionat în această tăcere, încît puteai lesne să-i distingi rezonanța monotonă pînă departe. Se părea că în acest labirint de trunchiuri, totul e cufundat într-o taină de nepătruns de la începutul lumii. Pînă și pămîntul părea că respiră în liniște ca un uriaș adormit, prins în visul morții.

Dacina opri calul, și ascultă atentă, căutînd să străpungă cu privirile orizontul liniar care ca o iluzie părea barat într-o relativă limită din nesimetrica orînduire a stejarilor, lăsînd parcă dinadins impresia că poți străbate cu ochiul pînă hăt departe și totuși privirile ți se opreau în acest joc obositor al codrului.

Flavius veni aproape. Struni calul. Această tăcere măreață de-a dreptul îl înfricoșă, strecurîndu-i în inimă o ciudată și neînțeleasă teamă, izvorîtă parcă de undeva din adîncul necunoscut al fricei de infinit. Nu-și putu defini acest sentiment nou pe care nu-l încercase decît aici în această vastă lume a tăcerii și atunci cînd corabia cu vîslași l-a trecut peste acel fluviu, despărțitor de hotare, Danubius, ce-și frămînta tulbure și molcom valurile. Același mister de adînc, de necuprins puse stăpînire pe gînduri, cu aceeași teamă primară palpată intuitiv a primejdie. Instinctiv își scoase arcul și potrivi săgeata pe coardă, căci acum și în acest loc, singurul sprijin ar putea fi această armă ca spre a se apăra de ceva ce nu era decît în eul său, și care totuși îi dimensiona neputința, nimicnicia, frica.

Vreascurile uscate și frunzele moarte prinseră parcă viață undeva în dreapta. Auzi un sunet sec, numărat, lipsit de grabă sau teamă. Mai departe alte sunete înăbușite în aceeași cadență, liniștită, veneau parcă de undeva din adîncurile pămîntului. Dacina și Flavius priviră într-acolo, conduși de auz, care părea acum că prinde în timpan pînă și propriile lor respirații. La o bătaie de săgeată cu mers liniștit, cîteva căprioare și în fruntea lor un cerb cu multe ramificații în coarne, adulmeca cu botul în vînt palpînd parcă în acest fel o eventuală primejdie din partea celor doi intruși în lumea lor.

Cerbul îi privi o clipă fără să se miște, crescut parcă din pămînt asemenea copacilor din jur.

Tiberius Flavius ridică arcul, întinse coarda, căutînd să dea drum ucigătoarei săgeți, dar simți degetele Dacinei care-i prinseră molatic mîna dreaptă, apăsînd ușor, în gestul voit de a renunța la acest gînd:

— E bătrînul cerb cu douăsprezece ramuri în coarne, pe care l-am întîlnit adesea, adăpîndu-se la izvoarele din valea zeului Mithras. Niciodată nu îndrept săgeata asupra lui, sau a celor douăsprezece soațe pe care le ocrotește?!

— Bănuiesc că nu acest zeu te împiedică să vînezi Dacina?

— Nu, Flavius!

— Atunci?

— E al munţilor mei, hotărî Dacina, fulgerîndu-l cu privirile. Îl ştiu de cînd eram copilă. De atunci de mult cînd vînătorul Sarmigan mi-a pus arcul în mînă şi trăgeam la semn în valea izvoarelor. Are o pată albă pe piept. Mi-e drag şi-l ocrotesc !

— Dar ceilalţi vînători? întrebă surprins Flavius.

— Nimeni nu ucide animalele sălbatice din jurul văii păcii. Şi sălaşul lui e aici. Dacă noi dacii respectăm această datină, atunci se cade să te supui şi tu ei romanule, cît eşti pe pămînturile noastre.

— Dar Decebal m-a luat în suita lui pentru a vîna, protestă nedumerit Tiberius Flavius.

— Decebal, cinsteşte solii veniţi la noi, fie ei romani, scordici sau din poporul nordicilor. Tristă, pe gînduri, oftînd Dacina rosti mai mult pentru sine : Într-o zi poate veţi vîna cum veţi vrea prin aceste păduri, dar atunci nu vom mai fi noi.

— Nu înţeleg Dacina, rosti Flavius descumpănit.

— Înţelegi prea bine Flavius. Drumul tău nu a fost pînă aici, pentru a te lăsa veseliei în aceşti codri bătrîni ca soarele, ca luna şi ca neamul meu, sau a vîna cerbi, urşi, mistreţi şi zimbri, ci a învăţa cum puteţi pe noi să ne vînaţi.

Flavius simţi duşmănia ascunsă, pînă şi în această fată dacă. Înţelese însă că zbuciumul ei îşi are izvoarele în inima-i tînără prinsă în început de dragoste. O dragoste fragedă, răzvrătită care o strîngea să o înăbuşe. Gîndi acest lucru, punînd în talgerul cîntarului zeiţei Sirona propria lui inimă, cuprinsă de aceeaşi vrajă a iubirii adevărate. Îi vorbi fără convingere, dar adînc mîhnit:

— Uneori judecata noastră e purtată fără să vrem pe aripile urei, Dacina ! Şi atunci, poţi să fii nedreaptă. Tu, tînără dacă însă, nu mă poţi judeca, căci...

— Eu nu, Flavius, vorbi mai potolit acuma, dar cu aceeaşi nuanţă de mîhnire neputincioasă, dar poporul dac te va judeca şi pe tine şi pe împăratul tău căruia nu-i mai încap acum hotarele.

O linişte grea, dureroasă se lăsă între Dacina şi Flavius. Se frînse parcă ceva în inima lor. Simţi mai apăsătoare tunica ce o purta de culoarea zmeurei şi acum parcă umerii îi erau apăsaţi de o armură grea, de război, făurită de meşterii tribu-

rilor germanice de la Rhin. Un nelămurit sentiment de părere de rău i se strecură în inimă pentru el, pentru Roma şi pentru toţi ai săi. Acum pentru prima oară blestemă în gînd că a îmbrăţişat cariera de diplomat. Nu-l acuza pe tatăl său că l-a îndemnat stăruitor pe acest făgaş. Îşi aminti însă cu mîhnire cum atunci cu mulţi ani în urmă, stînd împreună în „exedră" aşteptînd în sala de primire a generalului Poronus, tatăl său i-a arătat timpul măsurat prin stropi de „clepsydră" ceasul de apă şi i-a vorbit :

— „Aşa cum picură apa strop cu strop, măsurînd timpul fără margini, al nostru şi al popoarelor, tu fiul meu trebuie să-ţi măsori înţelepciunea, pentru a servi imperiul, prin pace şi bună înţelegere cu popoarele megieşe hotarelor noastre".

Şi acum, iată că acest timp pare atît de infinit în spaţiu, şi atît de mărginit în inimile oamenilor care toate îşi au acelaşi izvor, aceleaşi sentimente, fie barbari, sau civilizaţi. Regreta acum că nu a îmbrăţişat mai departe cariera armelor, rămînînd oştean credincios legiunii întîia Italica, în mijlocul căreia petrecuse primii ani ai adolescenţei. Din „contubernalis" aghiotant al generalului de cavalerie Decimus, ar fi ajuns azi poate el însuşi în fruntea cavaleriei grele de asalt. Pe cîmpul de luptă nu ştii pe cine ai în faţă. Toţi care te înfruntă cu sabia scoasă din teacă sînt duşmani şi duşmanii trebuie să-i înfrunţi cu sabie, să-i ucizi. Nu ai timp să le cunoşti gîndurile, să le simţi tainele inimii, să te laşi înduioşat. Îl cuprinse o jale atît de mare, încît călărind în urma Dacinei nici nu privi cu interes sau teamă cei cîţiva bouri care se ridicară de la rădăcinile unor copaci noduroşi, unde probabil rumegaseră liniştiţi şi acum porniră fără grabă care încotro. Nici cei doi mistreţi cu părul ţepuşe pe şira spinării, care rîmau pămîntul fără frică, la mică depărtare cu droaia de godăcei împrejur nu-l făcură să-şi descreţească cuta dintre sprîncene. Doar o veveriţă neastîmpărată care sălta sprinţară prin crăcile de deasupra scuturînd puzderie de ghindă peste ei, îl făcu să zîmbească, cînd una îl pocni drept în coiful lucitor, spre hazul Dacinei care rîdea acum înveselită:

— Pe aceasta te las să o vînezi, îl îndemnă veselă Dacina. Rîzînd adăugă : Noroc de coiful ce-l porţi, altfel... Uite-o, trage, Flavius. Acum şi acest vînat e bun, îl ironiză Dacina.

Fără să gîndească că e luat în derîdere, şi mai mult împins de un resort tainic, provocat de rîsul zglobiu al Dacinei, prinse

arcul și slobozi o săgeată după micul animal de culoare roșietică. Veverița a sărit sprințară pe altă cracă și o altă săgeată vîjîi scurt prin frunze, dispărînd peste coroanele pomilor. A doua și a treia săgeată avură aceeași soartă, spre hazul nestăvilit al Dacinei. Veverița însă nu se depărtă și alerga în jur prin frunziș, din cracă în cracă, îndemnîndu-se parcă dinadins la acest joc primejdios.

— Ajunge! interveni Dacina, văzîndu-l pe Flavius pregătindu-și o altă săgeată. Cînd o să-ți vadă Decebal tolba goală, te va întreba și de vînat. Ce ai să-i răspunzi?

Tiberius Flavius zîmbi tainic și răspunse șăgalnic cu tîlc:

— Oricum, Eros mi-a stat în ajutor. Tolba lui e mereu plină cu săgeți, cu vîrf de aur. Lovesc de-a dreptul în inimă. Nu ucid, dar produc durere.

Dacina zîmbi mulțumită de vorbele lui Flavius. Gîndi puțin, apoi privindu-l ștrengărește cu coada ochiului, îi răspunse:

— Zeul acesta al vostru se ține de glume, sau e un ochitor nedemn de a ține arcul în mînă și acea tolbă cu săgeți de aur. După cîte cred, lovește numai în aceia care i se închină!? Doar e al vostru romanule?!

— E al pămîntului Dacina, și tot ce e tînăr îi cade victimă, strigă din răsputeri Flavius, în urma Dacinei care dînd pinteni calului, dispăru pe povîrnișul unei pante spre vale.

Tiberius Flavius struni calul, merse la pas, gînditor în urma Dacinei. Își agăță arcul de șa și tolba cu săgeți de asemenea. Un vînticel călduț la această oră din zi cînd soarele strălucea încă puternic în cumpăna zilei, prinse a sufla dinspre vale zburlind frunzele în coroanele pomilor, desprinzîndu-le și aruncîndu-le de pe crăci spre pămînt peste covorul ruginiu, mort, acoperind mușchiul verde. Pădurea toată fremăta ușor ca respirația unui muribund. Undeva departe sunetul unui bucium răsună ca o chemare. Altele îi răspunseră parcă mai în adîncul măgurilor de munte.

Opri calul la marginea unei prăpăstii, pe muchia unei stînci și privi jos spre valea largă, care lărgindu-se ca o coadă de păun desfăcută, unea dealurile pînă departe la dreapta și stînga drumului pietruit, care ici colo, se întretăia cu apa șerpuitoare a unui pîrîu. Spre munte privirile lui prinseră cotitura drumului spre dreapta, ascuns vederii, și gîtuit de defileul stîncilor înalte. Printre crestele semețe a două vîrfuri de munte, departe la orizont pe o înălțime, se vedeau abia conturate zidurile unei cetăți dace. E Regidava, gîndi Flavius, orientîndu-se după așezarea Sarmizegetusei și apusul soarelui. Acest drum de bună seamă trece peste munți, spre Boridava, dar ce ușor se poate înșela cineva care ar urca din vale, ispitit de drumul umblat și valea largă socotind a ajunge chiar în formație militară la zidul cetății, orientîndu-se spre deschizătura largă dintre cei doi munți, din stînga, unde drumul presupus se termina brusc, întretăiat parcă de sabia unui uriaș, într-o prăpastie ale cărei adîncuri Flavius nu le putu zări din acest loc. Un sentiment de teamă puse stăpînire pe el și socotind că dacă vreodată aceste locuri ar deveni cel ales pentru ciocnirea între două armate, cei ce urcă din vale cu siguranță vor fi înșelați, aruncați în prăpastie și nimiciți. Alungă aceste gînduri amare și cercetă dealul din față care cobora domol și-l asemănă în dimensiuni mai mici cu colina Capitoliului din Roma, unde străjuiește templul Triadei: Jupiter, Juno și Minerva. Privirile lui descoperiră pe acest deal niște movilițe orînduite parcă într-un anumit fel. Socoti că nu natura le-a creat atît de egale, ca formă și înălțime. Neputîndu-și însă explica, hotărî să o întrebe pe Dacina cînd vor fi jos în vale din nou împreună.

Lîngă cele șapte izvoare care țîșneau din stîncă, și pe care le numără Flavius, văzu calul Dacinei adăpîndu-se. Atît animalul cît și tînăra priviți din această înălțime, păreau a fi mici jucării frămîntate în lut, care au prins viață și se mișcă acum pe fundul unei uriașe căldări. De pe drumul tăiat în stîncă din dreapta, venind pe firul văii, nu puteai bănui care ar fi cel bun. După cotitura muntelui, apăru suita lui Decebal, ieșită parcă din peretele stîncos al muntelui. În curînd valea se umplu de glasuri, nechezat de cai, zăngănit de arme și veselie. Dinspre vale urca poporul, femei, bărbați, copii, ca la o chemare la un timp bine stabilit pentru întîlnire în această vale a „păcii", cum o numise Dacina.

Totul i se părea lui Flavius o arătare de vis, dintr-o lume care nu este a lui și pe care nu o cunoaște. Totuși, un neînțeles și zbuciumat sentiment puse stăpînire pe el și se vedea parcă pe sine însuși călărind alături de tatăl său pe Via Apia pînă la Capua. Numai că acolo totul era liniar și ondulațiile de pămînt cu puține coline mai ridicate nu-și aveau valoare și nu puneau obstacol privirii. Numai povestirile tatălui său despre munți înalți, semeți, cu vîrfurile acoperite cu zăpadă

sclipitoare, îi alimenta imaginaţia, văzîndu-i aievea parcă înălţaţi în drumul spre Capua, munţi înalţi, nespus de înalţi. Atunci închidea ochii spre a păstra cît mai mult imaginea creată în minte şi călărea astfel fără să audă cuvintele tatălui său, care număra sarcofagele de pe marginea drumului, de sub pinii roşcaţi, amintindu-i mereu de ilustrele familii şi militari de rang înalt care-şi odihneau acolo oasele.

Se destrămară ultimele amintiri, cînd îşi retrase privirile din interior şi se uită din nou peste vale, unde poporul dac forfotea plin de viaţă, ca o imensă şi unică familie. Acum văzu limpede că totul trăia umbra codrilor, scînteierea luminii soarelui, caii, oamenii, stîncile şi apele. Undeva printre pîlcurile de luptători daci, zări ca un punct de speranţă de care-şi agăţă propria lui mîhnire pieptarul colorat al Dacinei. Întoarse calul şi porni să coboare încet panta dealului, pe poteca îngustă spre valea largă.

Silvanus şi soldaţii romani veniră în întîmpinarea tribunului cînd acesta ajunse jos pe firul văii. Încadrat de oşteni, alături de centurionul de gardă, străbătu la pas mulţimea dacilor adunaţi aici în această vale largă, uitîndu-se peste tot în jur. Priveliştea ce i se desfăşură înainte, în dreapta şi stînga părea mai mult a unei tabere de oşteni ce-şi pregătesc ospăţul vesel după o bătălie cîştigată. Flavius văzuse multe tabere ostăşeşti, înainte şi după bătălie, dar această desfăşurare de mulţime pestriţă din faţa lui, o asemui cu popoarele Tribalilor care deşi supuşi de romani în bună parte, printre soldaţii şi chiar comandanţii romani se răspîndi teama că astfel de populaţii puţin cunoscute ar trăi pînă în munţii Hinducuşi şi fluviul Ioxartes şi că sînt nespus de războinice folosind metode sălbatice de luptă. Tiberius Flavius, privi cu uimire la oştenii daci, prinşi fiecare de ocupaţiile lor. Unii jupuiau cerbii şi căprioarele vînate, alţii despicau de-a dreptul cu sabia burţile mistreţilor şi nu mică-i fu uimirea cînd văzu cum întreg animalul jupuit e înălţat deasupra focului, prin cîrlige de fier. Nu departe un bour întreg sfîrîia deasupra limbilor de foc, topind grăsimea care se scurgea sfîrîind în flăcări. Decebal însuşi, printre dacii de rînd, femei şi copii, oşteni şi bătrîni, nepurtători de arme, împărţea sfaturi cum trebuie învîrtită deasupra jarului căprioara pusă la frigare. Văzu cum regele dac luă sabia unui oştean, se apropie de mistreţii înşiraţi în şpăngi de fier, sprijinit în furci, rotiţi la jar potolit şi împunse

cu vîrful săbiei în carnea răscoaptă din care ţîşni mustul şi grăsimea. Dădea sfaturi şi hotăra dacă e bună de mîncat sau nu şi rîdea înveselit împreună cu copiii care se aţineau pe urmele lui. Uimirea tribunului roman, care în cele două zile cît zăbovise în cetatea de scaun, îl văzuse pe acest conducător al triburilor dace, în sala tronului, în ţinută de sălbatică demnitate, cu privirile aspre, pătruns de importanţa locului ce-l ocupă în ierarhia Daciei. Îl văzuse în sala ospeţelor, a palatului, la masa conducătorilor de oşti şi neamuri ale acestui popor veselindu-se şi luînd hotărîri aspre. Acum însă, în mijlocul mulţimii, nu se deosebea cu nimic de oşteanul de rînd, de poporul său, de obiceiurile libere, necunoscute de tribun pînă acum. Gîndi în sinea lui la ce te poţi aştepta într-o bătălie cu aceşti oameni liberi, care nu fac deosebire între conducător, oştean sau simplu membru al unui trib. Gîndul îi frămînta creierul continuu, în a putea pune o stavilă de despărţire între conducerea aspră a regelui dac, şi ascultarea pînă la sacrificiu al acestui popor al munţilor, care acum i se păru înfrăţit de totdeauna cu legea sălbatică a firii. Această frămîntare de oameni se întindea pînă departe în această vale pietroasă, străjuită de codrii de nepătruns, de stînci şi prăpăstii înspăimîntătoare. O oaste oricît de înzestrată cu arme de diferite tipuri, disciplina aspră şi condusă de comandanţi pricepuţi putea lesne intra în derută şi panică, dînd piept cu aceşti oameni ai munţilor, în aceste locuri primejdioase care pentru ei par atît de obişnuite. De bună seamă că în eventualitatea unei ciocniri cu armatele lui Traian, nu vor căuta şesul drept loc de bătălie, gîndi Tiberius Flavius. Această presupunere însă fu alungată de amintirea cruntei întrevederi de la Tapae, unde cîmpia şi mlaştinile au fost alese de Decebal drept loc de înfruntare. Îşi aminti de poveţele generalului Decimus care necontenit le atrăgea atenţia comandanţilor mai tineri, că pe daci niciodată nu puteai şti unde-i întîlneşti cu oştile gata de luptă, pe dealuri, ascunşi printre stîncile munţilor, în pădurile de pe înălţimi sau în şesuri. La Tapae nu s-au arătat din stufărişul bălţilor, pînă ce cavaleria grea romană înaintase departe pe dealurile din faţă. Mascară o retragere spre codri şi abia atunci cînd cavaleria porni la asalt, apărură de peste tot atacînd din flancuri, ca haitele flămînde de lupi, ucigînd şi caii şi călăreţii înămoliţi în mlaştini. Abia după ce răriseră şi nimiciseră aproape complet patru legiuni,

două de cavalerie din care și renumita Andiutrix, una de pedestrime și cohorta treia Brittanum, căreia îi aruncară toate carele de luptă, berbeci de asalt și balistele în mlaștină, dădură foc stufului uscat din toate părțile. Din armele grele de asalt ale cetăților, nimic nu a mai putut fi salvat, încît groaza puse stăpînire pe restul legiunilor care nu avură timpul și spațiul să se desfășoare pentru luptă, dar nici nu cutezară să-i urmărească în codri. După luptă, se văzu în multe locuri vicleșugul dacilor, cînd se porni la adunatul răniților de pe cîmpul de jale, că peste tot în bălți, dacii așternuseră pe pămîntul nămolos cu ape putrede, crăci de stejar și cetină de brazi pe care stătură în așteptare, poate zile în șir pîndind armatele romane sub cerul liber, în ploaie și vînt, acoperiți doar cu cojoacele lor mițoase de oaie, cu lîna în afară. Conducător iscusit a fost acel Vezinas care azi la palat e sfetnicul regelui dac. Mai cu seamă tăria tribului Argotensilor, ce-și aveau așezările în această parte a munților, îi îngrozi pe legionarii romani, căci ucideau totul în cale și caii și rănițiii. Însuși Traian cînd pe cîmpul „Zeilor" după ce îngropă cohortele de elită ale armatei de șoc, înălțînd deasupra movila „Dureroasei înfrîngeri", cînd aprinse focul sacru pentru pomenirea celor căzuți, jură că nu va fi pace între Roma și Decebal, pînă ce nu se va tîrî în lanțuri acest conducător barbar, legat de carul lui triumfal prin forul roman. Și totuși pacea se încheie, căci însuși împăratul Romei își dete acum seama că nu are pregătite suficiente legiuni pentru înfruntarea supremă cu dacii.

Acum Tiberius Flavius fără să rostească măcar un cuvînt către Silvanus, care și el părea prins în frămîntarea acelorași gînduri, călărea prin mijlocul acestei mulțimi, care nici nu se sinchisea de prezența lor. Unii în jurul focurilor întrețineau jarul, alții cărau lemne, sau stropeau cu vin carnea pusă la frigare, răspîndind în aer mirosul ațîțător. Din loc în loc, pe marginea pîrîului, de stîlpii bătuți adînc în pămînt, priponiți cu împletituri de cînepă erau legați caii înșeuați care mestecau în măsele iarba proaspăt cosită, adusă de pe dealurile din jur de către tinerii daci. Armele, luptătorii și le păstrau asupra lor, arcuri, săgeți, lănci, topoare, pînă și săbiile grele făurite probabil de triburile germanice greu de mînuit, dar cumplită armă în luptă. Nici scuturile pedestrimii, făurite din fier călit de mai multe ori, nu rezistară unei lovituri izbite cu putere de un braț vînjos cu astfel de săbii. De șaua cailor

erau legate sulițe și Tiberius Flavius ca și Silvanus de altfel băgă de seamă că sînt de fabricație romană și se gîndi cu spaimă că acestea au ajuns în mîinile oștenilor daci, după ce stăpînii lor au fost uciși. Sau poate, atelierele făurarilor daci în răgazul păcii cu Roma după ce prinseră dibăcia construirii lor de la meșterii romani, să le fi lucrat atît de bine, încît acum să nu mai poată fi deosebite.

Ghicindu-i parcă gîndul, Silvanus îl întrebă, cuprins de o teamă proprie:

— Dacă făurarii daci au prins meșteșugul pentru a-și face singuri armele și dacă le-a fost destăinuită taina tăriii fierului de către meșterii noștri, atunci răgazul dat lui Decebal ne va face să sacrificăm multe vieți ale ostașilor noștri.

— Disciplina pe cîmpul de luptă e mai presus decît orice, hotărî Flavius. Și după cît se vede această virtute nu o pot avea oștenii daci.

— Cine știe, precumpăni centurionul afirmația tribunului. Acești oameni ai munților sînt cu neputință de înțeles. În cetate la venirea noastră, păreau a-și fi însușit disciplina aspră a legiunilor noastre. Orînduirea trupelor ai văzut-o doar cu ochii.

— Trupe din cele mai bune, argumentă slab, neconvins Flavius, mai mult ca o încurajare proprie. Acestea au fost aduse anume în cetate acum.

— Chiar așa fiind, au avantajul munților lor. Privindu-i ca fizic, par butuci retezați din trunchiul puternic al pomului. Sînt nespus de robuști. Prin bătălii i-am văzut cățărîndu-se pe stînci ca fiarele sălbatice. I-am văzut și acum la vînătoare, oricît de greu ar fi drumul nu mi s-a părut a fi cuprinși de oboseală.

— Ce e drept, nu sînt prea înalți de statură, și cu greu ar putea să se apere de lovitura de spadă a unui soldat roman, mult mai înalt, obiectă Flavius, mai mult pentru a întreține această discuție, care nu intra în preocupările lui, ci mai mult a lui Silvanus, care era militar de carieră. Totuși, viitoarele eventualități în cazul unui război îl puseră pe gînduri.

— Să nu uităm însă, tribune, că cei mai mulți oșteni de ai noștri au murit împunși de sabie, de-a dreptul în stomac. În bătălii, ridică scutul deasupra capului, se proptesc pe picioarele puternice și cu paloșul izbesc de jos în sus, evitînd astfel că-

mașa de zale care acoperă doar pieptul. Sînt nişte fiare, încheie întărîtat Silvanus.

Tribunul roman se uită acum mai atent la oştenii daci şi observă sub îmbrăcămintea croită din piei de sălbăticiune, cu braţele goale, muşchi puternici, legaţi de trupuri îndesate pe umeri largi, rotunzi ca măciucile grele. Pumnii noduroşi asemenea măciuliilor de gorun cu care sînt omorîţi sclavii vinovaţi pe cîmpul Sessarium dincolo de Poarta Esquilină a Romei.

— Cred că aceşti luptători daci pot arunca bolovanii de pe munte tot aşa de bine ca şi o „catapultă" de asalt a cohortelor noastre speciale, obiectă admirativ şi îngrijorat în acelaşi timp Tiberius Flavius.

— Codrii le sînt familiari şi, obişnuiţi cu urcuşurile de munte, aleargă pe costişe ca panterele prin copacii Africii. Armatele noastre greoaie, înarmate cu armament bun pentru cîmpie, nu vor putea mărşălui tocmai pe placul generalilor, obiectă Silvanus, apreciind acum situaţia ca militar.

— Dar în Elada? Se spune că nu departe de portul Euxin terenul ar fi muntos şi totuşi, am purtat cu succes bătălii cu dacii.

— Muntele Olimp în Elada pare o înălţime minoră, un deluşor faţă de aceşti munţi prăpăstioşi, răspunse Silvanus. În războaiele cu elenii, armatele noastre nici nu avură interes să urce din două motive : întîi spre a nu aprinde mînia zeiţei Theneis, păzitoarea legilor, căci toţi filozofii greci în umbra acestei legende întocmesc regulile de conduită a poporului, căutînd a-i aduce la unitate de vederi şi la unire contra duşmanului. În al doilea rînd nici nu era nevoie de vreme ce Tyhe, zeiţa destinului pentru eleni şi a belşugului pentru armatele romane, se înfruptase din plin din tot ce găsise în cale. La început cînd intrarăm cu ostaşii pe aceste pămînturi, cornul caprei sfinte Amaltheia le dăruise pe atunci belşugul din abundenţă. Cît despre dealurile din jurul portului Euxin, despre aceşti munţi tociţi de vreme nici nu poate fi vorba de a se socoti drept obstacol pentru legiunile noastre, îşi termină cu multă convingere lunga expunere centurionul însoţitor, spre admiraţia şi surprinderea tribunului, constatînd că are cunoştinţe felurite şi e nespus de plăcut să vezi că omul care te însoţeşte nu e numai un mînuitor al armelor.

— Atunci!? întrebă Flavius mai mult pentru a lega discuţia în continuare, spre a uita de grijile proprii.

— Cred că în aceşti munţi ne vom încîlci ca în labirintul lui Minos zidit de Dedal. Aş dori să nu avem soarta fiului său Icar care nu a putut scăpa nici prin văzduh !

— Bănuiesc că niciodată nu vei vorbi astfel la Roma, cînd ştii că împăratul e hotărît să rămînă peste veacuri, sau poate milenii înscrise în istoria imperiului, înfrîngîndu-i pe daci şi civilizînd aceste popoare ?! Totuşi în părerea ta, centurioane, este mult adevăr.

Tăcură amîndoi, căci pe lîngă ei trecu călare în galop un pîlc de călăreţi arcaşi. În fruntea lor, plin de el însuşi, ţinîndu-se semeţ în şa, galopa un tarabostos dac, îmbrăcat în armură şi coif strălucitor. Îi aflară numele, căci unii din oşteni şi poporul prinseră a striga, fluturîndu-şi arcurile şi mîinile în semn de salut, sau protest noului sosit : „Vine Batar ! Mai bine rămînea în cetatea Regidava". Alţii rîdeau veseli şi nici nu se clintiră de lîngă focuri. Tiberius Flavius cuprins de gînduri îşi continuă viziunea în viitor care îi apărea întunecată, privind cu strîngere de inimă, această halucinantă vervă şi energie a acestui popor. Din aceşti munţi vor porni prin păduri întunecoase, pe drumuri şi poteci ştiute numai de ei, să înfrunte puterea Romei sau oricărui alt popor pe care trebuie să-l oprească înainte de a deveni o primejdie pentru pămîntul lor, căci aici în inima munţilor, în leagănul lor, îşi plămădiseră tăria de a se apăra, de a lupta cu disperare sfidînd cu rîs sălbatic moartea.

— Cu acest popor mulţi ani de război va trebui să purtăm, tribune, reluă şirul discuţiei centurionul, după ce opriră lîngă unul din izvoarele ce ţîşnea din stînga.

— Se poate scurta timpul, şi cruţa vieţile oştenilor dacă vreunul din tarabostoşi, conducători de cetăţi sau oşti, ar privi cu ochi buni spre Roma rîvnind tronul lui Decebal. Un popor cu o civilizaţie fără tradiţie, şi condus numai după legi nescrise, uşor poate rosti numele unui alt conducător care ştie să-i stăpînească, completă Flavius, condus de propria sa dorinţă.

— Şi popoarele hotarnice cu ebreii îşi cîntau legile învăţîndu-le pe de rost ca şi dacii. Şi i-am adus fără prea mari jertfe în graniţele imperiului. Aceste popoare însă nu se gîndiră să pună arme în mîna poporului de jos de teamă să nu

fie prădaţi şi măcelăriţi, în propriile lor palate. Pe cînd la aceşti daci, pînă şi femeile mînuiesc cu dibăcie arcul şi suliţa. Nu uita, tribune, că în tribul lui Drubal, un copil ţi-a înfipt săgeata în şaua calului, îi aminti mîhnit Silvanus şi continuă: aici copiii de mici învaţă să ţintească cu arcul.

— Despre arcaşii din tribul Carpilor şi Agrotensilor se spune că din fuga calului nimeresc cu săgeata chiar şi o pitulice în zbor.

— Unele aprecieri sînt mult prea din cale afară. Tot aşa se vorbea despre tribul Bessilor din Moesia interioară şi totuşi au fost înfrînţi şi alungaţi de pe pămînturile lor, pînă aici peste apa Danubiului.

— Şi totuşi se spune că sînt buni luptători!

— Le-am cunoscut dibăcia, căci am luptat cu ei, tribune. Şi ei ca şi dacii nu prind prepeliţele cu plasa, cum fac păsărarii în cîmpiile noastre, ci le răresc rîndurile cu săgeata şi cuget că acest lucru nu e de dispreţuit. De aceea şi dacii trăiesc în bună pace cu ei, luptînd chiar împreună.

— Şi totuşi pe aceşti barbari i-am înfrînt, Silvanus. Prin cele cinci cohorte aruncate în luptă contra lor. Adică, cum s-ar spune, zece pe unul căci triburile Bessilor nu numărau mai mult de o mie de capete, adăugînd şi femeile şi copiii.

— Imperiul nu a avut decît de cîştigat, căci fiecare veteran se făcu stăpîn peste întinsele ogoare.

— Pămînt sărac tribune, şi plătit cu mult sînge, obiectă Silvanus. Imperiul însă îşi atinsese un scop. Acum oştenii de pază stăteau pe malul drept al Danubiului.

— Civilizaţia noastră îşi arată roadele, centurioane, oriunde punem piciorul.

— Da, dar Bessii se uită mereu cu mînie peste apele învolburate ale fluviului, spre locurile lor de obîrşie şi nădejdea lor că odată le vor recuceri stă în armatele lui Decebal. Regele dac nu caută azi pricină de război. Respectă pacea încheiată cu Domiţian. Dar mîine, fi-va la fel, cînd ştim bine cum a folosit acest răgaz, învăţînd multe în a-şi întări cetăţile şi a făuri arme de la meşterii pe care-i trimise generoasa Romă. Şi nădejdea Bessilor e în războiul care va trebui să izbucnească, căci toate popoarele din răsăritul imperiului sînt nemulţumite de administraţia noastră.

Cuvintele lui Silvanus, care-şi încrucişase sabia cu luptătorii multor triburi sălbatice, şi mai cu seamă judecata acestui

militar mări îngrijorarea lui Tiberius Flavius. Ştia că rostise adevărul. Un adevăr care nu poate fi rostit decît de doi oameni în inima cărora a încolţit încrederea. Îl preţuia acum mai mult şi încrederea în acest soldat cinstit îl apropie atît de mult de centurion, încît căută să sfarme orice eventuală îndoială despre buna lui credinţă, a conducătorului gărzii sale.

— Şi eu gîndesc la fel, prietene. Numai că acest uriaş imperiu are în fruntea lui oameni cu vederea minţii strîmtă, lipsiţi de judecată şi necunoscători ai realităţilor ce-i înconjoară.

Silvanus nu se aşteptase la astfel de cuvinte care puteau pe bună dreptate să fie luate drept insultă la adresa imperiului de către solul roman. Gîndurile lor însă, acum cînd prinseră acelaşi cheag şi înţelegere, îi făcură să se privească cu căldură, zîmbindu-şi.

— Pe Castor şi Pollux că prietenia noastră fu dat să se lege în această vale a celor şapte izvoare de pe pămîntul dac. Noroc că în jurul nostru nu e un Cicero de odinioară să ne acuze de complot contra imperiului, căci am avea desigur soarta marelui om politic Catilina.

— Pe Zamolxe, că am călărit pînă în pădure trimis de Decebal să vă caut, dar mai cu seamă îndemnat de Dacina, tribune, crezînd că v-aţi rătăcit, sau v-a răpus vreo fiară !? îi întîmpină cu privirile senine Drubal.

— Prin atîta mulţime cît cuprinde această vale, nu e de loc uşor să găseşti drumul cel mai scurt spre locul unde se află măritul rege dac, îi răspunse prietenos Tiberius Flavius, vechii lui cunoştinţe de la cetatea Drubeta.

— Decebal vă aşteaptă, căci încep întrecerile şi poporul e nerăbdător să aclame pe învingător.

Înaintară la pas prin forfota mulţimii care le făcu loc, dîndu-se în lături căci doi oşteni prinseră a deschide un culoar făcîndu-şi loc cu lăncile, căci acum mai cu seamă femeile şi cei sosiţi din alte cetăţi se înghesuiau să vadă pe solii romani. Locul anume orînduit, unde stătea Decebal pe o piatră cioplită în formă de tron, acoperită doar cu o piele de urs, înconjurat de căpeteniile de triburi, se afla între două izvoare ce-şi aruncau apa înspumată în două mici cascade, ca două fuioare albe în dreapta şi stînga lor. Acest loc puţin mai înalt de unde se putea vedea toată valea, era îngrădit de patru stîlpi de lemn cioplit şi deasupra întinse piei tăbăcite de animale. Pri-

vit de aproape avea înfățișarea unui cort cu deschizătura spre mulțime. Deasupra, înfipt într-un stîlp înalt vîjîia în vînt steagul dac, capul de lup și corp de balaur, scoțînd sunete stranii în suflul vîntului care adia ușor dinspre prăpastie. Soarele trecuse de cumpăna zilei și acum razele lui cădeau piezis pe stîncile și coroanele stejarilor, poleind cu aur totul în jur. Un spațiu liber, lăsat anume pentru acei ce-și vor arăta măiestria armelor, sau puterea brațelor, cam de lungimea unei bătăi de săgeată, pe dreapta și pe stînga, oștenii daci, rezimați în suliță, căutau să păstreze acest teren liber de năvala mulțimii. Totuși nimeni nu se înghesuia, fiecare căutîndu-și locul cel mai potrivit pentru a vedea cît mai bine. Parte din oșteni, femei și copii, se cățărară pe muchiile de stîncă din coasta muntelui, încît versantul abrupt părea acum făcut din stîncă vie, mișcătoare. Numai cei ocupați cu frigările de berbeci și vînatul adus, rămăseseră tolăniți pe lîngă focuri, aruncînd peste jar trunchiuri de brad cu cetină verde, încît fumul și mirosul rășinii arse amestecat cu acel al cărnii fripte cuprinse toată valea.

— Să sune trîmbițele, cornurile și buciumul, rosti Decebal către Dumbaz, care ridicîndu-se în picioare repetă cu glas tare către oștenii din față, hotărîrea lui Decebal.

Abia acum, Tiberius Flavius văzu că Dacina se așezase în stînga lui Decebal, lîngă Dumbaz. I se arătă locul din dreapta regelui dac, lîngă Getuza, fiica regelui care socoti Flavius, probabil venise anume la această întrecere, deși nu luase parte la vînătoare. Se stăpîni și nu-și traduse surprinderea sau nemulțumirea, sub nici o formă, deși ar fi dorit mult de tot să fie lîngă Dacina, să-i audă vocea caldă și dragă, care înviorează deopotrivă gîndul și inima, alungîndu-i singurătatea ce simțea că-l apasă în mijlocul acestui neam străin lui. Dumbaz, contrar așteptărilor lui, îi zîmbi în același fel degajat ca și atunci cînd îl conduse la palatul lui Decebal. De asemenea Getuza îi răspunse cu toată bunăvoința la salut deși se vedea că-și impune acest lucru, dar mască atitudinea ei atît de bine încît Flavius crezu în primul moment că zîmbetul îi este spontan, sincer. Toată această bunăvoință îl uimi pe tribunul roman. Căută cu privirile pe Silvanus, dar acesta nu-l observă, prins în discuție cu Micaruz, comandantul oștilor dace.

— La noi vînătorile, cînd sînt oaspeți străini, se transformă în adevărate petreceri ale poporului. Roma poate socotește ne-

demn a te coborî, oștean și conducător în mijlocul poporului de rînd, iscodi Getuza pe solul roman.

— Nici la romani nu lipsesc petrecerile și încă ce petreceri. Mulțimea umple străzile Romei, zile și nopți de-a rîndul fără să le pese cine mai e pe tronul Romei, cine-i conduce, interveni Decebal, căutînd a nu aduce vreo jignire prin cuvintele lui solului roman.

De altfel Tiberiu căută să nu interpreteze altfel decît așa cum fuseseră rostite cuvintele lui Decebal. Toate azi i se părură a fi ieșite din comun și toate întîmplările parcă nu le putea cuprinde în întreg ansamblul lor. De aceea se mulțumi să răspundă regelui dac printr-un zîmbet abia schițat care putea lesne fi interpretat și da și nu.

Trîmbițele sunară. Buciumul și tulnicele răspunseră de pe dealuri, semn că încep întrecerile.

În acest imens și natural amfiteatru, asemănător celor clădite anume la Roma pentru jocul de circ, mulțimea aștepta întrecerile. Singura deosebire, gîndi Tiberius Flavius, e aceea că aici totul se petrece într-un loc creat parcă anume de natură sub cerul liber. Singura amenajare și aceea probabil numai pentru această împrejurare era acel cort ciudat legat parcă de stîncă care adăpostește pe Decebal, șefii de trib și solia romană. Priveliștea acestei văi era impunătoare și cu nimic natura aici nu se lăsase mai prejos de grandoarea marelui circ din Roma, numai că cele două vîrfuri de munți din dreapta și stînga întreceau cu mult ca înălțime colina Latină și dealul Aventinului.

Miile de daci adunați aici fremătară ca trestiile bălții la auzul trîmbițelor. Unii alergară să-și găsească locul potrivit purtînd bucăți mari de carne friptă înfiptă în vîrful sulițelor, croind felii cu săbiile, bucăți și împărțind celor care cereau. Cei mai mulți însă și mai cu seamă bărbații beau vin din ploscuțe încheiate din lemn de cer și încrustate în desene bizare de animale și flori sau steagul simbolic al Daciei. Însuși Decebal ridicîndu-se în picioare făcu semnul de închinare mulțimii cu o asemenea ploscă pe care i-o dete un oștean. Toți cei din jurul lui primiră un astfel de vas de lemn, și Silvanus și oștenii romani care acum în poziție de repaos, rezemați în sulițe, formară un grup aparte. Getuza luă plosca unui tarabostos și o dete lui Flavius. Mulțimea ridicînd aceste văscioare deasupra capului ovaționă îndelung pe conducătorul lor și numele lui Decebal, strigat de mii de glasuri, răsună ca un tunet peste

vale, răsfrînt prin ecouri tumultoase din stîncă în stîncă. Oștenii daci agitau sulițele și arcurile, iar femeile și fetele dace își fluturau broboadele-n vînt. Totul în jur fremăta, ca arborii în păduri cuprinși de furtună.

Decebal bău, ținînd acest ulcior de lemn cu amîndouă mîinile și apoi își șterse cu dosul palmei mustățile și barba de băutura ce dase pe de lături, ca orice dac de rînd, fără să țină seamă de solia prezentă. Toți șefii de trib făcură la fel. Însuși Tiberius Flavius gustă din conținutul acestei băuturi. Renunță însă căci după prima înghițitură i se păru a alerga pînă în măruntaie focul infernului. În gură simți tăria și gustul rășinei de brad.

Regele dac începu a rîde în hohote și după el toți cei din jurul său, apoi rîsul îi molipsi pe cei mai apropiați oșteni și în curînd hohotele de rîs zguduiră valea, făcînd să vuiască dealurile din jur, ca hăuitul mării într-o furtună dezlănțuită. Rîse și Getuza și Dumbaz, numai Dacina își adînci mai mult cuta dintre sprîncene și în privirile ei aspre acum, se putea cu ușurință vedea dezaprobarea.

— E băutură meșterită de noi tribune, din cetină de brad pusă la dospit în hîrdaie de lemn și limpezită prin para focului. Dacă bei o ploscă întreagă, dormi pe frunză în codru și în mijlocul unei haite de lupi, îi vorbi lui Flavius înveselit Decebal.

— O asemenea băutură ar da gata pînă și zeii Romei, completă Dumbaz încurajat de cuvintele regelui.

Decebal bănui că aceste cuvinte rostite de Dumbaz pot jigni pe solul împăratului și privindu-l aspru vorbi pentru toți, dar mai ales pentru conducătorul gărzilor, căruia îi știa de ce-i clocotește ura în inimă.

— Poate într-o zi zeii Romei vor ajunge și prin acești munți. Atunci însă, rîsul nostru va fi zadarnic în fața lui Zamolxe. Pînă atunci Dumbaz, nu uita că ai lîngă tine o zeiță dacă, și alta e lîngă mine. Privi cu mîhnită părere de rău spre Getuza și Dacina și continuă, aruncîndu-și privirile peste mulțime : și alte multe cu miile tinere fete ale poporului tău. Se cade să le ocrotești și cu toții să le apărați căci brațul vostru ține și sabie și scut. Privi la Dacina și strigă cu glas blînd, plin de mîhnire : Hei Dacina, tu de ce nu te veselești ? Bănuiesc că nu vorbele mele te-au mîniat ?

— O Decebal, dacă ai-ști...

— Știu Dacina, o întrerupse Decebal. Eu știu ! Numai Dumbaz nu știe. Iar dacă știe, nu se cade să rîdă de solii care au venit pe pămîntul nostru și care se dovedesc a fi mult mai înțelepți și mai puternici, căci știu să păstreze cu demnitate o taină, mai cu seamă cînd taina e a lor.

Fața lui Dumbaz se posomorî. Cuvintele lui Decebal loviră ca un pumnal cu lama înroșită în foc, drept unde trebuia, în inimă. Mîna strînse în încleștare de fier mînerul spadei dar privirile le aținti semețe peste toți cei de față și în luminile aspre ale ochilor, parcă rostea jurămînt aici în această toamnă tîrzie. Jurămînt să apere acest popor dac, cu judecata minții, cum îl sfătuise adesea sfetnicul său Vezinas, folosind orice mijloace chiar și slăbiciunile omului supus sentimentelor oarbe, dar pline de măreție. Hotărît să meargă pe acest drum, cum odinioară au făcut și înaintașii săi, Buerebista cel aprig la mînie, potolit în năvalnica lui pornire doar de înțeleptul Deceneu. Plin de șiretenie, ca și Cotiso care l-a ademenit pe împăratul August cu frumusețea fiicei sale și numai moartea neașteptată a regelui dac schimbă drumul istoric de a nu sta pe tronul Romei o fată din acest neam. Durach-Diurpaneus, cel drept, îi dete sceptrul pentru că Dacia avea acum nevoie de spada unui om hotărît. Durach își dete seama că de vreme ce Siscia devenise cartierul general al războiului împotriva dacilor se pregătesc războaie de lungă durată, care cer lovituri puternice, lupte aprige, sîngeroase, necruțătoare.

Hotărî în sinea lui Decebal să meargă neabătut pe drumul păcii, dar dacă va trebui să scoată sabia din teacă atunci nici temutul Zamolxe nu-l va împiedica să nimicească pe toți aceia ce vor să-i subjuge neamul dac. Prins de aceste gînduri strigă cu vocea prinsă în tonul mîniei, altfel ca de obicei în aceste ocazii :

— Să înceapă întrecerile cu arcașii !

— Trăiască Decebal !... Carzan, arată-ți dibăcia... Să-i vedem pe fiii olarului Maropin !

Mii de voci cutremurară valea. Carenus cu zece arcași pătrunse în spațiul hotărît drept arenă. Avea douăzeci și unu de ani și cu ținuta dreaptă de oștean, urmat de cei doi frați Romar și Ramur, cu arcurile ridicate deasupra capului, pășiră mîndri, înșiruiți unul după altul prin fața lui Decebal și a tarabostoșilor îndreptîndu-se spre locul lăsat liber înspre prăpastie. Se

întoarseră cu fața spre mulțimea care fremăta în neliniștea așteptării. Smulseră din tolbă fiecare cîte o săgeată. Așteptau.

Tiberius Flavius privi spre Dacina. Dar Dacina acum nu avea ochi decît pentru arcașii lui Carzan. Fremăta toată și parcă fiecare fibră a corpului ei vibra de o neliniște abia stăpînită. Trăsăturile ei de obicei prinse în liniște și siguranță interioară acum purtau pecetea unei evidente asprimi, asemenea unei pojghițe de gheață străvezie, dedesubtul căreia se văd valurile clipocind. Își strînse mai mult părul negru, în fibula de aur, aruncîndu-l pe spate și gîtul dezgolit îi scoaseră în evidență liniile delicate armonios curbate spre umeri, încît privind-o acum părea un cap de statuietă elenă, a unei zeități necunoscute, cizelat de un sculptor meșter în a reda o fragedă finețe a frumuseții.

Pieptul îi sălta în respirație ritmică, dar mult mai profundă, trăgînd neastîmpărul, dorința și mîhnirea reținută. Cu nimic nu ar fi mai prejos decît fermecătoarele fecioare ale Romei pentru care tinerii patricieni își consacră cea mai mare parte din timp, curtîndu-le și închinîndu-le versuri cumpărate anume de la rapsozii ambulanți din vulgul de rînd. Ba chiar în loja împăratului, gîndi Flavius, strălucirea ei sălbatică ar face să-și întoarcă capul pentru a o admira toți îmbogățiții care își puteau permite să plătească zece dinari aur, pentru un loc pe băncile de piatră în „maeneamum primum". Pînă și gladiatorii cînd ar fi intrat pe „Portae pompae" ar fi salutat de bună seamă odată cu loja imperială și pe această fată dacă, admirîndu-i frumusețea.

Frămîntat de aceste gînduri, amintirile lui Tiberius Flavius plutiră pînă departe la marele amfiteatru al circului din Roma. Fără să dorească acum în cîmpul gîndului, îi apăru Iulia și sora sa Diomena. Amîndouă ca două flori albe de nuferi de pe lacul lebedelor, din grădina palatului, îl încadrau de obicei pe îngînduratul împărat Traian. Diomena, cu rîsul ei veșnic copilăresc, plin de gingășie și ținuta studiată a Iuliei care căuta să impresioneze pe toți cei din jurul ei prin afișarea unei false naivități de începătoare în tainele amorului, deși cu toții știau că este amanta lui. Poziția ei înaltă de nepoată a împăratului astupa gura lumii care o privea cu respect și teamă, atunci cînd trecea prin fața lor, deși clevetirile continuau după aceea. În taverne vulgul se distra de minune la băutură pe seama pornirilor ei erotice. Bîrfelile însă nu-l

interesau pe Flavius, de vreme ce această fată tînără și de rang îi dăruia clipe de dragoste de un rafinament pînă la amănunt. Și apoi Iulia avea o mare calitate pe care toți amanții ei o apreciau. Rămînea statornică în dragostea ei fizică, pentru un singur bărbat, pînă se plictisea de el, sau noutatea o arunca în brațele altuia. O smulse lui Poronus, numai datorită dezinteresului ce-l manifestă față de ea și aceasta o făcu tocmai atunci cînd o mulțime de curtezani îi dădeau asalt. Generalul Poronus nu păru dezamăgit de această pierdere. Scăpase de o pasiune care îl obosea, în schimb cîștigase gradul de general și comandant al legiunii a cincea Gemina. Căci numai datorită Iuliei avansă în scurt timp pe această înaltă treaptă, în ierarhia armatei. Ceilalți generali îl invidiau pentru norocul lui și știau că nu sîngeroasa luptă de la Tapae dintre daci și romani, care nu poate fi socotită victorie pentru imperiu, l-a ridicat la acest înalt rang, ci pătimașele îmbrățișări ale Iuliei.

Aceste amintiri îl mîhniră pe Flavius și pentru prima oară, acum în țara dacilor, își puse întrebarea care îi îmbujoră obrajii de rușine, dacă însăși prezența lui aici pe aceste pămînturi, aducînd misiva lui Traian, acestui rege socotit barbar, dar plin de omenie și înțelegere, nu se datorește de asemenea Iuliei și îmbrățișărilor ei !?

Decebal prinse în priviri pornirile Dacinei și îi vorbi ca unui copil, căruia pînă atunci i se puse oprelişti într-un joc plăcut :

— Deși legea oprește să ia parte și femeile la întreceri de vreme ce tu nu ai un soț, și fiind de față și solia Romei, sînt de părere că poți să-ți încerci arcul și săgeata la întreceri alături de oșteni. Voi ce spuneți, cinstiți tarabostoși ? se adresă rîzînd conducătorilor de triburi.

— Să iasă și Dacina în arenă ! hotărîră nespus de mulțumiți cei mai mulți din jurul său.

Dumbaz tăcea. Devenise posomorît. Decebal observă acest lucru, dar se făcu a nu fi observat.

— Se cuvine să întrebăm și pe tatăl său, dacă nu se împotrivește ?! Ei, Micaruz, tu nu spui nimic ?

Micaruz răspunse înveselit :

— Cînd Decebal vrea, ce aș mai putea hotărî eu ?! O fată însă...

— Ha ! ha ! ha ! rîse regele dac mulțumit de acest răspuns.

Rîsul lui Decebal molipsi pe toţi tarabostoşii din jur. Apoi Decebal continuă vesel :

— O fată cum e Dacina, face cît şapte feciori. Întotdeauna bătrîne comandant ţi-ai dorit un băiat. Eu însă cred că a făcut bine cînd Zamolxe a hotărît să fie fată !

Rîsul îi cuprinse din nou pe toţi, apoi aruncat parcă de adierea vîntului, care bătea dinspre pădure, stîrni veselie şi peste mulţime. Prinseră a rîde pînă şi soldaţii romani, împreună cu dacii din gardă. Numai Flavius şi Dumbaz păstrau o tăcere impusă.

Decebal amintindu-şi parcă deodată că în faţa lui se află tribunul roman tăcu, deveni posomorît. Rîsul tuturor încremeni. Se uită nu tocmai prietenos spre Tiberius Flavius şi-l întrebă :

— Cred că şi trimisul împăratului e de părerea mea ?! Căci nu de hatîrul Romei calc azi vechea orînduire, ci pentru tribunul Tiberius Flavius, fiul cinstitului senator Scellus ? !

Tiberius Flavius prinse în obraji pentru a doua oară împurpurarea roză a apusului izvorît din taina inimii lui. Acest rege al dacilor citise parcă limpede sentimentele lui pentru Dacina. O teamă nelămurită puse stăpînire pe voinţa lui. În faţa privirilor lui Decebal, pătrunzătoare, necruţătoare, pline de răscolire, se simţi deposedat de personalitate, de orgoliu, de mîndria romană. Acum Decebal îi zîmbi cu înţelegere, şi acest zîmbet îi dezgoli şi mai mult taina din adîncul inimii, încît începutul său de dragoste semăna ca o statuie goală a cărei pudicitate, sculptorul voit o arată mulţimii fără nici un ascunziş, fără nici o taină.

Răspunse mai mult sub îndemnul întrebării care nu admitea contrazicere, sub privirile stăruitoare ale acestui conducător barbar. Răspunsul lui era aproape întru totul ca şi al lui Micaruz, tatăl Dacinei şi comandantul de oşti dace.

— Orice împotrivire, în faţa unui rege dac, mi se pare acum zadarnică !?

— Dacă toţi cei ce conduc imperiul ar vorbi aşa, atunci mîine, cînd soarele va răsări alt răspuns aş da Romei. Apoi, şopti mai mult pentru sine mîhnit şi cuvintele lui nu fură auzite de toţi cei din jur, căci ele acum se adresau mai mult inimii lui cuprinse de durere : dar totul se va întîmpla altfel. Îşi reveni şi strigă aspru. Dumbaz, se cade să fii alături de

Dacina în arenă, căci iat-o cum aleargă ca o ciută de codru şi e singură şi tu se cade să o însoţeşti.

Urmărită de privirile tuturor, Dacina graţioasă, cu mlădieri de sălbăticiune felină, alerga sprinţară spre şirul arcaşilor. Îşi aruncase cojocelul colorat şi acum în ia albă înflorată cu fir negru, puteai să o asemeni cu orice fată din mulţime. Doar semnul balaurului, cusut în fir de aur, deasupra sînului stîng, arunca străluciri stranii în lumina razelor de soare, ori de cîte ori îşi sălta pieptul în respiraţii adînci de mulţumire. Reflexe aurii scăpărau şi se stingeau ritmic, parcă avea deasupra inimii o steluţă vie, smulsă cerului.

Înveselit, de hotărîrea lui Decebal, tînărul comandant al gărzilor Sarmizegetusei smulse arcul din mîna lui Batar, luă tolba cu săgeţi pe care i-o dete Drubal, şi alergă, în arenă alăturîndu-se Dacinei. Acum numărul arcaşilor crescu la doisprezece, încît trebuiră degrabă aduse încă două colivii cu turturele sălbatice.

Cam la patruzeci de picioare „păsărarii" îşi păzeau coliviile din împletitură de nuiele, aşteptînd semnalul tobelor. Păsările captive gungureau, neştiind ce soartă le aşteaptă. Sunetul unui corn sparse liniştea, apoi o trîmbiţă izbucni scurt ca un ţipăt de şoim. Tobele mari prinseră sunet adînc şi ritmic, sub degetele îndemînatice ale toboşarilor, apoi o lovitură puternică cu pumnul pe pielea întinsă, deteră semnalul că prima pasăre captivă poate să-şi ia zborul. Turturica speriată pe uşa coliviei ţîşni drept spre înălţimi. Carzan ridică arcul, întinse coarda. Urmări cîteva clipe pasărea cu privirea şi săgeata zvîcni cu vîjîit scurt şi prinse pieptul turturelei deasupra prăpastiei, care pică din înălţimi ca un pumn de lut printre stînci. Strigătele mulţimii izbucniră ca o apă scăpată din zăgazuri. Din cele cinci turturele, numai două apucară să-şi piardă urma în desişul codrilor, spre nemulţumirea mulţimii care începu să murmure şi a bătrînului tarabostos Udar, care clătină nemulţumit din cap, înghiţind cu mînie trei guri de băutură din plosca ce o ţinea atîrnată de gît.

— Mă făcuşi de ocară, în faţa romanilor, pui de lup !? Şi noaptea la lumina lunii te pun să tragi la semn, ameninţă supărat conducătorul pîlcului de arcaşi din care făcea parte şi Carzan.

— Ocara şi mîhnirea nu ajută la nimic, bătrîne, îl întîmpină comandantul Regidavei tarabostosul Batar. Din cinci

săgeţi, două în gol. Şi mai spunem că avem cei mai buni arcaşi dintre toate popoarele megieşe ?!

Decebal prinse în urechi cuvintele lui Batar, căci deşi ochii îşi aruncau privirile spre locul de întrecere, auzul pîndea orice şoaptă în grupul şefilor de trib şi conducători de oşti. Vorbi fără să întoarcă capul, părînd a fi preocupat mai mult de treaba arcaşilor, decît aprecierile însoţitorilor lui :

— Nu-mi plac vorbele tale Batar. Cine nu se încrede aici în arcaşi, acela nu va crede în ei nici pe cîmpul de luptă !

Batar tăcu, părînd a nu lua în seamă ocara lui Decebal. Se prefăcu că priveşte cu mult interes pe fiica lui Micaruz care îşi pregătea arcul. Cu coada ochiului se uită totuşi spre coiful lui Tiberius Flavius şi cînd acesta se întoarse spre el, îi zîmbi tainic, plecîndu-şi uşor capul în semn de respect.

— Eh ! acum şi eu zic Micaruz, se adresă Decebal dacă era fecior, îmi instruia arcaşii, aşa de bine încît secerau duşmanii ca grindina în toiul verii !

— Patru turturele le-a nimerit fără greş, se mîndri Drubal de neamul ei apropiat. Încă una şi azi o fată ne face de ocară.

Ultima pasăre îşi luă zborul. Ţişni din colivia pe care păsărarul o ridică deasupra capului, să fie văzută de mulţime şi se înălţă drept în sus. Dacina ochi, şi trase, dar săgeata trecu pe lîngă pieptul turturelei sălbatice, care-şi schimbă direcţia brusc şi zbură deasupra mulţimii, dînd ocol văii. Dezorientată, se apropie din nou de locul unde priveau nedumeriţi, şoptind între ei tarabostoşii. Mîhnită Dacina părăsi arena, îndreptîndu-se cu capul aplecat spre locul de mai înainte, deşi mulţimea îi striga numele.

Dumbaz trase o săgeată după pasărea sortită Dacinei care acum se înălţase mult în văzduh, şi aceasta căzu ca un ghemotoc în faţa lui Flavius. Mulţimea aplaudă pe tînărul oştean strigînd acum numele lui.

— Dumbaz !... cel mai bun arcaş.

— Arată ce poţi romanilor, să ştie şi ei că săgeata ta nimereşte întotdeauna. Cinste ţie Dumbaz.

Poporul cuprins de mulţumire pentru comandantul gărzilor izbucni în urale, ori de cîte ori cele cinci turturele se prăbuşiră străpunse de săgeata trimisă cu siguranţă şi pricepere în zburătoarele sălbatice. Dumbaz răspunse mulţimii prin agitarea arcului deasupra capului. Însuşi Tiberius Flavius îi aplaudă împreună cu tarabostoşii şi Decebal.

Batar privea absent şi în ochii lui lipsiţi de expresie nu se văzu nici un fel de admiraţie. Pe faţa brăzdată de cute, arsă de soare şi vînt, chipul posomorît, rigid, aspru, nu reflecta nici un semn din gîndurile lui. Trecuse de cincizeci de ani, dar statura lui puternică cu umeri largi îţi inspira teama unor sentimente ascunse, titanice.

Oştenii din Arcidava simţiseră de multe ori mînia lui, de la biciuirea pînă la leşin la pedeapsa cu foamea sau legarea vinovatului de trunchiul unui copac în plin viscol al iernii, pradă haitelor de lupi. Pe drept cuvînt, vînătorii ocoleau pe departe ţinuturile tribului lui şi nu se încumetau să înnopteze în pădurile întunecate din jurul cetăţii. Dacă rătăcindu-te ziua printre trunchiurile bătrînilor brazi, mergînd din răsăritul şi pînă în cumpăna soarelui, găseai oasele înălbite de vreme şi ploi la rădăcinile gorunilor, acelor pedepsiţi. Decebal cunoştea sălbatica lui pornire, dar nu căută să-l înfrunte, căci tribul Carpilor se întindea pînă la cotitura munţilor spre soare — răsare. Tribul îl ura, dar totuşi i se supunea hotărîrii lui, prin tradiţie, blestemîndu-l pe ascuns în faţa lui Zamolxe cînd tunetele hurducăiau haotic prin munţi şi fulgerele spintecau întunericul. Îşi număra strămoşii pînă la Buerebista şi în multe ocazii cînd la sfat cuvîntul lui nu era luat în seamă, îi amintea chiar lui Decebal de strămoşii neamului său. În luptele cu tribul Boilor din nord se dovedi bun luptător şi pentru acest lucru Decebal îl respecta. Totuşi la Tapae, oştenii conduşi de el nu intrară în luptă la timpul hotărît de Vezinas şi dacă arcaşii din neamul Argotensilor nu atacau prin surprindere spulberînd cavaleria romană, atunci legiunile aruncate în luptă ar fi fost demult sub zidurile Sarmizegetusei. Totuşi azi, la înfruntarea lui Decebal nu răspunse. refugiindu-se într-o tăcere stranie.

La un nou semnal din tobă şi trîmbiţă, intrară în arenă suliţarii, treizeci la număr. Trecură prin faţa lui Decebal, plecînd suliţele în semn de salut. În fruntea lor păşea apăsat Tobaia, care prin înălţime, întrecea cu un cap pe soldaţii romani de faţă.

Decebal făcu un semn. Comandantul Micaruz se ridică şi se apropie, plecîndu-se ascultă întrebarea pe şoptite :

— Au sosit toţi ?

— Aproape toţi ! Tamar, din neamul Argotensilor şi-a trimis fiul pe Tarin. Nu i s-a vindecat rana primită de la atacul cohortelor ce duceau arme pentru castrul Berzobis.

— În curînd îl vom depune în cipe, colea pe deal, bătrîne. În douăzeci de bătălii, paloşul lui a trimis morţii mulţi duşmani ai pămînturilor noastre. Mulţi îşi vor aminti de el, încheie posomorît Decebal.

— Pe toţi ne va aduna într-o zi Zamolxe, rosti Micaruz aşezîndu-se alături de regele dac, în locul rămas liber, căci acum Dacina trecuse lîngă Getuza, legînd vorbă cu Flavius.

— Bassar, de la apa Tyrasului ?

— Pînă în zori va fi la palat. Călăreţii au şi pornit de cum sosi tribunul roman. Aşa cum ai hotărît tu Decebal.

Nebănuind ce vorbeşte tatăl său cu Decebal, îşi permise să intervină fără nici o introducere, sau scuză. Supărarea îi trecuse. Getuza, contrar obiceiului ei de a o zeflemi, acum o făcu să uite înfrîngerea la întrecerea cu arcul, prin deosebită atenţie ce-i acordă, întreţinînd dinadins o discuţie plăcută cu solul roman.

— Ei, şi prin mine Getuza, te rugăm ca să dai voie să poată şi soldaţii romani lua parte la întrecerile cu suliţa, solicită veselă Dacina.

Surprins Decebal le privi pe amîndouă şi, văzîndu-le în ochi implorarea, întrebă mai mult pentru a-şi da timp de gîndire :

— Noi cu romanii ne-am măsurat puterile pe cîmpul de luptă, şi ne cunoaştem dibăcia în mînuirea armelor...

— Dar acum e pace, hotărî Dacina, şi aici...

— Aici hotărască tribunul Tiberius Flavius, dacă se cade să ne măsurăm în întreceri paşnice ? Căci numai el ştie ce gîndeşte Roma şi împăratul ei ?!

Fără a putea da îndărăt, căci cele două fete dace, şi mai cu seamă Dacina îi smulsese consimţămîntul mai dinainte nu avu încotro şi făcu un semn din cap, că-i de aceeaşi părere cu ele.

— Silvanus, îl chemă Flavius pe centurion. Anunţă-l pe Petronius să intre cu legionarii în arenă. Se vor întrece cu oştenii daci la aruncarea suliţei.

Surprins comandantul roman se uită la Flavius contrariat, dar nu protestă. Făcu semn lui Petronius să se apropie şi îi comunică hotărîrea tribunului. Petronius „optio" al romanilor veni numaidecît, salută cu mîna întinsă şi ascultă hotărîrea. Alergă vesel spre soldaţii romani, le comunică şi lor ordinul centurionului şi aliniaţi porniră în paşi romani spre lăncierii daci pînă în mijlocul arenei.

Cîteva clipe mulţimea amuţi. Apoi tumultul strigătelor prinse mai multă tărie şi ici-colo începură discuţiile pe seama romanilor :

— Vezi să nu scapi suliţa, romanule !

— Să nu înfingi din greşeală suliţa romanului în frunte, Siran. Cu siguranţă o străpungi de la cincizeci de paşi, încurajară rîzînd voci din mulţime.

Neînţelegînd vorbele de batjocură, la o comandă scurtă a lui Petronius, soldaţii romani făcură front în faţa lui Decebal. Ridicară suliţele grele cu o palmă de la pămînt şi le plecară în semn de salut.

Trîmbiţele sunară din nou, în timp ce Siran şi Petronius îşi încrucişară suliţele grele în semn că în întreceri vor lupta cinstit.

Uriaşul Tobaia luă poziţia de aruncare, ducînd piciorul stîng înainte. Ridica suliţa şi la semnalul tobei alergă pînă la marginea pîrîului, zvîrlind lancea cu putere. Lancea zbură prin aer şi se înfipse în pămînt, dincolo de al doilea vad de întretăiere a apei cu drumul. Mulţimea ovaţionă, dar mai reţinut, neştiind puterea şi îndemînarea romanilor. Numai suliţarii tarabostosului Sarmigan din care făcea şi el parte îl încurajară prin strigăte pronunţîndu-i mereu numele, îndemnîndu-l să nu se lase întrecut de romani.

Un oştean anume pus smulse suliţa lui Tobaia din pămînt şi o înfipse în acelaşi loc, dreaptă, agăţînd o năframă în vîrf să fie văzută de toţi, ori în ce loc s-ar afla.

Petronius cumpăni bine suliţa în mînă, fandă elastic pe piciorul stîng şi o dată cu bubuitul tobei alergă cu paşi sprinteni, dar măsuraţi, apoi ţîşni ca un arc şi în acelaşi timp braţul său zvîrli cu putere suliţa, care urmărită de mii de priviri trecu pe deasupra năframei fluturată de vînt şi se înfipse cu aproape douăzeci de picioare mai departe de a oşteanului dac.

Un murmur se ridică de peste tot, care nu putea fi hotărît dacă exprimă mulţumirea sau numai uimirea. Şi la a doua încercare, tot Petronius cîştigă, înfigînd suliţa cu cîţiva paşi mai departe.

— Vezi Micaruz, se pare că sulițarii noștri vor trebui să se apropie pînă la puterea de aruncare a legionarilor romani cînd va fi să ne...

— Nu, Decebal! Nu puterea și multele exerciții fac să fie cîștigată o bătălie, ci mînia și să știi pentru ce lupți!

— Pentru ce lupți, asta e, comandante! Ei pentru ce vor lupta cînd vor fi trimiși să moară pe pămînturile noastre? Totuși, sînt buni oșteni Micaruz, hotărî Decebal.

Vorbiră nestingheriți înainte, cu vocea scăzută, căci Tiberius Flavius, cuprins de mulțimire proprie, discuta aprins cu Dacina și Getuza.

— Pentru ei gîndește împăratul și generalii lor. Ei nu știu decît să lupte. De i-am avea aliați, ar tremura toate popoarele din jur și pînă în țara galilor și chiar cei din munții necunoscuți de dincolo de mare, pe care numai corăbierii eleni îi văzură, oftă nostalgic comandantul oștilor dace.

— Și în noaptea asta, vom lua marea hotărîre. Tu știi care trebuie să fie, deși Vezinas mai caută și acum căi de amînare.

— Știu Decebal, oftă Micaruz.

Nemulțumirea pentru rezultatul întrecerilor cu lancea făcu să pornească strigăte de ură din mulțimea dacilor.

— Să-i vedem cu fiarele sălbatice, la luptă. Vor fi tot așa de norocoși?!

— Să se aducă urșii, cerură femeile și oștenii.

— O vor rupe la fugă și vor trece înot apa Isterului.

— Nu se vor opri pînă la împăratul lor, strigară alții, hohotind de rîs.

— Să fie aduși urșii! Drubal, fă semn trîmbițașilor, hotărî Decebal.

Din strîmtoarea stîncilor apărură cincizeci de oșteni daci, purtînd garduri împletite din crăci groase de lemn de frasin și punîndu-le cap la cap, îngrădiră un loc cam de o sută de pași, cu deschizătura spre prăpastie. Acum tot acest popor din această vale se urcă pe stînci spre a vedea mai bine și a fi oarecum apărați de fiare. Însuși Decebal și tarabostoșii, șefii de triburi, se urcară pe o stîncă dreaptă de deasupra și stînd în picioare, priveau la oștenii înarmați cu tridente de fier, cum tîrau o cușcă de lemn încheiată din trunchiuri de brad. În interior se putea zări blana roșcată a unui urs, care mormăia agitîndu-se.

Liniștea se așternu peste vale și toate privirile urmăreau înaintarea cuștii, spre locul îngrădit.

— Să lupte și romanii, prinseră a vocifera cîteva fete dace, cățărate pe o stîncă.

— Dacă au început, să și termine, cerură cîțiva oșteni daci.

— Acum să-i vedem, rîseră arcașii lui Carzan.

Dumbaz, care pîndi tot timpul cu ochi răi apropierea Dacinei de Flavius, nu se putu stăpîni și vorbi de-a dreptul solului roman, cu răutate în glas:

— Alege omul, tribune! O cere poporul! Sau frica a pus stăpînire de pe acum pe curajoșii romani, ironiză comandantul gărzilor?

Descumpănit Tiberius Flavius se uită în jur. Căută sprijin în privirile lui Decebal, apoi a Getuzei. Cu toții însă păstrau o tăcere mută. Numai șefii de trib îl priveau disprețuitor. Asta e treabă de gladiator, gîndi Tiberius Flavius, și nu de oștean învățat cu mînuirea armelor. Simți cursa întinsă și prestigiul Romei care se va nărui, din cauza propriei sale nesocotințe. Abia acum își dete seama că nu a fost decît o jucărie în mîna acestui rege barbar. Ce va spune împăratul cînd va auzi? Cum va justifica tatăl său nepriceperea fiului în misiunea diplomatică către Decebal? Răspunse totuși hotărît, înfruntînd situația grea în care a fost pus:

— Soldații mei nu pot lupta cu fiarele, Decebal!

— Ha, ha, ha, rîseră toți șefii de trib, dar cel mai satisfăcut părea acum Dumbaz.

Decebal privea posomorît stînca din fața lui, apoi se uită la Batar. Nu rîse, ci îi înfruntă privirile. Se întoarse spre solul roman și-l întrebă cu o liniște stăpînită, impusă:

— Atunci cu cine pot lupta soldații Romei pe aceste pămînturi, de vreme ce nici unul nu poate înfrunta o fiară crescută în codrii Daciei?

— Eu pot să lupt cu această fiară, rosti hotărît Topari, sărind de pe o stîncă drept în fața regelui dac!

Decebal îl privi atent. Văzu tunica ostașului roman, pe care o purta, dar își dete seama că e sclav. Ridică privirile spre Tiberius Flavius care părea mai uluit decît toți cei de față. Se uită la Silvanus, dar acesta tăcea mohorît cuprins de presimțiri amare. Vorbi liniștit:

— Acesta e un sclav, tribune, și...

— E libert, Decebal, căci din această clipă și-a cîștigat libertatea, răspunse stăpîn acum pe sine Tiberius Flavius.

— Bine ! Fie ! Cunoști obiceiul nostru ! se adresă lui Topari. Te vei lupta fără armă. Numai la nevoie și cu hotărîrea mea ți se va arunca un pumnal în arenă, încheie Decebal.

— Nu cunosc obiceiurile acestui popor, îndrăzni să răspundă Topari. Mă aflu în mijlocul lui de puțin timp însoțind pe cinstitul nostru tribun, trimis al împăratului. Voi lupta însă fără armă și nu voi aștepta și nu voi cere să mi se arunce pumnalul ca să fiu salvat. Poți muri pe aceste pămînturi și fără să ceri îndurare. Căci acum lupt pentru a salva onoarea unui om căruia îi datorez viața.

Topari rostind ultimele cuvinte salută cu mîna întinsă pe Tiberius Flavius, apoi pe Decebal și sărind din stîncă în stîncă ajunse jos în mijlocul arenei, după îngrăditură.

— Să i se arunce o coadă de lance spre a întărîta fiara, hotărî Decebal.

Dumbaz prinse din zbor cu mîna dreaptă lancea aruncată de un oștean dac. Lovi cu ea puternic muchea unei stînci. Lemnul se frînse în două. Zvîrli bucata fără fierul ascuțit, în mijlocul arenei. Lemnul căzu la picioarele lui Topari, dar acesta nu-l ridică. Aștepta în aparență liniștit, să fie deschisă ușa cuștii de cei doi daci, care priveau spre locul unde se aflau șefii de trib așteptînd semnalul lui Decebal.

În primele clipe, emoția puse stăpînire pe el. Sîngele parcă-i bătea toba înfundat undeva în creier, la fiecare zvîcnitură a inimii. Respira adînc și o ciudată liniște puse stăpînire pe Topari. Redeveni gladiatorul de odinioară. Își aminti că e îmbrăcat și în amintire văzu parcă aievea „spoliarum" camera patrată zidită din blocuri de piatră, chiar sub tribuna porții principale unde își lăsa hainele. Întotdeauna cînd intra în arenă își împacheta tunica legînd-o strîns cu centura pe care o purta de obicei numai la exerciții și șoptea „lanistului" Arrius, proprietarul școlii de gladiatori, să le dăruiască aceluia care va supraviețui. Niciodată nu știa dacă va ieși prin „Portae pompae" în aplauzele mulțimii sau cadavrul lui va fi tîrît cu cangea de acei „mensores" puși anume în acest scop pentru a curăța arena de morți și răniți, și va fi scos pe poarta morții. Era socotit ca cel mai bun „laqueator" în aruncarea lațului asupra leilor sau tigrilor. Acum însă, în mijlocul acestor triburi dace, nu era decît un simplu „venationes" înarmat

doar cu o bucată de lemn din coada unei lănci. În acele „carceres" pentru animale, zidită din piatră așteptau animalele înfometate. Aici însă, avea în față o cușcă, ce e drept construită din trunchiuri de brad, în care un puternic urs negru-roșcat îi încerca trăinicia zguduind cu labele ușa.

Topari își smulse tunica și o aruncă departe. Rămase acum în ținută de gladiator, îmbrăcat numai în scurții pantaloni din pînză cenușie. Părea mai înalt și pielea de culoarea bronzului mai acoperea mușchii rotunzi, puternici ai umerilor, brațului și pieptului. Aștepta privind spre cușcă, cu picioarele despărțite cam de trei palme, asemenea poziției de repaos a unui soldat roman. Pe față se traduse mînia interioară stăpînită de voință.

O liniște grea se așternu peste toată valea, într-o încremenire mută, încordată. Numai mormăitul ursului se auzea, icnit scurt din gîtlej, înfricoșător.

Decebal ridică mîna în sus și trîmbițele sunară. Cornurile scoaseră sunete prelungi, apoi tăcură și ele brusc. Acum liniștea era mai grea, mai apăsătoare. Cei doi oșteni daci deschiseră ușa cuștii, apoi fugiră cît îi țineau picioarele și săriră peste gard în afară.

Ursul părăsi încet închisoarea provizorie și apăru mergînd în patru labe, adulmecînd în dreapta și în stînga, cu botul în vînt, mirosul de frunză veștedă a codrului ce se zărea pe costișa din față. Porni greoi parcă numărîndu-și pașii într-acolo. Se opri la marginea prăpastiei. Scrută depărtarea cîteva clipe. Porni din nou, dînd tîrcoale pe marginea stîncilor abrupte, căutînd parcă un loc potrivit pentru a porni spre bătrîna pădure de stejari. Peretele drept și stîncos îl făcu să se întoarcă.

Topari în tot acest timp rămase nemișcat, urmărind cu privirile mișcările acestei fiare puternice. Trupul și mușchii puternici îi vibrau de încordare. Însuși Hercules, protectorul gladiatorilor, l-ar fi privit acum cu mîndrie.

— Hai, apropie-te, fiară născută în acești codri, că unul din doi nu va mai pleca de aici, îi vorbi Topari, nu pentru că teama ar fi pus stăpînire pe el, ci pentru a scurta această așteptare care prelungită îi topea forțele.

Aceasta o știa dintotdeauna de cînd luptase în arenă cu animalele sălbatice. Le ataca numaidecît, nelăsîndu-le timpul să se desmeticească. Ce e drept, leul și tigrul se repezeau furioase numaidecît ce zăreau omul dinaintea lor. O întîrziere cît

de mică în a se apăra îl putea costa viaţa pe gladiator. Acest animal cu blana roşcată însă, greoi la mers, nu părea de loc hotărît să vină spre el, căutînd mai mult un loc de scăpare decît de a înfrunta omul din arenă.

— Hai, ridică-te să-ţi văd înălţimea, repetă din nou Topari, lăsîndu-şi greutatea pe genunchii îndoiţi cu mîinile îndepărtate de corp şi duse puţin înainte, aşteptînd parcă o îmbrăţişare de trîntă dreaptă, voinicească.

Numai la cîţiva paşi înaintea lui Topari, ursul se opri. Se priviră o frîntură de clipită în ochi, om şi fiară, apoi proptindu-se pe labele dindărăt se ridică rînjind ameninţător, arătîndu-şi colţii puternici. Acum fiara părea mai înaltă, cu un lat de palmă decît luptătorul roman. Porni la atac cu labele păroase terminate cu gheare puternice, scoţînd un mormăit profund, gutural.

Topari se aplecă mai mult, îndoindu-şi mai mult genunchii sprijinit pe muşchii puternici ai picioarelor. Ţîşni ca un arc spre partea stîngă a ursului, izbindu-l puternic cu pumnul în furca pieptului. Fiara răcni, bătînd aerul cu labele, în gol, căci fostul gladiator era acum la cîţiva paşi în spatele ursului. Fiara văzînd că a dat greş, se întoarse mai înfuriată, scoţînd sunete grohăitoare, asemenea unui mistreţ care îşi dă ultima suflare cînd cuţitul i-a retezat gîtlejul. Balele îi curgeau printre măselele şi colţii puternici.

Ursul se opri o clipă pregătindu-se să se repeadă din nou asupra aceluia care a cutezat să-l înfrunte. Rînjea ameninţător. Topari îşi aminti de lemnul lăncii. Şi acesta acum era o armă, dar se găsea de cealaltă parte a fiarei îndîrjite. Trebuie s-o aibă cu orice preţ. Tocmai în momentul cînd ursul cu un răcnet scurt se năpusti asupra lui, porni în fugă spre prăpastie. Fiara îl urmări de aproape, încît Topari îi auzea în urmă respiraţia gîfîitoare. Nu se aşteptase ca acest patruped al munţilor greoi din fire, să alerge atît de repede pe cele două labe dindărăt. Schimbă direcţia brusc şi din cîteva sărituri ajunse în dreptul coadei de suliţe, pe care o culese de jos cu grabă, căci fiara se repezi cu toată greutatea asupra lui.

Ţîşni şi de data aceasta pe sub ghearele ursului, dar nu atît de repede încît fiara reuşi să-i sfîşie cu ghearele muşchii spatelui. Se opri, întorcîndu-se cu faţa spre urs la o distanţă cam de zece paşi romani. Aştepta. Acum ursul se apropia fără grabă, gîfîind greu, scoţînd aburi calzi pe nări. Privi fiara drept în ochii nu prea mari care străluceau straniu asemenea unui tăciune peste care a suflat slab o boare de vînt. Simţi pe spate şiroaiele calde ale sîngelui. Nu simţi însă durere. Stropii de sudoare se scurgeau de pe frunte şi cîţiva îi prinse pe buzele-i uscate simţindu-le gustul sărat. Auzi o voce din mulţime care strigă, dar i se păru atît de departe căci capul îi vîjîia, zvîcnind în timpanele urechilor.

— Nu te lăsa romanule, altfel, îţi faci de ocară stăpînii.

O altă voce îi răspunse ameninţător şi aceasta trebuia să fie undeva aproape de gard, căci sună mult mai puternic, gîndi Topari.

— Să te vedem pe tine Cadar în faţa fiarei şi nu arunca vorbe nedrepte celui care-şi pune viaţa în joc.

Se alăturară mai multe voci de bărbaţi şi femei amestecate dincolo de gard, care îl încurajau, ocărînd pe cel de mai înainte.

Aceleaşi vorbe, aceleaşi încurajări ca şi ale olarului Maropin, gîndi Topari. Cum mai poţi avea încredere în neamul dac, îi trecu prin gînd, fără să ştie cum această amintire privind stăruitor ochiul stîng al fiarei.

Ursul se aruncă din nou asupra gladiatorului şi de data aceasta Topari rămase nemişcat în faţa fiarei. Îndoind doar puţin genunchiul stîng se repezi înainte şi cu ambele braţe înfipse partea aşchiată a bucăţii de suliţă în ochiul stîng al animalului îndîrjit. Un răcnet puternic se auzi şi acum ursul prinse cu ambele labe lemnul, Topari însă îl smulse şi alergă din nou spre prăpastie.

Înnebunit de durere şi furie, ursul alergă acum în salturi, urlînd fioros. Topari alerga acum aproape pe muchia de stîncă pe marginea dreaptă în susul văii. Făcu acest lucru ştiind că ochiul lovit, şi pe care cu siguranţă îl străpunsese, va fi de partea prăpastiei. Îşi făurise un plan pe care, spre uimirea tuturor care îi urmăreau orice mişcare, îl puse în practică numaidecît. Se întoarse cu iuţeala fulgerului, descriind un arc de cerc spre partea arenei şi cînd se întoarse în faţa fiarei furioase îi întinse băţul de lemn pe care aceasta îl prinse în colţii puternici, zguduindu-l cu toată puterea, încît cu greu îl putu ţine de celălalt capăt cu amîndouă mîinile. Totul nu dură însă decît cîteva clipite, căci Topari împinse înainte cu toată greutatea corpului. Trupul greu al ursului se înclină spre prăpastie şi parcă atras de adîncuri se prăbuşi ţinînd în

labe şi dinţi capătul suliţei. O frîntură de secundă păru agăţat de un punct invizibil în spaţiu, apoi scoase un răcnet puternic şi dispăru în prăpastie, tîrînd în urma lui bolovanii care hăuiră pînă în adîncuri.

Strigăte izbucniră de peste tot, încît văile prinseră ecou, făcînd să vibreze pînă departe atmosfera înserării.

Topari, sfîrşit de puteri, cu braţele lăsate inerte de-a lungul corpului se îndreptă cu paşi şovăitori spre gard. Doi oşteni daci îi deschiseră calea dînd la o parte îngrăditura. Înaintă prin mulţime, dar nu vedea pe nimeni. Se opri la marginea pîrîului limpede ce-şi sălta undele peste bolovanii rotunjiţi. Mai mult se prăbuşi în genunchi şi-şi scufundă faţa în apa limpede.

O tînără fată dacă se repezi spre el. Înmuie broboada albă din ţesătură de cînepă înălbită în apă, şi o puse peste rănile adînci şi sîngerînde de pe spatele gladiatorului.

Nimeni nu ocărî pe fată de acest gest. Topari, fără să se ridice, îi văzu chipul tremurînd în unda limpede a pîrîului. Întoarse capul şi o întrebă :

— Tu cine eşti ?

— Carpina, îi răspunse zîmbind tînăra fată. Carpina, fiica pietrarului Tumar, cioplitorul de coloane la noul sanctuar al lui Zamolxe.

Topari se ridică acum în picioare, ţinînd cu mîna dreaptă năframa peste umărul stîng. Pe faţă i se prelingeau stropi de apă asemenea lacrimilor. O privi adînc în ochi şi îi rosti numele mai mult pentru sine, cu nuanţa unei adînci tristeţi :

— Carpina, fiica pietrarului Tumar !

Îi întinse apoi năframa udă, pătată de sînge, dar aceasta îi răspunse zîmbind :

— Păstrează-o dacă vrei, omule. Îţi vei şterge cu ea rănile.

Topari privi năframa cu pete de sînge şi văzu semnul balaurului încrustat în fir negru, pătat în roşu de propriul său sînge.

— Carpina, vin-o aici, auzi chemarea aspră a unui glas hotărît din cercul de oameni din jurul său.

— Vin numaidecît ! E fratele meu Simar, explică fata zîmbindu-i mereu, privindu-l senin cu ochii ei mari căprui.

Îşi îndreptă apoi şuviţa de păr de culoarea coajei de ghindă coaptă, ce-i căzuse pe frunte şi se pierdu în mulţime.

Topari, adună năframa în mîini şi porni spre locul unde se afla Tiberius Flavius. În minte i se cuibărise ca o dureroasă constatare gîndul că „inimile oamenilor sînt pretutindeni aceleaşi".

*
* *

Ca să ajungă mai repede şi înainte de a se înnopta să poată fi la porţile Sarmizegetusei, comandantul Carenus din castrul roman de supraveghere ordonă să i se dea un cal lui Mauro înşeuat şi fără arme să pornească la drum. Un sclav roman neînarmat nu poate fi bănuit de nimeni, cel mult nebăgîndu-l în seamă. Dacii care l-ar fi întîlnit în cale cel mult vor rîde de el, pentru stîngăcia de care dă dovadă cînd se va afla cocoţat pe spinarea calului, căci avea o nespusă frică de aceste animale neînţelegătoare care te aruncă la pămînt cînd nu te aştepţi. Trebuia să-l găsească neapărat pe Tiberius Flavius şi să-i spună doar atît, aşa cum îl învăţase comandantul Carenus : „Stăpîne, zeul Dolichenus a părăsit soclul de piatră din sacrarium şi a pornit în afara zidurilor".

Comandantul Carenus îi recomandă lui Mauro că atunci cînd va comunica stăpînului său, să fie cu băgare de seamă ca să nu audă şi alte urechi aceste vorbe. Mauro se uită bănuitor la comandant, căutînd a vedea un cît de mic semn pe chipul lui, dacă nu cumva trăind printre triburile dace, nu mai era stăpîn pe judecată. Sau poate, aceste cuvinte ascund o taină pe care o cunosc numai ei doi !? Oricum, spre a se încredinţa dacă nu cumva a glumit să-şi rîdă de un sclav, spre a se amuza, alungîndu-şi astfel urîtul zilelor petrecute între zidurile cenuşii de piatră, Mauro porni pe drumul soldaţilor, traversă aleea principală, ocolind încăperile unde erau depozitate armele. Intră în „sacelli" şi privind înăuntru văzu nemişcat, pe acelaşi soclu de gresie pe posomorîtul zeu „Dolichenus" cioplit în marmură albă, strălucind, poleit parcă cu aur în razele soarelui ce pătrundeau pieziş prin deschizătura crenelată. Razele jucăuşe îi îmblînzeau parcă chipul. Văzu aşezate mai multe flori tomnatice de pădure, ţepoase şi viu colorate, legate în mănunchiuri la baza soclului. Bănui că soldaţii castrului le-au cules în afara zidurilor anume pentru acest zeu, adorat de către legionarii şi mai cu seamă de vete-

ranii care de nenumărate ori au trecut în bătălii pe lîngă moarte. Acum pricepu că la mijloc trebuie să fie o taină, deoarece auzi glasul aspru al lui Carenus, dînd ordine unui decurion care numaidecît să fie chemat ofiţerul aghiotant la el. Contubernalis era Varenus Surrus, un tînăr roman dintr-o familie de patricieni bogaţi. Acesta fiind în apropiere se prezentă numaidecît în faţa comandantului. Carenus îi ordonă ca numaidecît după masa de seară, toţi ofiţerii să se adune în sala sacră. De obicei aici se ţineau şedinţele cînd se lua o hotărîre importantă sau se comunica un ordin al Romei.

— Ganymede paharnicul zeilor în înţelegere cu Hygia zeiţa sănătăţii îi păstrează comandantului deplina judecată şi cred că ceva grav se întîmplă, gîndi Mauro, ieşind grăbit.

Încălecă destul de anevoios deşi calul nu era din cei mai străluciţi, căci rănit la un picior rămase cu beteşug la încheietură din cauza unui vîrf de săgeată dacă, care-i sfîrtecase pulpa şoldului stîng dinapoi.

Rîseră soldaţii de el şi un suliţar voinic îi strigă în urmă :

— Mai bine îl duci de căpăstru şi lasă-l slobod în afara zidurilor.

— Ia-o la picior pe jos căci mai repede ajungi unde ai de gînd să mergi, glumi un altul.

Mauro nu le răspunse ştiind că situaţia lui de sclav, fie şi al tribunului roman, nu poate, mai cu seamă acum cînd Tiberius Flavius nu era prin apropiere, să înfrunte batjocurile, aşa că îşi văzu de drum. Călări liniştit prin faţa sălilor de dormit ale soldaţilor, care acum îşi curăţau de zor armele, aranjîndu-şi săgeţile în tolbe, încercînd vîrful lăncilor şi ascuţişul săbiilor. Alţii controlau harnaşamentele cailor, fără să se sinchisească de rîsul stîrnit sau vorbele de batjocură ce le auzea de pretutindeni. Se îndreptă spre poarta pretoriană.

În afara zidurilor lăsă calul la pas, coborînd panta drumului străjuit de stufari spinoşi. Nu zori calul, căci într-adevăr şchiopăta şi înainta destul de greoi, dar privind la soare îşi dete seama că pînă la asfinţit înaintînd aşa în voia animalului, va ajunge înainte de închiderea porţilor cetăţii Sarmizegetusa. Ar fi dorit să ajungă mai devreme, mai cu seamă că îl îngrijora prietenul său Topari, care după ce îl ucise pe oşteanul dac, îl lăsă pe el singur să ducă cele două papirusuri lui Carenus şi el se întoarse să-i comunice tribunului cele întîmplate.

Luase această hotărîre bănuind că nu întîmplător se petrecură toate acestea şi primul care trebuie înştiinţat e stăpînul lor.

Ajunse la locul unde cele două drumuri se despart, unul ducînd pe o potecă cu urcuşuri abrupte, dar mai scurt spre cetatea dacă, celălalt cu suişuri şi coborîşuri line. Pe aici ce e drept calea era mai lungă, dar pentru calul său şchiop drum mai bun de mers. Hotărî să meargă pe potecă spre a scurta calea şi îndemnă calul prin trecătoarea îngustă, care cobora şerpuitor şi mergînd pe aicea socoti că soarele va fi încă cu zece suliţe înălţat spre apus deasupra vîrfurilor de munţi, cînd va ajunge în drumul cel mare ce urcă spre cetate.

Poteca îl duse însă la marginea unei deschizături de stînci abrupte, de unde se deschidea o vale adîncă şi largă, în adîncul căreia nu puteai ajunge decît coborînd nenumărate trepte cioplite în piatra muntelui. Pe fundul văii curgea un pîrîiaş frumos. Mauro descălecă. Lăsă calul să se depărteze de acest loc şi animalul se opri mai la o parte ciugulind vîrfurile lăstărişului tufarilor de corn.

Se ascunse după o tufă şi privi în jos. Jos în valea largă pe o parte şi alta văzu barăci de lemn şi stive de trunchiuri de copaci aşezate în grămezi mari. Găuri săpate în munţi, în care intrau şi ieşeau oameni purtînd pe tărgi anume făcute piatră fărîmiţată, pe care o grămădeau în faţa intrării. Mai încolo sub stînci, în cuptoare zidite din blocuri de piatră, bărbaţi daci cărau buşteni pe care îi băgau întregi în gurile largi, unde ardeau flăcări strălucitoare. Cîte patru boi înjugaţi tîrau pe firul văii trunchiurile de brad, legate cu funii groase. În stînga sub şuvoiul apei ce cădea pe un jgheab săpat în stînca muntelui, se învîrteau lopeţile unei roţi de moară. Lîngă ea o clădire din piatră era păzită de arcaşi care se plimbau în sus şi în jos. Pe lîngă apă, spre vale trecea un şir de care încărcate cu piatră trase de boi suri cu coarnele lungi răsucite. Peste tot ochiul lui Mauro prinse în această forfotă oşteni şi truditori. Deasupra pe cele două vîrfuri mai înalte ale văii, erau ascunse turnurile de pază, încît cu greu le puteai deosebi de stînca cenuşie. Îl cuprinse teama căci acum ştia bine că nimerise într-unul din locurile unde dacii îşi scoteau fierul, din adîncul munţilor, făurindu-şi arme. Presupunerea lui o întări şi bocănitul ciocanelor pe nicovala care răsuna înfundat pînă aici-sus la o depărtare de aproape cinci sute paşi romani unde se găsea tupilat.

Cuprins de frică hotărî să se depărteze cît mai degrabă de aceste locuri, căci dacă va fi descoperit se va întîlni desigur cu Charon în împărăţia morţii şi nu va avea timp nici să-şi pună în gură un „sestertius" de argint pentru a plăti vama peste fluviul Stix. Cunoştea arcaşii daci, căci văzuse măiestria lui Romar în casa olarului Maropin şi nu se încumeta să creadă că cei puşi de pază în turnuri nu ţintesc tot aşa de bine.

Se tîrî pe brînci pînă la calul care plin de scaieţi în părul lung al cozii şi în coamă, ciugulea iarba săracă, pălită, rară, crescută ici-colo prin crăpăturile stîncilor. Îl prinse de căpăstru şi îndemnîndu-l de zor porni pe aceeaşi potecă îndărăt.

Ajuns la drumul de coborîre oftă uşurat. Acum putea gîndi în linişte. Totuşi teama stăruia încă şi căută să ajungă cît mai degrabă în valea largă pe drumul ce urcă spre cetate. Gîndi totuşi oftînd : „acest popor liber nu va putea fi uşor îngenuncheat de Roma, de vreme ce-şi făureşte singur armele". Pămîntul lor ascunde bogăţii, aur, pentru a cumpăra trădarea, fier pentru a-şi făuri arme şi priceperea stă în dibăcia meşterilor care au prins meşteşugul de la trimişii împăratului.

Fu trezit din gînduri de glasul unor oşteni daci care trecură călare pe lîngă el, fără să-l bage în seamă. Abia acum Mauro îşi dete seama că copitele calului calcă pe drumul mare pietruit de lespezi ce duce spre cetate.

— Nu ai fost de faţă şi nu mă crezi. Să povestească Tobaia dacă nu spun adevărul. Îl ştii că e cel mai bun suliţar. Străpunge bourul la depărtare de jumătate bătaie de săgeată, şi totuşi romanul l-a întrecut.

— Dacă nu a văzut cu ochii lui, nu poate pune temei pe vorbele noastre, întări un oştean bătrîn adus puţin de spate, sprijinindu-şi amîndouă mîinile pe şa, căci calul mergea singur cu dîrlogii pe grumaz lăsaţi liberi.

— E puternic romanul încuviinţă posomorît cel cu numele Tobaia. Dacă nu ar fi fost Decebal de faţă nu mă ruşinam, dar acum ce va spune Micaruz, comandantul. Poate ne va crede neputincioşi. Într-o zi însă, îl voi întîlni pe cîmpul de luptă şi atunci voi vedea dacă aruncă suliţa mai bine decît mine, continuă mînios oşteanul.

— Din asta nu trebuie să-ţi faci griji. Te-au cunoscut ei la Tapae. Eram şi eu cuprins de mînie, vorbi cel dintîi. Îmi venea să-i arunc în arenă suliţa în spate, să-i sparg platoşa, să-i intre fierul pînă în inimă.

— Mînia ta nu-i bună azi Tidar, vorbi împăciuitor al doilea oştean. Trebuie să recunoşti că şi ei au soldaţi buni. Şi acel sclav care înfruntă ursul a dat dovadă de mult curaj. Cred că ţi-ai dat seama de moartea care i se hotărîse şi asta nu se cădea din partea tarabostoşilor noştri. El nu purta nici o vină că noi îi urîm pe romani şi ne războim cu ei.

— Asta e drept Carpis, încuviinţă suliţarul. De el îmi părea rău dacă îi fărîma oasele fiara întărîtată, căci este sclav şi cred că nici el nu-i are la inimă pe stăpînii lui îngîmfaţi.

Se aşternu o tăcere grea între ei, şi un timp călăriră tăcuţi. Carpis cel mai tînăr dintre ei vorbi ca o continuitate a propriului lui gînd, cu glas întunecat, mîhnit :

— Poţi să fii nespus de curajos de vreme ce porţi pe umeri umilinţa unui popor înfrînt, viaţa ta nu mai are nici un rost. Murea aici, sau la Roma, totuna e. Pentru el s-ar fi încheiat şirul suferinţelor.

— Eşti încă tînăr, Carpis, dar mintea ţi-e coaptă şi judeci bine lucrurile, îl lăudă suliţarul Tobaia.

Ar fi continuat să-i vorbească, dar îl zăriră pe Mauro, pe care-l văzuseră prin cetate împreună cu sclavul Topari, şi strigară la el :

— Hei ! Tu sclavule, opreşte, nu vezi că-ţi şchiopătează calul ?!

Mauro strînse frîul, cuprins de teamă, căci nu poţi şti niciodată ce gînduri au aceşti daci. Totuşi încurajat de vorbele lor de laudă, căci înţelese că la mijloc e prietenul său Topari, şi că se întîmplase o faptă pe care el nu o ştia, dar care îl situa în admiraţia acestor oameni cînd ajunseră lîngă el, le zîmbi :

— Tu eşti, după cîte cred, ortacul lui Topari, sclav ca şi tine, îl întrebă suliţarul dac cu voce blîndă, mai mult pentru a afla dacă se înşelase sau nu.

— Sclavii sînt prieteni oriunde se întîlnesc, căci duc viaţă de cîine şi nu fac parte din neamul romanilor, răspunse Mauro viclean spre a se pune la adăpost de eventuala lor mînie.

— Bine grăişi, harapule. Cuvintele tale mi-au plăcut. Dacă nu ai fi aşa de întunecat la chip, ar fi mult mai bine, căci văd că la gînduri ne potrivim.

— Pentru vorba plăcută, se cade să bea cu noi o ulcică cu băutură, la vinăria „Bourul alb" de la răscrucea drumurilor.

Va trece în curînd și Decebal cu tarabostoșii și solul vostru și prietenul tău, care se luptă cu ursul în valea păcii.

— O ulcică cu vin, nu strică niciodată, mai cu seamă, cînd o poți bea împreună cu oameni de treabă. Nu mă împiedică nimeni să vă însoțesc, le răspunse Mauro mulțumit de cele aflate, că încă de la intrarea în cetate va putea comunica tribunului vorbele lui Carenus și îl va revedea pe Topari, a cărui grijă o purtase de la răsăritul soarelui cînd înjunghiase pe Muzar, și se despărțiră.

Porniră împreună și la a doua cotitură a drumului pe valea de lîngă apa Muranului, zăriră vinăria la „Bourul Alb".

*
* *

Mulțimea îi făcu loc, urmărindu-i cu interes și admirație mișcările mușchilor, sub pielea creolă. Rănile îi sîngerau și Topari simțea arsuri în carnea sfîșiată. Răbdă însă durerile fără să-i tresară nici un mușchi al feței măcar, deși laba ursului tăiase cu ghearele o fîșie lungă și adîncă, de la umărul stîng, peste omoplat, pînă aproape de mijloc deasupra centurei. Durerile din brațul stîng îi imobiliză mușchii, încît spre a evita mișcările, își rezemă mîna pe paftaua de argint a centurii de gladiator încrustată cu chipul zeiței Nemesis. În urma lui fiecare vorbea ce gîndea :

— Pe tunetele lui Zamolxe că acest om nu cunoaște frica. Nici moartea nu-l înspăimîntă ?! vorbi admirativ un tînăr sulițar dac.

— Moartea nu, dar teama de stăpînul său da. Dacă îl trimitea în bîrlogul ursului și acolo intra. Tot mai ușoară e moartea decît bicele de fiecare zi. Las-că îi cunosc eu. Acum cade în genunchi în fața tribunului și îi sărută încălțările.

— Nu vorbi așa Giuran ! Cuvintele tale de ocară nu-și au rostul acum, cînd tu însuți ai putut vedea că nu se teme de moarte și cunoaște vicleșugul fiarelor.

— Oho, Simar, pesemne că ți-ai schimbat părerile despre romani, de cînd sora ta Carpina i-a spălat rănile ? ! Pe cîmpul de luptă să te vedem și pe tine prins de milă, rupîndu-ți cămașa și legînd rănile legionarilor romani, ca împăratul Traian la Tapae, răspunse provocător bătrînul oștean Giuran.

Rîseră toți cei din apropierea tînărului Simar. Tăcură numaidecît, văzînd întunecîndu-i-se privirea a mînie aprigă și pumnul care cuprinse mînerul sabiei pe care o trase o palmă din teacă.

— Dacă nu ai avea plete albe și nu te-aș ști bun luptător, degrabă te-aș trimite în fața lui Zamolxe să vadă cît de întunecat ți-e sîngele, ca și cugetul.

Doi arcași din gărzi îi despărțiră, sfătuindu-i să se amestece prin mulțime, căci nu-i loc de ceartă acum.

Decebal posomorît și Tiberius Flavius zîmbind îl așteptară în picioare pe gladiatorul roman. Șefii de trib în aceeași ținută demnă, ușor încruntați și atenți, așteptau să vadă ce va spune regele lor. Numai Batar păru acum a-și fi recîștigat vioiciunea privirilor de obicei întunecate și se uită în dreapta și în stînga, înainte și înapoi spre a găsi un punct de sprijin în a împărtăși și altcuiva din propria sa mulțumire.

Topari se opri în fața tribunului Tiberius Flavius. Rămase drept ca o statuie, strîngînd în pumni năframa necunoscutei fete dace. Înclină doar ușor capul. Întorcînd privirile spre Decebal, vorbi fără nuanța unei îngîmfări, deși în cuvintele lui se ghicea deopotrivă respectul și sfatul sclavului :

— După obiceiul poporului dac și dorința regelui lui, sclavul Topari a luptat fără armă. Jur pe viclenia și istețimea lui Sisif că nici întunecatul zeu al morții „Thanatos" nu mi-ar fi putut lua viața, de vreme ce acest luptător dac — arătă spre Dumbaz — mi-a aruncat în arenă nu coada unei suliți rupte, ci inima lui cinstită. Fie ca puternicul zeu al războiului Ares să nu arunce umbrele morții peste acest pămînt !

— Vitejia îți este pe măsura înțelepciunii și cuvintele pe măsura gîndului. Romană îți este numai îmbrăcămintea, curajul egiptenilor noi-îl prețuim de pe timpul strămoșului nostru Buerebista, care legă prietenie cu neamul vostru și acum deplîngem soarta de popor înfrînt. Vorbele mele să nu supere solia împăratului, căci singuri și-au plăsmuit legenda de la poalele muntelui Parnas și să asculte voința popoarelor și nu a zeului Apollo. Privind spre Topari, încheie : să i se dea un cal înșeuat, hotărî Decebal, căci nu se cade să meargă pe jos, luptătorul egiptean.

Vorbele și hotărîrea lui Decebal nu fură pe placul lui Silvanus. Văzînd însă zîmbetul ce înflorise pe buzele lui Tiberius Flavius, socoti în sinea lui că nu se cade a arăta mînie și su-

părare acestui conducător dac, pe care acum pare să-l înțeleagă tot mai puțin. Contură precis în judecata minții, că cele rostite de regele dac cuprind în același timp o nespusă revoltă înecată în mîhnire, contra uriașului imperiu roman, care își întinsese puterea, strivind în tentaculele puternice ca o caracatiță multe popoare și acum înseși triburile acestor munți îi simte ventuzele venale care-i sug necruțător bogățiile și poate în curînd libertatea. Socoti întemeiată pornirea lui Decebal și i se cristaliză precis în creier, că regele dac alesese calea armelor pentru a se apăra. Nu nădăjduia că în ziua ce urmează Roma va primi mesajul de pace și Decebal va pleca capul, supus în fața lui Traian.

— Să sune trîmbițele, și tulnicele, semn că e timpul ca mulțimea să se retragă spre cetate. Tobele să bată pe tot drumul. Să se aprindă focuri la mormintele luptătorilor noștri înaintași, trecuți dincolo la puternicul Zamolxe și fumigația de cînepă să umple văzduhul. Să știe și morții noștri că Dacia e în mîinile noastre.

Încălecară. Trîmbițele, cornurile și tulnicele sparseră liniștea codrului așezat pentru odihna nopții. Flăcările focurilor aprinse printre „cipe" de pe dealul din stînga sfîșiară înserarea. Limbi uriașe de fum și flăcări se înălțau spre cerul senin și înseși stelele păliră la lumina uriașelor ruguri.

Decebal porni călărind tăcut, cuprins de aceeași dureroasă mîhnire demnă. Tiberius Flavius călărea alături și privindu-l își aminti de Drubal care avea aceeași ținută în mijlocul oștenilor, scoși din temnițele Drubetei, ascunzîndu-și parcă în străfundurile ascunse ale cugetului toate gîndurile.

Dumbaz rămase în urmă. Luă calul de căpăstru pe care îl aduse un oștean și se apropie de Topari. Se uitară unul la altul și își zîmbiră. Îi întinse frîul, rostind simplu :

— Ține.

Topari prinse frîul și își zîmbiră din nou. Apoi fostul sclav roman, acum libert, îl privi adînc în ochi și-i vorbi grav, dar simplu :

— Nu aș dori dacule ca vreodată sîngele tău să curgă pe nisipul arenei din marele circ pentru plăcerile celor ce acolo în Roma conduc trebile imperiului. Voi cere zeiței Nemesis ocrotirea ta întotdeauna.

Își zîmbiră din nou.

Dacina care stînd singură deoparte, privi spre cei doi cu adîncă mulțumire în inimă. Se apropie de Dumbaz și-l îndemnă simplu, cu privirile senine, cu un ușor zîmbet cuibărit ca o amintire în colțul gurii, în conținutul căruia părea adunat regretul ei propriu.

— Aide, prietene !

Oștenii ținură caii de zăbale pînă încălecară toți trei, Dacina, Dumbaz și Topari. Porniră la pas pierzîndu-se pe firul văii, urmăriți de lumina jucăușe a flăcărilor de pe malul lui Mithras.

*

* *

Vinăria „La Bourul Alb" se deosebea de cele din cetate și era cunoscută de toți tarabostoșii șefi de trib, de dacii de rînd veniți cu diferite treburi în Sarmizegetusa, cît și de negustorii eleni ce treceau pe aici cu negoț în țara barbarilor daci.

Vinăria era deschisă zi și noapte. Pînă la Sarmizegetusa nu era cale multă, doar trei serpentine largi pe drumul pietruit cu lespezi de aici dacă porneai și soarele era încă cu cinci suliți deasupra muntelui Zeta și Midar, nu mai era nădejde să ajungi în cetate înaintea închiderii porților. Trebuia să înnoptezi la vinărie. De asemeni, cei ce părăseau cetatea înaintea închiderii porților, la scăpătatul soarelui și nu se încumetau să se afunde pe drumurile prăpăstioase ale munților, înnoptau la „Bourul Alb", așteptînd ivirea zorilor pe muntele Scorilo. Abia atunci puteau părăsi această vinărie pornind pe drumurile ce duceau la celelalte cetăți de pe diferite înălțimi anume situate spre a închide calea armatelor dușmane. Astfel pe aici se deschidea drumul din răsărit spre cetatea Tazodava, cale de o zi călare și două sau chiar trei bătută cu piciorul dacă urmai albia largă a rîului Sibela. Pe toată această vale bogată, cît și pe cea a Muranului, se găseau așezările seminției dacilor din tribul Apullilor. Ajungînd odată la porțile cetății pe înălțimile ce deschid vederii mari întinderi, un bun călăreț în numai cinci zile, străbătînd platoul înalt și trecînd munții prin trecători stîncoase ce-și încovoaie crestele dinspre nord spre apa Isterului, poate ajunge o dată cu înserarea să bată la porțile cetății Camidava, Ramidava, Zusidava, apoi de la Mertidava peste dealurile cultivate cu viță de vie pornind o dată cu soarele răsare va putea să-și

adape calul obosit în apa Tyrasului și să înnopteze în triburile Basarilor, căci acesta era drumul urmat de curierii lui Decebal spre răsărit, trecînd gurile de revărsare în mare și străbătînd munții spre răsărit, pînă la cetatea Netidava.

Întotdeauna pîlcul curierilor se despărțea în două de la cetatea Ramidava, unii pornind în sus spre Ultrodava, Petrodava, Carsidava, străbătînd triburile Basarilor amestecate cu ale Bessilor, iar ceilalți anunțau triburile dace ale carmiților care își aveau așezările în cîmpie, cultivînd grîu și crescînd vite și albine. Acest trib era răspîndit pe marea cîmpie a Istrului, străjuiți de cetățile Zuzidava, Arcidava, așezate pe apa Ordesului. Drumul cel mai greu era pe la cetatea Cumidava pînă la trecerea cheilor prăpăstioase ale munților. Dar aici triburile Carpilor însoțeau gornicii lui Decebal pînă în bogata cîmpie a Isterului. Pe valea cu ape repezi ale rîului Aluta, pe poteci strîmte, cunoscute numai de tribul ceaușilor, ușor se putea anunța în caz de primejdie pe rînd lucrătorii din cetățile Buridava, Rusidava pînă în cîmpie la Sucidava, unde neamul Sucilor stătea de veghe pe malul Isterului, deși aici se scurgeau pe apă sau dincolo peste Ister bogățiile cîmpiei, fiind loc de trecere pentru comerțul cu Roma.

Un alt drum urmat de călăreții curieri spre apus unea cetățile Sircidava, Saridava, Ziridava, pînă la porțile Arcidavei, cu așezările puternicului trib al Argotensilor, pînă începe drumul roman ce leagă Zorobara, Patula, Berzobis, Caronia, spre Roma. Cel mai scurt drum pentru a ajunge la Drubeta la malul Isterului.

Îi spunea la „Bourul Alb“ vinării lui Argodar, pentru o legendă, cum că pe timpul lui Buerebista și mai înainte chiar ce Rubobostes uni triburile dace de pe malul Isterului, trăiseră turme mari de bouri albi. Marii preoți și sfetnici ai lui Buerebista susțineau că și în învățăturile lui Zoroastru se cînta în versuri în „Zend-Avesta“ despre turmele de bouri albi ce pasc în turme liniștite prin mănoasele cîmpii ale poporului de peste apele tulburi ale Isterului. Semn că legenda poartă în conținutul ei adevăr este că deasupra intrării în vinărie, pe perete se vede un cap de bour alb, săgetat de însuși stăpînul de acum, pe nume Argodar.

Argodar trecuse de optzeci de primăveri. Pe timpuri ca și azi, arunca sulița cu putere și nici azi tinerii nu-l provoacă la întrecere. Nu că ar putea fi făcuți de ocară, căci mulți îl puteau întrece pe bătrîn, dar nu se încumetau să-l supere, căci le plăcea să asculte bătrînele povești tîlcuite de omul cu plete albe. Vînase acest bour alb cînd veni să-și adape, în apa limpede ce curgea liniștită pe vale, calul obosit de drum. Zărise turma de bouri și aruncase sulița în arătarea albă, crezînd a fi o arătare trimisă de Zamolxe, căci singur în masa neagră strălucea alb în razele de lună din întreaga turmă, fără numărătoare de animale cu blana întunecată ca noaptea. Îi păruse nespus de rău după aceea, temîndu-se mai cu seamă de mînia lui Zamolxe. Cînd trăsnetul trimis de zeu din norii albaștri îl loviră pe Limar, unicul său fiu, înțelese că Zamolxe îl prăpădise pentru că a ucis acest bour cu părul alb. Copilul muri în acest loc unde fulgerul căzu din nori pe neașteptate și în lucirea lui lovi propriul său fiu care se adăpostise sub un bătrîn stejar unde zăcea corpul bourului alb. De atunci, nu s-a mai despărțit de acest loc.

Clădise cu mîinile lui casa, cărînd blocuri de piatră, din rîpa de la prima cotitură în urcuș a drumului ce duce spre Sarmizegetusa, adunînd și bolovani rotunjiți de apă din valurile Muranului. Muncii neîncetat, ziua la lumina soarelui, și noaptea, cînd nu era lună pe cer, aprindea o torță de rășină și neostenit căuta bolovani prin vadurile mai puțin adînci ale apei. Capul bourului alb îl uscă la soare, iar cu pielea îl înveli pe Limar, depunîndu-l într-una din „cîpele“ de pe malul de lîngă valea păcii. În mormînt îi pusese scutul, sabia, sulița și arcul cu trei săgeți, ca astfel să se înfățișeze înaintea lui Zamolxe. Cu aceste arme trebuia să se înfățișeze înaintea zeului, ca războinic, căci pînă acum nu luase parte, în cei șaptesprezece ani ai lui, la nici o bătălie pentru apărarea pămîntului dac.

Vinăria o clădi mult mai tîrziu și numai la îndemnul lui Decebal care-i dădu bani, spunîndu-i că aici unde se întîlnesc toate drumurile ce vin de pe tot întinsul pămînturilor Daciei să fie o așezare unde și truditorul de rînd, pietrari, dulgheri, căutători de aur și fier, tăietori de lemne și tarabostoși, șefi de trib și de cetăți, precum și călători veniți cu treburi în cetatea de scaun, să poată să-și adape caii în apa limpede a Muranului, să se odihnească, gustînd vinul aromat de Rodope, sau cel acrișor cultivat pe dealurile din Dacia.

După ce trecătorul descăleca în curtea largă, cei trei tineri daci, Soran, Boridan și Nobir, luau în primire caii, frecîndu-i pe spinare cu fîn, pînă ce scoteau spuma de peste tot. Le aşter-

neau apoi dinainte grămezi de iarbă proaspătă sau uscată, după cum era timp de vară sau viscol.

În marea încăpere, erau orînduite mese lungi din scînduri de frasin, cioplite doar din bardă, legate între ele cu piroane de fier. Iarna, cînd viscolul hăuia afară cumplit, aici trosneau pe vatră din lespezi de piatră cenușie trunchiuri de brad. În jurul focului călătorii își zvîntau hainele pătrunse de umezeală.

Pe toți pereții zidiți din blocuri de piatră, cioplite cu dalta și înnegrite de funingine, se puteau totuși distinge cioplitura unor desene bizare de turme de bouri, căprioare și cerbi. Toate erau amestecate de-a valma, căci cioplitorul nu ținuse seama nici de lupii cei veșnic flămînzi și nici de urșii roșcați și sălbatici, care nu se împăcau cu turmele de căprioare.

Pe dreapta și stînga, se putea trece în alte două încăperi, aici însă nu ospătau decît șefii de trib, curieri de-ai lui Decebal și negustorii săi. De multe ori însuși Decebal poposea cu însoțitorii săi în aceste încăperi, cînd se întorcea de la vînătoare. Scoarțe țesute în război, talgere de lut Rhodiene cu desen negru pe fond roșu, și în tavan candelabre de bronz, cu brațe de bronz, aduse de negustori eleni, în care ardea întotdeauna lumînări de ceară, împodobeau încăperile.

În mijloc, la mesele lungi, acoperite cu scoarțe de cînepă înălbită, se putea sta pe bănci cu spetează, care erau largi și odihnitoare.

De două zile era un du-te-vino în vinăria lui Argodar. Curierii lui Decebal nu se opreau ca de obicei acum, ci goneau caii în galop, răspîndindu-se pe drumurile Daciei. Soseau șefi de trib, din cele mai îndepărtate cetăți. Poposeau puțin, mîncînd lacomi pastrama de urs și friptură de căprioară, beau ulcelele cu vin cît ai bate din palme și porneau grăbiți spre cetate.

Cei trei tineri, ajutoarele lui Argodar, cu greu puteau face față celor care soseau, mai cu seamă cu adăpostul cailor osteniți de drumurile lungi străbătute în grabă. Însuși Argodar obosise alergînd prin curte cu țepușele și fripturile de vînat. Vinul acum îl servea Boridan. Îl lăsase pe el să care din beciuri amforele pline căci știa să umble cu grijă și mai cu seamă că nu se împăca cu licoarea lui Bachus.

Coborîseră din strungă căutători de fier, topitori, făuritori de arme în număr de peste douăzeci, căci aici își spălau funinginea și praful de pe gît după munca grea în adîncul pămîntului, sau pîrjoliți de para focului. În fiecare a opta zi cînd erau liberi și fără pază, aici își ostoiau oboseala. Întotdeauna erau flămînzi și însetați și pentru toți plătea cel ce conducea un meșteșug. Numai el primea și păstra banii muncii tuturor, socotit de oșteanul pus anume pentru zilele lucrate.

Pentru truditori se plătea la al optălea răsărit de soare. Întotdeauna în a opta zi de muncă vinăria la „Boûrul Alb“ se umplea de mușterii. De fapt numărătoarea zilelor era a preoteselor profetului Ormuz și era ținută ca o taină pentru dacii de rînd. Cu toții însă, ori de cîte ori voiau să cunoască numărătoarea zilelor, alergau la sanctuarele rotunde și vedeau pe care din colonadele de andezit ardeau flăcările nestinse. Nu era greu de ghicit în ce zi se află și cît mai e pînă la ziua de odihnă. Dacă flăcările se aprindeau rînd pe rînd pe cei șase stîlpi mai înalți și pîlpîia zi și noapte în vasele largi de alamă, în a șaptea zi o lumină mult mai strălucitoare, alimentată cu rășină din belșug înălța flăcări și fum de pe stîlpul mai scund și mai lat decît celelalte. Orînduirea stîlpilor ca și a flăcărilor se repeta de treizeci de ori și poziția lor arăta răsăritul, miazăzi, apus, sau vîntul rece al nordului rotind anotimpurile care trec. Ultimul șir de stîlpi acum prin flacăra lor indica zăpezile și înghețul.

Mai toți truditorii, făuritorii de arme, săpători în stînca muntelui după minereu, cioplitorii în piatră, olarii, vînătorii de sălbăticiuni se îndreptau spre vinărie. Oștenii poposeau numai în trecere și numai atunci cînd însoțeau pe șeful lor de trib spre una din îndepărtatele cetăți.

Tarabostoșii erau tratați aparte și cu multă bunăvoință de bătrînul Argodar, mai cu seamă negustorii eleni care lăsau mult aur în punga lui. Stăpînul vinăriei știa că atunci cînd flacăra din sanctuarul rotund se va aprinde arătînd a șaptea zi, de la toți truditorii din valea atelierelor nu aduna cincizeci de drahme de argint, cînd se întîmpla să fie plătiți și ei în monedă elenă. Și atunci tot ce aduna nu făcea nici trei stateri de aur. În schimb, gălăgia, pălăvrăgeala și uneori certurile îi storceau vlaga corpului pentru două zile. Totuși, nu cuteza să nu-i primească, să se ospăteze și ei, mai cu seamă că însuși Decebal îi comunică prin arcașii de pază hotărîrea sa. Acești oameni truditori trebuie să fie cinstiți, căci făuresc arme, scot fier și

aurul din munţi, cioplesc piatră pentru cetate şi sanctuare, mai cu seamă că o singură zi din cele opt îi da de furcă lui Argodar.

De bună seamă că azi va avea mult de lucru, căci fiind întrecerile, din ordinul lui Micaruz, oştenii lăsară liberi truditorii încă din a doua parte a zilei a şasea şi desigur că nu vor părăsi vinăria nici a doua zi de odihnă. Aşezase mesele în curte, sub gorunii bătrîni, pînă la marginea apei. Voia să aibă cît mai mult loc liber în cele trei săli pentru eventualitatea că tarabostoşii se vor opri cu însoţitorii lor să-şi astîmpere setea cu vinul de Cnidos şi Rodope pe care-l avea depozitat în cele peste patru sute de amfore sigilate în pivniţă. Hinopolos, negustorul elen, îi descărcă chiar în faţa Drubetei, sub ochii soldaţilor romani, care făceau baie în „frigidarium", încărcătura corăbiilor. Însuşi Rufinus supraveghea de pe o „tiremă" corăbiile cu trei rînduri de vîsle, descărcarea vinului destinat Sarmizegetusei, mai precis vinăriei lui Argodar.

De cum intrară truditorii, Tumar, cioplitorul în piatră, strigă cu glas puternic, înainte de a se aşeza la masă :

— Hei, bătrîne vînător de bouri albi, trei amfore pline din acel vin care bea şi Decebal !

Privi în jur, rotindu-şi capul pe grumajii puternici, căutînd parcă un loc potrivit sau cunoştinţe din cetate. Dacă nu-i ştiai beteşugul, ai fi crezut că a închis dinadins ochiul stîng, din glumă, spre a privi hoţeşte numai cu dreptul pe cei sosiţi înaintea lui. Adevărul însă e altul. Cioplind blocurile de andezit, o aşchie de piatră i-a luat vederea ochiului stîng pentru totdeauna. De atunci devenise mai posomorît şi braţele lui puternice mai de temut.

— Dacă aş avea întuneric şi pe celălalt ochi, rosti el către cei şase cioplitori veniţi cu el, aş spune că Tobaia e la masă cu un om făcut din lut negru fără viaţă. De vreme ce-l văd mîncînd, cred că vederea ochiului drept nu mă înşală că e viu şi străin de neamul nostru.

Rîseră toţi pietrarii, însoţitorii lui, mai mult spre a-i intra în voie, ştiind că monezile de argint zornăie la el în şerparul de mistreţ, încins peste mijloc şi dacă-i vor struni veselia, meşterul cioplitor în piatră nu se va opri la cele trei amfore cerute.

— E loc pentru toţi ai tăi, Tumar. Avem cu noi un sclav roman, care te pune în uimire cu poveştile lui. E negru la chip ca întunericul, dar pare să aibă inimă bună. Aşază-te la masa

noastră, îl invită suliţarul dac care după prima ulcică de vin îi trecuse mînia pe romanul care l-a întrecut la aruncarea cu suliţa.

Se apropiară şi luară loc la masă, privindu-l cu luare-aminte pe Mauro, care se uita prietenos la ei, cu chipul luminat de un zîmbet deschis, nebăgînd în seamă glumele lor.

— Carpena, strigă Tobaia spre un bătrîn cu plete cărunte ce înainta spre masa lor, trăgîndu-şi un picior semn că poartă beteşug de mulţi ani. Primise în lupta de la Tapae o săgeată în coapsă şi de atunci îşi tîra piciorul ţapăn. Toţi îl cinsteau, deşi uneori îl întîmpinau cu glume, care nu îl supărau niciodată. Vino aici lîngă mine, căci în viaţa cealaltă tu o să-mi aprinzi fumigaţii cînd voi sta nemişcat sub pămînt.

Bătrînul Carpena se apropie încet spre masa oşteanului suliţar şi cînd fu aproape, înainte de a se aşeza, îi răspunse la glumă. Auzise că a fost învins de un roman, de la tinerii daci, care veniseră să-l ajute pe dealul mormintelor să aprindă focurile de fumigaţii, aruncînd cu toţii sămînţă de cînepă în flăcări pentru cei duşi la Zamolxe. Piciorul ţeapăn şi bătrîneţea îl duseseră pînă la această ocupaţie, socotită de altfel ca mare cinste în neamul dacilor.

— Ehei, Tobaia, oftă bătrînul, cînd vei trece dincolo la Zamolxe, voi aşeza alături de tine numai arcul, săgeţile şi pumnalul. Suliţa nu, căci te lăsaşi întrecut de un roman !

— Ba ai să-mi pui suliţa, bătrîne. Deasupra mormîntului vei aşeza o trepiedă de bronz grecească să ardă în ea focul nestins, căci în curînd mă voi măsura cu romanii pe cîmpul de luptă. Atunci vom vedea cine aruncă suliţa mai bine ? !

Rîseră cu toţii, pînă şi pietrarii lui Tumar. Rîsul încetă numaidecît, dîndu-şi seama abia acum de prezenţa lui Mauro, care nu rostise nici un cuvînt.

— Umpleţi ulcelele cu vin, ceru suliţarul.

Boridan, flăcăul vinăriei, veni numaidecît privind la Tumar.

— O ulcică pentru bătrînul Carpena, căci azi focurile de pe dealul „cipelor" s-a înălţat pînă în nori la marele Zamolxe.

Ulcica fu adusă îndată şi însuşi Boridan turnă din amfora golită pe jumătate, în ulcica de lut ars, bătrînului îngrijitor a fumigaţiilor de pe morminte.

— Nu vă cunosc zeii, sclavule, se adresă bătrînul Carpena lui Mauro, căci aş închina şi pentru ei. De vreme ce nu eşti din neamul romanilor, nici zeii lor nu ţi se potrivesc, aşa că

nu va fi nici o supărare dacă închin pentru poporul din care faci parte, căci bănuiesc că dacă te găseşti sclav în mîinile lor, nici neamul tău nu se bucură de libertate.

Cuvintele bătrînului îi plăcură nespus de mult lui Mauro, care pătruns de sinceritatea cu care au fost rostite, îi deteră mult curaj, apropiindu-l mai mult de aceşti simpli daci truditori. Îi răspunse deschis, căutînd anume cuvinte alese :

— Pe zeiţa Thanit, bătrîne, că cele rostite acum mi-au încălzit inima, mai puternic decît tăria şi aroma vinului, mîhnindu-mă în acelaşi timp de adevărul ce l-ai spus.

Goliră ulcelele însetaţi, numai Mauro bău cumpătat, doar cîteva înghiţituri. Aşeză ulcica pe masă, fără să-şi desprindă mîna de pe toartă, cuprins de o tristeţe amară.

— Argodar ! vînător mincinos, strigă Tumar pietrarul. O jumătate de berbec pîrjolit pe jăratic ar sta la loc de cinste pe masa noastră, lîngă acest vin bun, ce-ţi înfierbîntă sîngele. Pietrarilor mei le este o foame asemenea lupilor iarna, care n-au mîncat de şapte zile. Plătesc în monedă dacă de aur azi.

Boridan, care se hotărî pesemne să-i servească cum se cade azi, mai cu seamă pe pietrar, căci spera că într-o zi să o aibă de soţie pe frumoasa Carpina, fiica lui Tumar, sări numaidecît, aducînd pe tipsii de lut ars şi înflorat, în desene roşii cum numai tarabostoşii sînt serviţi, bucăţi mari de carne friptă, pe care le aşeză pe masă. Pietrarii îşi traseră cuţitele late din teaca de piele şi croiră carnea aburindă, fiecare alegîndu-şi bucata preferată. Tînărul arcaş Carpis, înfipse cuţitul într-o bucată groasă pe care o dete lui Mauro, îndemnîndu-l prietenos :

— Dacă ai fi de-al nostru, ţi-ai alege singur ce-ţi place, căci după cîte am auzit la romani, sclavii se satură numai cu resturile ce rămîn de la masa stăpînului !

— Şi atunci se încaieră de-a valma cu cîinii, fiecare apucînd ce poate, hotărî Tidar glumeţ. Sînt fricoşi şi...

Tobaia îl privi aspru, mustrător. Înfipse cuţitul în scîndura mesei şi îi vorbi nemulţumit, ameninţător :

— Vorbele tale nu-mi plac, arcaşule. Căci dacă Roma nu cinsteşte făptura omului, ori din care neam ar fi el, noi se cade să-l cinstim. Romanii nu au milă pentru popoarele cărora le-au pus genunchiul pe grumaz. Numai paloşul îi face să fie cumsecade. Cît despre teamă, frică ţi-ai putut singur da seama azi atunci cînd acel sclav la întreceri înfruntă fiara de codru.

Tidar tăcu, ruşinat, căci înţelese că Tobaia are dreptate şi rostise cuvinte fără judecată.

Argodar se posomorî şi întîmpină cu priviri de nemulţumire pe Ordeso, făuritorul de arme care apăru în tovărăşia mineru-lui Dovan şi a fiului său Daran. Ştia că împreună vor bea pînă se vor ameţi, apoi se vor certa cu pietrarii cioplitori şi numai printr-un mare noroc dacă nu va ieşi el cel păgubit, dacă se va ivi vreo încăierare cînd numai arcaşii lui Dumbaz din garda cetăţii îi vor potoli, deşi ştia că avînd nevoie de ei pentru cele şapte zile de trudă, pînă la urmă tot lor le va da dreptate.

Boridan, la un semn al stăpînului, încercă să-i îndrume pe noii sosiţi pe partea dinspre apă, unde se afla o masă lungă, încît vor încăpea toţi cei ce meşteresc arme şi scot fier din munţi, dar Ordeso porni de-a dreptul spre masa pietrarului şi strigă înveselit :

— Pe fulgerele lui Zamolxe că azi vom goli multe amfore cu vin împreună cu pietrarii şi vom stinge pe loc duşmănia dintre noi, căci toţi sîntem truditori. Iar tu, dihor de vizuină, am să-ţi frîng oasele dacă nu te aţii pe lîngă noi, cărîndu-ne vin cît ne trebuie, vorbi tînărului Boridan care aştepta speriat neştiind ce trebuie să facă, înspăimîntat de statura puternică a lui Ordeso.

Deşi nemulţumit că va trebui să petreacă în tovărăşia făuritorilor de arme, pietrarul Tumar caută să pară prietenos. Totuşi îi răspunse ameninţător, făcîndu-l să înţeleagă că azi nu doreşte decît să stea liniştit, mai cu seamă că îşi aşteaptă fata şi feciorul, pe Carpina şi Simar, mîndria lui.

— Jur pe coloanele marelui sanctuar pe care le cioplesc, că dacă nici acum nu vom trăi în bună înţelegere, cu acest singur ochi al meu îţi voi căuta inima să-ţi înfig pumnalul şi nu vei avea timp nici să rîzi plecînd la Zamolxe. Caprina, strigă la îngrijitorul de „cipe", adu şase ulcele pentru Ordeso şi truditorii lui.

Îşi puseră mîinile pe umeri, unul altuia, semn că înţelegerea a fost făcută.

— Pe sălaşul Uldrei, mama piticilor de sub pămînt, că azi va fi pace între pietrari şi făurari, se miră Subaro topitorul, cînd îi zări împreună, cînd intră în vinărie.

De fapt duşmănia lor nu-şi avea temelia adîncă, din cauza meşteşugurilor deosebite pe care le practică. La mijloc era mai mult o dispută veche care se iscase între toţi truditorii pentru

simplul fapt că pietrarii care lucrau de zor la terminarea marelui sanctuar sînt plătiţi şi pentru ziua a opta de odihnă, iar cei ce scormonesc măruntaiele pămîntului, căutînd minereu de fier, lucrînd numai la lumina torţelor, precum şi făuritorii de arme, săbii, scuturi, vîrfuri de săgeţi şi lăncii, nu primeau nimic pentru ziua a opta de odihnă. Această orînduire nu o înţelegeau şi-i duşmăneau pe cioplitorii în piatră, parcă ei singuri îşi hotărîseră acest lucru şi nu tarabostoşii şi Decebal. De cîte ori se întîlneau, şi asta mai întotdeauna după ce vinul le înfierbînta sîngele, pînă ajungeau la harţă, discuţia era cam aşa :

— „Truditori norocoşi, dacă nu aţi fi cioplit chipul lui Batar la porţile Arcidavei, arătîndu-i vitejia pe un cîmp de luptă, pe care nu a fost niciodată, nu se plătea lenea voastră şi în zi de odihnă ? !“

Altul mai îndrăzneţ îi întărea spusele.

— „Dacă nu eraţi voi, cine le cioplea piatra pentru palate cu săli sprijinite pe colonade ? !“

— „Da, dar piatra noastră ridică şi zidurile cetăţilor care ne apără pămîntul, răspundea la început împăciuitor cîte un pietrar“.

— „La beciurile unde sînt chinuiţi nemulţumiţii, v-aţi gîndit ? !“ intervenea un altul.

— „Suliţele şi săgeţile făurite de voi care străpung piepturile celor osîndiţi, cine le făureşte, replicau pietrarii.“

— „Făurim arme pentru luptătorii care ne apără pămîntul, răspundea înfuriat Ordeso.“

— „Ca să le poarte oştenii care te păzesc, numărîndu-ţi stropii de sudoare cînd trudeşti ? !“ îl întărîta cioplitorul Tumar.

Urma apoi încăierarea. Potoliţi de arcaşii gărzii, porneau fiecare grup pe poteci diferite, spre valea atelierelor şi cîteva zile nu-şi vorbeau. Apoi cu încetul, dezmeticiţi parcă, se întrebau de rostul certei lor izvorîtă din nemulţumire şi fiecare căuta să o înţeleagă în felul lui. Totuşi, la viitoarea întîlnire, în vinăria la „Bourul Alb“, o luau de la început.

Privindu-l pe sub sprîncenele-i stufoase pe Mauro, pe care aproape nu-l băgase în seamă pînă acum, Ordeso îşi scărpină barba încîlcită şi gînditor îl întrebă :

— În ţara ta, harapule, cum stau lucrurile ? Se ciopleşte piatră, se făuresc arme ca şi la noi ?

Mauro zîmbi şiret, căci îşi dete seama că în faţa lui aceşti truditori daci cunosc mult prea puţin ce se întîmplă la alte popoare. Le răspunse cu vocea liniştită, încercînd printr-o povestire să-i facă să înţeleagă :

— La noi cioplitorii nu au căutare, căci nu avem piatră !

— Şi palatele celor ce vă cîrmuiesc din ce-s făcute ? îl ispiti nerăbdător Tumar, amestecîndu-se în vorbă.

— Din piatră şi marmură ! le răspunse calm sclavul roman.

— Îţi baţi joc de noi, harapule, rosti Ordeso, privindu-l ameninţător.

— Nu ! am spus adevărul. Piatră şi marmură nu avem, dar ea este adusă de la alte popoare pe corăbii, cu lopătari sclavi prinşi în războaie ! Şi palate sînt nenumărate şi mult mai arătoase ca ale regelui vostru. Cine plăteşte cu aur are tot ce vrea !

— Şi aurul de unde-l adună ? Din munţi ca şi noi ?

— Nu ! de la alte popoare, cu care se războiesc.

— Şi pentru aceste popoare, cine adună aur, îl ispiti tot mai strîns Ordeso ?

— Truditorii ! Oamenii care muncesc ca şi voi, le răspunse simplu Mauro.

Cu toţii acum priveau spre sclav, mai atenţi, uitînd parcă aroma vinului din ulcele.

Mauro le povesti în cuvinte simple, alegînd parcă anume felul de a le vorbi ca să fie mai bine înţeles. Le zugrăvi în culori vii minunatele palate de marmură ale emirilor, despre femeile nespus de frumoase şi podoabele scumpe pe care le poartă. Nu găsi asemănare cu nici un animal din codrii Daciei, spre a compara cămilele, care în şiruri nesfîrşite poartă pe spatele lor mirodenii, mătăsuri şi podoabe aduse de la mari depărtări pentru cei ce trăiesc în palate. Cînd ajunse să le zugrăvească nopţile de petreceri cu femei goale şi vinuri deosebit de gustoase, din palatele căpeteniilor, serviţi de nenumăraţi sclavi, Ordeso se încruntă mai tare şi întrebă :

— Şi truditorii nu pot petrece ca şi stăpînii ?

— Ei muncesc ca şi voi şi se bucură dacă stăpînul se îndură să le păsuiască birurile grele !

Ordeso nu înţelese ultimele cuvinte ale sclavului, şi de aceea privirile lui deveniră mai adînci, semn că-şi frămîntă gîndul spre a prinde în înţelesul lui tot ce auzea.

Mauro le povesti apoi cum numai cu o viaţă de om în urmă, doi conducători ai poporului elen, Atenion şi Aristion, se puseră în fruntea truditorilor, pentru a-i răsturna pe asupritorii cei din palate şi a pune la conducere oameni dintre ei. Le explică cum pînă la urmă romanii în frunte cu Sulla îi înfrînseseră măcelărind fără milă pe cei săraci, care îndrăzniră să gîndească că pot strica vechea orînduire.

— Vorbele tale, sclavule, rostite la Roma, sau măcar în cetatea Drubeta, ar face ca trupul tău să cunoască asprimea bicelor, şi mai înainte de a-ţi înceta bătăile inimii ai fi fost aruncat în „hypocaustum", arzînd în flăcări, îi vorbi ameninţător Hinopolos, negustorul elen care apăru parcă din pămînt, născut din înfricoşătoarea împărăţie a lui Hades.

Mauro, auzind în spatele lui vorbă elenă în care i se adresă negustorul, întoarse capul şi văzîndu-l se înfioră de privirile lui reci, pătrunzătoare.

Ceilalţi daci îl priveau pe Hinopolos fără interes, căci îl cunoşteau şi mai cu seamă că nu înţeleseră ce spuse. Văzînd însă ochii speriaţi ai sclavului, gîndiră că vorbele grecului nu erau din acelea care să-ţi facă bucurie. Ordeso se ridică în picioare privindu-l ameninţător. Statura lui enormă întrecea în înălţime cu un cap pe aceea a negustorului. Acesta, dîndu-şi seama la ce se poate aştepta de la acest dac fioros şi puternic, porni grăbit spre intrarea în sală, unde îl întîmpină cu plecăciuni Argodar, stăpînul vinăriei.

— Trebuia să-i frîngi gîtul, Ordeso, îl îndemnă mînios şi cu regret în glas bătrînul infirm Subaro.

— Jur pe cele şase coloane din mijlocul sanctuarului, că singur l-aş fi pîrjolit ca pe un berbec, pe dealul „cipelor", rîse Carpeno, îngrijitorul de morminte.

Rîseră cu toţi înveseliţi, apoi strigară cît îi ţinea gura, văzînd pe Dacina şi Dumbaz intrînd călare în curtea vinăriei, căci atît Dumbaz, dar mai ales Dacina se bucurau de mare cinste în rîndul truditorilor. De multe ori Dacina cobora în valea lor însoţită doar de bătrînul Dezon şi sta de vorbă cu ei, ca orice fată dacă de rînd. Se împrietenise şi o îndrăgise pe Carpina şi de multe ori se scăldau împreună de-a valma cu fetele truditorilor în apa Sargheţei, zbenguindu-se în joacă cu ele. Tumar nu putea uita că atunci cînd îşi pierduse ochiul stîng şi nu putu mult timp ciopli piatra, de cînd căzuseră primele frunze îngălbenite din copaci şi înflori primul ghiocel, de ale mîncării numai Dacina şi bătrînul Dezon le aduse. Îşi aminti de acea iarnă grea, aspră, cu nămeţi mari, încît calul îşi înfunda picioarele în zăpadă pînă în piept şi totuşi fata comandantului Micaruz bătea la uşa colibei lui de sub rîpa cu stîncă roşie. Văzînd-o acum strigă vesel :

— Trăiască fata lui Micaruz.

— Ura, Dumbaz ! strigară pietrarii, căci ei purtau un anume respect pentru faptul că părinţii lui ar fi fost cioplitori în marmură, de acelaşi meşteşug cu ei, în munţii dinspre soare apune.

— Într-o zi cred că nu voi aprinde fumigaţiile de primăvară pe dealul mormintelor şi Micaruz îi va da fata lui Dumbaz, rosti mulţumit Carpena, care spera de pe acum să se înfrunte pe săturate din vinuri şi bucate alese.

— Dacă o fi pace pînă atunci, îi răspunse mohorît suliţarul Tobaia.

— Pace, ne pace, dragostea merge înainte. Nici suliţa ta sau sabia romană nu-i poate despărţi, interveni nemulţumit Tumar pietrarul, gîndindu-se la propria lui fiică la Carpina.

— Suliţa şi sabia nu-i poate despărţi. Apa Isterului însă da, dacă va fi război cu Roma. Căci cine ştie... insinuă infirmul Subaro.

— Îţi frîng gîtul dacă gîndeşti că noi vom cădea în robia Romei, îl ameninţă Tidar, tînărul arcaş.

— Dacă n-ar fi la masa noastră sclavul roman, pentru vorbele tale ţi-aş turti capul, ca fierul sub ciocan, îl fulgeră Ordeso, care se înfurie mai mult, temîndu-se ca de la aceste vorbe să nu se stîrnească din nou cearta cu pietrarii, hotărîţi să petreacă în această vinărie.

Subaro înţelese că a greşit şi se depărtă de masa lor, temîndu-se de mînia pietrarilor. Trupul său schilod îi sădise în inimă mai multă frică.

Tobaia se ridică, îl prinse de umeri şi-l trase spre el privindu-l aspru în ochi, căutînd a-i smulge răspuns numaidecît la întrebarea ce i-o puse :

— Nici puterea lui Zamolxe nu te va scoate din mîinile mele, dacă nu spui de faţă cu acest sclav roman că eşti un nemernic, de vreme ce crezi altfel decît oştenii neamului tău. Doar ai fost şi tu oştean...

Văzînd că tace cuprins de spaimă, fără să rostească cuvintele pe care le aştepta, Zobaia îl zvîrli la cîţiva paşi pînă aproape în copitele calului lui Topari.

Dumbaz şi Dacina descălecară, predînd caii în grija lui Nobir, cel mai tînăr din slujitorii lui Argodar. Intră cu Dacina în sală, urmaţi de stăpînii vinăriei, care îşi frîngea mîinile a nemulţumire, căutînd speriat spre nori parcă ar cere protecţia lui Zamolxe.

Topari ridică pe bătrîn şi după ce se propti bine în piciorul bolnav, infirmul Subaro se uită la protectorul său. Îl recunoscu pe cel ce înfruntase cu îndrăzneală fiara şi îi spuse parcă cerîndu-i ajutor şi mulţumire în acelaşi timp :

— Curajul ţi-e pe măsura inimii. Bătrînul Subaro se va ruga lui Zamolxe pentru tine. Acum pot să plec liniştit căci teama mi-a dispărut.

Pornind încet, tîrîndu-şi piciorul bolnav, se pierdu printre sălciile şi răchitele de pe marginea apei.

Topari, deşi întîmpinat cu strigăte vesele din partea pietrarilor şi a făuritorilor de arme, zărindu-l pe suliţarul Tobaia cu priviri posomorîte, nu se apropie de masa lor. Îi făcu semn lui Mauro, care şi pornise în întîmpinarea lui. Se îndreptară numaidecît spre ieşire, părăsind vinăria. Auziră în urmă cuvintele batjocoritoare ale lui Carpena :

— Neam de trădători, luptă pentru romani, deşi simt pe grumaji sandalele cohortelor romane care le bătătoresc pămîntul. Ptiu ! scuipă cu dispreţ în urma lor.

— Păzitor de morţi ! nu se cade să arunci cuvinte de ocară acestor oameni, îl întîmpină cu priviri piezişe suliţarul Tobaia. E luptător bun şi ca el mulţi şi-au dat viaţa să-şi apere ţara. Mulţi au murit pînă ce au fost înfrînţi, supuşi.

— Mă mir de vorbele tale, Tobaia. Nu cred să fi gîndit tot aşa cînd suliţa lui a zburat mult mai departe decît a ta, îl întîmpină Dovan, meşterul minier.

— Ba tot aşa ! hotărî aspru suliţarul dac. Eu nu le cunosc ţara, poporul, dar bănuiesc că e grea sclavia. Şi dacă şi ei şi noi şi alţii am arunca suliţele spre Roma, atunci împăratul lor nu ar mai vrea să supună şi alte pămînturi. Abia şi-ar apăra pe al lor, încheie Tobaia ameninţător.

— Gîndeşti prea departe, suliţarule, dar gîndeşti bine, îl lăudă mulţumit Ordeso, făuritorul de arme. Legionarii lor însă sînt tot din popor, din cei mulţi, aşa ca şi noi. Căci auzişi

cuvinte înţelepte din gura sclavului care gustă vinul la masa noastră. Cei care îi mînă spre cuceriri poartă toată vina.

— Oho ! se vede că vinul de Cnidos e mai bun decît untdelemnul, căci ţi-a luminat mintea, făuritorule de arme, îl întîmpină Argodar, stăpînul vinăriei, care venise cu altă amforă plină şi auzise vorbele lui Ordeso. Nu cred însă că Vezinas, sfetnicul lui Decebal, te-ar aşeza la loc de cinste alături de el, în sala tronului, pentru astfel de vorbe, ci mai degrabă Torix, călăul, ar fi încîntat să afle şi alte păreri ale tale şi ale altora, despre cei ce sînt puşi să conducă poporul.

— Tu să nu ameninţi pe nimeni, vînător mincinos, interveni pietrarul Tumar. Căci dacă mai rosteşti vorbe de astea, în locul capului de bour de deasupra intrării, îl ţintuim pe al tău să te vadă toţi care vin şi pleacă din Dacia, tîlhar la răscrucea drumurilor, care umple pungile cu aur ale negustorilor eleni, cu aurul pămîntului nostru, adunat de mîinile noastre.

— Mai întîi şi le umple pe ale lui, îndrăzni să vorbească şi Carpena, îngrijitorul de „cipe“, înfruntîndu-l, ştiindu-se la adăpost în tovărăşia truditorilor din valea meşteşugurilor.

Argodar se grăbi să se depărteze de masa lor, ştiind că dacă le va răspunde tot prin cuvinte de ocară, nici arcaşii lui Dumbaz nu l-ar fi scos din mîinile lor. Faţa i se lumină de o tainică mulţumire, cînd în fruntea a zece călăreţi arcaşi apăru tarabostosul Batar.

— După cum văd luptătorul nostru de azi, romanul care dădu dovadă de curaj, pleacă şi voi nici cuvenita atenţie şi cinste nu i-aţi dat-o.

Cu toţii se uitară spre intrare, unde Batar intrase jucîndu-şi calul în copite pe nisipul zgrunţuros, căci strunind hăţurile privi semeţ, îmbrăcat în cerga-i de lînă albă cu guler negru de vidră.

Văzînd liniştea care se aşternu peste tot, stăpîn pe el, vorbi cu vădită încredere în sine :

— Ce, nu recunoaşteţi că romanul a fost mai puternic decît noi ?

Cu toţii se întoarseră şi priviră spre Batar, comandantul cetăţii Arcidava. Acesta semeţ îi privea mîndru fără să descalece, aruncînd priviri întunecate în jur.

— Batar, nădejdea Daciei, fii binevenit la „Bourul Alb“, îl întîmpină Subaro schilodul, care reapăru tîrşindu-şi piciorul

beteag. Tu ești nădejdea noastră, repetă cu priviri de cîine credincios.

Argodar, văzîndu-l, alergă cît îl lăsa bătrînețea în întîmpinarea lui, îi șopti cîteva cuvinte, iar acesta descălecă și porni numaidecît spre intrarea în sală.

În urma lui de la masa truditorilor se auzi un glas :

— Cinste ție, Batar, rosti Ordeso. Zamolxe să-ți întărească oasele cînd ți le vom frînge, strigă îndrăzneț în urma lui, provocător, meșterul de arme.

— Tu să taci, fierarule, îl apostrofă Argodar nemulțumit. Un conducător de oști și stăpîn peste cetatea Arcidavei nici nu trebuie să audă în urechi cuvintele tale, rostite din băutură și nu din judecata minții.

— Ba da, vînător mincinos, el trebuie să audă ! Eu făuresc arme și el ne sugrumă, apoi, ridicîndu-se în picioare, se plecă amenințător peste masă și rosti amenințător : tu să pieri din fața noastră, putregai de codru, că de nu...

Argodar se făcu că nu-l aude. Era stăpîn în vinăria lui și sub protecția lui Decebal. Mai cu seamă acum nu se temea cînd știa că pe malul apei pe sub sălciile cu frunzele căzute se găsea Dumbaz cu Dacina. Și Dumbaz e doar comandantul gărzilor. De aceea rosti îngîmfat, deși nu voia să strice liniștea prin întărîtarea meșteșugarilor a întîlnirii lui Batar cu negustorul elen Hinopolos.

— Mai bine ați gusta din vinul din amfore decît ai arunca vorbe deșarte și fără nici un rost, îi îndemnă mai blînd stăpînul vinăriei. Batar tarabostosul e oaspetele de seamă al vinăriei și e prețuit la scaunul lui Decebal.

— Ca șoarecele în holda de grîu, rosti fără să se abțină tînărul arcaș Tidar.

— E șarpe de casă, știe să se strecoare pe furiș și coada și-o tîrăște în urmă, rosti Ordeso, apoi vorbi prevestitor și mult venin va lăsa în palatul lui Decebal.

Tobaia prinse gîndirea făuritorului de arme și mînios rosti mai mult pentru sine :

— Șarpele se sperie de însăși pielea lui cînd o vede spînzurată. Prea îngăduitor e Decebal cu acest tarabostos, care după cîte văd și aud îndrăgește alte neamuri decît pe al său.

— E stejar bătrîn și puternic al acestui pămînt și nu-și potrivește gîndul Decebal lui Batar, își exprimă părerea cu legitimă siguranță Tumar pietrarul.

— Și cel mai tare stejar la secure se pleacă, nu uita asta, îl întîmpină Ordeso, cuprins de gînduri amare.

Subaro, care apăru din nou se apropie iarăși de masa meșteșugarilor, sperînd să le mai poată înghiți o ulcică de vin. Rosti cu vădită voie bună, semn că mai gustase din vinul altor meseni binevoitori cu beteșugul lui.

— Eh ! Ce să-i faci, așa-i făcut să fie. Unii țes pînza și alții o poartă. Unii sapă viile și alții beau vinul. Dacă pădurea n-ar da coadă securii, atunci ea n-ar fi tăiată.

— Pe toate coloanele marelui sanctuar că ai mai multă minte și judecată adunate în pletele tale cărunte, îl întîmpină iertător minerul Dovan. Iaca, că nu mai sînt mînios pentru purtarea ta de mai înainte. Bea și de la mine o ulcică căci ai scormonit și tu o viață întreagă măruntaiele munților ca și mine. Tumar, Ordeso, și tu oștene, se adresă lui Tobaia sulițarul, vor sta cu noi la masă, căci e mai bine să dai decît să capeți.

Subaro se tîrî nevolnic pînă lîngă masă și se strecură lîngă Dovan, sprijinitorul său, mulțumit că a reușit din nou să cîștige bunăvoința meșteșugarilor de care avea teamă. Nu-l mai băgară în seamă, căci apăru Hynopolos negustorul elen și tarabostosul Batar care fără să mai bage pe nimeni în seamă ceru să se aducă caii, încălecă și porniră spre cetate, urmăriți de privirile pline de ură ale meșteșugarilor.

Ordeso rosti sentențios :

— Cine caută spre străini, înstrăinat va rămîne.

— Se reazămă pe umbre, și dacă vrea stăpîni pe romani, va muri sluga lor, se amestecă în vorbă și Carpena îngrijitorul de „cipe". Mai deunăzi olarul Maropin venea cu cotiga dinspre Arcidava. Aprinsesem focurile pe dealul mormintelor cînd se înserase. Băuse Maropin mai multișor, căci prinse a vorbi despre o taină care numai el o știe cu Batar. Carpena povesti înainte cum îi zornăi în palmă patru monezi de aur și cînd i le arătă se frecă la ochi nevoind a da crezare că olarul poate avea așa bogăție. Cînd îi spuse că sînt de la Batar și că îi va mai da dacă va purta în carul lui zeii și zeițele romane spre poarta Arcidavei nu mai pricepu nimic. Se îmbătase tare căci din fînul căruței scoase o amforă plină pe care o goliră împreună, iar cu ce mai rămăsese pe fund au stropit mormintele. Vorbe de nebun, încheie Carpena. Auzi, să plimbi zeu în cotigă. De ar fi pomenit numele lui Zamolxe îi fărîmam

capul cu securea. Dar nu, numele zeului nostru nu-l rosti, ci alte nume de care îţi vine să rîzi : Mercurius, Neptunus, Diana. Asta zice că ar fi femeie şi cam umblă cu d-alde astea, ca Batar, pe dedesubt...

Rîseră cu toţi de cuvintele lui Carpena, numai Tumar şi Ordeso păreau posomorîţi.

Tumar rosti mîhnit :

— Cîrtiţa pe sub pămînt umblă, dar umbra ei se cunoaşte deasupra pămîntului.

— Cînd vrei să omori şarpele mai întîi să-i zdrobeşti capul, şi asta o ştie Decebal, hotărî plin de încredere suliţarul Tobaia.

Carpena, prins în firul povestirii şi înfierbîntat de vin, nebăgînd în seamă mîhnirea făuritorului de arme, a meşterului pietrar şi a oşteanului suliţar, ascultat cu interes de ceilalţi, vorbi înainte, îndreptîndu-şi privirile tulburi mai mult spre oştenii Tidar, Carpis şi Tobaia, care păreau că sînt mult mai atenţi la cele povestite de el. „A ! făcu a mirare Carpena. Cînd avu curajul să susţină că zeul roman Iupiter ar fi mai puternic decît Zamolxe, am ridicat securea să-i crăp capul şi să-l bag de viu într-unul din morminte. Speriat îşi întoarse vorba, aruncînd vina pe Batar. Zice că asta el ar fi spus."

— Şi ! ? întrebară într-un glas oştenii.

— „O fi spus Batar, răspunse nehotărît îngrijitorul de „cipe", ridicînd din umeri, şi încheie mîndru de bărbăţia lui. Ştiu că i-a fost frică de securea mea, căci jur pe mormîntul lui Durach cel drept că aşa bătrîn cum mă vedeţi îl trimiteam înaintea lui Zamolxe, să-l întrebe de aceste vorbe de ocară."

— Bufniţa nu cloceşte privighetori, oftă îndîrjit suliţarul Tobaia. Ar fi trebuit ca lucrurile acestea să le cunoască şi Dumbaz.

— Mai bine pune-ţi frîu la limbă, Carpena, îl îndemnă nemulţumit Argodar, care ascultase vorbele îngrijitorului de „cipe", făcîndu-se a trebălui prin preajma lor. Fiecare îşi întoarce cojocul după vreme şi nu uita că vorba sparge cetăţi şi retează capete, căci apele mari înghit pe cele mici. Păzeşte-ţi limba ca să nu-ţi pierzi capul.

Ordeso îl privi aspru. Se ridică încet de pe locul său, se apropie de Argodar care-i înfruntă privirea cutezător spionîndu-i cu teamă mişcările. Cînd fu în faţa lui îi vorbi cu voce stăpînită, încît numai urechile stăpînului vinăriei auziră :

— Copacul cu rădăcini adînci nu se teme de furtună. Trunchiul puternic al Daciei, tu şi Batar, şi alţii ca voi nu-l puteţi tăia dintr-o lovitură. Căci sîntem mulţi, ca şi gorunii în pădure. Şi pădurea multe vifore înfruntă. Ştim că atunci cînd un copac se prăbuşeşte, toţi care gîndesc ca tine se reped cu securi pe trunchiul lui. Dar noi nu aşteptăm timpul pe care-l doreşti tu şi Batar şi-ţi vom plăti acum, cum se cuvine.

Îl apucă de piept şi tîrîndu-l îl duse în faţa lui Dumbaz, care apăru vesel cu Dacina din umbra sălciilor. Ajuns la numai cîţiva paşi, îl îmbrînci cu putere, încît Argodar se prăbuşi la picioarele tînărului comandant, ca un sac plin cu boabe aruncat de pe umeri.

Dumbaz şi Dacina priviră surprinşi la meşteşugarul de arme, dar Ordeso nu-i dete timp să gîndească şi vorbi hotărît :

— Stăpînul acestei vinării vinde, şi ne vinde, comandante. Carpena, strigă Ordeso cu glas puternic. Apropie-te şi povesteşte tot ce ne-ai spus şi nouă.

Se apropiară cu toţii. Arcaşii lui Dumbaz neştiind de ce-i vorba veniră grăbiţi cu mîna pe paloş, gata să intervină.

Nemulţumit, Dumbaz le vorbi autoritar :

— Doar ştiţi că nu se cade să rostiţi vorbe de ocară pentru acest om pe care însuşi Decebal îl preţuieşte ! Dacă va afla...

— Nicovalei nu-i e frică de ciocan, comandante, rosti liniştit Ordeso. Noi sîntem truditorii. Dacă am venit înaintea ta, apoi gîndirăm că e bine să duci tu însuţi cuvînt la tronul regelui !

Argodar se ridică şi, scuturîndu-şi praful de pe haine, trecu în spatele lui Dumbaz. Se vedea limpede că frica puse stăpînire pe el, temîndu-se de puterea neobişnuită a lui Ordeso şi sălbatica pornire a celorlalţi truditori. Liniştit, oarecum, vorbi mai mult lui Dumbaz şi Dacinei, părînd a nu purta ură în sinea lui :

— Nu se rupe o floare înainte, dacă vrei să-i vezi mai pe urmă rodul. Sînt de părere să fie iertaţi pentru necuviinţa de a se fi purtat aşa, ştiindu-vă aici împreună cu frumoasa Dacina, căută să-l măgulească Argodar, afişînd zîmbetul perfid şi slugarnic pe buze.

Ordeso nu se dete bătut, deşi vedea limpede că Dumbaz nu le da dreptate şi vorbi cu tîlc :

— Eşti comandantul gărzilor cetăţii şi nu uita că şi un fir de păr îşi are umbra sa, şi acest negustor de vinuri tainele lui.

Se cade să-l ascultați și pe Carpena, îngrijitorul de „cipe", căci orice urzeală își are beteala ei, vorbi acum potolit Ordeso. Se cade ca această beteală să fie destrămată, să-i vedem măiestria țesăturii, căci Batar nu veni aicea spre a gusta vinul împreună cu negustorul grec.

— Să mergem în cetate, hotărî Tumar, văzînd că Dumbaz, nehotărît, nu știa ce să facă, căci nu pricepu nimic din pornirea truditorilor.

Argodar, zîmbitor, vorbi Dacinei, care în tot acest timp păstră tăcere, căutînd să citească în ochii lui Tumar și așteptînd vorba înțeleaptă de la el, căci punea mare preț pe cuvintele lui, cunoscîndu-l om cinstit și drept.

— Dacina, se adresă pietrarul de-a dreptul fiicei lui Micaruz, țînțarul cu cîntări te înțeapă. Nu te încrede în acest negustor. Am dori ca să ascultați vorbele bătrînului Carpena. Pletele lui sînt brumate, ca și ale tatălui tău. E drept că pe truditori e greu să-i creadă cineva, dar dacă arcașii lui Dumbaz nu vor duce pe vulpea asta vicleană în fața călăului Torix, atunci noi cei ce robotim în valea meșteșugarilor vom merge la palat și vom sta pe treptele de marmură pînă ne va primi însuși Decebal. Căci țara e și a noastră a truditorilor.

Dumbaz își încreți fruntea și luă o hotărîre cu totul neașteptată, nedînd răgaz Dacinei să vorbească, deși fiica lui Micaruz surprinsă nu știa ce să răspundă.

— Arcași! Carpena, îngrijitorul de „cipe", să fie dus în cetate și înfățișat lui Vezinas. Argodar să-și vadă mai departe de vinărie. Dacă va fi nevoie, va fi chemat și el, încercă să împăciuiască lucrurile, văzînd dezaprobarea amenințătoare pe fețele truditorilor. Totuși, spre a pune la adăpost orice pornire dreaptă sau nedreaptă, o parte din arcași să rămînă pe loc, pînă vor fi rechemați de mine personal.

Încadrat de arcași, Carpena privi descumpănit spre ceilalți truditori, cerșindu-le parcă sprijin. Înghiontit de sulițele ostașilor din gardă, porni spre ieșire.

— Comandante, îți sînt sulițar, dar îndrăznesc să-ți spun că nu e drept ceea ce ai făcut, interveni oșteanul Tobaia.

— Să pornim cu toții spre cetate, strigă hotărît Ordeso. Carpena nu trebuie să rămînă singur.

Întorcîndu-se spre Argodar, îl amenință cu pumnul.

— Cu tine mă răfuiesc eu în curînd.

Dumbaz, Dacina și o parte din arcași porniră călare spre cetate, ducînd cu ei pe bătrînul Carpena, speriat peste măsură încît fumul vinului băut se risipi complet. Acum îi păru nespus de rău pentru cuvintele rostite în fața truditorilor. În urma lor truditorii din valea meșteșugarilor porniră și ei spre cetate, cu pași hotărîți și cuprinși de mînie. Simar, fiul pietrarului și sora sa, Carpina, alergară în valea meșteșugarilor dînd de veste de cele petrecute la vinărie și hotărîrea lui Ordeso. Astfel, înainte de a se închide porțile năvăliră în cetate mii de truditori care se îndreptară spre marea piață din fața palatului lui Decebal.

*

* *

Martinaz, luptător, liber, dete pinteni calului care porni în galop și la fel făcură și cei patru călăreți care îl însoțeau, căci soarele porni să-și ascundă lumina dincolo de creasta munților. Hotărî să ajungă în cetate încă în această noapte și la tronul lui Decebal ducîndu-i vești de mare însemnătate. Făcea parte din pîlcurile răzlețe de luptători care pe lîngă adorarea lui Zamolxe se supuneau poruncilor lui Mitras, luptătorul rătăcitor care călărește zi și noapte peste pămînturile Daciei, lovind fără cruțare pe cei care pătrund cu dușmănie și gînduri rele peste hotare. De fapt Mitras, războinicul răzbunător, era o legendă păstrată din moși-strămoși, dinaintea lui Buerebista și chiar de pe timpul lui Apollo Hyperboreul. Totuși războinicii lui Mitras călăreau zi și noapte la marginile de hotar ale Daciei. La răsărit vegheau malurile rîului Tyras, la sud malurile Isterului, pînă unde-și întoarce apele spre nord în țara Boiilor, supuși acum ai dacilor. Formau comunități aparte. Numărul lor nu trece de o sută. Se închinau Soarelui, cu forma lui rotundă, strălucitoare, dătător de sănătate și lumină. Nu se căsătoreau niciodată și sanctuarele și le clădeau singuri, fără ajutorul celorlalți daci, din stînci masive, pe cele mai înalte platouri ale munților, spre a zări de aici cei dintîi razele soarelui în răsărit. Atunci cei o sută de războinici, adoratori ai lui Mitras, privind spre răsărit, așteptau solemn pînă ce pînza străvezie a zorilor se destrăma și apăreau primele raze ale soarelui. Zîmbeau soarelui tot timpul pînă ce astrul își arăta de-a binelea globul strălucitor pe bolta cerului. Apoi cîntecul lor, la început monoton,

trist, cu nuanțe de profundă adorare, treptat se schimba într-un ritm vesel, însoțit de pași la început ritmici pînă la dezlănțuirea tumultuoasă a forței în care toți mușchii erau puși în mișcare în mînuirea armelor grele pe care le purtau. De fapt fiecare oștean din comunitate purta spadă de fier scurtă, asemenea celor scitice și pumnale late în teacă de piele cu aplice de bronz pe margine. Sulițe lungi, cu vîrf ascuțit și tăios, arcuri și tolbe cu împletituri din nuiele, fiecare cu cîte cincizeci de săgeți, le completa armele de fiecare zi. Mînuiau cu multă putere și dibăcie fiecare din aceste arme și în dansul lor din zori de zi, de pe înălțimi, își fortificau corpul și mușchii încît sulița și spada o simțeau ușoară, deși oșteanul de rînd o mînuia anevoie și nu se încumeta să lupte cu ele. Pe cap purtau coif și cămașă din zale sau din împletitură de sîrmă, iar de cingătoare atîrna spada grea. Cingătoarea era lată, din piele de bour, închisă în pafta de bronz și în mijlocul paftalei ca și pe scuturile grele purtau simbolul soarelui, discul, roata, barca sau lebăda. Viața și-o petreceau în lupte, harță continuă cu popoarele megieșe, care se încumetau să calce hotarele Daciei. Buerebista, Durach-Diurpaneus și chiar Decebal îi prețuia pentru curajul lor, căci aduceau multe servicii Daciei, păzindu-i hotarele. Dacă ceata dușmană care călca hotarele era numeroasă și puternică, ei singuri angajau numaidecît bătălia și luptau pînă la ultimul oștean, așteptînd grosul armatelor cetăților dace, cele mai apropiate spre a respinge pe cutezători. Păstrau legătura cu cetățile de pe întreg cuprinsul Daciei, prin călăreți anume puși care zi și noapte duceau vești cetăților și mai cu seamă Sarmizegetusei despre mișcările popoarelor megieșe. Marii preoți nu se împăcau cu faptul că se închină și altor zeități decît lui Zamolxe, ci și lui Mithras, călărețul războinic. Cu toate acestea, în marele sanctuar în construcție acum, și chiar în pardoseala din sala tronului lui Decebal, însuși profetul Ormuz hotărî să fie așezate cîte zece lespezi în formă de raze, în jurul uneia rotunde, ca simbol al soarelui, așa cum erau și sanctuarele luptătorilor lui Mitras. Ormuz își clădise speranța pe ipoteza că astfel se vor reîntoarce spre închinare numai lui Zamolxe. Lăsă dinadins să se înțeleagă și în popor credința că a doua față a lui Zamolxe ar fi soarele. Vezinas, însă, urmă pilda înaintașului său Deceneu, sfetnicul lui Buerebista care repeta mereu la sfatul tarabostoșilor : „Vinul și adoratorii lui Mithras care nu se însoară și nu fac copii

împuținează neamul dac". Deceneu reuși să-l hotărască pe Buerebista să scoată viile, dar nu să se lepede de acești aprigi luptători. Vezinas, trăgînd învățăminte din trecut, încercă și el anumite reforme, dar nu cuteză să-l îndepărteze pe Decebal de acești luptători dîrzi, mai cu seamă acum cînd războiul pe viață și pe moarte între Decebal și Traian era de neînlăturat. Închinătorii lui Mithras nu împărtășeau practica trimiterii unui sol, prin aruncarea în suliță, a celui mai bun oștean dac, pentru a se înfățișa în fața temutului Zamolxe. Nu erau pentru acest sacrificiu deoarece socoteau că e o mare pierdere cînd moare un oștean care încă poate ține lancea, scutul și care mînuiește încă cu pricepere arcul în luptă. Profetul Ormuz îi dușmănea și pentru motivul că mulți tineri care puteau rămîne statornici credinței lui Zamolxe, atrași de curajul fără margini al acestor războinici, plecau în comunitatea lor. Cel ce cădea dintre ei în luptă era purtat pe împletitură de cetină verde de brad, pe umerii oștenilor din comunitate și aduși din orice colț, oricît de îndepărtat ar fi, al Daciei, pînă la „cipele" din jurul sanctuarelor lor, de pe platourile înalte. Aici corpul celui căzut era depus în mormînt de piatră, cu toate armele lîngă el, pe care le-a purtat în viață. Aveau credința că în aceste „cipe" zăcea numai trupul, și numai atît timp cît e acoperit cu lespedea grea și movila de pămînt de deasupra, căci după aceea, așa cum a fost, trecea în insula Leuce ce se găsește bătută de valurile învolburate ale mării. Cei pe care îi prindea bătrînețea fără să cadă în luptă cu dușmanii pămîntului dac, cînd simțeau că nu mai pot mînui armele ce le poartă și viața li se pare o sarcină grea, plecau în marea și ultima călătorie spre apele mereu neliniștite ale mării, însoțiți de toți oștenii comunității din care făceau parte. Aici, la malul mării, făceau cu toții un ultim ospăț, iar bătrînul luptător, îmbrăcat cu armură de războinic și cu armele lui, se arunca de pe stînci în valurile înspumate, în cîntecele aspre și triste ale războinicilor lui Mithras.

Martinez se simți tot mai neliniștit după ce zdrobi o centurie de legionari romani, pe care îi atacă cu oștenii lui chiar în apropierea Drubetei pe cîmpul de exerciții, după ce soarele se ridicase cam de o suliță peste dealuri. Pîndise zile și nopți în șir cîmpul, unde ostașii romani își desăvîrșeau mînuirea armelor. Alesese momentul potrivit cînd o ploaie aspră cu grindină prinse a curge șiroaie din norii fumurii, încît de aici

din ascunzişurile răchitelor auzi cum bucăţile de gheaţă loveau coifurile romanilor ca un răpăit de tobă, pe care arunci cu pumnul pietriş din albia unui rîu. Soldaţii romani fugiră care încotro, căutînd adăpost pe sub crăcile noduroase ale bătrînelor sălcii de pe mal. Aici însă le fu mormîntul. Ca fulgerul căzu Martinaz cu oştenii asupra lor, măcelărindu-i într-o luptă scurtă care ţinu doar atît cît şi valul grindinei care nu depăşi mai mult decît munca unui olar care din boţul de lut scoate un chiup cu două toarte. Dispăru apoi în codrii, peste dealuri, aşa cum apăruse. Trei decurioni răpuse singur cu spada grea pe care o purta atîrnată la şold acum şi de care cele trei cofuri luate drept pradă se loveau sec de oblînc.

Faţa-i era împietrită, inima grea, şi privirile posomorîte. Văzuse, cît stătuse la pîndă, multe centurii, sau poate cohorte întregi, cum trec pe pămîntul dac, pe tireme cu trei rînduri de vîsle, peste apa Isterului. Şi pe apele din faţa Drubetei, zeci de aceste corăbii s-au adunat, aruncînd ancorele în adîncuri sau stăteau nemişcate, priponite cu odgoane groase de stîlpii înfipţi pe ţărmul pămîntului dac.

Pe drum spre Sarmizegetusa prinseseră un pîlc de zece romani conduşi de un cintubernal. Martinaz îşi dete seama că de vreme ce un ofiţer aghiotant merge numai cu zece soldaţi pe cai puternici, galopînd prin văi largi, şi uneori feriţi vederii, trebuie să fie curieri. Îi înconjură cu oştenii lui, le luă armele, dar nu-i ucise. Gîndi că poate fac parte din însoţitorii solului roman, şi ordinul lui Decebal, răspîndit prin curieri pe toate drumurile spre Sarmizegetusa, era acela de a păzi şi respecta viaţa soliei, fără să li se pricinuiască vreun rău. Poate că nu le lua nici armele, căci oamenii lui erau şi aşa destul de împovăraţi cu cele adunate după nimicirea cohortei, dar nu putu suferi îngîmfarea ofiţerului care ameninţător îi vîrî sub ochi două papirusuri afirmînd că sînt pentru împăratul Traian. Martinaz îl întrebă simplu cît putu lega cîteva vorbe în latină, ca să închege o vorbă pe înţeles cu ofiţerul roman :

— „Acest mesaj e trimis de regele meu, împăratului vostru ?"

— „Nu, războinicule ! Pe regele vostru îl vom tîrî curînd la Roma să înveţe să zgîrie tăbliţele cerate cu slovă latină şi nu greacă."

Martinaz îl lovi atunci cu latul spadei grele peste braţ, încît ofiţerul roman scăpă papirusurile şi poate i-ar fi despicat

ţeasta pentru neobrăzarea lui, dacă nu-şi amintea de ordinul lui Decebal. Totuşi, după ce luă papirusurile hotărît vorbi ofiţerului care protesta nevolnic :

— „Dacă în ele scrie latineşte, le voi duce regelui meu să înveţe şi el slova voastră !"

Porni apoi călare cu oamenii săi, lăsîndu-i liberi, descumpăniţi, în valea largă, pe oştenii romani, şi se îndreptă grăbit spre cetate. Mîhnit gîndi în sinea lui : „Dacă am făcut un lucru care nu va fi pe placul lui Decebal, atunci soarele nu va mai răsări mîine pentru mine".

Se posomorî mai mult şi înghionti calul în coaste care porni în galop ca în iureşul unei lupte spre poarta deschisă a cetăţii. Trecu vijelie pe lîngă oştenii de pază şi împreună cu oamenii lui năvăliră în interior, spre spaima străjilor care abia se feriră din calea copitelor cailor. Goana părea mai degrabă o năvală într-o luptă cîştigată cînd ştie că dincolo de porţi, dincolo de ziduri mai poate întîlni opunere şi deci va trebui să lupte. De fapt graba sa era aceea de a ajunge cît mai repede înaintea lui Decebal să-şi ştie soarta şi după aceea fie orişice.

Văzu ceata truditorilor adunată, fremătînd în marea piaţă din faţa palatului şi dînd cu ochii de Tumar pietrarul, struni calul în faţa lui şi nedumerit, dar cu destulă bucurie, îl întrebă :

— Ei, tu, bătrîne cioplitor, ţi-ai adus toţi truditorii din valea meşteşugarilor ? Bănuiesc că nu ai venit aici să le urezi viaţă lungă romanilor ?

— Martinaz ! noroc ţie şi oamenilor tăi, îl întîmpină cuprins de bucuria revederii, pietrarul.

Văzînd coifurile romane atîrnate lîngă şa, continuă :

— Văd că ţi-a mers nespus de bine la vînătoare ! Cred că nu le-ai cumpărat de la vreun dezertor roman ? Cît aur ai dat !

— Aur greu, Tumar, căci din nicovală au sărit multe scîntei pînă s-au făurit astfel de spade ca acelea ale sciţilor, se amestecă în vorbă Ordeso, care între timp se apropie de călăreţi.

— Ordeso, făurarule, îi strigă Martinaz, sărind uşor din şa, descălecînd şi apropiindu-se îşi puseră mîinile pe umeri în semn de salut şi respect reciproc.

Un lucru se ştia, anume că Martinaz legase o strînsă prietenie cu truditorii şi adesea, venind spre cetate, se oprea în va-

lea meşteşugarilor. Prietenul său Ordeso îi făurea suliţă anume tocmită, pe măsura puterii lui Martinaz. Îl privi în ochi şi desluşi limpede în adîncul lor mînia şi îngrijorarea. Îl întrebă :

— Văd pe chipul tău umbre de gînduri negre şi clocot de mînie în ochi. Ce s-a întîmplat ?

Ordeso nu-i răspunse numaidecît. Deşi era hotărît să-i împărtăşească bănuiala şi rostul venirii lor în faţa palatului privi mai întîi la Tumar şi Dovan, apoi gînditor privi în pămînt căutînd anume cuvintele şi felul de a-l face să înţeleagă şi Martinaz pornirea lor, spre a nu fi socotită nelalocul ei.

În acest timp, marea piaţă se umplu de hărmălaie, căci numai truditorii numărau cîteva mii. Curioşi de ce se întîmplă, se alăturară şi alţi locuitori ai cetăţii, apărînd în pîlcuri, bărbaţi, femei, copii, scurgîndu-se de pe toate uliţele şi îngroşînd rîndurile celor sosiţi înaintea lor în faţa palatului. Întrebări, răspunsuri, presupuneri, izbucniri mînioase, ameninţări se amestecau peste tot în această învălmăşeală, căci fiecare prinsese vorbă unul de la altul de ce se întîmplă.

— Pe chipul nevăzut al lui Zamolxe că l-am văzut pe negustorul grec intrînd în palat prin uşa din spatele grădinii. Era însoţit de patru arcaşi, îi vorbi un suliţar lui Tobaia, pesemne tovarăş în acelaşi pîlc de luptători.

— L-or fi înhăţat şi acum îl aruncă în beciuri ! Prea umblă, ca la el în Elada, pe aici pe pămînturile noastre, îşi dete cu părerea un altul.

— Eu aş termina cu solia romană, hotărî un tînăr chipeş, cu pieptul dezgolit şi cu priviri aspre, încins numai cu un paloş lat.

Tobaia şi Ordeso ascultară vorbele din jurul lor şi Martinaz, nepricepînd ce se întîmplă, întrebă încă o dată :

— Pe arcul şi săgeţile lui Mithras, că nu mai înţeleg nimic. Ce are negustorul în toată treaba asta ? Dacă nu aş şti că sînteţi truditori paşnici, care muncesc şapte zile şi a opta îşi primesc răsplata muncii, aş crede că de data asta pentru nemulţumiri ivite eu oştenii din pază, din valea meşteşugarilor vă găsiţi acum în faţa palatului spre a vă plînge lui Decebal.

Ordeso îi auzi cuvintele de nedumerire, dar nu ţinu să-l lămurească îndată. Se apropie de tînărul oştean cu dorinţa de a auzi încă o dată ceea ce spusese mai înainte.

— Şi Batar. Batar tot de arcaşii lui Dumbaz a fost dus în palat ? Poate acum e în faţa lui Torix, călăul, caută să se încurajeze de propria lui dorinţă !

Mirat peste măsură, tînărul oştean îl privi mai întîi surprins, apoi răspunse glumind şi speriat în acelaşi timp :

— Jur pe norii fără tunete, care întunecă chipul senin a lui Zamolxe că întrebarea ta mă face să tremur ! Cum poţi gîndi cinstite făuritor de arme, ca puternicul Batar să intre prin uşa din dos a grădinii palatului, şi încă silit de arcaşii cetăţii ! ?

Zîmbi acum ca unei vedenii şi arătă spre scările de marmură şi andezit ale palatului, păzite de străji duble acum, apoi povestitorul continuă :

— Uite aici, au descălecat, arătă locul cu mîna. Dete apoi ordin Batar ca însoţitorii lui să priponească caii sub gorunii de pe aleia sanctuarului şi el urcă semeţ treaptă cu treaptă scările palatului. Gărzile îi dete onorul cuvenit unui tarabostos şi comandant de cetate, cu suliţele ridicate. În capul scărilor arătă tînărul oştean cu mîna, îl aştepta însuşi bătrînul sfetnic Vezinas, care îi puse mîinile în semn de prietenie şi respect pe umeri. Toate astea le-am văzut eu cu ochii mei şi prietenii pe care-i vedeţi aici.

— Vezinas i-a şi zîmbit, se amestecă un altul în vorbă. Am văzut bine căci eram ascuns după colonade în spatele străjilor, rosti un altul, apoi continuă : De altfel bătrînul sfetnic îi primeşte pe toţi tarabostoşii la fel.

— Încă din cumpăna zilei sosesc mereu comandanţi de cetăţi, şi şefi de trib şi urcă la palat, completă un altul.

— Asta înseamnă că e mare sfat în noaptea asta la palat, îşi dădu cu părerea Martinaz, care ascultă posomorît toate aceste veşti. „Am căzut tocmai bine, hotărî luptătorul liber. Numai de aş putea ajunge în faţa lui Decebal, înaintea începerii sfatului, gîndi în sinea lui. Altfel, va trebui să aştept pînă la răsăritul soarelui şi poate mai tîrziu, căci somnul şi oboseala va lega pleoapele regelui spre ziuă."

Descălecă şi Ordeso, Tumar şi Dovan îi împărtăşi lui Martinaz bănuiala lor. Acum înţelese de ce se găsesc truditorii în această noapte în faţa palatului. Le vorbi încurajator :

— Vă las, prieteni, şi în curînd vă voi aduce veşti din sălile palatului !

Zicînd acestea, trecu frîul calului unui însoţitor de al său şi croindu-şi loc prin mulţime ajunse la scările palatului.

Străjile încrucişară suliţele, semn că nici un oştean în afară de tarabostoşi, comandanţi de cetăţi şi şefi de trib, nu au voie să pătrundă în noaptea asta în palat.

Strigă spre un oştean purtător de făclie aprinsă, care rînd pe rînd punea flacără torţelor de răşină din pivoţii de fier înfipţi în zidărie.

— Hei, tu, purtător de torţe ! Hei ! Apropie-te şi luminează-mi faţa să vezi cine sînt şi fă semn lui Vezinas să mă primească !

Oşteanul ridică torţa cu răşina sfîrîind în flacăra încinsă, mai mult din curiozitatea de-al vedea pe acest cutezător, de a tulbura liniştea palatului, care deşi oprit de străji, mai are îndrăzneala să strige cu glas tare, tocmai acum cînd Vezinas şi Drubal se află în capul de sus al scărilor. Privindu-l, avu totuşi îndrăzneala să-l înfrunte, apărat de suliţele oştenilor din gardă.

— Cu strigătul tău sperii şi corbii, şi bufniţele din turnuri ! Sau crezi că te afli în uşa unei vinării. Te pomeneşti că te crezi tarabostos, chemat la sfatul regelui ? ! În noaptea asta nu intră nici un oştean în palat. Nici tu, închinător al luminii, oştean al răzbunătorului Mithras. Te sfătuiesc să pleci !

— Liliac de noapte, şoarece zburător, îl ocărî Martinaz înfuriat, apoi îl ameninţă : Dacă nu ar fi aceşti oşteni de gardă, ai cunoaşte numaidecît ascuţişul spadei mele. Bufniţă de întuneric speriată de lumina torţei pe care o porţi, dacă te prind îţi sfărîm capul, încheie Martinaz înfuriat.

Îşi descărcă astfel amarul, prin cuvinte de ocară, căci înţelese că nu e chip să pătrundă în palat. Îşi dete seama că de vreme ce ordinele erau atît de severe, încît şi un purtător de făclii a palatului poate să-l înfrunte, ceva deosebit de grav se pune la cale în dosul zidurilor. Se întoarse să plece, dar îşi auzi numele strigat din urmă.

— Te aşteptam, războinice. Să fie lăsat să intre căpetenia Martinaz !

Se întoarse şi văzu pe sfetnicul Vezinas, făcînd semn cu mîna spre oştenii din gardă, care acum îşi retraseră suliţele lăsînd trecerea liberă.

— Martinaz, prietene ! îl întîmpină vesel Drubal. Ce veşti de la Drubeta, îl întrebă pe şoptite venind în întîmpinarea lui.

— Săgeata mea nu s-a înfipt încă în pieptul lui Aquilus. Nu a părăsit vulturul de stîrvuri zidurile cetăţii. Altfel, spre mulţumirea ta, îţi aduceam nu coiful, ci capul lui drept semn, căci cel ce te-a chinuit în beciurile Drubetei e acum mort. În schimb, o cohortă întreagă am trimis-o să le ţină de urît nenumăraţilor lor zei.

— Te aşteptam Martinaz, repetă plin de bucurie Drubal, aşteptînd cu deosebit interes veşti despre această incursiune.

— Fii binevenit, războinic liber, îl întîmpină plin de demnitate bătrînul Vezinas. Ai sosit tocmai la timp !

Îl învălui cu priviri iscoditoare şi bătrînul sfetnic zări îmbrăcămintea de luptă a războinicului şi rosti :

— Însoţeşte-l Drubal, în camera gărzilor. Să rămînă acolo pînă-l voi chema. Prietenos dar rece, i se adresă acum direct : În noaptea asta am nevoie de tine !

Martinaz se înclină în faţa temutului sfetnic a lui Decebal, şi porni însoţit de Drubal, pe un culoar lateral spre camerele gărzii palatului, care se aflau dincolo de partea principală în aripa a doua a palatului, în apropierea beciurilor, unde erau închişi numai conducători de seamă din Dacia, care greşiseră în faţa lui Decebal, sau prinşi de război din neam ales.

Oşteanul purtător de torţe, zărindu-l acum în lungul coridorului însoţit de tarabostosul Drubal, şi crezînd că e dus de-a dreptul spre beciurile închisorii, îl întîmpină zeflemitor :

— Acum o să-ţi cînte ţie bufniţele pe-ntuneric, căci în noaptea asta nu voi aprinde nici o torţă în beciul în care vei fi ferecat !

Martinaz prinse garda paloşului şi spre hazul lui Drubal, purtătorul de torţe o luă la goană, dispărînd pe un culoar lateral.

*
* *

După ce tarabostosul Batar primi urarea de bun sosit şi la lumina jucăuşă a torţelor nu putu descifra zîmbetul perfid al lui Vezinas, porni cu paşi siguri îndreptîndu-se spre marele culoar care duce la sala tronului lui Decebal. Liniştea acestui culoar larg, sprijinit pe colonade patrate din blocuri puternice şi rămase oarecum mirat că tocmai în această noapte

de sfat e atît de puțin luminat de torțe. Tot la coloana a opta pîlpîia doar o flacără plăpîndă, în ogivele de andezid, încît umbrele de întuneric învăluiau tainic toate ungherele.

Totul era pustiu, încremenit în liniște, încît își auzea pașii proprii pe lespezile pardoselii. Se opri în fața ușii grele de stejar înnegrită de vremi și fumul torțelor. Ridică privirile ca îndemnat de pornirea de invidie ce-l rodea în inimă, zîmbi mîhnit, dar cu tainică speranță și reciti slovele elene încrustate în marmură. „Decebal fiul lui Scorilo". Gîndul propriilor lui dorințe vedea parcă prin păienjenișul viitorului, pe aceeași placă în slovă latină, numele său : „Batar rege al Daciei".

În clipa cînd se pregătea să împingă în lături masiva ușă, pășind hotărît ca un stăpîn în sala tronului, apărură patru arcași din gărzile palatului. Unul din ei cu priviri dușmănoase, în care Batar recunoscu pe tînărul Carzan din a zecea ceată a arcașilor lui Micaruz, care rîzînd batjocoritor îl opri întrebîndu-l :

— Pe tunetele lui Zamolxe dacă nu mă înșel am în fața mea pe tarabostosul Batar ! ?

— Nu-ți mai cunoști conducătorii, arcașule ? îl întîmpină nemulțumit Batar.

— O, ba da, abia acum, căci după glas se cunoaște corbul. Și pe așa slabă lumină...

Insulta îl scoase din sărite și rosti astfel :

— Dacă această ușă nu ne-ar despărți de sala tronului, ți-aș reteza capul pentru vorbele tale ? !

— Din porunca marelui sfetnic Vezinas, trebuie să te conducem în camera de taină unde te așteaptă însuși Decebal ! Urmează-mă ! îi vorbi hotărît privindu-l aspru pe tarabostosul Batar, descumpănit, speriat.

Porni totuși încadrat de arcași pe un culoar strîmt cu bolți joase. Coborîră cîteva trepte de piatră, la capătul cărora lumina roșietică se zbătea nevolnică pe pereții umezi. Îl cuprinse teama. Se opri și întrebă cu glas speriat :

— Nu cred că acest culoar duce la marele Decebal ? ! Sau poate sînt arestat ? !

— Astfel de poruncă nu am primit. Armele însă le vei lăsa în seama noastră. Porunca asta am primit-o, zîmbi din nou batjocoritor tînărul Carzan.

— Cine a cutezat să dea astfel de porunci ? întrebă plin de mînie și revoltă Batar.

— Eu !

În fața lui apăru Vezinas cu figura rigidă, rece, de nepătruns. Mai la o parte rînjea călăul Torix, cu chipul strîmb, ochi mici ca ai mistreților sălbatici și fălci puternice pronunțat repezite în afară ca ai fiarelor de pradă.

— Atunci totuși sînt arestat, rosti slab, părăsit de puteri, semețul Batar. Ce vină am, îndrăzni...

— Asta o vei afla încă în noaptea asta, rosti hotărît sfetnicul. Luați-i armele, porunci din nou Vezinas.

Batar își descinse sabia cu mîner de aur și garda, care apără de lovituri mîna, formată din două capete de berbeci, cu ochi de pietre rare. Lama de oțel era de formă scitică, dreaptă neîncovoiată căci o primise drept dar din partea unui șef de trib din Moesia inferioară pe care-l găzdui în cetatea Arcidava. Scoase și pumnalul cu mîner cizelat, ce-l ținea ascuns sub pieptarul de piele de bour și-l aruncă la picioarele lui Torix călăul. Acesta îl ridică și apropiindu-se de flacăra torței din perete, îl cercetă un timp, apoi rosti prevestitor :

— Îl voi păstra ca amintire, cinstite tarabostos. Și așa în curînd nu o să mai aveți nevoie de el.

Vezinas îl fulgeră cu privirea, încît Torix se dete un pas îndărăt, așteptînd cuvîntul de pedeapsă al sfetnicului, căci își dete seama că vorbise mai mult decît trebuia, dar acum el nu rosti altceva decît atît, privindu-l nemilos pe Batar :

— Din porunca lui Decebal, vei fi ferecat în beciuri, căci asupra ta s-a aruncat grea vinovăție !

— Cer să fiu înfățișat regelui dac, căci un comandant de cetate nu poate fi ținut în beciuri fără judecata șefilor de trib !

— Vei fi dus înaintea lui Decebal atunci cînd va hotărî că e timpul să apari înaintea tronului !

— Zamolxe să-și întoarcă fața de la voi pentru această nelegiuire... !

— Tu ți-ai întors fața de la pămîntul Daciei, ridică vocea acuzator Vezinas. De faptele tale vei răspunde însă în fața lui Decebal, conducătorul nostru. Întorcîndu-se spre Torix, hotărî : Nu în același beci cu olarul Maropin, ci în cel de alături. Întoarse capul și privindu-l în ochi i se adresă tara-

bostosului ironic: Poate veți avea de vorbit ca să-ți treacă urîtul, închinîndu-te în bezna adîncului zeilor și zeițelor romane.

La auzul numelui olarului, Batar înțelese și se cutremură de spaimă. Ar fi vrut să alerge după Vezinas, să-l implore, să jure în numele lui Zamolxe buna lui credință, dar acesta, învăluit în mantaua lui neagră, dispăru în susul treptelor, mistuindu-se în coridorul boltit pe care venise el însuși însoțit de arcași.

— Ar fi bine să mergeți de bună voie, căci nu se cade să vă arătați nesupunerea față de porunca lui Decebal. Nu vom fi nici noi siliți să vă îndemnăm prin forță, îi vorbi potolit un tînăr arcaș cu străluciri de păreri de rău în priviri. Ne temem și de mînia lui Zamolxe.

Batar îl privi o clipă și-și dete seama că acest tînăr arcaș poartă izvorul bunătății în inimă și de aceea cuteză să-l întrebe:

— De mult timp zace aici olarul Maropin ?!

— Din răsăritul soarelui. Nu cred însă să știe că e noapte acum, căci zace în nesimțire după ce a stat de vorbă doar pînă-n cumpăna zilei cu Torix călăul!

— L-au schingiuit ?

Arcașul tăcu, căci Torix și Carzan apărură cu torțe de rășină aprinse și făcînd un semn să-i urmeze, le arătă culoarul din stînga.

Înțelese că singurul lucru ce-i rămase de făcut acum era să-i urmeze fără împotrivire. Porni urmat de arcași pe coridorul întunecos. În față drumul luminat de Torix cu torța în mînă înaintă cu pași siguri, semn că îi sînt bine cunoscute aceste adîncuri.

Torix se opri la începutul altor scări, care coborau în adîncuri. Făcu semn cu torța să-l urmeze și coborî treaptă cu treaptă mult mai atent căci peste tot se simțea o umezeală vîscoasă. Batar numără opt trepte de piatră pînă ce ajunse din nou să pună piciorul pe lespedea dreaptă de unde se deschidea un alt culoar boltit ce părea cioplit de-a dreptul în stîncă. Stropii picurau din boltă, clipocind sec în băltoacele din jur. Undeva auzi gîlgîitul unui șuvoi de apă, ce scăpa parcă în adîncuri. Înțelese că se află prin apropierea fîntînii secrete a

Sarmizegetusei. Gîlgîitul apei e surplusul ce se varsă prin gura de scurgere în cascadă spre prăpastia probabil ce desparte marele sanctuar de cetate. Cunoștea această construcție căci și în Arcidava avea una la fel. Aici însă i se păru că a coborît atît de mult încît a ajuns departe în adîncul pămîntului.

Se opriră. Torix ridică torța aprinsă deasupra capului și prinse cu mîna cîrligul de fier ruginit, ce părea înfipt în bolta de piatră. Trase încet și pe dată o stîncă prinse a se mișca în loc, împinsă parcă fără grabă de puteri neînțelese ale muntelui însuși. În golul lui se deschise o gură întunecoasă. Călăul îl împinse înăuntru cu putere încît Batar se prăbuși pe lespezile umede și reci. Stînca se urni din nou la loc și liniștea se așternu mută țintuită de întuneric în acest adînc al muntelui.

*

* *

— Marea cît e de adîncă și încă are fund, dar inima omului ? Cine poate, stăpînă, să cunoască tainele temutului Decebal ?!

— Torix, limba taie mai aprig decît tăișul sabiei. Vreau să știu totul așa cum s-a întîmplat, stărui Ormania, marea slujitoare a sanctuarului, sora regelui dac, ridicînd torța aprinsă în dreptul feței, spre a-l privi mai bine în adîncul ochilor de nepătruns a-i călăului.

— Limba nu are oase, stăpînă, se întoarce după gînd! Faptele lui Batar nu le cunosc căci la cazne nu a fost încă supus.

Ormania oftă ușurată. Se întrebă cuprinsă de mînie, cum a cutezat Vezinas să-l arunce în cele mai adînci beciuri, pe Batar, comandantul unei cetăți ?! Știe ceva sau nimic sau sînt numai bănuieli și presupuneri deșarte ?! În acest caz, securea lui Torix călăul nu va putea să reteze pe butuc capul unui tarabostos fără judecata șefilor de trib! Își aminti totuși cu amărăciune și durere soarta lui Tazodar! Un zîmbet vag îi flutură o clipă pe buze, gîndindu-se la planul țesut cu măiestrie, cînd la al doilea cîntat de cocoș, Romar și Ramur,

fiii olarului Maropin vor intra în paza de noapte a sanctuarului. Aranjase totul în cele mai mici amănunte şi încă înainte de apusul lunii, Tazodar va galopa prin codrii Daciei spre marea apă a Isterului şi de acolo spre Roma şi nu va fi aruncat în lănci şi trimis în marea călătorie la temutul Zamolxe, aşa cum hotărîse Decebal. O, numai de nu ar vorbi Batar. Dacă va muri fără ca Decebal să cunoască toată urzeala. Cît despre Vezinas, credea cu nestăvilită dorinţă că timpul lui va veni în curînd odată cu pedeapsa.

Îl adusese în mare taină pe Torix călăul, trimiţînd-o pe Kaliza vrăjitoarea cea neîntrecută în pregătirea amuletelor. Se strecură Kaliza fără torţa aprinsă prin văgăuni, pe drum ştiut anume de ea, prin prăpăstii pînă la canalul ce leagă cetatea printr-o mare şi tainică peşteră. Acum în rotonda sanctuarului vechi a celor optsprezece coloane Ormania îl avea pe Torix în faţă. Privindu-l de aproape îi văzu faţa brăzdată de cute adînci, cu părul încîlcit, căzut în şuviţe blonde peste ochii albaştri şi reci ca stelele nopţilor de iarnă, cu muşchii puternici şi mîinile păroase. Privindu-l şi după îmbrăcămintea sumară îţi puteai da seama că ai în faţă un oştean dac, ci unul din oamenii lui Vezinas care se ocupă cu alte trebi în palatul lui Decebal. Încins cu o centură grea din piele peste mijlocul puternic, sub pieptarul negru din piele de mistreţ i se întrezărea pieptul arămiu, iar de grumaz prins în zale de fier îi atîrna o mică secure de bronz de mărimea unui lat de palmă, acesta era semnul ocupaţiei, precum şi amuletul de pază a călăului Torix. Arme nu purta asupra lui. De altfel nici nu avea ce face cu ele, căci el nu lupta pe cîmp deschis în bătălii. I se da securea în mînă şi capul celui hotărît să piară, zbura dintr-o lovitură pe butuc în curtea cu zid înalt al beciurilor. Cu braţele puternice, putea de altfel lesne răpune chiar şi un oştean bine înarmat.

— Pe Thanit, zeul răzbunării, rosti Ormania cu teamă admirativă, cu cît te privesc mai de aproape cu atît mă îngrozesc mai mult de tine ! Nici nu-mi vine să cred că am în faţa mea un om în pieptul căruia mai poate bate o inimă ? ! Spune-mi, se rugă ea, s-a hotărît să fie omorît Batar ?

— De nu vei scoate rădăcina, iarăşi cresc mărăcinii la loc stăpînă, şi Vezinas ştie asta ! Jur pe tronul lui Wothan, că nu ştiu cît va sta în beciul de lîngă fîntîna tăinuită ! Bănuiesc însă că răsăritul soarelui va arunca primele raze pe capul despărţit de trup al cinstitului tarabostos, lîngă butucul din curtea închisorii.

— Bănuieşti, sau ştii ? ! îl întrebă aspru Ormania, nemulţumită de rînjetul şi vorba în doi peri a călăului.

— Lemnului tare îi trebuie secure ascuţită stăpînă, şi sfetnicul regelui a dat poruncă ca numai Martinaz luptătorul liber şi oamenii lui să străjuiască în curtea beciurilor ! Torix oftă şi continuă : Va fi război stăpînă cu romanii şi acum Vezinas nu mai întreabă cîţi duşmani are tronul, ci unde sînt ? ! După părerea mea Batar a căzut în cursă, oftă fals Torix.

— E uşor a rîde de pe uscat, de cel ce se află în vîrtej, Torix ! Nu uita însă că din stejar, stejar răsare şi copiii lui Batar îşi vor răzbuna tatăl !

— Din vorbă se face faptă şi din faptă vorbă, stăpînă ! Mă înfioară vorbele sorei lui Decebal ! Bine că au fost rostite aici în faţa călăului, căci şi el are inimă. Dacă le auzea Vezinas, m-ar fi făcut să vă plîng eu însumi viaţa pe care o vindeţi pe nimic. Ţiu totuşi să vă amintesc stăpînă de o veche zicală a poporului dac : de securea fără coadă, nu are frică pădurea.

— Ce vrei să spui ?

— Roxan şi Matar, cei doi fii ai lui Batar, încă din noaptea asta sînt păziţi de suliţarii bătrînului Micaruz, comandantul oştilor, căci pe porţile Arcidavei, după cîte am aflat, încă înainte de apusul soarelui au intrat pîlcurile oştenilor din tabăra de pe valea Muranului în frunte cu Nicamur din neamul ceauşilor. Cînd leul e mort, oricine are curaj să-i jupoaie pielea, stăpînă, asta o ştie oricine, oftă Torix, privind cu falsă înţelegere neliniştea şi teama care o cuprinse mai puternic pe Ormania de cele aflate.

— Oh ! Puternice Zamolxe, de ce nu trimiţi tunetele să ardă în flăcări pe acest Vezinas, blestemă Ormania. Nedreptatea însă răstoarnă scaunele puternicilor, Torix, şi aşa va fi, hotărî ameninţător. Va fi război ! Ei da, va fi. Sfîrşitul lui însă nu-l poate prevedea Vezinas. Nici Decebal nu bănuieşte furtuna care va mătura totul în calea ei şi tron, şi putere. Să-l înceapă numai, vorbi cu înţeles şi ameninţare în glas sora lui Decebal.

— Cînd începe un război stăpînă, trei lucruri îți trebuiesc : o minte de bătrîn, o putere de urs și un curaj de nebun ! Și Dacia acum le are pe toate trei, în Vezinas, în Decebal și tînărul Dumbaz, căpetenia gărzilor. De bună seamă că nu se cade să vorbesc astfel de puternicii mei stăpîni, dar de vreme ce am în fața mea pe însăși sora regelui dac, limba a întrecut judecata și frica spaima ! Securea mea poate sluji și alte tronuri cu alți stăpîni !

Ormania prinse înțelesul vorbelor lui Torix, precum și privirea înviorată din ochii cu priviri reci, acum jucăuși în lumina torței aprinse și hotărî să schimbe drumul mîniei pe cărarea vicleșugului. Prețuia forța lui brutală pentru multe servicii pe care le făcuse în taină, cînd voia să dejoace planurile lui Vezinas. Acum mai mult decît oricînd va avea nevoie de acest om credincios doar securii lui. Ispita unui ospăț bogat și aurul o va ajuta din plin. Va arunca toate aceste ispite în talgerul cumpănii spre a destrăma cît mai degrabă păienjenișul țesut în jurul planurilor ei. De aceea chemîndu-l mai aproape îi vorbi de data aceasta blînd, stăpînindu-și clocotul mîniei :

— Jură-mi pe puterea ascunsă a amuletului ce-l porți atîrnat de grumaz că vei păstra taina celor vorbite de noi în această noapte în acest adînc de munte, de sub vechiul sanctuar. Mai cu seamă ce vom vorbi de acum înainte să nu respire niciodată la suprafața pămîntului ! ?

— Pe întunericul lui Hades că limba lui Torix chiar dacă va trebui să-i cadă capul, nu va rosti nici un cuvînt, căci urechile mele sînt făcute să nu audă și ochii să nu vadă decît atunci cînd mi se cere.

Drept semn că jurămîntul îl va lega pentru totdeauna, prinse în palma mîinii amuletul și-l apăsă pe pieptul păros, privind stăruitor și cu patimă nestăpînită trupul bine conturat în vălul alb al Ormaniei.

Aceste priviri lacome nu-i scăpaseră Ormaniei și de aceea își scoase capa lăsînd să-i cadă în valuri părul castaniu, apoi continuă :

— Bine, dacă-mi spui tot și mai cu seamă fapta îți va fi ca și legămîntul, vei purta în curînd pe șold secure de aur, ca și căpeteniile gărzilor palatului, iar locul tău la loc de cinste va fi !

„Vinde pielea vulpii, înainte de a o prinde", gîndi Torix în sinea lui, totuși fermecat de ochii acum plini de bunăvoință ai sorei regelui dac, îl prinseră sub pleoapele lor grele ca într-un vîrtej fără fund, în care te lași dus spre adîncuri fără să încerci să scapi. Îi răspunse supus :

— Nu țintesc unde nu pot ajunge ! Legămîntul însă mi-l voi ține.

— Maropin olarul trebuie să moară înainte de a fi înfățișat lui Decebal. Treaba asta o poți face tu, în adîncul beciului. Ai mîini cu degete puternice Torix, îl îndemnă Ormania apăsîndu-și degetele ușor peste palma călăului ce mai ținea încă în ea amuletul securei.

Înfiorată își retrase mîna și continuă :

— Știu că în fața lui Vezinas a mărturisit totul ! Dar e singura mărturie contra lui Batar și urechile lui Decebal nu au auzit-o încă. Șefii de trib nu vor fi de aceeași părere cu regele, de vreme ce nici lor nu are cine le spune ? !

— Să nu ne amăgim cu nădejdi stăpînă ! Banul nu sună cînd e singur în pungă ! Vezinas mai poate avea și alte dovezi, de vreme ce a hotărît pe Micaruz să trimită oșteni în Arcidava. Și nu uitați că nu puteți scoate ușor mielul din gura lupului, și acum lupul întărîtat e însuși temutul Vezinas.

— Prea devreme a scuturat pomul ca să poată să-i culeagă din plin roadele. Trebuia să le lase să pice de la sine. Vezinas s-a grăbit Torix, asta e. Acum va căuta prin vicleșug să-i cîștige și pe ceilalți tarabostoși de partea lui. Dacă olarul Maropin pleacă la Zamolxe atunci...

— Cred că nu pui la îndoială stăpînă înțelegerea mea pentru aceea dăruită, căci știu că un mort nu vorbește. Mă întreb însă oare Vezinas numai pentru aceste zeițe și zei romani din lut ars l-a aruncat în adîncul pămîntului pe Batar ? Oare numai pentru atît îi voi reteza la poruncă capul ? ! Cît despre mine, cu o singură mînă și olarul va pleca fără un cuvînt mai mult de-a dreptul în împărăția umbrelor !

— Îți cunosc meșteșugul și puterea Torix, cum și credința ta pentru mine, de aceea am și avut îndemnul de a sta numai noi doi aici aproape în acest întuneric.

— Frumoasa mea stăpînă trebuie să înțeleagă că legămîntul mi-l voi ține, căci nici licoarea lui Dionysos nu mi-ar fi

încălzit inima mai mult decît atingerea degetelor tale, încît simt acum cum mă arde acest amulet de forma securei, pe care aş vrea să-l arunc departe de mine, căci este semnul morţii !

— Îl vei arunca Torix ! Şi atunci, nu vom vorbi în taină în adîncul pămîntului, ci în iatacul meu ca doi buni prieteni ascultînd sfîrîitul lemnelor de brad arzînd pe vatră. Atunci vom avea puterea de partea noastră Torix.

— E oare atît de îndurător zeul vostru Zamolxe cu mine, încît să pot şi eu spera ? !

— Azi să-mi fi slugă şi mîine vei fi stăpîn, îl încurajă Ormania, apropiindu-se atît de mult de Torix încît acesta simţindu-i respiraţia caldă se tulbură de-a binelea şi rosti fără opunere :

— Porunceşte !

— Înaintea celui de al doilea cîntat de cocoş olarul Maropin trebuie să moară !

— Va muri stăpînă !

— Batar nu trebuie să ajungă la butuc ! Capul lui trebuie să-i rămînă pe umeri. Asta ţi-o cer Torix.

— Şi dacă la răsăritul soarelui Vezinas sau poate însuşi Decebal îmi va cere să-i cadă capul lui Batar ? Atunci ?

— Atunci Batar nu va mai fi în beciurile din stîncă, ci în castrul roman, sau poate mai departe, încheie Ormania hotărîtă.

Văzînd faţa speriată a călăului temnicer, rosti cu o uşoară mustrare în glas :

— Nu sta mult pe gînduri Torix ! hotărăşte-te. Lumea e ca o fîntînă cu două ciuturi ; cînd se urcă pe cea plină se coboară cea deşartă. Acum, a noastră cea plină se urcă încet dar sigur la suprafaţă. Tu trebuie să vezi ce ne aşteaptă în curînd nu peste multe răsărituri şi scăpătaturi de soare. În curînd se va aprinde torţa războiului şi ea va arde şi va răspîndi lumină pentru cei ce văd, nu pentru cei orbi !

— De vreme ce stăpîna mea judecă astfel, gîndesc eu bine, să fiu de partea celui care va cîştiga !

— Eu voi cîştiga Torix, izbucni aprig Ormania. Noi vom cîştiga, asta să o ştii şi tu.

— Şi dacii, poporul ? cuteză să întrebe călăul Torix, fără să ştie cum şi de ce.

— Nu eşti din neamul lor şi nu-ţi pune tu astfel de întrebări ! Lasă să judece alţii pentru tine. În orice caz soarta lor e în mîinile altora acum. Eşti bun de căpetenie şi căpetenie vei fi. Nu căuta ţesătura pînzei cînd nu ai urzit nimic şi nu ai pus beteala cuvenită. Tu acum să asculţi dorinţa mea !

— Nici nu vreau să cunosc urzeala. Prea multe capete am retezat pe butuc, ca să nu mă înfior eu însumi acum !

— Cu atît mai bine ! Pînă la răsăritul soarelui tot ce ţi-am cerut trebuie îndeplinit. Acum pleacă căci noaptea e în cumpăna întunericului din miez de noapte şi mai sînt multe de înfăptuit pînă în zori.

— Şi dacă Martinaz cu oamenii lui... care ştii stăpînă e de veghe între zidurile închisorii, mă surprinde la faptă şi se descoperă totul ? întrebă cu teamă Torix.

— Atunci, oftă Ormania, cuprinsă de îndoială şi părere de rău, îl ucizi şi pe Maropin şi pe Batar ! Ai fost atacat şi te-ai apărat. Ţine acest pumnal, prieten credincios, îl încurajă zîmbindu-i şters, dîndu-i un pumnal cu lama lată obişnuit în lupte de către oştenii daci. Gînditoare continuă : Vor avea în zori două stîrvuri care tac şi nu două limbi care pot vorbi. Privindu-l aspru, rosti cu sălbatică pornire : Numai aşa vine puterea Torix, căci orice potecă duce spre drumul umblat !

— Puterea ! exclamă Torix descumpănit, înfiorat, dacă vrei tu stăpînă...

Plecă, pierzîndu-se pe galeria întunecată, luminîndu-şi calea cu torţa de răşină pe care i-o dete sora regelui dac.

Cînd întunericul mistui pe călău, Ormania rosti simplu mai mult pentru sine :

— Tu singur mă înţelegi temute Zamolxe, căci ţie îţi slujesc !

*

* *

Deasupra colinei spre izvoarele tăinuite de unde se capta apa pentru cisternele de piatră ale cetăţii, nu departe de noul sanctuar unde se lucra de zor, în afara zidurilor cetăţii se înălţa locuinţa lui Sidomar fratele lui Batar. Clădiri zidite din blocuri de piatră cioplită cu ziduri împrejmuitoare înalte,

crenelate înconjura ca pe o mică cetățuie izolată casa tarabostosului. Mai tîrziu pe această colină dominantă Arrius Antonius guvernatorul roman cam pe la una sută șaptezeci și cinci era noastră, cu cei doi fii ai săi Antonius și Quadratus vor privi noua Sarmizegetusă reconstruită de romani, după înfrîngerea lui Decebal. Din acest loc se poate vedea panorama întregii cetăți azi încă sub stăpînirea regelui dac.

Aceleași colonade de andezid susțin coridoare largi și întortocheate, legînd între ele camerele nenumărate, care prin felul mobilierului și mai cu seamă al diferitelor mozaicuri și statuiete romane, au adus prea devreme moda romană în mediul rustic al vieții dacilor.

În arcada celor șase coloane din marele culoar ce leagă sala ospețelor, ca punct principal de orientare, în această clădire spațioasă, spre deosebire de celelalte săli, meșterul elen Aliopolos, prețuit și în țara lui, aici pe pungi grele de aur, a fixat în mozaicul colorat scena reprezentînd „Judecata lui Paris". Un fel de amestec bizar și de compromis între diferitele influențe ale vremii. Cadrul din patrate și romburi cu diverse ornamente geometrice, fulgi de zăpadă, stele în patru colțuri, cercuri punctate în alb sau colorate în verde sau roșu. Peste tot acest cadru în desenele mozaicului se vede a fi fost inspirat din linia dreaptă folosit de meșterii daci. Chiar și bățul din mîna legendarului Paris e o boată ciobănească, cu măciulie grea la unul din capete, asemănătoare celei purtate de oierii daci sau acei „pecurarius" de mai tîrziu furnizorii de animale pentru amfiteatre.

Pe fundal în arcadele ultimelor patru coloane de bazalt cizelat, deasupra ogivelor de piatră în care pîlpîie continuu și nestins focul alimentat cu rășină de brad și ulei de cînepă, străjuia în firide zeița Cybele șezînd pe tron în stînga și scena în mozaic colorat reprezentînd pe Priam cerînd lui Ahile capul lui Hector.

Aici chiar la intrarea în marea sală trona statuieta de bronz aurit a zeiței Diana, pe piedestal de marmură, dar din prudență deși Sidomar aruncase mult aur în punga lui Hinopolos pînă îi fu adusă din Moesia inferioară, pînă aici în inima munților Daciei, o trecu în sala mică unde era mai puțin expusă vederii, oamenilor palatului, căci în această încăpere nu intrau decît oamenii lui de taină sau ai fratelui său Batar.

Interiorul acestei camere respira a bogăție, aur, suflu belșugului, al dacului înstărit care poate înfrunta chiar, comparativ, palatul lui Decebal. Pe pereții panoplii de arcuri de curioase forme și mărimi, reprezentînd prin construcția lor toate popoarele subjugate de romani, pînă în îndepărtatul Orient. Prinse în cîrlige de bronz, atîrnau securi grele de podoabă, din aur masiv, fiecare luată în parte reprezenta averea unui păzitor a peste o mie de oi. Candelabrele puțin afumate mai răspîndeau reflexe de argint și ochiul unui negustor elen lesne le putea cîntări greutatea care uneori întrecea poate chiar pe cea a unui berbec de toamnă crescut prin livezile de lîngă apa Muranului. În această încăpere ardeau numai lumînări de ceară de albine, topită și strecurată de trei ori prin pînza de cînepă, încît în aer nu lăsa flacăra gălbuie nici un firicel de fum, decît miros abia simțit de floare de tei.

Pe masa grea din stejar așezată în mijlocul încăperii, de-a latul, mereu se afla o spadă grea scitică, scoasă din teacă, pusă anume parcă a fi la îndemîna cuiva care ar trebui să înfrunte un dușman neașteptat, dar pe care-l simți parcă peste tot prin ungherele umbrite.

Pe lespedea albă a unei mese de marmură dinspre crenela ce deschide vederii orizontul, peste zidul Sarmizegetusei, cupe grele de argint cizelat și încrustate cu chipul vesel al lui Bachus prin reflexele argintii ale lunii și sîngeriul vinului rubiniu, sub pîlpîirile molcome ale lumînărilor din candelabre, în înserare acest interior bogat, părea o sală anume făcută unde în taină Sidomar își păstrează comorile.

Pe lavițe largi, odihnitoare, cu chipuri vesele, dar totuși prinși parcă de greul unor așteptări, erau așezați patru daci, doi pletoși, cu bărbi albe bine îngrijite, un tînăr bine legat cu mușchii pieptului dezgoliți, și un bărbat între două vîrste cu plete lungi și barbă neagră, fără nici un fir brumat, păstrau o tăcere stranie aruncînd priviri piezișe și aspre spre cei prezenți și spre ușă. Era însuși Sidomar. Priviți de la dreapta spre stînga și așa orînduiți în jurul acestei mese, pe care străjuia o amforă de Chorint pe care se putea vedea sigiliul imprimat în lut al negustorului Procilus Regulus, om de negoț al lui Rufinus din cetatea Drubeta și dacă chipul ștanțat și nu prea reușit al zeului Lar, l-ai fi confundat din necunoaștere

cu păstorul Attis înconjurat de viţă de vie, ai fi crezut lesne că cei de faţă prăznuiesc în cultul lui Liber Dionysos zeul vinului, şi tot aşa după îngrijorarea ce le stăruia pe chipuri şi teama de ei, puteai de asemenea crede că se pregătesc pentru închinarea zeului egiptean Serapis, ce-şi are căutare mai mult pe pietrele funerare.

Daian din neamul Argotensilor care mereu proslăvea puterea Romei şi bătrînul Metanid ce se socotea a fi mai vrednic în gîndire decît însuşi Vezinas, sfetnicul lui Decebal. Uneori făcea aluzie chiar la cei mai de seamă bărbaţi de conducere ai Daciei, marii preoţi ca: Deceneu, Comosicus, Skorilo şi Duras Diurpaneus, judecînd că închinarea faţă de Roma ar fi drumul spre înflorirea Daciei. Pentru asta însă le stătea în cale Decebal care trebuia să dispară prin lama unui pumnal sau otrava viperei de stîncă şi asta încă înainte ca mînia Romei să-şi rostogolească legiunile peste pămîntul Daciei.

Duban scărpinîndu-şi barba încîlcită susţinea că aurul din ascunzişul tainic de sub palatul lui Decebal, să nu fie dat deodată romanilor, ci pe măsura rangurilor ce le vor primi după ce Decebal va fi înfrînt şi Roma stăpînă. Sidomar se împotrivi însă, socotind că numai acest aur, care cîntărea după cît ştia el, greutatea unei turme de zece bizoni, va asigura tronul fratelui său Batar, altfel Roma îşi va pune singură un guvernator al ei şi puterea lor nu va fi decît ca aceea a unei slugi faţă de stăpîn.

Se împotrivi Daian, după ce goli vinul din cupă, sorbindu-l pînă la ultimul strop şi hotărît le vorbi:

— Puterea e ca umbra, îndată piere cînd îi lipseşte lumina şi lumina noastră e aurul. Se cade să-l chibzuim bine, căci dacă ne pierdem drumul, nu vom mai găsi nici cărarea. Eu judec ca o parte din bogăţiile din tainica ascunzătoare a lui Decebal să o împărţim între noi, căci prin ea vom urca fuşteii scării în noua orînduire a romanilor, cumpărînd un „honor pontificatus", un centurio sau chiar un „pontifex", căci numai prin aceştia vom putea ajunge şi noi „un decurio" sau „flamen", în noua orînduire care va veni.

Era un dac ambiţios, mîhnit veşnic căci nici acum la cei şaizeci de ani ai lui nu se află în fruntea trebilor Daciei. Îl ura pe Decebal de cînd i s-a luat comanda cetăţii Boridava

şi dacă ar putea, se lăuda că singur ar înfige fără nici o părere de rău pumnalul pînă în prăsele în hainul Decebal.

— Nu uita Daian, îi întîmpină gîndurile Metanid, că peştele oricîtă apă bea toată o scoate pe urechi şi oricît de mare ar fi bogăţia aceasta, încetul cu încetul se va scurge şi într-o zi nu vom mai avea nimic. Îi vorbi în pilde: nu uita că osul gol nici cîinele nu-l roade şi dacă nu vom ajunge unde ţintim noi acum, din bun început cînd nu vom mai avea nimic, nu ne rămîne decît jugul.

— Adevărat grăişi bătrîne, îl aprobă Sidomar, căci de părerea ta sînt şi eu şi fratele meu Batar. Oftînd încheie: Să ne păstrăm aurul căci o desagă plină o putem purta mai uşor, decît una goală. Să vedem ce veşti ne aduce Ormania însă ? ! Îngrijorat, aruncînd ochii spre întunericul de afară, rosti mai mult pentru sine: a trecut de cel de al doilea cîntat de cocoş şi trebuia de mult să fie aici.

— Deşartă în cupe vinul din amforă, căci pe norii încărcaţi ai lui Zamolxe straşnică băutură ne-o trimite elenii, ceru Duban şi bătînd cu palma teaca paloşului continuă: sabia de aur taie mai bine decît cea de fier. Traian acum de aur are nevoie. Cu viclenie se cuvine să ne purtăm asemenea vulpii şi cînd s-or porni luptele, să predăm cetăţile de la Ister, fără să scoatem sabia din teacă !

— Vulpea cînd se prinde, se prinde de toate patru labe Duban, asta să o ştii şi tu, îl întîmpină privindu-l aspru Sidomar. Îngrijorat continuă: Mă tem de Vezinas. Îngîndurat, cu vocea abia auzită, rosti prevestitor: Corabia cu doi cîrmaci se scufundă. Ormania se crede minte înţeleaptă, dar e în palat sub veghea iscoadelor lui Vezinas. Visa tronul pentru Tazodar şi nu pentru fratele meu. Tazodar însă, prin grija lui Decebal va pleca la temutul Zamolxe. Acum Ormania e mult mai cuprinsă de griji, neliniştită, îndurerată, de ce ştim cu toţii. O greşeală a ei ne poate trimite pe toţi în faţa lui Vezinas, dacă nu chiar sub securea lui Torix călăul. De cînd a intrat în palatul fratelui meu Batar, nu mai am nici o ştire de la el. Asta mă îngrijorează acum.

— Adevărat grăişi Sidomar, îl aprobă bătrînul Metanid. Ne apucarăm să tocmim înainte de vreme pielea ursului şi ursul se află încă în pădure. Noi nu am primit încă nici un semn de la palat şi pornirăm să împărţim aurul şi rangurile...

— Trăsnetul lui Zamolxe te sperie, dar ploaia te pune pe fugă și cauți să te pui la adăpost. Eu zic să trimitem degrabă o iscoadă la palat să dea ochi cu Ormania, să știm ce se întîmplă ?!

— Beau pentru reușita noastră, ură dus pe gînduri și încruntat Sidomar, ridicînd cupa îndemnîndu-i și pe ceilalți văzînd că teama le-a cuprins inimile asemenea umbrelor de prin unghere. Să uităm că rădăcina amară de azi a nesiguranței va da fructele dulci de mîine. Sorb acest vin pentru salvarea Daciei noastre bogate.

— Nici să guști cum se cade aroma vinului nu-ți îngăduie gîndurile, prins în păienjenișul fricei sau, aurul lui Decebal îți umbrește curajul, îi vorbi îndrăzneț lui Sidomar bătrînul Metanid. Să nu uităm însă că Decebal e neclintit în a-și apăra pămîntul ca o stîncă și stînca neclintită prinde mușchi. Nu o poți prăbuși cu vorbe.

— Dar și cînd se rostogolește, vor porni și altele după ea. Va cădea Vezinas, Micaruz, Dumbaz, pînă și Drubal trebuie să cadă, căci am pus nădejdi în el și acum iarăși ține capul plecat în fața lui Vezinas... răspunse Sidomar.

— Sparge întîi nuca ca să-i mănînci miezul, vorbi cu tîlc bătrînul Metanid. Vina o purtăm noi, căci noi nu am știut să-l abatem pe Drubal pe drumul nostru.

— Ne-am rîzimat pe un gard putred, vorbi cu amărăciune în glas Sidomar. Numai de am fi vestiți la timp de Ormania înainte să cadă asupra noastră fulgerele lui Zamolxe și cumplita mînie a lui Decebal, mai înainte de a putea scoate săbiile din teacă să ne apărăm viața, încheie cuprins de presimțiri amare Sidomar trăgînd cu urechea spre a prinde, prin hăulitul vîntului de afară orice zgomot suspect.

— Sulița în traistă nu se poate ascunde și dacă nu ne grăbim, Vezinas în curînd va da de urma noastră... încercă Metanid să vorbească, dar deveni atent căci tăcu, deoarece i se păru a prinde undeva nu departe, afară, zgomote ciudate...

— Vezinas e prins acum cu alte griji și pe umerii lui apasă încă de pe acum piatra de mormînt ce i-o pregătim noi și romanii, interveni hotărît plin de mînie Daian.

— Și sub piatră de mormînt, scorpia ascunsă zace. Gîndurile lui nu le putem noi pătrunde. Tace ! Dar ce urzește cine poate ști ? întrebă îngrijorat Metanid.

— Pe toate tunetele lui Zamolxe că am să-i înfig pumnalul în spate, chiar și în fața lui Decebal. Întîmple-se după aceea orice, amenință repezit Daian, nemulțumit de vorbele bătrînului care îi tociseră nervii în așteptare. Șarpele acesta trebuie strivit !

— Șarpele se prinde cu mîna nebunului. Nu noi sîntem chemați să facem fapta asta, căci o singură greșeală de a noastră ne va aduce nenoroc. Și nenorocul se ține de om ca umbra, cînd nu chibzuiește totul cum trebuie. Las lucrurile să se încîlcească de la sine între Decebal și Roma. Noi să avem răbdarea să așteptăm. Nebunii tulbură apa și înțelepții pescuiesc, avertiză zîmbind șters bătrînul Metanid, trimițîndu-și undeva departe gîndurile întunecate, sau ascunse în adîncul cugetului propriu de nepătruns ca noaptea pîcloasă de afară.

— Pe mînia fără margini a lui Zamolxe că așteptarea asta îmi întunecă judecata, rosti cu fața aprinsă de mînie și izbi cu pumnul în masă Daian, apoi sări de pe laviță, își încinse sabia și le vorbi tuturor hotărît : împărțirăm aurul lui Decebal și Decebal e încă în palat pe tronul Daciei. Eu plec la palat și voi scurta drumul romanilor și dorințele noastre cu sabia asta !

Bătu hotărît teaca spadei cu palma, dar cuvintele aspre ale lui Sidomar îi potoliră pornirea :

— Negustorul deștept nu vinde peștele rămas în apă. Sabia ta e prea scurtă ca să ajungă tronul lui Decebal. Nu te grăbi și nu uita că în apa în care te scalzi în aceea te vei îneca. Orice grabă și nesocotință ne poate duce pe toți la pieire. Vom aștepta cuvînt de la Ormania sau de la Batar și numai atunci... atunci...

— Batar e în mîinile lui Vezinas și ale călăului Torix... aruncă cuvintele Ormania, năvălind în sală, odată cu rafalele vîntului care vînjoli în urma ei și cîteva frunze uscate.

— Ce ai spus ? întrebă cuprins de spaimă Sidomar, sărind în picioare, apucînd cu amîndouă mîinile sabia scitică de pe tăblia mesei.

— Ce ai auzit Sidomar ! Totul pare să fie potrivnic nouă.

Cuprinsă de spaimă și istovită de puteri, mai mult se prăbuși pe lavița din colțul camerei de sub panoplia armelor. În mantia ei neagră, acum topită de frică și neputință, își lăsă capul pe spetează, dîndu-și capul pe spate, părul bogat îi scăpă

în valuri castanii, încadrîndu-i într-o răvășire plăcută fața palidă. Stătu un timp astfel, cuprinsă parcă de un fel de toropeală asemenea liniștei așternută în frunzișul codrilor înainte de furtună.

În primele clipe după aflarea acestei înspăimîntătoare vești, nimeni nu scoase vreun cuvînt. Bătrînul Metanid cuprins de stranie viziune mai putu gîndi privind mîhnit spre sora lui Decebal: „...Ești asemenea nefericitei Arahne. Pallas-Athena, ți-a destrămat pînza..." vorbi mai mult pentru sine:

— Visele mele acum mă sperie! O viață întreagă te urci pe speranțe și într-o clipă se prăbușesc toate. În putina cu argăseală se întîlnește pielea vulpii cu a lupului. Vai nouă dacă vom fi prinși de oamenii lui Vezinas, oftă Metanid, vlăguit de voință.

— Ce ați încremenit în tăcere? întrebă aspru Sidomar. Vreți oare să ne scoată de aici arcașii lui Dumbaz? Fiecare pe socoteală proprie să călărească spre castrul Diocleţian și pînă în zori să se pună sub protecția romanilor!

— Marele Zamolxe să ne ocrotească, rosti stins Metanid.

— Să ne apărăm singuri și Zamolxe ne va ajuta. Eu am plecat, hotărî Daian, și fără să mai aștepte răspuns se pierdu înghițit de întunericul de afară.

Plecă și Duban numaidecît și după scurt timp se auzi în fața porții nechezat de cal și tropot de copite destrămat de vuietul vîntului care zgîlțîia ferestrele ca o mînă nevăzută, ca o prevestire rea.

— Du-te Sidomar! îl îndemnă cu glas stins Ormania. Să nu fie prea tîrziu...

— Și tu ?! Ce se va întîmpla cu tine, cu Batar?

— Eu sînt sora regelui și regele e Decebal, fratele meu...

Cu ochii holbați, prins în spaima fricii, Sidomar își roti privirile peste bogățiile din jur, adunate cu atîta sîrg și pe care acum e silit să le părăsească. Mai mult alergînd dispăru pe ușă mistuindu-se în întunericul de afară cuprins de vijelie.

Bătrînul Metanid, cu priviri rătăcite, palid, se îndreptă spre ușă, dar făcu cîțiva pași îndărăt. În fața lui cu priviri aspre stătea luptătorul Martinaz.

— Nici nu a prins să ardă șura și vrăbiile au zburat. A rămas doar huhurezul ăsta bătrîn!

— Zamolxe să-l ocrotească pe măritul nostru Decebal... încercă Metanid.

— Nu cu mult timp înainte cred că nu vorbeai tot așa în fața lui Sidomar. Mișelule! Cu măsura faptelor tale îți va măsura Decebal răsplata.

— Îndurare... ai milă Martinaz de un bătrîn nevolnic...

— Tremuri acum? Te-a cuprins spaima morții? Trebuia să te înspăimînți atunci cînd gîndurile tale le-ai întins potrivnice Daciei... Legați-l! Porunci Martinaz oamenilor săi care cu spadele în mînă așteptau doar ordinul să-l străpungă.

— Îndurare... bolborosi Metanid și părăsit de puteri, uitînd de demnitate se prăbuși în genunchi în fața căpeteniei Martinaz.

— Îndurare !? Ai să pieri vînzătorule de neam! Mă voi delecta de plăcere să-ți văd spaima din priviri înainte de a cădea securea lui Torix retezînd capul ăsta plin de uneltiri contra Daciei. Ce stați? se răsti arcașilor. Ferecați-l cu lanțuri. Dacă nu se supune omorîți-l din bătăi. Vom duce stîrvul în cetate și nu se va mai osteni Torix să ridice securea.

Arcașii se aruncară asupra lui Metanid, îl trîntiră, izbindu-l în pumni, cuprinși de mînie încît sîngele țîșni din gura bătrînului înecîndu-i în horcăieli cuvintele de implorare care probabil mai încerca să le rostească...

— Oprește-te Martinaz! auzi glasul hotărît al Ormaniei pe care nu o observă pînă acum în colțul întunecos al încăperii.

Surprins Martinaz și oamenii săi lăsară din mîini pe bătrînul Metanid, care rămase lungit jos și întorcîndu-se spre Ormania, o privi mai întîi mirat, apoi înțelegînd ceva ce-i prinse a încolți în înțelegere, vorbi în tîlcuri:

— Cine pe alții ocrotește, urgia asupra sa își cheamă. De vreme ce însăși sora regelui îmi cere și cum sora lui Decebal e marea preoteasă în templul temutului zeu Zamolxe, se cade să ascult porunca. Dar ordinul îl am de la Vezinas ca, vii sau trecuți în lumea umbrelor, să-i duc pe toți înaintea lui pe care-i voi găsi în casa lui Sidomar. Toți se vor înfățișa înaintea lui Decebal și eu așa voi face! Și însuși tu, sora regelui, continuă cu voce aspră și hotărîtă, te vei supune și ne vei însoți.

— Sînt marea preoteasă ce slujesc pe Zamolxe și nici marele profet Ormuz nu ar cuteza...

— El nu, soră a lui Decebal, căci el slujeşte pe zeul Zamolxe. Eu însă da, căci slujesc pe temutul Mithras, ocrotitorul luptătorilor liberi pentru pămînturile Daciei, ameninţă Martinaz cu voce aspră.

Întorcîndu-se spre arcaşii lui care ascultau speriaţi şi priveau descumpăniţi la căpetenia lor, neştiind ce să facă, le dete ordin :

— Nici umbra morţii să nu vă înspăimînte, cînd braţul vostru slujeşte măreţiei şi libertăţii Daciei ! Luaţi-i în mijlocul suliţelor şi la palat să-i înfăţişăm lui Decebal.

— Între doi munţi există şi o vale, închinător a lui Mithras, şi nu uita că, cu ce măsură vei măsura cu aceea ţi se va măsura. De faptele tale de acum teme-te, ameninţă cu aceeaşi stăpînire de sine Ormania. Păşi apoi demnă între arcaşii lui Martinaz, care prinzînd curaj se apropiară cu priviri poncişe şi ameninţătoare de ea.

— Ştiu prea slăvită stăpînă căci cine se atinge de mărăcini, nevătămat nu scapă. Dar pînă una alta, eu îmi voi face datoria. Să mă judece după aceea Decebal cum o vrea...

Porniră pierzîndu-se în noaptea umedă de afară, unde zorile prinseră a destrăma întunericul pe crestele munţilor. Mai înainte însă hotărî ca printre tufarii lăstărişului tînăr al codrului din jurul casei, să rămînă treizeci de arcaşi din luptătorii lui, care tupilaţi să aştepte ivirea zorilor, sperînd că poate vulpea se va mai întoarce la bîrlog, deşi în sinea lui gîndi mîhnit : „Nu se mai întoarce tîlharul, căci are văz de lup şi auz de vulpe". Oftă mînios şi porni în urma oamenilor săi care coborau spre cetate cu Metanid şi Ormania încadraţi de suliţe.

*

* *

— Sîngele nevinovat vărsat, foc pîrjolitor se face, Decebal, îl înfruntă Ormania, prinzînd în obrajii palizi freamătul neputinţei. De ce l-ai trimis la moarte pe Tazodar, doar ştiai că...

Decebal nu-i răspunse. În picioare cu spatele la sora sa, mîhnit peste măsură, privea undeva departe peste munţii Daciei, cuprinşi de lumina zorilor, sau gîndul cu presimţiri sumbre îi frămîntau inima cuprinsă de dezamăgiri şi îndoieli ! „Oare e cu putinţă aşa ceva ? Sora sa Ormania picătură de sînge din marele Scorilo, respectat şi venerat de toate triburile de pe pămîntul Daciei, de la rîul Tiras şi pînă în marea cîmpie de apus, tocmai ea să calce legea nescrisă a moş strămoşilor, urzind contra lui, rîvnind uzurparea nu a tronului, ci însăşi a ţării. Aprinsă în oarba-i rătăcire a uitat oare că în acest pămînt zace cenuşa şi oasele a mii de viteji ai neamului său ?! Oare ceea ce clădiseră strămoşii noştri odinioară, cu trudă şi sînge, poate fi fărîmat printr-o faptă atît de josnică ?" Strînse fălcile puternic şi cuta dintre sprîncene i se adînci mai mult. Se întoarse spre sora sa şi-i vorbi potolit, deşi în priviri stăruia mai aprinsă mînia :

— Ştiam, Ormania... de aceea Tazodar trebuia să plece la Zamolxe. Căci azi cînd furtuna e gata să mături pămîntul Daciei, prin sabia fără cruţare a legiunilor romane, nimeni nu are dreptul să-şi întoarcă cugetul în a-i apăra pămînturile, şi nu a trăda de pe acum sîngele care va curge mîine !

Tăcu o clipă, măsurînd cu privirea mare pe sora sa care fremătînd de neputinţă strîngea convulsiv spătarul scaunului de odihnă din această cameră mică, unde de multe ori Decebal îşi găsea liniştea. Nu îndrăzni să-i răspundă, dar asculta şi pricepu mînia stăpînită cu greu de Decebal.

Decebal îi vorbi în continuare, deşi acum parcă se adresa altcuiva, viitorului, necunoscutului, sau însuşi codrilor.

— Nu mă înspăimîntă cele peste douăzeci de legiuni romane pe care le va rostogoli peste aceste pămînturi împăratul Traian ! Nu, Ormania ! Asta să o ştii şi tu şi aceia care nu au înţeles pînă acum acest lucru. Vocea clocotitoare şi aspră rosti ameninţător : Aceste legiuni le voi înfrunta ! Mă voi bate, le vom nimici ! Sau ne vom îngropa de vii în ţărîna acestui pămînt. Sînt mîhnit însă că cineva şi în vinele aceluia, continuă ca unei aduceri aminte Decebal, şi în adîncul vorbelor lui vibra o adîncă mîhnire, curge acelaşi sînge ca şi al meu şi a cutezat să cugete astfel fără să se gîndească că prin faptele lor deschid drum romanilor, care vor călca în picioare totul, obiceiuri, legile noastre, mormintele strămoşilor noştri şi libertatea Daciei...

Se apropie cu paşi măsuraţi de sora sa, gata să o mistuie cu privirile-i aspre :

— La zecile de mii de sclavi, femei, prunci, tineri voinici ca brazii în codrii noştri, nu te-ai gîndit cînd ai pus la cale această ticăloşie împreună cu Batar ? Nu te-ai gîndit că pe toţi aceştia îi arunci în ghearele morţii, s-au departe de ţara lor, fiică netrebnică a lui Scorilo ?

— Dar e sînge din sîngele meu, Decebal, şi tu ştiai asta, răspunse cuprinsă de disperare Ormania. Sînt o mamă nefericită Decebal şi am căutat să-mi ascund păcatul şi să-mi potolesc inima aprinsă de dor că nu-mi pot îmbrăţişa copilul, ca oricare femeie dacă de rînd, îngropîndu-mi tinereţea în adîncul întunecat al necropolei profetului Ormuz, slujind un zeu în bunătatea căruia nu mai cred demult... Ha ! Ha ! Ha ! rîse fals cuprinsă de durere Ormania şi ameninţă prin vorbele ce urmară, înfruntîndu-i cu curaj sălbatic privirile neîndurătoare ale lui Decebal. Nici în tine nu mai cred rege al Daciei şi nici în tronul tău...

— De aceea l-ai rîvnit pentru fructul dragostei tale nepermise, Ormania. Tazodar nu e demn a ţine în mînă acum sceptrul Daciei. Căci tu şi fiul tău bastard aţi fi vîndut pămînturile Daciei şi oameni, profeţi, şi zei, pentru fapta ta josnică a tinereţii. Ai rîvnit tronul, dar tronul nu-i al meu, ci al Daciei şi nu eu Decebal stau pe el, ci poporul însuşi. Eu nu sînt decît paloşul necruţător care-l va duce la biruinţă, paloşul care nu va cruţa pe nimeni în aceste vremuri de grea cumpănă şi mari primejdii pentru libertatea noastră. Nici pe sora regelui chiar...

Ormania, înţelese acum mai mult decît oricînd că înfruntîndu-l nu va găsi îndurare nici pentru ea nici pentru Tazodar. Pe Batar, Metanid şi toţi ceilalţi îi uitase, cuprinsă de durerea proprie. Singur olarul Maropin îi răsări suspendat în amintire, şi fără să ştie de ce o prinse părerea de rău gîndind : „...el, ca şi Tazodar vor muri nevinovaţi..." Nu pierdu însă orice nădejde şi încercă să înduplece pornirea fără întoarcere a fratelui său. Îi vorbi în cuvinte imploratoare, smulse din adîncul inimii ei îndurerate :

— Cărbunele ca să trăiască în cenuşă se înveleşte. Nu-şi mai arată niciodată strălucirea pînă piere, se mistuie. Aşa a făcut şi sora ta, Decebal ! Şi-a înmormîntat tinereţea în peştera lui Ormuz. Redă-mi pe fiul meu Tazodar şi jur pe chipul nevăzut al temutului Zamolxe, pe tunetele şi mînia lui, pe ascuţişul sabiei tale Decebal pe care nu peste mult timp o va ţine braţul tău spre a-ţi apăra viaţa, că mă voi ascunde în cenuşa proprie, eu şi copilul primei mele dragoste, primei mele fericiri şi nefericiri şi nu vom mai străluci niciodată şi prin noi doi nu vei mai vedea niciodată primejdia, nici pentru tronul tău, nici pentru Dacia. Îngăduie-mi, undeva în creierul munţilor, unde vei hotărî tu să-mi pot în voie delecta inima şi lumina ochilor cu chipul lui şi să pot în voie să-i spun „fiul meu" !

Decebal se încruntă unui gînd amar şi păru un moment a sta în grea cumpănă. Depănă în amintiri toate cîte se întîmplaseră în familia Ormania, zbenguindu-se prin poieni împreună cu Porus fiul înţeleptului Comosicus. Mult mai mare decît ea, Decebal o pîndea de aproape supraveghindu-i pornirea tinerească spre a nu făptui păcatul dragostei înainte de măritiş, aşa cum cere datina. Era doar capul familiei căci tatăl său murise demult. Se ruga pe ascuns noaptea în micul sanctuar, puternicului Zamolxe, să-i păstreze gîndurile fecioralnice sorei sale, pînă cînd se vor înfăţişa curaţi înaintea profetului Ormuz, pentru a-i lega pe veci soţ şi soţie. Jurase zeului că-i va înălţa un nou sanctuar, mai arătos şi mai strălucitor şi nu se va mai stinge niciodată flacăra de veghe, dacă ruga lui va fi ascultată. Şi totuşi marele zeu nu şi-a întors faţa în înţelegerea rugii lui. Înţelese că Ormania va avea un copil. Mîhnit şi mîniat pe zeul neînduràtor, într-una din nopţi depuse un alt jurămînt pe ascuţişul săbiei în adîncul necropolei la urna cu cenuşă a tatălui său marele preot Scorilo. Jură a blestem, răzbunare familiei Comosicus. Atunci hotărî moartea lui Porus. Cînd destinul îl împinse în înălţimi pe tronul Daciei, după ce Durach se dovedi a fi prea slab pentru a ţine sceptrul, gîndi aspră pedeapsă pentru dragostea dintîi a sorii sale. Porus fugi la romani, iar pe Ormania o hotărî slujitoare pe vecie lui Zamolxe care a fost neînduràtor. Tazodar, copilul nou-născut pe ascuns fu predat familiei Comosicus păstrîndu-i-se poporului dac această taină şi păcat al sorii sale. Totuşi mai tîrziu, tînărului tarabostos Tazodar i se deschiseră porţile palatului lui Decebal ca şi prietenia Getuzei şi

a Dacinei în preajma cărora crescu supravegheat de aproape de oamenii lui Vezinas, pînă acum cînd prin nesocotința și nestăvilita ambiție a sorei sale, hotărî să-l predea morții prin datina necruțătoare a poporului, trimițîndu-l jertfă lui Zamolxe. Privi mîhnit la sora sa și-i vorbi :

— Puterea zeului, datina și hotărîrea poporului e una. Ce am hotărît, hotărît rămîne.

Ormania se prăbuși pe laviță, sfîrșită, căci înțelese acum pentru totdeauna neîndurarea lui Decebal. Începu să plîngă, icnit, deznădăjduit.

Regele dac deschise ușa și făcu semn lui Vezinas, care în tot acest timp așteptase în camera de alături.

Vezinas se opri în cadrul ușii, se uită în ochii lui Decebal și înțelese hotărîrea luată. Nu avu curajul să privească spre Ormania, care zdrobită de durere își îngropase fața în mîini, lăsînd părul să-i cadă în dezordine pe fața răvășită de lacrimi.

— Datina să fie îndeplinită Vezinas ! Să se facă pregătirile în sanctuarul cel nou pentru ca tot poporul din cetate și dinafara zidurilor cetății să poată veni la prima jertfă adusă aici temutului nostru zeu, în sanctuarul zidit de mine măreției lui. Slujitoarea profetului, preoteasa Ormania să fie păzită în necropola lui Ormuz de oamenii de nădejde ai lui Micaruz. La răsăritul soarelui și după ce se va înălța de o suliță pe cer, marea jertfă se va împlini, hotărî Decebal și ieși lăsînd loc arcașilor să intre spre a o însoți pe sora sa.

În ultimă zvîcnire a disperării, Ormania sări de pe laviță. Țintui cu priviri reci, sălbatice pe arcașii care nu cutezară să se apropie și ridicînd mîinile spre înălțimi ca o amenințare sau implorare necuprinsului, neantului și blestemă :

— Te urăsc zeu neîndurător ! De azi înainte în ruga mea va fi blestem ție. Căci de acum și pînă la sfîrșitul zilelor mele cred în puterea și pedeapsa ta. Voi sluji cel mai temut chip al tău, al răzbunării și al plăcerii de a gusta răzbunarea ! Căci și pedeapsa și răzbunarea vor veni... !

Se întoarse. O liniște stranie i se așezase în inimă, cristalizîndu-i ura neputinței de acum în răzbunarea de mîine de care era, mai mult decît oricînd convinsă că va veni. Privi pătrunzător la arcașii lui Vezinas care impresionați de aceste

cuvinte se uitau cu teamă la sora regelui, neîndrăznind să o îndemne să-i urmeze.

— Hai, ce stați ? Duceți la îndeplinire porunca regelui vostru ! Scoateți-vă săbiile din teacă și îngropați-o în adîncul necropolei pe marea preoteasă a lui Zamolxe... Mișeilor ! încheie cu mîhnire adîncă Ormania și porni înaintea lor spre ieșire.

*
* *

Noaptea-și așternu lințoliul pîclos, umed, peste cetate. Fuioare umede de ceață pluteau peste ulițele cetății, tîrîndu-se peste pietrele caldarîmului, încît cu greu ai fi putut distinge pe cineva care mergea înaintea ta la numai cîțiva pași. Truditorii din valea meșteșugurilor și oamenii din cetate, aprinseră focul în mijlocul pieții din fața palatului, pe sub bătrînii goruni de pe sarica mițoasă pînă la oase. Așteptau ! Unii aprinseră torțe de rășină, și le purtau în mîini, dar flacăra lor pîlpîia nevolnică, sfîrîind din cauza umezelii, răspîndind doar o slabă lumină în jur. Privită de pe înălțimi, ai fi crezut pe bună dreptate că norii plumburii sau coborît mult mai jos, așternîndu-și aproape de pămînt mantaua tristă a începutului de iarnă, obsedantă, încît stelele acum cuprinse de strălucire sînt chiar în cetatea Sarmizegetusa prin lumina făcliilor.

Martinaz, luptătorul liber, după ce predă gărzilor lui Dumbaz, care-l așteptau la o intrare tainică știută numai de el și hotărîtă de Micaruz, pe cei doi arestați, Ormania și Metanid plecă spre marea piață din fața palatului care forfotea de lume cu torțe aprinse în mîini. Nu căuta să-i întîlnească pe Ordeso, făuritorul de arme, sau Dovan scormonitorul în adîncuri de munte după fier și aur, ci cu dibăcie se strecură pe un drum lăturalnic spre marele sanctuar. Trecu prăpastia despărțitoare pe puntea suspendată peste adîncuri, unde dedesubt vîjîia înspumată apa Sargheții. Se pierdu în adîncul codrilor. Respira cu nesaț trăgînd aerul umed în piept și cînd bănui a fi în apropierea taberei lui, scoase din plămîni un sunet pătrunzător al lupului flămînd. Numaidecît îi răspunse la fel un alt urlet prelung, în note triste, care se frînse brusc ca o

chemare a haitei sau înțelegere între fiare. Pricepu că a fost auzit de luptătorii săi. Numaidecît, printre trunchiurile groase ale copacilor, răsărit ca din pămîntul jilav al codrului, apăru silueta puternică a lui Baldur, arcașul de frunte al cetei. Martinaz îi vorbi de toate cîte se întîmplaseră și se petrec în acea noapte în cetate și la palat. Hotărî ca ceata celor trei sute de luptători ai săi să se strecoare pe același drum între zidurile cetății, așezîndu-și tabăra pe sub brazii din grădina palatului. Așa suna ordinul lui Decebal. O sută de luptători să stea de pază ascunși în jurul necropolei profetului Ormuz. Nimeni în afară de Decebal, Micaruz și Dumbaz nu au voie să se apropie sau să intre în necropolă. O altă sută de arcași și mînuitori de sulițe să se amestece prin mulțime, dar să-și ațină privirile spre turnul de veghe, cel dinspre răsărit al palatului, și cînd vor vedea luminînd deasupra o torță aprinsă, să se grupeze sub cei șase goruni din stînga intrării în palat. Mișcarea să se facă cu pricepere, fără a stîrni neliniște în poporul adunat în piață și să nu-și arate armele și că sînt gata de luptă.

Baldur păru foarte mulțumit de ordinele primite și în curînd puse în mișcare cu dibăcie și pricepere luptătorii, încît nici trosnetul unei crăci uscate nu trădă auzului, că din această pădure cuprinsă de somnul nopții și întuneric, porneau spre cetate luptători temuți să-și ocupe locurile stabilite.

Pe întuneric, oamenii adunați de cu seară, umblînd care încotro să-și mai dezmorțească picioarele și trupurile pătrunse de umezeala nopții, nici nu luară în seamă oștenii daci amestecați printre ei. Fiecare îmbrîncindu-se unul pe altul, spre a găsi un loc mai potrivit a fi cît mai aproape de palat, sau mai la căldură lîngă vreascurile focurilor. Mica tabără romană fusese ridicată și oștenii străjuiau acum la poarta casei lui Micaruz unde se odihnea Tiberius Flavius, așteptînd să fie chemat la palat. În locul rămas liber, din fața scărilor palatului, după plecarea oștenilor romani, oamenii aprinseră un foc zdravăn, în flăcările căruia se mistuiau trunchiuri de brad întreg, cărate anume de cei hotărîți să rămînă aici pînă în zori, cînd bruma va străluci pe șuba mițoasă de oaie. Nimeni nu se sinchisea de prezența arcașilor, închinători ai lui Mithras, dar se fereau din calea lor și nu legau vorbă cu ei, spre a nu le întărîta pornirile știindu-i cumpliți la mînie. Totuși, așteptau

căci se răspîndise vestea din om în om că Decebal e în mare sfat cu tarabostoșii pentru a da răspuns solului roman. Mai cu seamă însă, și asta își șopteau în taină unii altora, că Batar nu ar fi în sala de sfat, ci în adîncul beciurilor. Unii aflaseră că sora lui Decebal însăși ar fi amestecată în anumite treburi cu romanii și acum fratele ei, regele Decebal o judecă.

Peste toți acești oameni, truditori, oșteni, meșteșugari, bătrîni și tineri, părea că s-a așternut o stranie tăcere încremenită în mutismul așteptării. În alte împrejurări, la sărbătoarea strugurelui copt, care cade după prima brumă, cînd flăcările sanctuarului mic ard pe coloanele de unde suflă vîntul rece al nordului, sau la tîrgurile de toamnă cînd olarii și meșterii de arme aduc arcuri măiestrit lucrate pentru vînători, atunci se auzeau numai rîsete și glume uneori cu două înțelesuri. Acum însă, această mulțime tăcea. Tăcea și aștepta un semn al palatului. Gîndeau, mocneau și în lumina torțelor își cercetau fețele și privirile unii altora, căutînd parcă a-și pătrunde tainele inimii, dar cuvinte nu răsăreau pe buzele lor, decît saluturi scurte ale capului, cînd se întîlneau cunoscuți sau neamuri apropiate. Cine ar fi privit acum mai de aproape, ar fi văzut nu fețe speriate sau priviri nestatornice, care oglindesc inimi nemulțumite de ce se petrece dincolo de zidurile de piatră cenușie ale palatului, ci căutături aspre, dîrze, dăltuite într-o mînie reținută, stăpînită, impusă. Priveau mereu spre palat, dar nici un semn. Acolo, totul părea scufundat într-o tăcere stranie și prin crenelele geamurilor, răzbătea doar o slabă lumină ce părea prin ceața densă ca o părere, ca ceva ireal, suspendat în gol, un fum albicios, opac. Torțele de rășină de la intrare, lîngă scările palatului, luminau plăpînd, încetinindu-și flacăra în întunericul din jur încît, oștenii de gardă păreau statui dăltuite în piatra scărilor, creionați pe un fundal întunecat.

Mauro și Topari, după ce dădură tîrcoale casei comandantului de oști Micaruz, își deteră seama că de vreme ce arcașii gărzilor patrulează în număr mare pe la intrări și pe lîngă ziduri, le va fi cu neputință să poată trimite cuvînt stăpînului lor. Și nici bătrînul Dezon nu se arătă de cu seară și pînă la acest timp tîrziu din noapte. Descurajați renunțară și porniră pe ulița largă ce da în piața din fața palatului. Ajunși aici, se opriră, căci văzură mulțimea care fremăta molcom, care

încotro, asemenea unei mări înainte de furtună. Ajungînd, nebăgați în seamă, la marginea celor șase goruni și neîndrăznind să se amestece noaptea prin mulțimea dacilor, se opriră în umbra neagră a pomilor, căutînd să prindă în auz cuvintele celor trei arcași ce vorbeau potolit, urmărind cu privirile mulțimea din fața lor :

— Dacă e semn rău, nu te sfii tu Cosan să înfigi sulița în coaste !

Cel îndemnat răspunse îngîndurat :

— Eu mă gîndesc că nu e bine să lovești în oamenii de același sînge cu tine ?!

Baldur, cel ce îndemnă cu atîta mînie pe ortacul său de arme, era trecut de patruzeci de ierni și statura lui uriașă cu umeri largi și brațe puternice strînseră sulița în pumn apropiind-o de scutul de alamă și fără să privească spre cei doi însoțitori, înarmați de asemenea cu suliță, arcuri și tolba cu săgeți, dar mai mici ca statură, și îndesați ca trunchiurile noduroase de copaci, întrebă :

— Tu Sicar, ce zici ? Ești de aceeași părere cu Cosan ?

Răspunse gînditor cel întrebat :

— Și cu oile toate și cu lupii prieten nu se poate ! Dacă Martinaz a dat ordin și hotărîrea e a lui Decebal, un sulițar al oastei nu are decît a se supune. Cel ce gîndește acum rău Daciei, nu trebuie lăsat să-și poarte fruntea pătată printre neamurile noastre ! Eu așa gîndesc cinstite Baldur. Tu ești mai bătrîn și judeci mai bine !

— Se zvonește că tarabostosul Batar ar fi vrut să se proclame rege în locul lui Decebal, își dădu cu părerea Baldur, mulțumit că tînărul sulițar Sicar e de părerea lui.

— Lupul de foame iese din pădure afară și pe omul lipsit, nevoia îl scoate din casă ! Lui Batar însă, ce i-a trebuit, căci pe minunile neînțelese ale lui Zamolxe, bogății și aur, cum are Batar și fratele său Sidomar, poate că nu cu mult mai multe se găsesc ascunse sub bolta de taină a palatului lui Decebal ? !

— În vasul mare intră și mult și puțin. Se vede că Batar și Sidomar nu au adunat cît le trebuia, hotărî Cosan, scărpinîndu-și barba încîlcită.

— Înțeleptul învîrtea de șapte ori limba în gură înainte de a vorbi. Tu le spui fără să gîndești. Acum nu aurul pentru

sine îl vrea Batar, ci pentru romani, ca să-i pună în mînă sceptrul Daciei, îl întîmpină Baldur nemulțumit.

— Oare brațul slab ca și al lui Durach, se amestecă mai potolit în vorbă Cosan, nu l-a învățat nimic pe Batar din pățania altora care-i rîvniră tronul lui Decebal ? Acum poate va învăța din pățania sa proprie, căci acum judecător e însuși regele.

Tăcu, gîndi, apoi continuă :

— Cînd judecătorul ți-e potrivnic, cu cine o să te judeci ? îndrăzni să vorbească din nou părtinitor Cosan.

Baldur îl fulgeră cu privirea și-i vorbi cu voce stăpînită :

— Înainte de a dori să poruncești, învață a te supune ! Batar și fratele său Sidomar sînt cîini de uși multe. Acum Sidomar sărută încălțările romanilor căci a fugit tîlharul. Pe Batar însă, îl va judeca Vezinas. El e dușmanul Daciei, asta să o știi și tu. Și trebuie pedepsit.

— Dușmanul cel mai rău cu pîine ți-l cîștigi, reflectă Cosan, mai mult pentru sine, nemulțumit de toate cîte se întîmplă și frecîndu-și pumnii să se dezmorțească, bolborosi în firele bărbii : după ce ursul moare mulți se găsesc să-l jupoaie.

Aceste vorbe nu le auzi nici arcașul Baldur și nici sulițarul Sicar, căci se întoarseră acum privind spre turnul de veghe dinspre răsărit al palatului, așteptînd semnul lui Martinaz.

Mauro, vorbi pe șoptite lui Topari :

— Dacă Sidomar nu a ajuns în castrul roman, atunci chiar dacă ar aduce jertfe lui Poseidon, zeul mării și nici dacă Atena fiica cea mai dragă a lui Zeus, i-ar da un Pegas înaripat, nu va scăpa de soarta fratelui său Batar. Aide să plecăm prietene, căci dacă vom fi zăriți, stîrnim mînia acestora contra noastră și nici Nemesis ocrotitoare nu ne va putea scăpa.

— Să mergem Mauro, încuviință Topari pornind în urma lui.

Se depărtară mult de acest loc și se opriră cuprinși în negura de nepătruns a pîlcului de brazi. Aici Topari rupse cîteva ace verzi de brad, pe care le strivi în gură, simțind gustul amar cu miros de rășină și vorbi :

— Pe puterile lui Sisif, că trebuie numaidecît stăpînul nostru să afle vorbele rostite ție, de comandantul Carenus.

Cine ştie ce se mai poate întîmpla în această cetate, chiar şi pînă la răsăritul soarelui, hotărî Topari îngrijorat.

— E adevărat ce spui Topari căci de vreme ce în această noapte umedă, mulţimea asta a dacilor aşteaptă, dezmorţindu-şi doar muşchii şi oasele pe lîngă focuri, de bună seamă că atunci cînd Eos zeiţa zorilor va apare, Memnon al Daciei va lovi pe Batar cu suliţa morţii încît se va prăbuşi cu inima străpunsă ca şi fiul lui Nestor.

— Da, dar cum prietene ?

Topari surîse mai mult pentru sine şi îi răspunse :

— Prin Dacina, fiica acestui neam.

— Ce va înţelege ea din vorbele lui Carenus ? ! Şi apoi, nu uita că atunci cînd trebuie să le audă stăpînul meu, nici o altă ureche să nu fie prin apropiere.

— Nu va fi Mauro, şi această frumoasă sălbatică nu va înţelege nimic, îl încredinţă Topari, apoi adăugă : am nevoie de un papirus şi cred că nu vom face o faptă rea dacă îl vom lua din însuşi cortul lui Petronius, „optio" peste suliţarii noştri din faţa casei lui Micaruz.

Porniră. Mauro îl urmă de aproape şi se gîndi cu spaimă, dacă nu-şi vor duce la îndeplinire planul, şi va afla Carenus toate astea cînd se vor întoarce în castrul Diocleţian.

*

* *

În curtea interioară a palatului, cu zidul înalt împrejmuitor, uşa ce duce spre îngrăditura pătrată împrejmuită de asemenea cu muri puternici din piatră necioplită, era deschisă. Pe aici se putea ajunge la temniţele din inima muntelui, unde era ferecat tarabostosul Batar şi olarul Maropin. Prin firide luminile torţelor aprinse prinseră a păli, căci întunericul se destrăma încet ascunzîndu-şi parcă mantia neagră prin unghere şi în desişul codrilor de la marginea terasei micul ei sanctuar de dincolo de prăpastie. Brumase încît poleiala argintie se putea lesne vedea pe lespezile nesimetrice ale pavajului şi pe frunzele veştede grămădite de vîntul ce suflase de cu seară şi pînă la miezul nopţii, iar după cel de al doilea cîntat de cocoş încetă de-a binelea. Pîcla umedă mai stăruia pe firul văilor, însă bolta înaltă a cerului se înseninase şi bruma căzuse din plin. În mijlocul curţii pe un butuc, retezat de-a dreptul din trunchiul gros al unui gorun, se odihnea securea călăului Torix.

Martinaz primise ordin să aştepte şi aşa cum i se spuse de către Vezinas, îşi înşirase arcaşii, cam tot la zece paşi unul de altul de-a lungul zidurilor. Îşi ridică privirile spre unica fereastră îngustă, clădită în zidul masiv de piatră cioplită de lîngă turnul de veghe dinspre răsărit, aşteptînd să vadă faţa lui Decebal şi semnul lui Vezinas, cînd securea călăului va cădea peste grumazul lui Batar.

Aştepta, căci zorile încă nu sparseră de-a binelea întunericul şi pesemne sfatul cu tarabostoşii nu luase sfîrşit.

Unii din arcaşii lui nici nu pricepură bine cine şi de ce au fost aduşi în mare grabă din tabăra din codrii şi răspîndiţi încă în plină noapte, în mare grabă şi taină în diferite locuri ale cetăţii de scaun !?

Sarigan, maimarele peste paznicii închisorii, se apropie de Martinaz, schimbară cîteva vorbe, apoi se îndreptă spre uşa ce da în palat. Auzi întrebarea unui arcaş cu plete brumării pe umeri şi barbă surie care îi vorbi :

— N-ai putea să ne spui şi nouă, de ce am fost aduşi aici ? Pe cine păzim ? !

— După cîte înţeleg, căpetenia voastră nu va spus că nu peste mult timp pe butucul acela îl ridicăm rege pe tarabostosul Batar !

Nepricepînd gluma cinică a lui Sarigan, se miră :

— De vreme ce regele nostru e Decebal, nu mai înţeleg nimic ? ! S-au vrei să mă păcăleşti, surîse prins de nedumerire bătrînul arcaş. Eu bănuiesc că securea aceea aşteaptă să reteze capul solului roman, hotărî oşteanul cuprins de propria sa nădejde. Ar fi ceva, să-i trimitem numai capul împăratului lor...

— Ha ! Ha ! Ha ! rîse înveselit Sarigan. Bune glume ştii să spui bătrîne ! N-ai vrea să-mi povesteşti şi mie arcaşule, se cade oare să judecăm noi o solie a lui Traian, de vreme ce încă nu ne războim cu ei ? Poate că solia adusă de romani e de pace ? ! Se încumetă să gîndească temnicerul :

— E întemeiată gîndirea ta oştene, şi bănuiesc că ştii mai multe cîte se petrec în palat decît noi, deoarece picioarele tale

calcă în fiecare zi și poate și noaptea pe lespezile astea de piatră ? ! Noi însă, se apără arcașul, nu văzurăm și dacă ne povestea altcineva, nu am fi crezut că între zidurile palatului lui Decebal s-ar afla și un butuc și o secure care...

— Să-i trimită în fața lui Zamolxe să vadă marele nostru zeu dacă cei ce rîvnesc tronul Daciei sînt vrednici de așa ceva sau nu, îl zeflemi paznicul temnicer.

Bătrînul luptător deschise ochii mari părînd a pricepe mai multe acum și se dumiri de gluma cu tarabastosul Batar. Un tarabostos îndestulat cu de toate și la loc de cinste, să dorească locul lui Decebal ? ! Totuși, vorbi și cuvintele lui se reflectă mai mult în nedumerirea proprie.

— După cîte am auzit Batar ar fi fost un tarabostos aspru, neîndurător, cu neamurile din tribul său ! Dacă a rîvnit ce nu i se cuvine nu e rău că va muri... încheie bătrînul oștean.

— A ajuns lupul de jocul cîinilor se amestecă în vorbă un tînăr arcaș de alături, care în tot acest timp trase cu urechea la vorbele celor doi. Acum a pățit-o !

— A apucat cu mîna sabia goală arcașule și acum arde locul sub el, încheie Sarigan punînd capăt acestei discuții și dispăru în palat.

— Și cine o să-l judece, întrebă din nou bătrînul arcaș, de data aceasta pe tînărul de lîngă el, căutînd a lega mai departe discuția pentru a-și limpezi mai bine gîndurile :

— Marele sfetnic Vezinas și tarabostoșii noștri și Drubal cel din neamul nostru, căci el e în palat de aseară.

— Își pierde vremea de pomană hotărî bătrînul. De vreme ce e și Vezinas de față, numai Decebal îl mai poate scăpa hotărî arcașul, dar se vede că la anii mei mi-a fost dat de temutul nostru zeu să văd și un cap retezat pe butuc și încă de neam puternic al tarobostoșilor. Eh, ce să-i faci, oftă oșteanul. Craca ce va să fie bună de cîrlig, de timpuriu începe să se strîmbe. Așa e și cu unii tarabostoși, încheie bătrînul arcaș.

— E un tîlhar întări tînărul arcaș, căutînd să curme aceste vorbe ce i se părură de acum înainte fără rost, căci văzu pe căpetenia lor Martinaz privind spre hruba beciurilor unde apăru mai întîi capul hidos, apoi corpul puternic al călăului Torix. În urma lui, mai mult tîrît de arcași apărură tarabostosul Batar și olarul Maropin.

— Eh, ce să-i faci, oftă din nou bătrînul oștean, fiecare buruiană cu umbra ei. Își potrivi centura spadei care i se păru a nu fi la locul ei, privind cu luare-aminte la cei doi comandanți.

Deși în lupte deschise Martinaz ucidea dușmanul fără nici o cruțare, neînfricat, acum însă văzîndu-i pe comandanți, simți o sulițare în inimă. Cînd Batar se apropie citi limpede în privirile lui rătăcite cumplita spaimă care îi strîmbase și cutele feței schimonosindu-i de-a binelea chipul de obicei aspru și semeț. Gîndi în sinea lui, fără să vrea : „vremea cu vremea toate le schimbă, chip, fire, și noroc. Vai lui !" În schimb olarul Maropin, dac de rînd, înainta greoi uitîndu-se fără nici o țintă anume, la arcași, la zidurile din jur, la turturelele care prinseră a zbura gungurind pe acoperișul turnului, neînțelegînd parcă nimic din ce se petrece în jurul său. Zîmbea șters, cu gîndurile răvășite, privind cerul ce prinse nuanța roză, liliachie a zorilor, semn că nu peste mult timp soarele își va arăta strălucirea deasupra munților. Se uită buimăcit la cei doi arcași care îl împinseră pînă în apropierea butucului și nu-și putu închipui cum pot fi în preajma morții, fără să încerce măcar să-i vorbească sau el să țipe, să încerce să fugă. Bătrînul arcaș al lui Martinaz se întreba în sinea lui cu spaimă, oare într-atît să le fie vlăguită voința încît nici un mușchi de împotrivire să nu se opună ? ! Ce dimensiuni poartă vina unuia care dorea tronul, și puterea de rege, și a celuilalt a olarului Maropin care orbit de aurul lui Batar se lăsase tîrît pînă în fața securii lui Torix. Gîndi speriat în sinea lui : „Unde e puterea acolo e și dreptatea".

Martinaz se uită în jurul său cu teamă parcă și gîndurile lui ar fi zburat în sunet de bucium spre fereastra lui Decebal. Ridică privirile și în cadrul de piatră al firidei văzu chipul aspru al regelui dac, dăltuit parcă de totdeauna, o dată cu piatra cenușie de andezid a acestor ziduri străvechi. Decebal privea posomorît parcă nu spre el, sau spre cei doi condamnați și securea călăului, ci undeva peste fire, dincolo de munți în înaltul cerului. Ochii lui triști prinseră în strălucirea lor stranie roșieticul primelor raze de soare care destrămau în aur topit scama unor nori alburii din înălțimi. Poate acolo regele dac vede puterea marelui Zamolxe cel fără chip, gîndi Mar-

tinaz. Luptătorul liber închinător al lui Mithras încercă să-şi desprindă privirile de pe faţa regelui dac, al cărui chip se topea acum parcă în văpaia razelor de soare. Nici nu băgă de seamă cînd Vezinas ridicase mîna, dînd semn călăului pentru execuţie. Auzise doar izbitura securei şi cînd se întoarse văzu capul lui Batar rostogolit lîngă butuc, rotindu-şi anevoie ochii măriţi de spaimă spre pămînt, cerşind parcă acestuia adîncurile de nepătruns.

Abia acum olarul Maropin prinse a se zbate în mîinile arcaşilor temnicieri, încercînd a se smulge, scoţînd sunete guturale icnite, lipsite de nuanţă şi timbru, privind năucit spre Decebal. Apoi prinzînd parcă puteri din străfundul tainic al disperării, vocea lui înspăimîntătoare răzbi sfărîmînd această linişte înfricoşătoare :

— Te blestem Decebal ! Zamolxe să te pedepsească... Se uită năucit spre crenela ferestrei şi rămase cîteva clipe descumpănit. Decebal nu mai era acolo.

Torix călăul aştepta nepăsător cu securea în mînă şi amuletul de grumaz, pe pieptu-i păros bălăbănea în dreapta şi stînga, numărînd parcă vremile ce vor veni. Izbi cu putere şi capul olarului Maropin se rostogoli departe de butuc şi parcă desprins de trup, acum ar voi să fugă, să alerge departe din această curte cu ziduri apăsătoare.

Mult timp Martinaz privi îngrozit acest spectacol sîngeros şi nu înţelese parcă nimic din ce se întîmplase. Nici cînd doi suliţari veniră în grabă, şi înfipseră suliţele în capetele retezate nu se mişcă din acel loc, prinse parcă de o putere neînţeleasă care îl trăgea şi pe el spre adîncuri, spre necunoscutul morţii.

*

* *

— Alungă sclavii aceştia de aici ! ordonă bătrînul arcaş Carzan, unui tînăr luptător. De vreme ce stăpînul lor nu mai e aici sub acoperişul casei lui Micaruz, nu înţeleg de ce dau tîrcolae în jur, reflectă nemulţumit maimarele peste ceata de pază.

Cel îndemnat, un tînăr cu un început de mustaţă stufoasă deasupra buzei proeminente, îşi pregăti suliţa să plece în întîmpinarea celor doi sclavi Mauro şi Topari, care nedumeriţi priveau micul spaţiu unde de cu seară erau pironite cu ţăruşi corturile lui Petronius. Să fi părăsit oare cetatea fără să poată să le dea de veste ? Descumpăniţi şi nehotărîţi nu ştiau ce să facă, să întrebe sau să se îndrepte pe poarta cetăţii ieşind în afara zidurilor ei. Tot mai în siguranţă te poţi afla în mijlocul codrului decît aici unde se frămîntă această mulţime a dacilor neştiind ce vor şi ce gîndesc.

— Eu nu cred că ar fi putut pleca stăpînul nostru, părăsindu-ne în mijlocul acestor oameni, străini nouă, îşi dădu cu părerea Mauro.

— Poate a fost silit să plece, răspunse Topari. Continuă apoi îngîndurat : nu am văzut decît atunci chipul regelui dac, în acea vale cînd hotărî să înfrunte fiara de codru fără armă. Pe Deus Invictus că nu poţi niciodată şti ce gîndeşte acest rege barbar.

— Nu cumva crezi că i s-ar fi putut întîmpla ceva rău stăpînului nostru ? întrebă îngrijorat Mauro, mai mult pentru a primi asigurarea din partea lui Topari că nu-i aşa.

— Crezi că acest Decebal nu respectă soliile popoarelor, întrebă Topari apoi continuă, asigurîndu-l pe Mauro de propriile sale convingeri. Acest conducător este asemenea legendarului Ahile cînd îl puse pe fugă pe Telefos, fiul lui Heracle. Eu nu aş avea încredere în aceşti barbari, încheie sclavul roman.

— Hei, voi sclavilor, plecaţi de aici ! Stăpînii voştri au plecat demult spre palat şi nu se cade să vă împungem cu suliţele căci, gălăgia ar strica somnul Dacinei, fiica comandantului de oşti, îl avertiză, fără pornire, tînărul arcaş.

— Aveţi dreptate, încuviinţă Topari împăciuitor. Somnul de dimineaţă e cel mai odihnitor şi nu vrem, cu nici un chip să ne facem vinovaţi cu nimic faţă de frumoasa voastră stăpînă ! Am vrea numai înainte de a pleca să ne luăm rămas bun de la bătrînul sclav Dezon.

— Poate nu ne mai întoarcem pe aici niciodată şi noi sclavii, legăm prietenii şi înţelegere oriunde întîlnim oameni lipsiţi de drepturi şi libertăţi asemenea nouă, întări Mauro cuvintele lui Topari.

— Nu-mi vine să cred că şi stăpînii voştri gîndesc la fel! Deşi ar fi bine să nu mai vedem picior de roman pe pămînturile noastre.

— Şi nici pe sclavii lor, încuviinţă un altul vesel!

Topari şi Mauro, nu ştiură ce să le răspundă şi nici nu căutară a face acest lucru, oricît de alese cuvinte ar fi întrebuinţat, căci îşi deteră seama a fi totul în zadar să caute o înţelegere a acestor daci aspri, de care niciodată nu poţi fi sigur, că între două glume, nu-ţi înfig lancea în coaste. De aceea mîhniţi, plecară, îndreptîndu-se spre marea piaţă a palatului. Trecură pe lîngă cele două jgheaburi cu apă cristalină şi Topari zîmbind fu ispitit ca şi acum cu şase zile în urmă să-şi scufunde faţa în limpezimea ei rece. Dar nu-şi aşezase bine genunchii pe lespedea rece de piatră, cînd auzi ciripitul tineresc al unui glas de fată în urma lor:

Tiberius Flavius, dacă v-ar zări acum, ar crede că într-adevăr cei doi sclavi ai săi au gustat peste noapte şi pe îndelete din plăcuta aromă a lui Dionisos, încît acum nu mai răcoarea apei le poate limpezi gîndurile!?

Se întoarseră surprinşi şi în faţa lor stătea zîmbindu-le îngăduitor Dacina. Amîndoi îşi plecară capul cu stîngăcie în semn de respect pentru fata comandantului de oşti, deşi în inimă simţiră o nespusă bucurie că a apărut acum cînd într-adevăr aveau mare nevoie de ea. Privind-o, Topari se reculese primul şi zîmbindu-i deschis rosti:

— Eos, zeiţa zorilor va invidia că aţi fost mai vrednică decît ea. Iar vrăjitoarea Circe, fiica zeului Helios, ar fi nespus de invidioasă pentru aurul ce joacă în părul slobod ca al amazoanelor.

— Meşteri în cuvinte sînt sclavii tribunului roman. Nu am ce zice, hotărî Dacina, plăcîndu-i această laudă. Dacă v-ar auzi, s-ar bucura, cred, nespus de mult stăpînul vostru încheie Dacina.

— Numai că urechile lui nu ne pot auzi, frumoasă stăpînă, căci de cînd am pus piciorul în cetate nu reuşim decît să-l zărim de departe.

— Şi avem mare nevoie de înţelegerea lui, interveni Mauro.

— Am încercat să ne apropiem de casa frumoasei noastre stăpîne, dar nici dacă ai fi avut însuşirile lui Dolon, iscoada

troienilor, nu puteam să ne apropiem de grădina cinstitului dumneavoastră tată căci, arcaşii de pază...

— Ştiu! încuviinţă înveselită Dacina. Cînd se petrec anumite lucruri la palat, paza întotdeauna are consemn aspru de la Dumbaz.

— La noi în Roma ne primea un simplu „ostiarius“ chiar şi la cei mai de seamă patricieni sau generali, căută să întreţină discuţia Topari, neştiind cum să-şi ducă planul la îndeplinire.

Dacina tăcu cîteva clipe care lui Mauro şi Topari li se părură foarte lungi. Privi apoi luminată de un gînd şi le vorbi deschis:

— A, înţeleg! Bănuiesc că nu mai aveţi în pungă nici un sesterţius, şi vinăriile chiar şi dimineaţa sînt ispititoare?!

Luminat de un gînd, Topari rosti grăbit, mai mult parcă adresîndu-se stînjenit lui Mauro:

— Buna stăpînă ne-a ghicit nevoia!

Privind-o în faţă, spre a nu trăda nici un ascunziş al gîndului, continuă, dacă aţi vrea să-i duceţi semn de la noi la palat, căci acum aflărăm că acolo se găseşte bunul nostru stăpîn.

— Vă voi ajuta de vreme ce rugămintea voastră e atît de simplă! Ce trebuie să-i spun? Să-i pomenesc de nevoile sclavilor săi?

— O nu stăpînă, căci s-ar simţi jignit peste măsură! Mai cu seamă că frumoasa fiică a comandantului de oşti dace, îi duce o dorinţă atît de nelalocul ei. Ar crede şi asta nu ne-ar aduce laudă că înadins sclavii săi au căutat, să-i aducă printr-o altă persoană lipsa lui de griji faţă de cei ce îl slujesc, vorbi comunicativ Topari, gîndind în sinea lui că numai prin Dacina este poarta prin care va putea strecura mesajul lui Carenus.

— Nelinişţea şi respectul vostru faţă de stăpîni, de-a dreptul mă farmecă! Lasă că voi găsi eu cuvintele potrivite ca Flavius să înţeleagă fără să roşească.

— Nu, stăpînă, sări Mauro. Zeii stîrnesc mînia din senin cînd nu ştii să le vorbeşti. Sînt în slujba stăpînului meu de ani mulţi încît din tinereţe am uitat numărătoarea lor. Niciodată însă cînd aveam nevoie de un „aureus“, nu-i vorbeam decît în pilde, într-un anumit fel, şi eram înţeles. De pildă, păru

că se gîndeşte, cînd vream să am în pungă un ban de aur pentru circ, şi alte petreceri în Roma, îi vorbeam cam aşa : „stăpîne, zeul Dolichenus a părăsit soclul de marmură şi e în afara zidurilor". Şi bunul meu stăpîn, continuă grăbit sclavul, spre a nu-i da timp de gîndit, continuă înveselit : ştia că „a părăsit soclul de marmură"... înseamnă că în punga mea suflă „Scciroco", vîntul sărăciei. Scotea numaidecît un „aureus" şi mi-l da să pot petrece prin bazaruri.

— Bine ! numaidecît ce voi da ochi cu tribunul Flavius îi voi vorbi, rîse Dacina, despre zeul care se plimbă în afara zidurilor !

— Recunoştinţa noastră va fi fără margini stăpînă, şi va întrece înălţimea Olimpului, reşedinţa zeilor eleni şi niciodată să nu aveţi soarta Niobiei, ci Fortuna şi Eros să vă înveselească şi ocrotească.

Îşi înclinară capul în faţa Dacinei în semn de respect deosebit, iar aceasta mulţumită peste măsură le zîmbi, mai mult pentru faptul că cei doi sclavi sînt în slujba aceluia pentru care în adîncul inimii păstra ca o taină primul ei început al iubirii. Porni grăbită spre palat.

*

* *

— Ne-am războit cu Domiţian ! Romanii ne-au cunoscut pe cîmpul de luptă şi au ţinut seama de noi. Am încheiat pace şi pacea am respectat-o ! Căci aşa cereau şi cer interesele şi nevoile celor două popoare. Şi ţara noastră a dacilor şi hotarele împăratului vostru se cade să rămînă aşa cum le-a statornicit nu sabia ci vremile !

Decebal în aceeaşi ţinută demnă, pe tron, fiind de faţă în marea sală, toţi tarabostoşii şi căpeteniile de oşti, vorbea liniştit cu aceeaşi mîhnire demnă cuibărită în adîncul privirii soliei romane, dar mai cu seamă lui Tiberius Flavius, care îl privea cu acelaşi respect, teamă şi admiraţie ca şi atunci cînd pentru întîia dată văzu chipul aspru al acestui rege barbar. Acum îl cunoştea parcă mai mult deşi în sinea lui gîndea : „Nimeni nu poate pătrunde gîndurile acestui rege barbar, deşi i s-ar cuveni respectul unui imperator". Ascultîndu-l îl asemuii cu Marius Caius, renumitul comandant militar roman care şi el ridicat din fii de ţăran, purtă războaie strălucite, învingîndu-l pe Jugurtha, regele Numidiei, şi i-a zdrobit pe Teutoni şi Cimbri. Însuşi Sulla a tremurat în luptele pentru stăpînirea Romei. Oare nu va avea acest Decebal soarta consulului Marius ? ! Vocea profundă cu timbrul adînc, izvorît parcă din tăria munţilor stîncoşi ai Daciei, îl readuse la realitate pe tribun şi pătruns de o adîncă înţelegere pentru acest mare luptător, asculta :

— ...Să nu uite Roma tribune, că pămînturile noastre sub marele conducător Buerebista erau cuprinse între pădurea hersyniană şi Hylaia boreysteniţilor dincolo de rîul Tiras şi cuprindea cîmpiile şi munţii dincoace de Ister şi de dincolo de malul drept pînă departe în Moesia inferioară. Am făcut negoţ cu multe popoare megieşe, vorbi înainte Decebal, depănînd în cuvinte potolite deocamdată şi fără mînie, firul istoric al poporului dac... bunele relaţii le-am păstrat întotdeauna şi cu elenii şi cu regii geţi şi chiar după moartea nedreaptă a lui Buerebista, atît Cotiso regele Daciei de apus cît şi Dicomes, conducătorul Daciei de răsărit, păstrează bună înţelegere şi cu elenii şi cu romanii. Strămoşii mei, oftă abia simţit regele dac, ca o înţelegere profundă pentru înaintaşi, nu l-au dorit pe Iulius Caesar, căci dorinţele lui nestăvilite în a-şi întinde hotarele, nu erau prielnice poporului nostru şi nici altor popoare de atunci, ridică uşor vocea Decebal, privind spre Vezinas, care-l aproba printr-un zîmbet de înţelegere. Se uită adînc în ochii tribunului roman şi continuă : nu dorim ca aceleaşi porniri să le aibă şi împăratul Traian, căci atunci, ameninţă Decebal, sabia nu va sta în teacă şi nici mînia lui Zamolxe nu ne va opri pornirea în a ne apăra pămîntul.

Tiberius Flavius, stînjenit, şi cuprins parcă de nelinişte, privi spre Silvanus ca spre a citi gîndurile acestui militar încercat, şi văzu cuta mai adîncă dintre sprîncene şi înţelese că misiva lui Traian, a îndîrjit mai mult pe acest conducător dac. Se uită apoi peste chipurile posomorîte ale şefilor de triburi, aliniaţi pe dreapta şi stînga sălii, ca nişte statui dăltuite de vreme, cuprinşi de măreţia cuvintelor lui Decebal. Îndrăzni totuşi şi cu destulă cutezanţă în glas să întrebe :

— Atunci ce voi spune împăratului meu ?
Decebal zîmbi mai mult pentru sine şi încruntîndu-se apoi se ridică încet de pe tron, măsură cu privirea pe toţi cei de faţă şi vorbi rar, apăsat, pătrunzător :
— Mai întîi sănătate tatălui tău, senatorului Caius Flavius Scellus. Făcu o pauză şi ridicînd vocea cu aceeaşi stăpînire de sine rosti răspicat ca o hotărîre de neclintit :
— Împăratului vostru, lui Ulpius Nerva Traian, îi pronunţă într-un anumit fel numele :... de asemenea sănătate. Făcu o pauză în care timp Tiberius Flavius se întrebă nu fără mîndrie şi teamă : „dacă tatăl meu ar fi auzit că numele lui a fost pus înaintea împăratului s-ar bucura nespus de mult, dacă împăratul ar afla asta, mînia lui Traian ar fi nespus de mare contra familiei noastre".
Părînd că ezită Decebal îl privi în faţă.
— ...Împăratului vostru să-i spuneţi că noi dacii aici am fost de cînd e luna pe cer, şi aici rămînem şi cine încearcă cu sabia hotarele noastre, cu sabia va fi primit. Prea mulţi viteji şi-au vărsat sîngele pentru pămîntul acesta, al nostru, pentru hotarele lui, ca să rămînă aşa cum sînt, ca noi urmaşii şi cei ce vin după noi să uităm asta. Ar fi şi blestem şi urgie pentru noi toţi să închinăm libertatea noastră altor popoare. Potolit continuă, reaşezîndu-se pe tron : Eu şi poporul pe care-l conduc vrem bună pace cu Roma. Nu-i aşa, cinstiţi tarabostoşi ! ? se adresă Decebal conducătorilor de trib.
— Bine grăit-a Decebal, se auzi vocea lui Micaruz.
— Aşa-i ! încuviinţară cele o sută şaptezeci de voci ale tarabostoşilor, conducători de triburi unite şi conducători de oşti.
Decebal, alungîndu-şi parcă toată mînia, cu linişte şi stăpînire de sine, vorbi lui Tiberius Flavius :
— Cînd soarele se va ridica de trei suliţe peste vîrful muntelui Scorilo, în castrul Diocleţian veţi primi papirusul de pace prin solia mea condusă de Dumbaz, ca să o daţi împăratului Traian.
Privi spre Vezinas zîmbindu-i complice, apoi se adresă Getuzei şi Dacinei pe care le zări în stînga printre colonade :
— Aşa cum poporul dac ştie a cinsti solia altor popoare, se cade ca voi fetele dace să daţi oaspeţilor darurile ce credeţi că li se cuvin, pentru ca să se ştie că oamenii noştri sînt darnici şi cu bună înţelegere pentru cei care le vor binele.

Făcu semn celor două fete să se apropie şi cînd Dacina fu numai la un pas, o ameninţă cu degetul, observîndu-i uşoara roşeaţă din obraz : printre darurile ce i le vei da acestui roman, să nu fie şi inima ta Dacina. Păstreaz-o căci îţi va trebui curînd aici ! Nenumăraţi voinici ai Daciei noastre se gîndesc la ea, continuă mai mult în şoaptă, încît acum numai Dacina auzi aceste cuvinte..., deşi ştiu că urmaşul senatorului Tiberius Scellus o merită.
Rîse Decebal cuprins de un început de veselie, apoi întorcîndu-se spre Vezinas vorbi destul de puternic ca să audă şi Tiberius Flavius, care în tot acest timp nu-şi putu dezlipi privirile de pe chipul Dacinei :
— Şi acum se cade ca şi solii Romei şi toţi tarabostoşii, ridică vocea, precum şi poporul să privească la ce rang înalt am ridicat pe cei ce vrură să-şi vîndă neamul ? !
Vezinas, făcu semn unui suliţar şi numaidecît trîmbiţele prinseră a suna şi într-o procesiune bizară, de-a dreptul înspăimîntătoare, apărură zece arcaşi din care doi suliţari purtau înfipte în vîrful lăncilor capetele albe ca măştile de ceară ale tarabostosului Batar şi a olarului Maropin.
Îngroziţi, speriaţi, cei prezenţi se traseră îndărăt, căutînd parcă sprijin de colonade şi tăria masivelor ziduri. Lui Tiberius Flavius şi însuşi lui Silvanus, sîngele parcă li se scurse din obraji, privind muţi de spaimă, consternaţi şi speriaţi cele două capete retezate, purtate în această procesiune nemaiîntîlnită.
Tiberius Flavius, simţi că-l părăsesc puterile, dar braţul plin şi cărnos al Dacinei, care-i cuprinse mîna, îl făcură să-şi recapete echilibrul şi se lăsă condus fără împotrivire printre colonade spre ieşirea din sala tronului. Dacina îi şopti mai mult spre a-i sustrage gîndurile de la lugubra scenă de mai înainte :
— „...Dolichenus, zeul vostru şi-a părăsit soclul de marmură şi acum e în afara zidurilor..."
Rîse forţat, deşi însăşi ea era adînc impresionată şi aceasta o făcu mai mult cînd văzu mai întîi mirarea, apoi spaima în privirile lui Flavius şi continuă :
— Sclavii sînt foarte cumsecade cînd vor să înveselească inimile întristate ale stăpînilor şi cînd doresc să atragă cu orice preţ atenţia celor pe care îi slujesc, asupra nevoilor lor...

— Prea bine, îngînă pierdut Tiberius Flavius. Acum, trebuie să plec numaidecît, să mă reîntorc în castrul nostru.

Se desprinse de lîngă Dacina și spre nedumerirea acesteia, uită chiar legea politeții de a-și lua rămas bun. Silvanus îl urmă de-aproape și în curînd mica escortă condusă de Petronius, străbătu piața din fața palatului.

Văzură cu toții cum această mulțime cuprinsă parcă de un freamăt ca al codrului în care furtuna hăuie cumplit, alerga, îmbrîncindu-se, rîzînd, cuprinsă de un delir comun, schimonosindu-și fețele la cele două capete retezate purtate în vîrf de suliță pe ulițele cetății.

Cînd părăsiră cetatea prin poarta principală, prin care acum cîteva zile în urmă, fură primiți în triumf, gărzile de pază nici nu se sinchisiră de prezența lor, ci priveau peste mulțimea tălăzuită ca valurile în furtună pe străzi. Acum, ca un trăsnet despica mai asurzitor glasul mulțimii care rostea numele conducătorului lor :

— Decebal ! Decebal ! Trăiască conducătorul nostru ! Ura Decebal.

Parcă în urechi îi zvîcnea inima speriată și îi vorbi lui Silvanus :

— Se pare că acest rege barbar a coborît din palat în mijlocul mulțimii ? !

— Eu cred că vom aprinde din nou flăcările războiului pe „Campo Deus“ tribune, oftă Silvanus și dînd pinteni cailor coborîră la trap spre firul văii, punînd între ei și zumzetul cetății dace, cît mai mare distanță.

Sfîrșitul volumului I